T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE ERKEN SEÇİMLER VE TÜRK SİYASİ HAYATINA ETKİLERİ: 1957 GENEL SEÇİMLERİ

Büşra Nur BOZTEPE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Cem KARAKILIÇ

Çankırı – 2022

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE ERKEN SEÇİMLER VE TÜRK SİYASİ HAYATINA ETKİLERİ: 1957 GENEL SEÇİMLERİ

Büşra Nur BOZTEPE

ORCID: 0000-0001-9476-5597

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Cem KARAKILIÇ

Çankırı – 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iii
TEZ KABUL VE ONAY iv
ÖNSÖZ v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
KISALTMALAR viii
TABLO LİSTESİ ix

1. GİRİŞ 1

2. ÇOK PARTİLİ SİYASİ HAYATA GEÇİŞ VE DEMOKRAT PARTİ 4

2.1. Demokrat Parti'nin Kuruluşu 5
2.2. Yeni Seçim Kanunu ve Muhalefetin Tepkisi 8
2.3. 1946 Belediye Seçimleri 10
2.4. 1946 Genel Seçiminin Erkene Çekilmesi 15
2.5. 1946 Genel Seçimi 17
2.6. Demokrat Parti'nin Birinci Büyük Kongresi 21
2.7. 12 Temmuz Beyannamesi 24
2.8. Millet Partisi'nin Kuruluşu 26
2.9. Demokrat Parti'nin İkinci Büyük Kongresi 29

3. TÜRK SİYASAL HAYATINDA GENEL SEÇİMLER 33

3.1. 1950 Milletvekili Genel Seçimi 33
3.1.1. 1950 Genel Seçiminden Sonra Demokrat Parti İktidarı 41
3.1.1.1. 1950 Genel Seçiminden Sonra İktidar-Muhalefet İlişkisi 41
3.1.1.2. 1950 Genel Seçiminden Sonra Demokrat Parti ve Basın 43
3.2. 1954 Milletvekili Genel Seçimi 45
3.2.1. 1954 Genel Seçiminden Sonra Demokrat Parti İktidarı 54
3.2.1.1. 1954 Genel Seçiminden Sonra İktidar-Muhalefet İlişkileri 54
3.2.1.2. 1954 Genel Seçiminden Sonra Yapılan Değişiklikler 54
3.2.1.3. 1954 Genel Seçiminden Sonra İktisadi Durum 56
3.2.1.4. 6-7 Eylül Olayları 57

4. 1957 ERKEN GENEL SEÇİMİ 60

4.1. Demokrat Parti İçindeki Bunalım 60
4.2. Hürriyet Partisinin Kuruluşu 61
4.3. Muhalefet Cephesinde İlk İşbirliği Girişimi 62
4.3.1. DP İktidarı ve CHP Arasında Yaşanacak Bahar Havası 66
4.3.2. Kırşehir'in İl Haline Getirilmesi 69
4.3.3. Muhalefetin İkinci İş Birliği Girişimi 70
4.3.4. Erken Seçim Tartışmaları 73

4.3.5. Yeni Seçim Kanununun Kabulü 76
4.4. Propaganda Faaliyetleri 80
4.5. Mitingler 83
4.5.1. DP Mitingleri 83
4.5.2. CHP Mitingleri 84
4.5.3. HP ve CMP Mitingleri 86
4.6. Aday Listeleri ve Seçim Beyannameleri 87
4.6.1. DP'nin Seçim Beyannamesi 88
4.6.2. CHP Seçim Beyannamesi 89
4.6.3. CMP Seçim Beyannamesi 93
4.6.4. HP Seçim Beyannamesi 94
4.7. 1957 Genel Seçimi ve Sonuçları 96
4.8. 11. Dönem TBMM'nin Açılması ve Yaşanan Gelişmeler 100
4.9. Beşinci Menderes Hükümeti'ni Askeri Müdahaleye Götüren Süreç 105

5. SONUÇ 110

KAYNAKÇA 115

EKLER 123

ÖZGEÇMİŞ 148

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım "Türkiye'de Erken Seçimler ve Türk Siyasi Hayatına Etkileri: 1957 Genel Seçimleri" adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

01 / 12 / 2022

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Büşra Nur BOZTEPE tarafından hazırlanan Türkiye'de Erken Seçimler ve Türk Siyasi Hayatına Etkileri: 1957 Genel Seçimleri başlıklı bu çalışma, 02.11.2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Cem KARAKILIÇ	İmza: ……..
Üye	:Dr. Öğr. Üyesi Hediye Şirin AK	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Yıldız ATMACA	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 201.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Türkiye'de Erken Seçimler ve Türk Siyasi Hayatına Etkileri: 1957 Genel Seçimleri konusu, Türk siyasal hayatında önemli bir erken seçim olması ve dönemin şartları gereği günümüze 1957 Genel Seçimlerine ait detaylı bilgilerin ulaşamamasından dolayı üzerinde durulmaya değere bulunmuştur. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Cem KARAKILIÇ'a; eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

05/11/ 2022

Büşra Nur BOZTEPE

ÖZET

Tezin Başlığı : Türkiye'de Erken Seçimler ve Türk Siyasi Hayatına Etkileri: 1957 Genel Seçimleri
Tezin Yazarı : Büşra Nur BOZTEPE
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Cem KARAKILIÇ
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi :

1923 yılında Halk Fırkasının kurulması ile birlikte Türkiye'de uzun soluklu bir Tek Parti süreci başlamıştır. Tek Parti sürecinde iktidarda bulunan Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946 yılına kadar uygulamış olduğu politikalara karşı gelen tepkiler, parti içerisinde muhalif bir kesimi doğurmuştur. Bu muhalif kesim ilerde halkın hür iradesiyle iktidara gelmiş olan Demokrat Parti'nin temelini oluşturmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın getirisi olan değişen dünya düzeninin de etkisi ile, Türkiye "demokrasi" kavramı ile tanışmış ve çok partili siyasi hayata geçilmiştir. Demokrat Parti'nin ilk kez bir muhalefet partisi olarak halkın hür iradesiyle iktidara gelmiş olması ve bu sayede demokrasi kavramının somutlaşması, Türk Demokrasi Tarihi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu tez çalışmasında çok partili siyasi hayata geçilmesi ile kurulan Demokrat Parti'nin, sergilemiş olduğu muhalif tutum, iktidara gelmek için vermiş olduğu mücadele ve iktidara geldikten sonra yaşanan siyasi gelişmelerin askeri müdahaleye nasıl bir zemin hazırladığı, 1957 erken genel seçimi özelinde incelenerek analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erken Seçim, Demokrasi, 1957 Seçimi, Demokrat Parti, Çok Partili Siyasi Hayat.

ABSTRACT

Thesis Title : Early Elections in Turkey and Their Effects on Turkish Political Life: 1957 General Election
Author : Büşra Nur BOZTEPE
Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Cem KARAKILIÇ
Department : Political Science and Public Administration
Thesis Type : Master's Thesis
Date :

With the establishment of the People's Party in 1923, a long-term One Party process started in Turkey. The reactions against the policies implemented by the Republican People's Party, which was in power during the Single Party process, gave birth to an oppositional section within the party. This opposition group formed the basis of the Democratic Party, which came to power with the free will of the people. With the effect of the changing world order, which was the result of the Second World War, Turkey met the concept of "democracy" and started a multi-party political life. The fact that the Democrat Party came to power for the first time as an opposition party with the free will of the people and thus the concretization of the concept of democracy is of great importance for the History of Turkish Democracy. In this thesis, the opposition of the Democratic Party, which was founded with the transition to multi-party political life, the struggle to come to power, and the political developments after coming to power, how the political developments prepared the ground for the military intervention, were examined and analyzed in the 1957 early general election.

.**Keywords**: Early Election, Democracy, 1957 Election, Democratic Party, Multi-Party Political Life.

KISALTMALAR

CHF	Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CMP	Cumhuriyetçi Millet Partisi
DP	Demokrat Parti
GİK	Genel İdare Kurulu
HP	Hürriyet Partisi
SCF	Serbest Cumhuriyet Fırkası
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCF	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
BM	Birleşmiş Milletler

TABLO LİSTESİ

Tablo No: **Sayfa**

Tablo 1-1946 Belediye Seçimleri Katılım Oranları 14
Tablo 2-1946 Genel Seçim Sonuçlarına Göre Meclis Dağılımı 20
Tablo 3-1950 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 40
Tablo 4-1954 Genel Seçim Sonuçları 53
Tablo 5-1957 Genel Seçimi Sonuçları 97
Tablo 6- Mecliste yer alan milletvekillerinin mesleklere göre dağılımı 100
Tablo 7-11. Dönem Milletvekillerinin Cinsiyet Durumu 101
Tablo 8-11. Dönem Milletvekillerinin Öğrenim Durumu..... 101
Tablo 9-11. Dönem Milletvekillerinin Yaş Durumu..... 102

1. GİRİŞ

Cumhuriyet Halk Partisi Tek Parti Dönemi olarak adlandırılan 1923 ve 1946 arasındaki süreçte meclisin, devletin ve hükümetin tek temsilcisi olmuştur. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte bir hedef olarak belirlenen Batılılaşma ve Türk ulusunun inşası fikri tek parti hâkimiyetinin oluşmasındaki temel neden olarak nitelendirilebilir. Yeni kurulmuş ve çağdaş ülkeler olarak nitelendirilen Batının oldukça gerisinde olan bir ülkenin hızlı bir şekilde seviyesini artırıp uygar medeniyetler seviyesine yükselmesi için karar mekanizmasının hızlı olması gerekiyordu. CHP tam bu noktada ülkedeki tüm fikirleri, birimleri kendi bünyesine alarak tek bir temsil mekanizması haline gelmiştir. Aynı zamanda CHP'nin temelini oluşturan isimlerin ülkenin kurtuluşunda rol alan önemli kimselerden oluşması ve partinin tüm kesimlere hitap ettiği düşüncesi tek parti kavramını meşrulaştırmaya yetmiştir. İzlenen bu yol bir süre sonra tüm temsil yetkisini elinde tutan Mustafa Kemal Atatürk'e yönelik diktatör gibi ağır eleştirileri beraberinde getirmiştir. Bu durum karşısında tek parti sürecinde eleştirilerin önüne geçmek ve siyasal özgürlük ortamını oluşturmak için iki kez çok partili siyasi hayata geçilmeye çalışılmıştır. Aslına bakılırsa yeni düzende bir muhalefet partisinin olması bir ihtiyaçtan kaynaklanmıştı. Ama yapılan ve yapılacak olan inkılapların karşısında muhalif seslerin yükselmesi iktidara göre çağdaşlaşma hedefini sekteye uğratacaktı. Buna rağmen çok partili siyasi hayata geçilmeye çalışıldı. Fakat iki deneme de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin siyaset sahnesinde tek bir partiye ev sahipliği yaptığı bu dönem 1946 yılına kadar devam etmiş ve 1946 yılına yaklaşıldıkça amacından uzaklaşmaya başlamıştır. İktidar ve halk arasındaki ilişki yavaş yavaş kopmaya başlamış hatta iktidar halk ile arasına farkında olmadan duvar örmeye başlamıştır. Halkın içinde bulunduğu zorlu adaptasyon sorununa bir de zaten zor olan ekonomik şartların şiddetini artırarak eklenmesi iktidara yönelik eleştirileri ve buradan doğan muhalif sesleri de beraberinde getirmiştir. Bu seslerin özellikle CHP içinden çıkması ve ilerleyen süreçlerde CHP'nin en kuvvetli rakibi olan Demokrat Parti'yi oluşturmuş olması Türk Siyasi Tarihinin en önemli hususlarındadır. Ülkenin içinde bulunduğu zorlu durumlardan doğan yeni siyasi partiler Türk Siyasi Tarihinde günümüze kadar süregelen yeni bir dönemi açmış ve 1946 yılı itibari ile çok partili siyasi hayata geçilmiştir.

Çok partili siyasi hayatın en önemli figürü şüphesiz Demokrat Partiydi. 1960 yılına kadar Türk siyaset sahnesinde önemli noktalarda hem muhalefet hem de iktidar olarak yer alacak olan DP'nin ilk imtihanı 1946 Genel Seçimi olmuştur. Seçim sürecine kadar muhalif kimliği ile verdiği mücadeleler sonucunda seçim kanununda değişiklik gibi önemli değişiklikler yapılmasını sağlamıştır. 1950 Genel seçimine kadar yapmış olduğu etkili muhalefet halkın gözünde kendisini önemli bir yere koymuş ve 1950 Genel seçimlerinden iktidarı elde ederek çıkmayı başarmıştır. İktidara geldiği süreçte ekonomik getirisi tarım olan halkın maddi anlamda kendini toparlaması DP'ye olan güveni artırmıştır. Fakat DP'nin muhalefete ve basına karşı olan kısıtlayıcı tutumu eleştirileri beraberinde getirmiştir. 1954 genel seçimine gelindiğinde muhalefetin iktidara yönelttiği eleştirilere rağmen DP yine oyların önemli bir kısmını alarak iktidarı elde tutmayı başarmıştır. Türk siyaset sahnesini 1957 erken genel seçimine hazırlayan süreç tam da bu noktada başlamıştır. DP artık yapmış olduğu siyasetin şiddetini artırmaya başlamış, atmış olduğu hatalı adımlar ve bu hatalara karşı ses yükselten kimselere uygulanan baskılar yavaş yavaş bulunduğu konumu sarsmaya başlamıştır. Yapılan eleştiriler normal şartlarda 1958 yılında gerçekleşmesi gereken genel seçimlerin 1957 yılı ekim ayına çekilmiştir. Bu süreçte muhalefetin en çok değindiği konu seçim siteminde değişikliğe gidilmesi olmuştur. Çünkü mevcut sistem tamamen iktidar lehine olup adil bir sonuç getirmesi pek mümkün olmayan bir sistemdi. Muhalefetin yükselen bu sesine kulak tıkayan iktidar azalan oylarına rağmen seçim sisteminin verdiği destek ile iktidarı yine elinde tutmayı başarmıştır. Fakat iktidarda kalmak uğruna verdiği çaba ve yanlış adımlar kendi sonunu getirecek olan 1960 askeri müdahalesine sürüklemiştir.

Bu çalışmada, 1957 Erken Genel Seçimi, nedenleri ve getirdiği sonuçlarla ele alınacaktır. Türk Siyasi Tarihinde bir erken genel seçim olması nedeniyle oldukça önem arz eden 1957 Genel Seçimi, öncesinde yaşanan yol, o yoldaki hazırlık süreci ve sonrasında meydana gelen siyasi olaylarla ele alınmış ve analiz edilmiştir. Bu analizler yapılırken Demokrat Parti'nin ve dönemin muhalefetinin izlemiş olduğu politikalar 1957 Genel Seçimine nasıl bir zemin hazırladı, bu süreçte neler yaşandı, seçim sonrasında yaşanan hatalardan ne düzeyde ders çıkarıldı ya da çıkarıldı mı, Demokrat Parti iktidarında Türkiye'yi askeri müdahaleye götüren neydi sorularına cevap aranmıştır. Araştırmamızda temel aldığımız sorular, 1957 Milletvekili Genel Seçiminin Türk Siyasal Hayatı üzerindeki etkilerini saptamamızda yardımcı

olmuştur. Bu soruların yanı sıra seçimlere giden süreçte siyasi ortamda dengeleri değiştiren işbirliği girişimleri, seçim sistemi tartışmaları, ekonomik istikrarsızlıklar gibi etkenler de neden bir erken seçim yaşandığı sorusuna verilen cevabı netleştirmiştir. 1957 Erken Genel Seçimi dönemin ve iktidarın getirisi olarak yaşanılan kısıtlamalardan dolayı günümüze detaylı bir şekilde aktarılamadığından bugün kendisine özgü çok fazla çalışma bulmak pek mümkün değildir. Bu etken de tez çalışmamız için seçtiğimiz 1957 Genel Seçimi konusunu neden seçtiğimizi açıklamaktadır. Çalışmayı yaparken yol gösterici en önemli kaynaklarımız, o zaman zarfında izin verilen ölçüde yazılan, döneme ışık tutan gazeteler ve döneme şahit olmuş birincil kaynaklar olmuştur.

Tezimizin ana kavramı erken seçimdir. Erken seçim, normal şartlar kullanılan seçim sistemine göre belirli bir tarihte yapılması gereken seçimlerin olağan dışı durumlar neticesinde daha erken bir tarihte gerçekleşmesi halidir. Çalışmada da erken seçim kavramı bu tanım sınırlarında kullanılmış olup, 1957 genel seçiminin de çok partili dönemde gerçekleşen bir erken genel seçim olması ve akabinde askeri bir müdahale ile sonuçlanmasından dolayı çalışmamız için oldukça önemli bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Seçim sistemi kavramı, çalışma için önem arz eden diğer kavramdır. Seçim sistemi, seçimlerin gerçekleştiği süre boyunca uygulanacak kuralların tümü olarak tanımlanabilir. Seçimlerin hangi usule göre uygulandığı, alınan oy oranları doğrultusunda hangi partini mecliste ne kadar yer işgal edeceği gibi aşamaların hepsi seçim sisteminin bir parçasıdır. Seçimler için en önemli kavramlardan biri de seçim kanunudur. Seçim kanunu seçimlerin hangi kurallar çerçevesinde yapılacağını belirleyen en önemli unsurdur. Çalışmada görüleceği üzere seçim kanunu kavramı iktidar ve muhalefet arasındaki gerilimin başlıca nedenlerindendir. Çalışmada yer alan kavramlardan biri de rejim sorunu kavramıdır. Rejim sorunu, uygulanan yönetim sistemi içerisinde izlenen her türlü ekonomik, siyasi politikaların hatalı bir yola girmesiyle meydana gelen durum olarak açıklanabilir. 1957 erken genel seçimine giden süreçte de muhalefetin en çok dikkat çektiği unsurun rejim sorunu olduğunu görüyoruz. Çalışmada yer alan son kavram ise çok partili siyasi hayat kavramıdır. Türkiye'nin 1946 öncesinde izlemiş olduğu tek parti rejimi göz önüne alındığında demokrasi ortamının oluşması için artık birden fazla partinin kendini ifade etme imkanı bulduğu yeni dönem çok partili siyasi hayat olarak Türk siyasi

tarihimizde yerini almıştır. Çalışmada da çok partili siyasi hayat kavramı, demokrasi kavramı bağlamında ele alınmıştır.

2. ÇOK PARTİLİ SİYASİ HAYATA GEÇİŞ VE DEMOKRAT PARTİ

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yenilgiye uğraması ile birlikte, Sovyetler Birliği Türkiye'nin savaşa katılmaması yönünde imzaladığı paktı yenilemiş ve Türkiye'den güvenlik açısından tehdit unsuru olabilecek bazı isteklerde bulunmuştur. Bu istekler neticesinde Türkiye çözümü Batı yönüne yaklaşmakta bulmuştur. Fakat Türkiye için Batıya yaklaşmak, batının rejimine de yaklaşmak anlamına gelmekteydi. Bu noktada Türkiye'nin kendine has uygulamış olduğu tek parti rejimi artık sonlanmıştı. Ülke içerisindeki iktisadi durumdan kaynaklı olarak halktan gelen tepkiler de göz önüne alınarak Batı bloğunun benimsemiş olduğu çok partili siyasi hayata geçiş şart olmuştu (Sarıbay, 2001, s. 51).

Cumhuriyet dönemi çok partili hayatının ilk seçimi olma özelliğini taşıyan 1946 Genel Seçimi, Türkiye'nin demokratikleşme adına attığı en önemli adım olarak nitelendirilebilir. 1946 Seçimleri, seçim sürecinde yaşanan baskılar ve bu baskılar karşısında oluşan tepkiler nedeniyle tarihsel bir öneme sahiptir. Öte yandan bu seçim ile somutlaşan demokratikleşme sürecinin dinamikleri de tartışmalara yol açmıştır (Özenç, 2019, s. 80). 1946 seçimlerinin beraberinde getirdiği hususlar ve neden erkene çekildiğine dair bilgilere yer vermeden önce seçime giden sürecin nasıl olduğuna değinmek daha verimli olacaktır. Bilindiği üzere Cumhuriyetin kuruluşundan 1946 tarihine kadar olan süreç, ülkemizde "Tek Parti Dönemi" olarak adlandırılmaktadır. Atatürk'ün ölümünden sonra parti içerisinde meydana gelen değişiklikler, iç ve dış politikanın getirdiği bazı durumlar, ortaya yeni partilerin çıkmasına neden olmuştur (Akkaya, 2011, s. 44).

Demokrasi açısından atılan önemli bir adım niteliğinde olan çok partili sistem, İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi ile birlikte tekrar gündeme gelmiştir. Muhalif hareketin doğmasında etkili olan Toprak Reformu'nun görüşülmesi çok partili siyasi hayata geçiş için önemli bir kapı olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi içinde yer alan bazı muhalif isimlerin daha fazla demokrasi talep etmesi Milli Kalkınma Partisi'nin

kurulması ile karşılık buldu. 18 Temmuz 1945 günü İçişleri Bakanlığı onayı ile Nuri Demirağ önderliğinde Milli Kalkınma Partisi kurulmuştur. MKP her ne kadar bir muhalefet partisi olarak kurulmuş olsa da iktidar tarafından kendilerine rakip olacak düzeyde bir siyasi parti olarak değerlendirilmemiştir. Hatta İnönü karşılarında ciddi bir muhalefetin olmadığını dile getirmiştir (Gülen, 2015, s. 222-223).

Toprak reformu yasa tasarısının görüşüldüğü sıralarda CHP içinden muhalif isimler Dörtlü Takriri sunarak yasalardaki ve parti tüzüğündeki antidemokratik hükümlerin kaldırılması, meclisin hükümeti gerçek anlamda denetlemesine izin verilmesi ve seçimlerin serbest biçimde gerçekleştirilmesi talebinde bulundular. Fakat bu talep oybirliği ile kabul edilmedi. Takririn reddi bir anlamda muhalif bir partinin kurulması için atılan önemli bir adım oldu. Takrir'de imzası bulunan isimlerden Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, Vatan Gazetesinde takrir ile örtüşen eleştirel yazılarından dolayı partiden ihraç edildi. Bir süre sonra Refik Koraltan'ın da partiden ihraç edilmesinin ardından, 4'lü Takrir'in lideri Celal Bayar da hem milletvekilliğinden hem de parti üyeliğinden istifa ederek CHP ile bağlarını koparmıştır. Bu isimler yakın zamanda ses getirecek bir muhalefeti, Demokrat Parti'yi kurdu. Parti, kuruluşundan itibaren büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. İktidar tarafından hem meclis içinde hem meclis dışında uğradıkları baskılar, Demokrat Parti'nin merkezde ve vilayetlerde teşkilatlanmasını önleyememiş aksine güçlü bir muhalefet partisi konumuna ulaşmıştır. DP, 7 Ocak 1946'da resmen faaliyete geçmiştir. Parti kurucularının iktidar partisi içinden gelmesi, parti programının oluşturulmasında CHP'den izler taşımasını da kaçınılmaz kılmıştır. Bu durum DP'nin ciddi eleştirilerle karşılaşmasına neden olmuştur (Özenç, 2019, s. 81-82).

2.1. Demokrat Parti'nin Kuruluşu

Cumhuriyet tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olan Demokrat Parti çok partili siyasi hayatın en önemli partilerinden biridir. Önemini çok partili siyasi hayatta ciddi bir muhalefet sergileyerek göstermiştir. Normal şartlarda Demokrat Parti'den önce kurulan Milli Kalkınma Partisi çok partili siyasi hayata adım atılmasında önemli bir etkenmiş gibi gözükse de, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından bir muhalefet partisi olarak ciddiye alınmaması, Demokrat Parti'yi bu sıralamada öne taşımıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi çok partili siyasi hayata geçişte iç ve dış etkenlerin etkili

olduğu bilinmektedir. Demokrat Parti'nin kurulmasında da iç etkenlerin ciddi önem arz ettiğini söylemek çok yanlış olmaz (Gülsünler ve Ertürk, 2013, s. 91).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülkedeki son durum ve değişen koşullar, 20 yılı aşkın süredir iktidarı elinde tutan Cumhuriyet Halk Partisi'nin, bulunduğu konumun kamuoyu iradesine dayandığını gösterme ihtiyacı doğurmuştur. Yeni bir muhalefet partisinin kurulması yıllardır iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi için her halükarda bir tehdit niteliği taşımaktaydı. Bu doğrultuda yeni muhalif partilerin kurulması iktidar partisi tarafından çok hoş karşılanmadı. Normalde Demokrat Parti'nin kurucu üyelerinin Cumhuriyet Halk Partisi içerisinde yapmış oldukları muhalefete tepki gösterilmemiş hatta hoş bile karşılanmıştı ancak, ta ki bu kurucu isimlerin bir muhalefet partisi oluşturmak istedikleri anlaşılana kadar. Daha sonra yeni muhalefet partilerinin oluşturulmasının da iktidar tarafından anlayışla karşılandığı bilinmektedir. Daha önce belirttiğimiz gibi çok partili siyasi hayata geçişin önemli bir kolu olan dış etkenler, Demokrasi kavramını daha çok vurgulamıştır. Kurulduğu zamandan, 1945 yılına kadar parti-devlet bütünleşmesinin de bir getirisi olarak, tüm fikirleri bünyesinde barındıran Cumhuriyet Halk Partisi, tek parti zihniyeti ile demokrasi kavramından oldukça uzak kalmıştır. Bu nedenle ülkede halkın her kesiminin demokrasi kavramı karşısında kendince farklı bir tanımı vardır. Cumhuriyet Gazetesinin ele almış olduğu bu konuda görünen o ki halka göre "demokrasi" kavramının tanımı, hükümetten korkmadan özgürce istediklerini dile getirebilmek ve tabii ki vergi adaletsizliğinin başını çektiği dengesiz iktisadi durumu bir an önce toparlayıp içinde bulundukları bu yoksulluktan kurtulmaktı. Demokrasi kavramının ses getirdiği bu süreçte ortaya çıkan iki partiden Demokrat Parti ne kadar parti programı noktasında Cumhuriyet Halk Partisi ile benzerlik gösterse de en azından insanlar için muhalif bir nitelik taşıdığından umut ışığı olmuş ve parti programının çizdiği sınırlar noktasında da insanların desteğini toplayabilmiştir (Çelebi, 2015, s. 254-255).

Türkiye tarihinde çalışmada da daha önce değindiğimiz üzere çok partili siyasi hayata geçiş denemeleri olmuştur. Fakat dönemin ve ülkenin içinde bulunduğu durum neticesinde, tek parti süreci 22 yıl devam etmiş, çok partili siyasi hayata geçiş 1946 genel seçimi ile nihayete ermiştir. Demokrat Parti'nin kurulmasında daha çok etkili olan iç etkenlerden en önemlisi şüphesiz halkın da ciddi manada etkilendiği

alınan iktisadi kararlardır. Savaşın neden olduğu sıkıntıları bertaraf etmek adına alınan bazı önlemler halkı maddi anlamda yormuş ve haliyle Cumhuriyet Halk Partisine karşı tepkileri de beraberinde getirmiştir (Atayakul, 2007, s. 86-90). Demokrat Parti'nin, çok partili siyasi hayatın ikinci muhalefet partisi olmasına rağmen bu denli ses getirmesinin nedeni, Cumhuriyet Halk Partisi içerisinden çıkan 4 muhalif isim tarafından kurulması ve temelde bu partinin de tek parti zihniyetine hakim olmasıdır. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu çıkarılmadan birkaç gün önce bu duruma muhalif olan dört milletvekili tarafından, iktidara daha demokratik bir ıslahat yapılması yönünde önerge sunulmuştur. Dörtlü Takrir olarak tabir edilen bu metnin içeriği genel hatları itibari ile 1924 Anayasasının ruhuna uygun hareket edilmesini vurguluyordu. Fakat belge Cumhuriyet Halk Partisi tarafından ciddi eleştiriler ile karşılanmıştır. Uygulanması beklenen taleplerin, yalnızca partiyi ilgilendirmediğini, TBMM'yi ilgilendirecek yasa değişikliklerinin de mevcut olduğunu belirterek geri çevirmişlerdir (Timur 2003, s. 18). Parti içerisindeki bu muhalif isimlerin eleştirilerinin, önergenin reddinden sonra dozunu artırdığı bilinmektedir. Hatta Fuat Köprülü ve Adnan Menderes Vatan gazetesinde verdikleri demeçlerle hükümeti açıktan eleştiri yağmuruna tutmuştur. Yapılan bu eleştiriler neticesinde Cumhuriyet Halk Partisi Divanı Köprülü ve Menderes'i partiden ihraç etmiştir. Gerçekleşen ihracın parti tüzüğüne aykırı olduğunu dile getiren Refik Koraltan da aynı muamele ile karşılaşmıştır. Ardından da Celal Bayar istifa ederek partiden ayrılmıştır (Atayakul, 2007, s. 90).

Demokrat Parti, bu dört isim tarafından, 7 Ocak 1946'da resmen kuruldu. Aynı gün tüzüğü ve programı ilan edilen partinin genel başkanlığına Celal Bayar getirildi (Murat, 2015, s. 146). Böylece İsmet İnönü'nün 1 Kasım 1945'te Meclis açılışı için yaptığı konuşmada, birkaç ay önce kurulmuş olan Milli Kalkınma Partisi'ni dikkate almayarak, "Bizim tek eksiğimiz, hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır." şeklindeki ifadesi Demokrat Parti ile karşılık bulmuştu. Haliyle Cumhuriyet Halk Partisi'nden doğan bir partinin de Cumhuriyet Halk Partisi'nin izlerini taşıması kaçınılmazdır. Yeni kurulan muhalefet partisinin Cumhuriyet Halk Partisi'ne nazaran sağ tarafta yer alması parti programına da yansımıştır. Program genel çerçevesi itibarıyla iktisadi anlamda daha liberal bir düzeni vurgularken, siyasi anlamda da demokrasiyi savunmaktadır (Evrim, 2012, s. 91).

Demokrat Parti'nin Cumhuriyet Halk Partisi ile aynı temel ilkeleri benimsiyor olması insanlar da bir şaşkınlık yaratmış oldu. Bu durum Cumhuriyet Halk Partisi'nin propagandaları için malzeme olmuştur. Partinin yavaş yavaş büyümeye başlaması üzerine bu durum geçerliliğini yitirmiş ve Demokrat Parti de niteliğini değiştirmeye başlamıştır (Ahmad, 1995, s. 28). Gelişmelere bakıldığında, tek parti döneminin etkilerinin hüküm sürdüğü böyle bir dönemde, Demokrat Parti'ye Anadolu'nun her köşesinde büyük bir ilgi ve katılımın olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Demokrat Parti, kuruluşundan bir buçuk ay gibi kısa bir süre sonra, 26 il ve 75 ilçede parti teşkilatlanmasını tamamlamıştır (Murat, 2015, s. 43).

Demokrat Parti kuruluşu ile birlikte, toplumun farklı kesimlerini bünyesinde barındırmaya başlamıştı. Zamanla parti içindeki Demokrat Parti'de muhalif olan bazı isimlerin partinin kurucu kadrosunu, Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı daha sert bir muhalefet yapmamakla eleştirdiğini görürüz. Fakat gerçek şu ki Cumhuriyet Halk Partisi tabanında yetişmiş, tek parti zihniyetini hakim olan kurucu isimler, her şeyden önce partinin benimsemiş olduğu ilkeler bağlamında Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı kontrollü bir muhalefet yapmayı daha mantıklı bulmuştur. Hatta Parti henüz kuruluş aşamasında iken program hazırlanıp, İsmet İnönü'nün onayına sunulmuş ve kendisinin çok partili siyasi hayata bakış açısı Celal Bayar tarafından öğrenilmiştir. İsmet İnönü, dış politikada ayrılık, irtica ve eğitim konularındaki hassasiyetini belirterek, bu konularda taviz verilmediği müddetçe çok partili siyasi hayata ılımlı yaklaştığını hissettirmiştir.

2.2. Yeni Seçim Kanunu ve Muhalefetin Tepkisi

Çok partili siyasi hayata geçişle beraber muhalefet cephesinde sürekli dile getirilen konulardan biri de seçim kanunundaki adaletsizlikti. Belediye seçimlerinin yapılmasının ardından erkene alınması beklenen genel seçimler için bir adım atılmalıydı ve 5 Haziran 1946 da yeni seçim kanunu kabulü ile bu adım atılmış oldu (Resmi gazete, 06.06.1946, Sayı: 6326). CHP İkinci Olağanüstü Kurultayında, CHP'nin programı ve tüzüğünde yer alan birçok maddede önemli değişiklikler gerçekleştirildi. Bu değişiklikler kapsamında yer alan yeni seçim kanunu için de TBMM tarafından hazırlıklar başlamıştır. Yeni kanun muhalefetin tepkisini çekecek cinsten olmakla beraber daha çok iktidarın lehine düzenlenmiştir (Kocabaş, 2009, s. 426). Kanun içeriği seçimlerin iki dereceli değil tek dereceli olması ve oyların açık

kullanılıp gizli sayılmasına yönelik maddeleri içeriyordu. İlk madde muhalefet tarafından olumlu karşılanırken ikinci madde büyük bir tepkiyle karşılanmıştı. İktidarın niyeti gizli sayım ile muhalefete verilen oyları yok etmekti. Kanundaki değişiklik, seçim emniyetinin zedelenmesi ve sonuçlara itiraz edilmesi ihtimalini de göz önüne sermekteydi. Muhalefet partisi milletvekilleri, yeni kabul edilen seçim kanununun hem kendi beklentilerini hem de henüz çok taze olan çok partili siyasi hayatın beklentilerini karşılamadığını belirtmiştir. Yeni Seçim Kanununu, seçimlerin güvenli bir ortamda yapılması, oyların gizli kullanımı ve tabi ki yargısal denetime dikkat çekerek eleştirmişlerdir. Özellikle kanunun iktidar lehine olması muhalefeti gelecek konusunda endişelendirmiştir (Atayakul, 2007, s. 98)

Muhalefetin tepkisine rağmen CHP demokrasi adı altında memleketin emniyetinin bozulmaya çalışıldığını öne sürüyor ve antidemokratik kanunları kaldırdıklarını iddia ediyordu. Yeni Seçim Kanununun kabulü ile tek değişen şey iki dereceli seçim uygulamasının yerini, tek dereceli seçime bırakması olmuştur. Ayrıca seçimlerin güvenliği açısından da, görev alacak kişilerin belediye ve kaymakamlıklara bağlı idare amirleri ve onların seçtikleri kişiler olması gerçeği de, iktidarın lehine yaşanacak bir seçimi apaçık gözler önüne seriyordu. Bazı seçim alanlarında muhalefet de seçim komisyonu bulunduracak olsa da, seçim tutanaklarında yetkinin idare amirlerinde olması resmiyette pek bir şey ifade etmiyordu. Antidemokratik bulunan tek madde güven sorunu değildi tabi ki, vatandaşların oylarını gizli kullanma hakkına yönelik de önemli bir değişiklik göz ardı edilmişti. Seçmenlerin oy pusulalarını bir zarfa koymaları isteniyordu yani bir gizlilik durumu söz konusuydu fakat seçmenlerden seçim komisyonunun önünde bulunan adayların isimlerinin yazılı olduğu kağıtlardan birini alıp kullanmaları isteniyordu bu durumda da gizlilik kaidesi ortadan kalkmış oluyordu. Yeni seçim kanununun maddeleri genel hatları ile değerlendirildiğinde iktidarı destekleyici nitelikte olması ile birlikte muhalefete iktidar yolunu açan bir yol bırakmıyordu. (Resmi Gazete, 06.06.1946 sayı: 6326). Hilmi Uran 1946 seçimlerinden sonra Seçim Kanunu hakkında şunları söylemekteydi; *"1946 seçimlerinin yapıldığı o vakit ki kanun belki seçim emniyetini layıkı ile sağlayan bir kanun değildi ve belki taşıdığı hükümlerle vatandaşları hakkı ile tatmin edemeyen bir kanundu. Fakat o günlerin bilgisi ile ve iyi niyetiyle çıkarılmış bir kanundu ve biz de onu aynı iyi niyetle ve tamamı ile tatbiki çalışmıştık. Bu itibarla muhaliflerimizin bütün yaygaralarını sükunet ile karşıladık ve*

bütün itirazları yine kanun gereğince meclisin tetkikine arz ettik." (Uran, 2008, s. 366).

2.3. 1946 Belediye Seçimleri

Daha önce Türkiye'de Demokratik düzene geçmek için iki kez çok partili siyasi hayat denemeleri olmuş, fakat Cumhuriyet Halk Partisi içerisinde çıkan sürtüşmelerden doğan Demokrat Parti kurulana kadar, tam anlamıyla demokratik ortam sağlanamamıştır. Türkiye'de çok partili siyasi hayat tam anlamıyla 8 Temmuz 1945 tarihinde Milli Kalkınma Partisi'nin kurulması ile birlikte başlamıştır diyebiliriz. (Özdurğun ve Pınar, 2021, s. 713). Cumhuriyet Halk Partisi yapısı itibari ile demokratik esaslara dayanan bir parti olmasına karşın çok partili siyasi hayata geçiş sahnesinde "engelleyici" bir siyasi kimliğe bürünmüştür (İnalcık, 2002, s. 17).

Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçişin ilk adımı olarak nitelendirdiğimiz 1946 belediye seçimi erken seçim çanlarının çaldığı ilk aşamadır (Özenç, 2019, s. 80). Normal şartlarda Eylül ayında gerçekleşmesi gereken belediye seçimlerinin, çok partili siyasi hayata adım atılması ile birlikte Cumhuriyet Halk Partisi karşısında ciddi bir muhalefetin belirmesi nedeniyle iktidar tarafından erkene alınmıştır (Çolak, 2021, s. 7). Bu sayede iktidar partisinin beklentisi, muhalefet olarak ciddiye alınmayan Milli Kalkınma Partisi ve henüz yeni kurulmuş olan Demokrat Parti'nin zor durumda kalarak seçime hazırlanamamasıydı. Bu hamle Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidardaki varlığını sürdürmek için yapılmış bir ön hazırlık olarak nitelendirilebilir. Şöyle ki belediye seçimin erkene çekilmesi 1947 yılında yapılması beklenen milletvekili genel seçimlerinin de öne çekilmesi anlamına geliyordu. Çünkü henüz çok taze olan yeni muhalefet partisi, ülke çapında teşkilatlanmasını tamamlamadan seçime maruz kalırsa Cumhuriyet Halk Partisi'nin de iktidarda kalmaya devam etmesi kaçınılmaz olacaktır. İktidar partisi atmış olduğu bu adımla uzun süredir yerini koruduğu iktidarda kendince meşru bir şekilde kalmaya devam edeceğini düşünmüştür. Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçimleri öne almak için attığı adıma engel olan, bir bakıma da yeni kurulan muhalefet partisi Demokrat Parti olmuştur. Şöyle ki Seçimlerin erkene alınmasının ardından Ana muhalefet partisi lideri Celal Bayar partisinin teşkilatlanmasını bitirmesi durumunda seçimlere katılım sağlayabileceklerini ifade etmiştir (Kayış, 2008, s. 403-411). Bu düşüncenin üzerine hemen harekete geçilmiş ve 26 Nisan Cuma günü Cumhuriyet Halk Partisi'nin

yaptığı bir toplantı ile belediye seçimlerinin erkene alınmasına karar verilmiştir. Bu karar halka bir tebliğ ile duyurulmuştur. Tebliğ aynen şöyledir; "*CHP Meclis Grubu Genel Kurulu 26 Nisan 1946 günü Konya milletvekili Saffet Arıkan'ın başkanlığında toplandı. Söz alan Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Belediye Meclislerine temas ederek yeni yapılacak Büyük Millet Meclisi seçimlerine hazırlık olmak üzere özel kanun gereğince Eylül'de yapılması icap eden belediye seçimleri başlangıcının bir defaya mahsus olmak üzere bu yıl 1 Mayıs tarihine alınmasını ve prensip olarak belediye seçimlerine oy vermenin bir günde bitirilmesinin kanunda yer almasını teklif etti. Teklif grupça oybirliğiyle kabul edildi*" (Çolak, 2021, s.7). İktidar almış olduğu bu karar nedeni ile muhalefet partileri tarafından eleştiri yağmuruna tutulmuştur. İlk tepki Milli Kalkınma Partisi'nin Genel Başkanı Nuri Demirağ'dan gelmiştir. Nuri Demirağ muhalefetin teşkilatlanmasını bitirmeden iktidarın seçimleri erkene alma konusundaki kararının emrivaki olduğunu söylemiştir. Falih Rıfkı Atay ise iktidarın bu kararının, muhalefet partileri henüz ortada yokken alındığını söylemiştir (Kayış, 2008, s. 404). Cumhuriyet Halk Partisi'nden gelen hamle karşısında Demokrat Parti'nin kurucu üyelerinden Menderes tepkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Halbuki siyasi teşkilatlanmanın henüz ilk aylarını yaşamaktayız. Seçimlerin böyle bir zamanda yapılması, yeni kurulmakta olan partimize birkaç ayın dahi esirgenmek istenmesi milli iradenin serbest tecellisini engelleyen bir karardır. "(Kocabaş, 2009, s. 425).

Dile getirmiş olduğu bu sözleriyle Menderes henüz kurulmuş olan partisinin teşkilatlanmasına mani olunmak istendiğinden bir erken seçim hamlesi yapıldığını vurgulamak istemiştir (İnalcık, 2002, s. 17).

Partinin kurucu üyelerinden Refik Koraltan'ın da muhalefetin üzerindeki baskıyı somut bir şekilde göz önüne serebilmek ve iktidarın elinde bulundurduğu "baskı" gücüne dikkat çekmek için iktidarın elindeki yetkileri eleştirdiği meclis tutanaklarından takip edilebilir. Bu yetkilerden ilki Matbuat Kanunuydu ki kanun iktidara istediği vakit hiçbir gerekçe göstermeden gazete kapatma yetkisi veriyordu. Aynı şekilde Cemiyetler Kanunu ile de hiç bir gerekçe göstermeden istedikleri Cemiyeti kapatabilmeleridir. Hatta Süreyya Örgeevren Cemiyetler Kanununa dayanarak istedikleri anda Demokrat Partiyi kapatabileceklerini söylemiştir. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile de devletin Emniyet ve

Selametinin tehdit altında olduğu hissedildiği takdirde, ortadaki şüphe sona erinceye dek şüpheli isimler polis nezaretinde tutulabilecekti (TBMM Tutanak Dergisi 29.04.1946, s. 223), Bu kanunların yanı sıra iktidar partisi elinde basın ve banka gibi yetkileri de tutmaktadır. İlerleyen süreçlerde seçim hazırlığı aşamasında basının iktidar yanlısı rol oynadığını görmek mümkündür. Parti'nin kurucu üyelerinden Adnan Menderes de, iktidar Partisi'nin bu adımını tek parti sistemini devam ettirme arzusuna bağlamış, aynı zamanda Demokrat Parti'nin halktan aldığı desteğin iktidar cephesinde bir korkuya neden olduğu öne sürmüştür. Yani Demokrat Parti Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu kararını muhalefetin daha fazla ilerleme kaydetmesine engel olmak amacıyla aldığını düşünmektedir (Kaan, 2021: 13). Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçimleri erkene alma kararının ardından muhalefet cephesinde seçimlere katılım sağlanıp sağlanamayacağı konusunda, aynı zamanda seçimlerin zamanı açısından değerlendirme yapmak için toplantılar düzenlenmiştir.

Parti sözcüsü Adnan Menderes durumu şu sözlerle eleştirmiştir:

"Yerel seçimlerin bir defaya mahsus mayıs ayına çekilmesi kararı alınmıştır Sebep olarak da genel seçimlerin kış aylarında gerçekleştirilemeyeceği öne sürülmüştür. Fakat gerçek şudur ki köylünün seçime iştirak edebilmesi için kış aylarında yapılması daha elzemdir çünkü yaz aylarında tarlada ve bahçede çalışan köylü oy kullanmak için seçimi iştirak etmeye vakit bulamayacaktır. Ayrıca Devletimiz demokratik hayata adım attığı şu günlerde seçimlerin geri bir tarihe değil aksine ileri bir tarihe alınması gerektiğinin hiç olmazsa kanun bağlamında belirtilen tarihte yapılması gerektiğini vurgulamıştır." (TBMM Tutanak dergisi 29.04.1946).

Menderes bu durumu, Türk siyasi hayatının içinde bulunduğu bu sürecin oldukça önemli olduğunu, yeni kurulan muhalefet partilerinin henüz teşkilatlanma aşamasındayken seçim kararı alınmasının yeni kurulan partilerden birkaç ayın esirgenmesi şeklinde yorumlamıştır. Aynı zamanda bu kararın milletin iradesinin tecelli etmesinin önünde bir engel teşkil ettiğini de vurgulamıştır. Demokrat Parti'ye karşı sergilenen tutum karşısında, Demokrat Parti belediye seçimlerine katılmama kararı almış ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin tavrının değişmemesi halinde genel seçimlere de katılmayacaklarını belirtmişlerdir. Demokrat Parti'nin seçime katılmama kararı, seçimlerin güvenli bir ortamda olmayacağının verdiği bilinçle iktidar tarafından tehditkar bir açıklama ile eleştirildi. Hem iktidara karşı parti kurup

hem de sergiledikleri tutumla halkı sandığa gitmekten alıkoymak vatandaşları meşru mücadele yolundan ayırmak demektir diyerek ağır eleştirilerde bulunulmuştur (İnalcık, 2002, s. 17-18).

Apaçık antidemokratik bir nitelik taşıyan seçimlerin erkene alınması ile sonuçların bariz belli olması da kaçınılmaz olmuştur (Kayış, 2008, s. 411). Yaşananları uzun süredir iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarı kaybetme korkusuna bağlanabilir (Özdurğun, Pınar, 2021, s. 713).

Şöyle ki yeni kurulma aşamasında olan ve faaliyetleri devam eden Demokrat Parti seçime katılması pek olası bir durum değildir. Milli Kalkınma Partisi bir muhalif parti olarak ciddiye alınmayınca Cumhuriyet Halk Partisi'nin galip gelmesi de kaçınılmaz olmuştur. Muhalefet partisinin seçimlere katılmama kararı iktidar ve muhalefet arasında oldukça gergin bir hava yaratmıştır. Erken belediye seçimleri bu gergin havada gerçekleşmiştir. Seçimlerin gerçekleşmesinden önce Demokrat Parti, İsmet İnönü'nün, seçimlere katılım sağlanmamasını vatan hainliği ile eşdeğer tutmasından dolayı seçmenlere seçime katılıp katılmaması yönünde herhangi bir kısıtlama veya müdahale edilmeyeceğini belirtmiştir. Fakat gizli gizli seçmenler seçime katılmama konusunda uyarılmıştır. Demokrat Parti'nin burada güttüğü amaç seçimlere katılım oranlarının düşük çıkması ile iktidarın meşruiyetinin sorgulanmasıdır. Çok partili hayatın ilk seçimi olmasından dolayı aslında en çok merak edilen kimin kazanacağından çok seçimlerde ne kadar insanın oy kullanacağı olmuştur (Kayış, 2008, s. 411).

Cumhuriyet Halk Partisi belediye seçimlerini genel seçimlerin bir provası olarak görüp propagandalarını bu yönde şekillendirmiştir. Ülkeyi gezen Nuri Demirağ mitinglerinde Devletçilik ilkesine dayanarak köylünün ve gençlerin yanında olduklarını dile getirmiştir. Ayrıca beyannameleri halka duyurmak için farklı bir yol izlenerek İstanbul halkına beyannameler uçakla dağıtılmıştır. Bu arada kullanılan oyların gizliliğine dair herhangi bir düzenleme mevcut değildi. Seçim günü de dahil olmak üzere propagandalar devam etmiş gazete ve basın aktif bir şekilde kullanılmıştır. Yapılan propagandalara karşı Demokrat Parti de kapı kapı dolaşıp halkı oy kullanmamak yönünde ikna etmeye çalışmıştır. Milli Kalkınma Partisi seçimde baskı altında olduklarını ilan ederek sonuçları tanımayacaklarını bildirmiştir (Özdurğun, Pınar, 2021, s. 715).

Belediye Seçimi 26 Mayıs 1946 tarihinde tek bir gün içerisinde tamamlanmıştı. Seçimler 61 ilde gerçekleşmiş olup 44 ilin tamamında seçimlere katılım oranı %50'nin üzerinde olmuştur. Ülke genelinde ise katılım oranının %64'ü bulmuştur. Hilmi Uran tarafından belirtilen bu katılım oranlarına karşı Ankara (41,5), İzmir (%24,5), İstanbul (%49,6) gibi büyük illerde katılım oranlarının %50'nin altında olması dikkat çekiciydi. Muhalefetin kendini gösterdiği ilk seçim olan 1946 belediye seçimleri, seçmenin oy kullanıp kullanmama konusunda partiler tarafından kendi tarafına çekmeye çalışması, farklı bir seçim ortamını da beraberinde getirmiştir. Uran'ın seçime katılım oranlarıyla ilgili verdiği sayısal değerlere karşın Celal Bayar oranların gerçeği yansıtmadığını aksine bir zorlama sonucu ortaya çıktığını dile getirmiştir. Bayar'ın bu ifadesinde kastettiği seçimlerde oy kullanmayanların jandarma aracılığıyla oy kullanmaya zorlamıştır (Kaan, 2021, s. 354). Bütün bunlar seçimlerden sonra muhalefet tarafından eleştirilmiştir (Özdurğun ve Pınar, 2021, s. 716).

Tablo 1-1946 Belediye Seçimleri Katılım Oranları

İl	Katılım Oranı	İl	Katılım Oranı	İl	Katılım Oranı
Afyon	%77	Çanakkale	%48,5	Hakkari	%89
Ağrı	%84,4	Çankırı	%48,7	Hatay	%26
Amasya	%46	Çoruh	%97	İçel	%43
Ankara	%41,5	Çorum	%89,9	Isparta	%81,8
Antalya	%66,6	Denizli	%61	İstanbul	%49,6
Aydın	%52,2	Diyarbakır	%81	İzmir	%24,5
Balıkesir	%32,5	Edirne	%50	Kars	%94
Bilecik	%78	Manisa	%34	Kastamonu	%47
Bingöl	%68	Erzincan	%78	Kayseri	%78
Bitlis	%98	Erzurum	%95	Kırklareli	%58
Elazığ	%57	Eskişehir	%43	Kırşehir	%76
Bolu	%65	Gaziantep	%70,8	Kocaeli	%58,6
Burdur	%55	Giresun	%70	Konya	%52
Malatya	%68	Muş	%71	Samsun	%47
Maraş	%46,2	Niğde	%79	Seyhan	%51
Mardin	%96	Ordu	%83	Siirt	%48
Muğla	%31	Rize	%63,5	Sinop	%77
Sivas	%83	Tokat	%73	Urfa	-
Tekirdağ	%71	Trabzon	%78	Van	%75,8
Bursa	%24	Gümüşhane	%94	Kütahya	%70
Yozgat	%64	Zonguldak	%80		

Seçimlerin yapılmasının ardından Demokrat Parti antidemokratik bulduğu seçim kanunu değiştirmek için harekete geçmiştir. Meclis Adalet Komisyonuna seçim kanununun değişmesi için teklifte bulunulmuştur. Fakat yapılan teklif günün

zihniyetine uymadığı ve antidemokratik olduğu gerekçesiyle Meclis Adalet Komisyonunca kabul edilmemiştir. Değişmesi teklif edilen maddeler genel hatlarıyla; oy verme işlemlerinin gizli yapılması, pusulaların renkli olması ya da işaret koyulması, seçim sonucunun hemen bildirilmesinden ibaretti (Atayakul, 2007, s. 106).

2.4. 1946 Genel Seçiminin Erkene Çekilmesi

Belediye seçimlerinin ardından CHP tarafından genel seçimlerin de erkene alınması hususunda açıklamalar yapılmıştır. Çok da tatmin edici olmayan bu açıklamalarda İnönü genel itibari ile iç ve dış politik durumları, dünyanın içinde bulunduğu karışık hali refere ederek erken seçimin bir mecburiyet olduğunu belirtmiştir. Bu arada demokratik hayata adım atılmasının ardından yaşanan adaptasyon sürecini iyi yönetebilmek için CHP İkinci Olağanüstü Kurultayını gerçekleştirmiştir. İnönü'nün isteği doğrultusunda gerçekleşen kurultay aslına bakılırsa çok partili siyasi hayata bomba gibi düşen DP'nin hızla yükselişi karşısında bazı önlemler almak için toplanmıştır (Kocabaş, 2009, s. 423-426). İnönü'nün nutku ile açılan kurultayda İnönü kanunlar ve parti tüzüğü kapsamında bazı değişikliklere gidilmesi talep edilmiştir. Bu değişiklikler şunlardı: Değişmez Genel Başkan ve Milli Şef unvanının kaldırılması, iki dereceli seçim yerine tek dereceli seçime geçilmesi, iki ay içerisinde erken seçime gidilmesi, seçimi kazanan partinin başkanının cumhurbaşkanı olması, cemiyetler kanununun değiştirilerek sınıf esasına dayalı partilerin kurulması ve dini siyasete karıştıran partilerin kurulmasına müdahalede bulunulması, Müstakil Grubun kaldırılması, parti genel başkanının dört yılda bir seçilmesi ve son olarak da Genel İdare Kurulunun seçilmesidir. (Turan, 2003, s. 87).

İsmet İnönü'nün sunmuş olduğu tekliflere bakıldığında muhalefetin talepleri ile paralellik gösterdiği ve tek bir madde dışında diğer taleplerin muhalefeti rahatsız etmeyeceği görülmekteydi. O tek madde ise tabi ki erken seçim meseleseydi. Yaşanılan dönem baz alındığında, bir erken seçime katılım sağlanabilmesi için, çok partili siyasi hayata henüz adım atmış olan ülkenin ve yeni muhalefet partilerinin sürece alışması, kendilerini tam manasıyla hazır hissetmeleri gerekmekteydi. Fakat henüz teşkilatlanma noktasında bile çok taze olan özellikle DP bu durumdan asla memnun değildi. İnönü bu durumu şu sözlerle açıklığa kavuşturdu; *"Esasen seçimi tabii olarak 1947 için düşünüyorduk. Dış ve iç politika gerekleri memleket idaresini*

biran önce kararlı kılmak mecburiyetini gösterdi. Dünya'nın hali geçen sene tahmin edebildiğimizden daha bulanık ve karanlık olarak uzun bir sürünceme yolunu tutmuştur. Bu yolda ne ihtimaller karşısında kalacağımızı kestiremiyoruz. Gelecek sene bu ihtimalleri temsil müddeti bitmiş bir TBMM ile karşılamak gibi bir durumda bulunmaktan sakınmak isteriz." (Turan, 2003, s. 84).

Aslında CHP'nin ortaya koymuş olduğu bu gerekçeler tam manasıyla yeterli sayılmazdı. Çünkü bahsi geçen gerekçeler belirsizlik içeriyordu. CHP'nin bu kararı almasının nedeni DP idi. Amacı DP'nin ülke genelinde teşkilatlanmasının önüne geçerek, daha fazla destek toplamadan ani bir seçimle iktidarı elde tutmaya devam etmekti. Bu şekilde teşkilatlanmasını tamamlayamamış DP'nin kolayca yenileceği düşüncesi hakim olmuştur (Kocabaş, 2009, s. 425-426).

Muhalefet bu değişikliğe oldukça sert bir tepki vermiştir. Bu olay partiler arasındaki ılımlı havanın dağılmaya başladığının ilk işareti olarak kabul edilebilir. Genel seçimlerin öne alınması ve kabul edilen seçim kanunu iktidar lehine çevrilebilirken, yeni bir muhalif parti olan DP için gerek seçim güvensizlikleri, gerekse hazırlıklar için verilen kısa zaman dilimi, iktidara geçmesi ve geçse bile içinde bulunulan durumu yönetebilmesi açısından oldukça zordu. Tüm bunlardan endişe edilirken, DP 16 Haziranda başlayan toplantısında seçimlere katılma kararı almıştır. DP'nin seçime katılma kararını açıklaması ile hız kazanan başlayan seçim çalışmaları yoğun katılımın olduğu mitingler ve 49 ilde 273 aday gösterilmesi doğal olarak iktidar cephesinden gelecek olan baskıyı da artırmıştır. Özellikle mitinglere gösterilen yoğun ilgi iktidarı oldukça tedirgin etmiş ve yapılan mitinglerin halkı iktidara karşı isyana teşvik ettiği şeklinde yorumlanmıştır. Seçim hazırlık süreci hem muhalefet hem de iktidar cephesinde oldukça meşakkatli geçmiştir. Muhalefet iktidara rağmen seçim çalışmalarını yürütüyordu. Şöyle ki DP'li politikacıların köy ziyaretlerinin idari amirlerce engellenmesi muhalefet tarafından iktidarın hazırlamış olduğu bir tedbir olarak değerlendirilmiştir. Sancılı seçim sürecinde artan şikayetler üzerine İçişleri Bakanlığınca seçimlerde vatandaşların oyunu güvenli bir şekilde kullanılabilmesi için valilikler bilgilendirilmiştir. Ek olarak iktidar partisinin muhalefete yönelik asılsız iddialarından sakınılması ve partilerin kapatılması yönündeki tehditlerinden vazgeçilmesi istenmiştir (İnalcık, 2002, s. 18-19).

2.5. 1946 Genel Seçimi

Çok partili hayata geçişle birlikte Türk siyasal hayatında gerçek anlamda ilk yarışmalı seçim 21 Temmuz 1946'da yapılmıştır. Henüz çok taze olan yeni siyasi rejim ve beraberinde gelen yeni muhalif partiler, halktan yükselen muhalif sesler ve tabi ki seçim esnasında uygulanan geçmişten kalan antidemokratik kurallar, 1946 Milletvekili seçiminin günümüzde bile anılmasına neden olmuştur (Karlı, 2009: 38-39). 1947 yılında yapılması gereken ve aynı zamanda ilk kez tek dereceli seçimin uygulanacağı genel seçimlerin bir yıl geriye alınmış olması aslında belediye seçimlerinin de erkene alınması ile öngörülen bir konuydu. Muhalefet içerisinde bulunduğu hazırlık sürecini göz önüne alarak seçimlerin erken tarihe alınmasının zararlarından bahsetse de bu durum seçimlerin erkene çekilmesine mani olamadı. Çok partili siyasi hayatın ses getiren ilk genel seçiminde, yalnızca iki partinin milletvekili çıkarmış olması, tamamen o partilere odaklanılmasına neden olsa da seçimlere altı parti (CHP, DP, MKP, Liberal Demokrat Parti, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi, Yalnız Vatan İçin Partisi) katılmıştır (Tuncer, 2003, s. 362)

Seçim esnasında verilen mücadelelerden en çok göze çarpanı şüphesiz CHP ve DP arasındaki çekişme olmuştur. Normal şartlarda henüz çok yeni kurulmuş olan ve hazırlıkları konusunda eksik kalacağını tahmin eden DP'nin seçime katılması pek mümkün gözükmüyordu. Fakat 16 Haziranda yapmış olduğu bir toplantı ile çoğunluğu sağlayarak genel seçimlere katılma kararı aldı ve kararını bir beyanname ile kamuoyuna duyurdu (Gülen, 2015: 233). 5 Hazirandan bir hafta sonra başlayan seçim kampanyaları DP'nin seçime katılacağını bildirmesi üzerine ciddi manada hız kazanmıştır. Tüm partiler seçim öncesinde seslerini halka duyurabilmek için birçok propaganda yöntemine başvurdular. Şüphesiz bunlardan en önemlisi mitinglerdi. DP propagandalarına Adana'da düzenlemiş olduğu mitingle hem ilk başlayan hem de halk nezdinde en çok ses getiren parti olmuştu. Yeni kurulan bir partinin seçim propagandaları kapsamında daha çok vaatlerinden ve programlarından bahsetmesi beklenirken, DP farklı bir yol izleyerek uzun süre iktidarı elinde tutan CHP'nin o güne kadar yapmış olduğu yanlış faaliyetleri eleştirmeyi tercih etti. Hatta bununla ilgili Demokrat Parti İstanbul İl Başkanı *"Bizim seçim propagandamız Halk Partisi'nin bugüne kadar yaptıklarıdır"* diyerek izledikleri yolu ifade etmiştir (Burgaç, 2013, s. 166). Yapılan eleştirilerden en önemlisi şüphesiz CHP'nin

uygulamış olduğu yanlış iktisadi politikalardır. Celal Bayar CHP'nin benimsemiş olduğu devletçilik politikasının ne kadar yanlış olduğunu eleştirirken şu ifadeleri kullanmıştır; *"Atatürk zamanındaki devletçilik memlekete hizmet etmekti. İtiraf etmek lazım ki son zamanlarda bu iş böyle olmadı. Tamamen tersine döndü… Siz bunu benden daha iyi bilirsiniz. Mesele devletçilik prensibinde değil bu prensibin takibindedir. Yapılan fabrikalardan devlet kapitalizmi menfaatlenirse bugünkü neticeler doğar. Bir vatandaş bir fabrika yaptığı zaman devlet sermayesiyle ona rakip olmamak lazımdır."* (Vatan, 01.07.1946).

Devletçilik politikası üzerinden yaptığı ekonomik eleştirilere, Varlık Vergisi, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu gibi, tek parti döneminin hatırda kalan ve halkı ciddi manada zora sokan kanunlarını da propaganda malzemesi olarak kullanan DP, bu sayede ticaretle uğraşan kesime ve çiftçiye hitap etmiştir (Burgaç, 2013, s. 166-168) .

Seçim kampanyası sırasında DP, bir yandan CHP hükümetlerinin icraat ve politikalarını hatalı buluyor ve iktidar değişiminin gerekli olduğuna vurgu yapıyor; bir yandan da CHP'nin milli irade, demokrasi, özgürlükler, çok partili sistem gibi hususlarda dürüst davranmadığını, halka ve muhalefete baskı yaparak, kanun dışı hareketlerle iktidarını sürdürme niyetinde olduğunu iddia ediyordu (Atayakul, 2007, s. 98). Yeni kurulan bir parti olarak hem halkın güvenini kazanıp hem de seçime hazırlanmak konusunda kısa bir zamana sahip olan DP'nin halkın güveninin sağlamak açısından belki de attığı en önemli adım Mareşal Fevzi Çakmak'ı partisi bünyesinde milletvekili adayı göstermiş olmasıdır. Zira Çakmak'a daha önce CHP birkaç kez aday olması doğrultusunda teklif götürmüş fakat Çakmak görev yerinin meclis değil cephe olduğunu öne sürerek teklifi geri çevirmiştir (Yılmaz, 2010, s. 182).

DP, seçim kampanyalarında, CHP'nin DP'yi sadece muhalif sahnesini tamamlayan bir araç olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu baskı ortamında seçim çalışmaları sürerken hükümet cephesinde ise yavaş yavaş bozulan itibar düzeltilmeye çalışılmıştır. Oldukça çetin geçen seçim kampanyası sürecinde CHP'de propagandasını daha çok yaptıkları faaliyetler ve vaatlerini dile getirerek yapmayı planlamıştır. Fakat kendilerinden önce propagandalara başlayan Demokrat Parti sıkı bir şekilde eleştirilerde bulununca vaatlerinden çok bu eleştirilere cevap vermek

durumunda kalmıştır. Yani genel olarak değerlendirdiğimizde CHP seçim propagandalarında, DP'ye karşı kendilerini savunmak şeklinde bir yöntem izlemişti. CHP kendilerine yöneltilen eleştirilere cevap vermenin yanı sıra geçmişte yaptıklarını anlatarak ilerleyen zamanlarda yapmayı planladıklarına dikkat çekmiştir. Seçim faaliyetlerine kadınlara yönelik çalışmaları da ekleyen CHP, bu sayede onlara erkek vatandaşlarla eşit haklara sahip olduklarını hatırlatarak kadınların da oylarına talip oluyordu. Seçim çalışmalarında basın ve radyo da aktif olarak kullanılmış Başbakan Saraçoğlu radyoda seçim konuşması yapmıştır. Kampanya süresince CHP tarafından "Neleri Unutmamalıyız" , "Dünya ve Cemiyet Görüşü" ve CHP'nin izlemiş olduğu ekonomi politikasına dayalı devletçilik ilkesi kapsayan 3 broşür yayınlanmıştır (Burgaç, 2013, s. 169-173).

CHP, İkinci Dünya Savaşı gibi dünyanın ağır şartlar içinde bulunduğu bir dönemde çalıştığı, bu süre zarfında hatalarının olmuş olabileceği, ancak bu küçük kusurların muhalefetçe abartıldığını söylüyordu. Partilerin seçime hazırlık süreçleri bağlamında propaganda faaliyetlerinde de CHP'nin yarattığı gerginliği ve diğer partilere seçim propagandası konusunda adaletli davranılmadığı hatta ciddi anlamda baskı uygulandığı görülmektedir. DP başta olmak üzere tüm muhalefet partileri jandarmanın baskısından, seçim kampanyası yürütülen yerlerdeki memurların kötü muamelelerinden ve en önemlisi de köylere seçim kampanyası için yapılan ziyaretlerde hangi partiden olduklarına dair yapılan kontrollerden duydukları rahatsızlıkları dile getirmişlerdir (Karlı, 2009, s. 41). Yaşanılan tüm bu hadiseler doğrultusunda çok partili siyasi hayata atılan ilk adımda gerçekleştirilen 1946 seçimi ne yazık ki demokratik bir seçim olmamıştır. Seçim öncesi tahminler doğrultusunda CHP'nin büyük farkla seçimi kazanması beklenmiştir. Sebebi ise DP'nin henüz tam anlamıyla hazırlıkları tamamlayamamış ve yeteri kadar aday gösterememiş olmasıdır. Seçimlerin genel havası değerlendirildiğinde CHP kendi içerisinde DP'nin 100-150 milletvekili ancak çıkarabileceğine inanıyordu. Bu sonuç gazetelere 60-70 milletvekili bandında yansırken DP cephesi 140-150 milletvekili çıkarabileceğini düşünmüştür (Karaosmanoğlu, 1984, s. 198). İnönü ve CHP seçimleri İkinci Dünya Savaşı'nın verdiği bir özgüvenle kazanacaklarına ve halkın yeni bir soluk istemeyeceğini düşünerek gayet emin adımlarla yürüyordu (Toker, 1991: 112).

Seçime %75 oranında bir katılım sağlandı ve antidemokratik bir şekilde açık oy gizli sayım ilkesi uygulandı. Ayrıca pusulaların partilerin kendileri tarafından sandıklara taşınıyor olması da olası bir adaletsizlik ve oy çalma gibi bir güvensizlik durumunu istemsiz ortaya koyuyordu. Bu durum iktidardan ziyade muhalefeti rahatsız ediyordu çünkü henüz teşkilatlanmasını tamamlayamayan muhalefetin oylarını sandıklara ulaştırması iktidar partisine göre daha zor oluyordu (Çufalı, 2012, s. 19).

Seçim öncesinde ciddi manada süren baskılar seçim esnasında da devam etmiştir. İktidar muhalefetin olası başarısına karşı bütün imkanları seferber etmiş ve haksız bir seçim gerçekleşmesine sebebiyet vermiştir (Öner, 1948, s. 94). Bu sayede de mecliste çoğunluğu sağlamıştır. Genel Seçimlerin sona ermesi ile birlikte sonuçların yavaş açıklanması, sonuçlardaki muamma ve bazı yerlerin sonuçlarının açıklanmaması sessizliğin bozulmasına neden olmuştur. Seçim sonuçlarına göre büyük şehirlerde DP daha başarılı olurken aynı başarıyı küçük şehirlerde yakalayamamıştır. Nedeni ise İktidarın küçük şehirlerde kontrolü daha kolay sağlamış olmasıdır. Seçim sonuçlarının açıklanması seçim öncesinden daha da şiddetli bir ortam ile karşı karşıya kalınmasına neden olmuştur. Şöyle ki özellikle küçük şehirlerden ciddi manada şikayet yağıyor, sandıkların çalındığı seçime hile karıştırıldığı söyleniyordu. Seçim sonucunda 465 milletvekilinden CHP 397'sini, DP 61'ini, 7'sini de bağımsızlar kazanmıştır (Tuncer, 2003, s. 362). Fakat buna rağmen şikayetler değerlendirilmemiş, İstanbul ve çevresinde itirazlara yönelik basın ve yayınlar engellenmiştir. İktidarın üstünlüğü kabul edilerek oluşan karmaşanın üstü kapatılmak istenmiştir. Muhaliflerin gazeteleri kapatılırken iktidar yanlısı gazeteler yayın hayatına devam etmiştir.

Tablo 1-1946 Genel Seçim Sonuçlarına Göre Meclis Dağılımı

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
CHP	397	85.4
DP	61	13.1
DP Listesinde Yer Alan Bağımsızlar	4	0.9
Bağımsızlar	3	0.6
Toplam	465	100

Kaynak: tbmm.gov.tr

Seçim sonuçlarının hileli olduğu gerçeğini Celal Bayar şu sözlerle ifade etmiştir;

"DP teşkilatının sandık müşahitleri eliyle topladığı rakamların hesabından,1946 seçimlerinde DP'nin 279 milletvekilliği, CHP'nin de 186 milletvekilliği kazandığı

anlaşılıyordu. Fakat Meclis'teki fiili durum, 395 Halk Partisi milletvekili ve 66 DP milletvekili idi. Bu rakamlar, o günlerin TBMM Başkanı Kazım Karabekir'in, seçimler arifesinde verdiği bir özel demeçte Meclis'te 60- 70 muhalif milletvekilinin bulunması yeter bir ölçüdür sözüne uyuyordu. Demek oluyor ki, CHP iktidarı, seçimlerden önce, DP için bir kontenjan kabul etmiş ve bu kontenjanı, valileri vasıtasıyla aynen tahakkuk ettirmişti." (Karlı, 2009, s. 40-41).

Yaşanan seçim sonrasında ülkede büyük bir kargaşa söz konusu olmuştur. Seçimlerin şaibeli olması, seçim öncesi ve sonrası yapılan baskılar, usulsüzlükler ve birçok söylenti bu duruma neden olmuştur. Şöyle ki seçimlerin ne kadar şaibeli olduğu aşikar olsa da DP'nin göstermiş olduğu aday sayısı bağlamında CHP'ye karşı kazanma ihtimali yok denecek kadar azdır (Yalman, 1997, s. 1363-1364). Meydana gelen kargaşa muhalefetin iktidara karşı eleştirilerini de beraberinde getirmiştir. Basın aracılığı ile de devam eden eleştiriler bir süre sonra sıkı yönetim komutanlığı tarafından durduruldu. Hatta bazı gazeteler kapatıldı. Muhalefet bu duruma karşı rahatsızlığını ne kadar bildirmiş olsa da herhangi bir sonuç elde edemedi (Çufalı, 2004, s. 83).

2.6. Demokrat Parti'nin Birinci Büyük Kongresi

Demokrat Parti kuruluşundan itibaren tüzüğü gereğince bir yıl içerisinde kongre yapmak zorundaydı (Teksoy, 2010, s. 55). Çok partili siyasi hayata geçişin en önemli getirisi olan ve o yılların başında sıkça duyulan demokrasi kavramının ciddi manada yaşandığı bir toplantı olan Demokrat Parti'nin 1. Büyük Kongresi 7 Ocak 1947 tarihinde toplanmış ve faaliyetlerini 11 Ocak 1947 tarihine kadar sürdürmüştür (Şimşek, 2008, s. 23). Kongreden önce bazı önemli kararların Genel İdare Kurulu tarafından alınmasına karar verilmiştir. Partinin yıl dönümü olan 7 Ocak 1947 tarihinde toplanan kongreye 906 delege katılmıştır (Teksoy, 2010, s. 56). Demokrasi kavramının vurgulanması nedeniyle bu kongre "Türkiye'de tarihe geçmeye layık bir toplantı" (Çavdar, 1999, s. 415) olarak da değerlendirilmiştir (Şimşek, 2008, s. 23). Müstakil Demokratlar grubu kongre heyecanını şu ifadelerle vurgulamıştır;

"Yüzlerce delege ümit ve azimle 7 Ocak'ta toplanacak Büyük Kongre'ye katılmak üzere Ankara yolundadır. Yersizliğe ve böyle bir toplantının masraflarını karşılayacak parasızlığa rağmen demokrasi yolunda birleşmiş vatandaşların azmi ve her çeşit müşkilatı yenmek için kafi gelmiştir (Teksoy, 2010, s. 56). Oldukça coşkulu

geçen kongrenin genel itibariyle bir bütünlük içerisinde gerçekleştiğini söylemek çok yanlış olmaz. Yalnızca Parti yöneticileri seçilirken kimlerin olması gerektiği konusunda temsil ettikleri bölgelere göre fikir ayrılığına düşen delegelerden batı kesiminde yer alanlar Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nu, İstanbul ve Orta Anadolu delegelerinin büyük kısmı ise Kenan Öner'i seçmek istiyordu (Çaylak, 2004, s. 71).

Kongrenin açılmasıyla birlikte kongre başkanlığına İstanbul İl Başkanı Kenan Öner, ikinci başkanlığa Abdurrahman Münip Berkan ile Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu seçilmişti (Teksoy, 2010, s. 56). Kongredeki ilk konuşmayı Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar yapmıştır. Demokrat Parti'nin kuruluşu ile birlikte iktidar muhalefet ilişkisinde gelinen son nokta Bayar'ın konuşmasının özünü oluşturmaktadır. Aynı zamanda parti kuruluşu sürecindeki muvazaa isnadının partinin gelişmesine engel olamadığı ve seçimlerin uygulaması gibi birçok konudan bahsetmiştir. Ayrıca Anayasa'nın ruhu ve metni ile ülkede demokrasinin önünde engel teşkil eden tüm kaidelerin ortadan kaldırılması ve Milli Hakimiyet esaslarının güvence altına alınmasının önemini vurgulamıştır. Seçim kanununun güvenceli hale getirilmesi devlet başkanlığı ile parti başkanlığının birbirinden ayrılması gibi konuların kongrenin temelini oluşturduğunu görmek mümkündür. Delegelerin ayrılığa düştüğü bir diğer konu ise Genel İdare Kurulu üyelerinin sayısının ve kendilerinin belirlemesiydi. Bu noktada Parti'nin kurucuları 4 kişi olmakla beraber Menderes ve Köprülü üye sayısının 9 kişiden oluşmasını talep ediyordu. Bu görüşe karşı Genel İdare Kurulu'nun 15 kişiden oluşmasının, alınacak kararların daha demokratik ve isabetli bulan delegeler vardı. Bu düşünceye hakim isimlerden Samet Ağaoğlu, Osman Bölükbaşı, Emin Sazak gibi birçok isim bu sayede parti kurucularının etkisini azaltarak daha geniş kadrolu bir Genel İdare Kurulu istiyorlardı. Yaşanan tartışmalar sonucunda Genel İdare Kurulu'nun 15 üyeden oluşmasına karar verildi (Çaylak, 2004, s. 69-73).

Kongre'de sıkça tartışılan konuların başında hükümetin adaletsizlikleri ve muhalefet partisine yönelik uygulamalar geliyordu. Bu noktada bazı delegeler Merkez İdare Kurulu'nun raporuna dikkat çekerek, iktidar partisi ve Demokrat Parti arasındaki çıkan anlaşmazlık akabinde, Demokrat Parti'nin meclisi terk etmesi ve İnönü'nün araya girmesi ile de geri dönmelerinin doğru olmadığını vurgulamışlardır. Delegeler bu kararı yalnızca kongrenin verebileceğini savunmuştur (Teksoy, 2010, s. 57).

Demokrat Parti'nin Birinci Büyük Kongresi, eleştiri ve taleplerinin dile getirildiği, sonunda da Hürriyet Misak-ı'nın kabul edilip siyasi hayatı etkileyen önemli bir kongre olduğunu söyleyebiliriz. Kongre temelde üç maddeye dayanmaktaydı. Bunlar; anayasaya aykırı kanunların değiştirilerek yerine demokratik kanunların konulması, vatandaş oyunun güvenliği ve dokunulmazlığı, devlet başkanlığı ile parti başkanlığının birbirinden ayrılmasıydı. Bu konuları temel alan kongre son gün Hürriyet Misak-ı adında bir rapor ile anayasaya aykırı maddelerin değişmesi talebi için Demokrat Parti meclis grubunu görevlendirmiş talebin reddi karşısında sine-i millete çekileceğini belirtmiştir (Atayakul, 2007, s. 107). Bu durum kongrede ciddi tartışmalara sebep olmuştu. Gerçekleşen kongre Türk demokrasi tarihinde "Milli Hakimiyet" kavramının ciddi manada vurgulanmasının yanı sıra 1960 Askeri müdahalesine kadar sürüp giden parti içi anlaşmazlıkların başlangıç noktası olarak değerlendirilmiştir (Ağaoğlu 1992, s. 42). Hürriyet Misak-ı'nın yayınlanması ve içeriği, İsmet İnönü tarafından hiç hoş karşılanmamıştır. İnönü, Hürriyet Misak-ı içeriğinin bir tehdit havası hissettirdiğini belirtmiş, *"Meclisi ipotek altında göstermeye kalkışmak işleri daha da güçleştirecektir, tehdit kabul etmeyiz"* diyerek Demokrat Parti'ye cevap vermiştir (Toker, 1990, s. 165). Bu arada kongre sırasında Demokrat Partililerden bazı isimlerin genel başkan Celal Bayar'ın değiştirilip yerine Mareşal Fevzi Çakmak'ı geçirme düşüncesi vardı (Teksoy, 2010, s. 58). Bunların asıl amacı, İsmet İnönü'nün karşısında hem ona denk hem de kolay kontrol edilebilir biri olarak düşünmelerinden kaynaklıydı. Bu sayede CHP ile Demokrat Parti arasındaki mücadele dişe diş, ciddi bir şekilde yaşanabilirdi (Toker, 1990, s. 166). Bu durumun altında sebep olarak Celal Bayar'ın 1946 seçiminin sonuçlarını hukuken kabul etmesi, daha da önemlisi İsmet İnönü ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin rıza göstermesi yatıyordu. Celal Bayar'ın değişmesini isteyen bu isimler genellikle 1946 seçimlerinde meclisin dışında kalan Demokrat Parti'nin önemli isimleriydi. Fakat bu noktada gözden kaçırılan bir şey vardı. Yeni kurulan bir partinin kendi içinde erken bir kavgaya girişmesi, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından çok basit bir şekilde hezimete uğramaya neden olacaktı. Bu durumun göz ardı edilmesi Celal Bayar'ın değiştirilmesini isteyen kesimin Demokrat Parti'nin Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı daha sert eleştiren bir tavır sergilemesini düşündürtüyordu. Kongrenin son gününde genel başkanlık seçimi yapılmış ve akabinde Celal Bayar 548 oydan 541 alarak Demokrat Parti'nin genel başkanı olarak seçilmişti. Demokrat Parti'nin Birinci Büyük

Kongresi oldukça hararetli geçti hatta birçok delege yöneticilerden ayrı tutulmaksızın zaman kısıtlaması olmadan dilediğince konuşma fırsatı buldu. Kongrede alınan kararları iktidar tarafından uygulanmadığı takdirde parti meclis grubu Türkiye Büyük Millet Meclisinden çekilme kararı almıştı. Ayrıca bundan sonraki belediye seçimlerine katılma kararı alınırken, Genel Merkeze taşra teşkilatının belirlediği milletvekili adaylarını onaydan geçirme yetkisi veren parti tüzüğü de değiştirilmiştir. Demokrat Parti, çok partili siyasi hayata geçilmesinin ardından büyük kongresini gerçekleştirebilen ilk parti olması hasebi ile basın tarafından ciddi manada ilgi görmüştür. Aynı zamanda tek parti döneminde gerçekleşen kongrelerden farklı bir tabanda gerçekleşmesi, Demokrat Parti'nin 1. Büyük Kongresi'nin uzun bir süre kendinden bahsettirmesine neden olmuştur (Teksoy, 2010, s. 58-59).

2.7. 12 Temmuz Beyannamesi

Yeni kurulan bir muhalefet partisi ile gittikçe ısınan siyaset ortamı iktidar ve muhalefet arasındaki gerginliğin artmasını da beraberinde getiriyordu. Bu gergin havanın dağıtılması için ülke bazında çeşitli iş insanları, gazeteciler ve devlet adamları bazı girişimlerde bulundu. Bu süre zarfında Amerika'dan gelen bir heyet de siyasi hayattaki gergin havanın dağılmasında oldukça etkili oldu. Bu gerginliğin son bulması umudu ile iki partinin yetkililerine, Vehbi Koç ve Üzeyir Avunduk tarafından sakin bir ortamın sağlanması için teklif götürülmüştür. Teklif DP Genel Başkanı Celal Bayar tarafından olumlu karşılandı ve akabinde Başbakan Peker başta olmak üzere CHP'li bazı önemli isimlerle görüşüldü. Fakat ne yazık ki olumlu bir netice çıkmadı. Daha sonra İnönü gerginliğin ortadan kalkması için, haziran ayı itibari ile, iki partinin de yetkilileri ile görüştü. Bu çabalar sonucunda her iki parti arasında ortak yol bulunarak yaşanan gerginlikler giderildi. Görüşmeler neticesinde 12 Temmuz Beyannamesi yayınlandı (Çufalı, 2012, s. 9-10).

Peker hükümeti ve DP arasında geçen anlaşmazlık bağlamında doğan 12 Temmuz Beyannamesi, İnönü öncülüğünde muhalefet ve hükümet arasındaki gergin havanın yumuşaması için hazırlanmıştır. Orta yolu bulmak adına düzenlenen beyanname, genel hatları ile, İnönü'nün arabuluculuk yaptığı, her iki tarafın da karşılıklı olarak demokrasi ve saygı çerçevesinde baskı yapmadan icraatlarını yerine getirmelerine dair teminat verdiği bir yazılı belge niteliği taşımaktadır (Kocabaş 2009, s. 485-486). Beyannamede İnönü her iki tarafın da birbirlerine karşı yönelttiği ağır suçlamaların

doğruluk payının olduğunu ancak bu suçlamaları yeniden gündeme getirmenin pek manası olmadığını hatırlatarak her iki partinin artık birbirlerine karşı daha anlayışlı yaklaşacağını ve muhalif partinin de kanunlara riayet ederek güven içinde çalışacağını belirtmiş, kendisinin de üzerine düşen vazife kapsamında her iki tarafa eşit yaklaşacağını dile getirmiştir (Çufalı, 2012, s. 10). İnönü beyanname yayınlanana kadar her iki tarafla da altı kez görüşmüştür. İnönü bu görüşmelerde her iki tarafın da sorunları dile getirip münasebetlerindeki havayı yumuşatmak istediğini belirtmiştir. Bayar hatıralarında İnönü ile konuşmalarını anlatmıştır. En nihayetinde İnönü kendisi tarafından hazırlanan 12 Temmuz Beyannamesini Bayar'a sunmuş ve okuyup bazı noktalarda değişiklik yaparak yayınlanmasını istemiştir. Beyanname meclis grubunda İnönü otoritesini girilmesine karşı olduğunu belirterek Bayar'ın beyannamenin faydalı olacağı düşüncesi ile kabul edilmiştir (Kocabaş, 2009, s. 485-486).

Beyannamenin daha önce denenip başarısız olan çok partili siyasi hayata geçişin başarıya ulaşmasında oldukça önemli bir yönü vardır. Beyannamenin yayınlandığı zamana kadar DP faaliyetlerine devam ederken, halk desteğinden mahrum kalmalarının yanı sıra halk arasında yayılan muvazaa suçlamaları da üstün bir gayret ile muhalefet yapmaları gereğini doğurmuştur ve faaliyetlerine iktidar izniyle devam etmiştir. (Eraslan, 1998, s. 143). Şöyle ki İnönü bu bildiri aracılığı ile her iki partiye eşit mesafede olduğunu dile getirerek aslında partiler üstü konumunu sağlamış oldu. Bunun yanı sıra her iki parti de demokratik yollar dışında herhangi bir yola başvurmayacağını taahhüt ediyordu. Bir diğer önemli nokta da kamu görevlilerinin muhalefet partisinin çalışmalarını engelleyecek tutumlar sergilememesi için İnönü'nün vermiş olduğu eşit mesafeli yaklaşım sözünün ne kadar hayata geçirilebileceğiydi. En önemli husus ise beyanname yayınlandıktan sonraki dönemde yaşanacak olan Peker ve İnönü arasındaki ilişkilerin farklı bir boyuta ulaşmasıdır. Bu süreçten sonra İnönü Peker'den uzaklaşmaya başlamış ve araları hayli gerilmiştir. Genel itibari ile bakıldığında bu beyannamenin aslında DP için pek de iyi olduğu söylenemezdi. Çünkü bir muhalif parti olan DP'nin elindeki en önemli koz CHP'nin antidemokratik usulleri ve baskıcı tavrını eleştirebilmekti. Beyanname nezdinde bu koz ellerinden alınmış oldu. Beyannamenin içeriğinin ana unsuru muhalefet hükümet ve idarenin baskısı altında olmaktan dertlenmiş, hükümet de bu durumu reddetmiştir. İnönü'nün ayrı ayrı yaptığı görüşmelerde Bayar baskı altında olduklarını, fikirlerinde

herhangi bir değişiklik olmadığını fakat ortamın yumuşaması için İnönü'nün vermiş olduğu çabayı takdir ettiklerini dile getirmiştir. Başbakan Peker iste hükümet ve muhalefet arasındaki ilişkinin düzelmesi için ellerinden gelen gayreti göstereceklerini belirtmişlerdir. Bu noktada ki tarafa da iş düştüğünü belirten İnönü 12 Temmuz Beyannamesi'ni halka basın aracılığı ile duyurmuştur. Bunun üzerine Peker hükümeti 2 ay sonra istifa etmiş Hasan Saka ise yeni hükümeti kurmuştur. Beyanname başarıya ulaşmıştır. İnönü'nün yer verdiği değişiklikler o zamana kadar muhalefetin şikayetçi olduğu konular üzerine yapılmıştır (Çufalı, 2012, s. 10).

2.8. Millet Partisi'nin Kuruluşu

Demokratik hayatın yavaş yavaş oturduğu bir siyasi dönemden geçen Türkiye'de 1948 yılına gelindiğinde Cumhuriyet Halk Partisi tek başına iktidarı elinde tutmaktaydı. Bu süreçte Demokrat Parti'de çok partili siyasi hayatın ilk ve adından söz ettiren partisi olarak muhalif kimliği ile siyasi hayatına devam ediyordu. Demokrasi kavramının yavaş yavaş ete kemiğe büründüğü bu süreçte Demokrat Parti içerisinde başta Mareşal Fevzi Çakmak'ın bulunduğu bir grup Demokrat Parti'nin Cumhuriyet Halk Partisine karşı bir alternatif olmadığı ve bir muvazaa partisi olduğunu öne sürmekteydi. Fevzi Çakmak'ın bu durumu şu sözlerle ifade ettiğini görmekteyiz; *"yurda iyilik yapmak isteyen herkes gibi ben de Demokrat Parti'yi desteklemekten asla çekinmedim, fakat günün birinde hep birlikte gördük anladık ki Demokrat Parti, iktidarı sözde dostluk sözleri karşısında mücadelesini gevşetmeye yarı halde bırakmaya yüz tuttu. Bir beyanname ile iki taraf arasındaki anlaşmazlık için taraflardan birini hakem kabul etti. Böylece taraflardan biri diğerine hakim yani hakem oluyor bunun sonucu olarak muhalefet iktidarı vesayet ve hükmü altına girmiş bulunuyordu"* demiştir (Limoncuoğlu, 2018, s. 146). Bunun yanı sıra "Milli Şef Kültü" kavramına da karşı olduklarını dile getirip gerekirse altı okun anayasadan çıkarılabileceğini ve bu konunun tartışılması gerektiğini dile getirmişlerdir (Çaylak, 2004, s. 104). Demokrat Parti içerisinde yaşanan bu ciddi fikir uyuşmazlıkları nedeniyle yaşanan istifalar ve ihraçlar sonucunda yeni bir muhalefet partisi doğmuş bu parti Millet Partisi olarak tarihin sayfalarında yer bulmuştur (Çufalı, 2012, s. 16). Millet Partisi'nin kurulmasında esasen iki neden bulunmaktadır; bu nedenlerden ilki Demokrat Parti'ye hizmet etmiş ve yaptıkları hizmetler doğrultusunda söz sahibi olmak isteyen isimlerin Genel İdare

Kurulu'nun hâkimiyetini kabul etmemesidir. Diğer neden ise bazılarının şahsi çıkarlar bazılarının da şiddet taraftarı olmalarının Demokrat Parti içerisinde çatışmalara sebebiyet vermiş olmasıdır (Kılavuz, 2021, s. 1262). Çıkan bu çatışmalar Aralık 1947 senesinde milletvekili maaşlarına uygulanacak zam oranının Türkiye Büyük Millet Meclisin de görüşüldüğü, hükümetin teklifi Cumhuriyet Halk Partisi oyları ile kabul edildiği dönemde alevlenmiştir. Yapılan oylama akabinde Osman Bölükbaşı, Demokrat Parti Genel başkanına parti fahri müfettişliğinden istifa ettiğine dair bir mektup yazmış fakat istifası geri çevrilmiştir. Ancak 1 Eylül 1947'de Celal Bayar ile görüşmesinden sonra istifası kabul edilmiştir. Ödenekler meselesi, alevlenen tartışmaların taraflarının partiden uzaklaştırılması için bir bahane olarak değerlendirilmiştir. Bu durumun yanı sıra Demokrat Parti'nin Cumhuriyet Halk Partisine karşı sergilemiş olduğu politikanın Kenan Öner ve Kenan Öner yanlısı milletvekillerinden oluşan bir grup tarafından yumuşak olduğu kanısına varılmış ve bu durumdan rahatsızlıkları her fırsatta dile getirilmiştir. Daha sonra Kenan Öner ve kendisini destekleyen milletvekilleri yavaş yavaş istifa etmişler, bu istifaların peşi sıra ihraçlar gelmiş ve Demokrat Parti'den çıkanların bir kısmı 10 Mayıs 1948'de mecliste Müstakil Demokratlar Grubunu kurmuştur. 20 Temmuz 1948 tarihinde kurulan Millet Partisi meclis bünyesinde kurulan Müstakil Demokratlar Grubu ve Afyonkarahisar'da faaliyetlerini sürdüren Öz Demokratlar Partisi ile 2 siyasi teşekkülün birleşmesinden meydana gelmiştir. Genel başkanlığını Hikmet Bayur'un yaptığı Millet Partisi'nin fahri başkanlığına ise Mareşal Fevzi Çakmak getirilmiştir (Tunaya, 1952, s. 12).

Millet Partisi'nin kurulmasına her ne kadar Demokrat Parti'den kopan kişilerin vesile olduğu söylense de, farklı kesimlerden isimlerin de partinin kuruluşunda etkili olmasının yanı sıra partiye dahil olduğunu hatırlatmakta fayda vardır. Partinin kurulmasında önemli etkileri olan ve genelde isminden söz ettiren kişiler Osman Bölükbaşı, Enis Akaygen, Fevzi Çakmak gibi eski Demokrat Partili isimlerdir. Ayrıca Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde hizmet vermiş Sadık Aldoğan gibi önemli isimler de partinin kurulma aşamasında aktif rol oynamışlardır. Millet Partisi'nin kurulmasında önemli rol oynayan isimlerden Osman Bölükbaşı Demokrat Parti'den ayrılmasının nedenini şu sözlerle ifade etmiştir; *"Büyük davaların tarihînde, o davaların en idealist mümessillerinin daha dava muvaffak olmadan, hususi maksat sahiplerinin entrika fırtınaları içinde boğuldukları ve onlara el uzatan vefakâr*

arkadaşların görülmediği, tarihi bilenlerce malumdur. 'Tarih bir tekerrürdür.' Diyenlerin yanılmadıkların ben de bugün anlamış bulunuyorum. Duyduğum ıstırabın gerçek sebebi, ömrümü harcamaya karar verdiğim bir dava için zararlı olduğum hükmünü sizlere verdirmeye muvaffak olanların, bu davaya ihanet teşkil eden zihniyetlerinin Demokrat Parti'de hâkim olmak istidadımı gösterdiğini ve tasfiyesini istediğimiz bir zihniyetin kendi içimizde yaşamakta olduğunu müşahede etmemdir" (Ağaoğlu, 1992, s. 431).

Aynı zamanda bu sözler partiden ayrılıp Millet Partisi'ne emek veren isimlerin de Demokrat Parti'den neden ayrıldığına dair bir özet niteliği taşımaktadır. Millet Partisi'nin kurulması hem Demokrat Parti tarafından hem de Cumhuriyet Halk Partisi tarafından pek hoş karşılanmamıştır. Tepkisini daha net belli eden Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar, partinin kurulması üzerine teşkilata yayınladığı tamimde, Demokrat Parti içerisinde çıkan anlaşmazlıkların, hukuki çevresinin meydana çıktığını ve esas amaçlarının parti kurmak olduğunu belirtmiştir. Karışıklığa neden olanların amaçlarına ulaştıklarını dile getiren Bayar, bu sayede parti içinde parçalanmaların meydana getirilip kolaylıkla yutulabilir tek bir lokma haline getirilmek istendiğini de vurgulamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin de çok hoş karşılamadığı Millet Partisi'nin kuruluşu partiden ziyade daha çok Fevzi Çakmak odaklı eleştirilerin yapılmasına neden olmuştur (Kılavuz, 2021, s. 1262).

Millet Partisi'nin kuruluş amacı, içinden doğduğu Demokrat Parti'yi bir muvazaa partisi olarak değerlendirmesinden ve Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı sergilemediği sert muhalif tutumun eleştirilmesinden kaynaklanan tartışmaların bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Fikir itibariyle halkçı, milliyetçi ve sosyal manada muhafazakar bir tabana oturan Millet Partisi, kuruluş amacını halkın yanında durmak ve halka hizmet etmek şeklinde açıklamaktadır (Çufalı, 2012, s. 15). Demokrat Parti'nin Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı sert bir muhalefet yaklaşımı sergilememesi Millet Partisi'nin Demokrat Parti'den farklı olarak iktidara karşı ciddi sert eleştirilerde bulunmasını beraberinde getirmiştir Hatta bu eleştiriler yabancı basında dahi yer bulmuştur. Ekonomik anlamda da liberal bir politika izleyen Millet Partisi iktisadi özgürlüğü sosyal özgürlüğün bir parçası olarak görmüş, fakat muhalefet ettiği dönemde iktidar olma fırsatını yakalayamadığından benimsemiş olduğu politikalar uygulamamıştır (Limoncuoğlu, 2018, s. 148).

2.9. Demokrat Parti'nin İkinci Büyük Kongresi

Demokrat Parti'nin 1946 yılı tüzüğü gereğince gerçekleşmesi gereken Büyük Kongre'nin iki yılda bir yapılması gerekiyordu. Fakat 7 Ocak 1946 tarihinde yapılan Birinci Büyük Kongre'den sonra parti içinde meydana gelen iktidar mücadelesi nedeniyle İkinci Büyük Kongre'nin gerçekleşmesi 6 aylık bir gecikme neticesinde 20-25 Haziran 1949 tarihleri arasında yapıldı. 1400-1700 arası delegenin katılımıyla gerçekleşen kongre Ankara Yeni Sergi Evinde toplandı. (Öztürkci, 2019, s. 290). Bu kurultay toplantısından maksat, partinin geçmiş ve gelecekteki siyasetini görüşmek, Millet Partisi'nin kuruluşunun yol açtığı hasarı kapatmak ve parti içi muhaliflerin Demokrat Partisi safları üzerindeki nüfuzunu gidermekti (Karpat, 2010, s. 318).

Demokrat Parti'nin İkinci Büyük Kongresinin en önemli özelliklerinden biri kısa bir süre önce partiden ihraç edilme kararlarının hesabının verildiği bir ortam olmasından kaynaklıdır. Bu ihraçlar neticesinde partiden ayrılan bazı isimler Müstakil Demokratlar adı altında bir araya gelerek Genel İdare Kurulu'na karşı ciddi bir mücadele sonunda partiye hakim olmayı amaçlamıştır. Menderes'te muhalif grubun amacının parti programını değiştirmekten ziyade partinin hakimiyetini ele geçirmek olduğu düşüncesindedir. (Burçak, 1979, s. 168-169).

Kurultay, Merkez Komitesi'nin partiden çıkarmalarla ilgili bütün kararlarını uygun buldu. Demokratlar, anayasanın değiştirilmesi teklifine karşıydılar; onlara göre, anayasanın ruhu demokratikti; kusuru, antidemokratik bir şekilde uygulanıyor olmasıydı. Kurultayın aldığı kararlarla parti tüzüğünde bazı değişiklikler yapıldı; yapılan değişiklikler neticesinde Yüksek Haysiyet Divanı kuruldu, Parti Merkez Komitesi'ne milletvekili adaylarının %20'sini tespit etme yetkisi tanındı, parti başkanının gerektiğinde kurultayı olağanüstü toplantıya çağırabilmesi kabul olundu ve kurultay delegelerinin sayısı azaltıldı. Laiklik ilkesini zedelememek şartı ile din hürriyetinin temel hürriyetlerden biri olduğu kabul edildi (Karpat, 2010, s. 319).

Parti ihraçlarının değerlendirildiği Kongre'de bazı partililer söz alarak hem Müstakil Demokrat Grubuna hem de Millet Partisi'ne yönelik ciddi eleştiriler de bulunmuş, ve bu grupları hürriyet ve demokrasi davasına ihanet etmekle suçlamışlardır. Kongrenin ikinci bir önemi de halk kitlelerinin gözünde nasıl daha iyi bir konuma gelinir ve insanlar partiye daha çok nasıl itibar eder sorusunun cevabının aranmasıdır. Bu soruya karşılık verilen yanıt ise siyasal sistemin negatif yönlerinin, dinin siyasal

hayattan arındırılmasıdır. **(**Burçak, 1979, s. 168-169) İkinci kongrenin dikkat çeken konularından bir diğeri de bir kongrenin ana temasını oluşturan Hürriyet Misakı'nda yer alan hükümlerin ne kadar uygulanıp uygulanmadığına dair düşünceydi. Daha önce de değindiğimiz üzere Hürriyet Misakı hükümetin sert bir tepki ile karşıladığı ve bu tepkisini 12 Temmuz Beyannamesi yayınlanana kadar sürdürdüğü bir içeriğe sahipti. Bu noktada konunun tartışılması üzerine kongreye sunulan raporda "Hükümet ile İlişkiler" başlıklı bir maddeye yer verilmiş ve kongre sonrasında gerçekleşen değişiklikler, gelişmeler hakkında bilgiler derlenmiştir. 12 Temmuz Beyannamesi'nin özelliği ise bu zamana kadar uygulanan sert ve hatalı politikaların kabul edilmesidir. Kongre'de sunulan rapora göre yayınlanan 12 Temmuz Beyannamesi, Hürriyet Misak-ı'nın gerçekleştirilmesine yönelik atılmış bir adım olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca beyannamenin yayınlanmasından az bir zaman sonra şiddet ve yıldırma politikasını benimseyen Recep Peker hükümetinin düşüp, sıkıyönetim idaresinin kaldırılması, aynı zamanda seçim kanunlarında yapılan küçük değişikliklerin de umut vadeden adımlar olduğuna yer verilmiştir (Kaan, 2021, s. 516).

Bazı Demokrat Parti mensupları Cumhuriyet Halk Partisi'nin baskı politikalarını devam ettirmesi durumunda isyan edilmesi gerektiğini savunurken, Celal Bayar isyanının bir çözüm olmayacağını, Demokrat Parti'nin böyle bir yola başvurmadan bir mucize göstereceğini savunmuştur (Son Posta, 24.06.1949). Örnek olarak da 21 Temmuz seçimleri sonrasında halkın oldukça hareketli olduğunu, arzu edilseydi o gün zaten bir ihtilalin gerçekleşebileceğini hatırlatmış ve seçimler sonrasında sinei millete çekilmenin açık manasının ihtilale hazırlanıyoruz anlamına geleceğini belirterek kongredeki delegeleri sakinleştirmeye çalışmıştır. Sonrasında ise yapılan oylama ile rapor kabul edilmiş Bayar bu sayede birlik ve beraberliğini korumaya muvaffak olmuştur (Burçak, 1979, s. 176).

Kongrenin ana temasını oluşturan "Milli Teminat Andı" kabul edilmeden önce bu belgenin oluşmasına sebebiyet veren, Celal Bayar'ın; *"Antidemokratik kanunlar değiştirilmez seçim kanunu emniyet verecek ve adli teminat ihtiva eder bir şekle konmaz az veya çok farklarla 21 Temmuz metotlarının önümüzdeki umumi seçimlerde de tatbikine kalkışılacak olursa vaziyet ne olacaktır ?"* sorusu delegelere yöneltilmiştir. Bu soru karşısında delegelerden cevap gelmiş, o delegelerden Kemal

Demiralay yapılacak seçimlerin 21 Temmuz seçimlerinden farklı olmayacağını iktidarın yine her türlü baskıya ve hileye başvuracağını fakat bu sefer karşısında milleti bulacağını dile getirmiştir. İzmir delegesi Mehmet Erçetin ise milletin oyunun namusu olduğunu ve mukaddes namusa tecavüz edenlere ne gibi muamele yapılıyorsa aynı muamelenin yapılacağını beyan etmiştir. İzmir delegesi Ali Çetin de Birleşmiş Milletler Anayasası'nın 13. maddesinin zulme karşı isyan hakkı verdiğini hatırlatarak bu hakkın kullanılmasında fayda olduğunu dile getirmiştir (Karpat, 2010, s. 320).

Kongreye katılan delegeler oy çokluğu ile Celal Bayar tarafından yöneltilen, 21 Temmuzdaki yaşanan seçimlerin aynısıyla karşılaşılması durumunda nasıl bir adım atılacağı sorusu karşısında Hürriyet Misak-ı'nı hatırlatarak iktidarın yine aynı davranışlara başvuracağını düşündüklerinden Milli Teminat Andı'nın fiiliyata geçirilmesini istemiştir. Bunun üzerine Milli Teminat Andı 25 Haziran 1949 tarihinde oy birliği ile kabul edilmiştir (Kaan, 2021, s. 518).

Milli Teminat Andı'nın öncelikli amacı seçim kanununun yeniden düzenlenerek millet iradesinin demokratik bir şekilde tecelli etmesidir. Bildiri bağlamında Cumhuriyet Halk Partisi'nin hala devam ettirdiği Tek Parti zihniyetinin kanunları ihlal etmeye devam etmesinden ötürü bu durumu engellemek için Milli Teminat Andı kabul edilmiştir. İktidar çevreleri tarafından Husumet Andı ve Linç Kanunu olarak adlandırılan Milli Teminat And'ının şu cümleleri başlangıçta iktidar muhalefet ilişkilerinde tansiyonun zirve yapmasına yol açtı: "seçimlerde haklarına tecavüz olunan bütün vatandaşların meşru müdafaa halinde kalmaları ve haklarının Anayasa ve Türk Ceza Kanunu'nun müeyyidelerine dayanarak korunması kaçınılmaz bir zaruret olacaktır. Bu hususların rey sahibi bütün partilere ve Türk umumi efkârına bildirilmesi ayrıca bu yoldan hükümet ve vazifelerinin keyfiyetten haberdar edilmeleri zaruri görülmüştür. Aksi yolda teşebbüs edenlerin ise milli vicdanın ifadesi olan millet husumetine maruz kalmak gibi ağır ve tarihi mesuliyete mahkûm olacakları muhakkaktır" (Öztürkci, 2019, s. 294). Bildirinin amacı doğrultusunda Cumhuriyet Halk Partisi'ni bildiriyi ihtilale teşvik gibi yorumlayabileceği hususuna değinilmiştir. Ancak Demokrat Parti İhtilal gibi bir düşüncesinin olmadığını belirterek siyasi hak ve özgürlüklerin kullanılmasına ve milli hakimiyet esaslarının tahakkukuna engel olunması halinde sebep olanların milletin kuvvetine maruz

kalacaklarını beyan etmişlerdir. Genel itibariyle Demokrat Parti'nin İkinci Büyük Kongresi şiddet ve tahrip edici unsurlar içermeden tam bir ihtilal havası içinde geçmiştir. Ancak bu ihtilal havasının kanunlara yönelik saygıyı sağlamak, Türk vatandaşlarının haklarını korumak ve demokrasiyi tesis etmek gibi amaçları vardır (Burçak, 1979, s. 174).

3. TÜRK SİYASAL HAYATINDA GENEL SEÇİMLER

3.1. 1950 Milletvekili Genel Seçimi

Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki en önemli konu seçim kanununun değiştirilmesi konusuydu (Karpat, 2010, s. 310). Çok partili siyasal hayata geçişin ardından, 1946 genel seçimlerindeki, sistemlerden dolayı muhalefet seçim kanununda değişikliğe gidilmesini istiyordu (Turp, 2018, s. 680). Hükümet de 1948 Seçimine yetiştirilmek üzere seçim kanununda gizli oy açık sayım esasına dayanan bir değişikliğe gitti. Fakat Demokrat Parti seçimin güvenli bir ortamda yapılması ve seçimlerin adli teminat altında gerçekleşmesini istediği için bu tasarıya pek sıcak bakmamıştı. Demokrat Parti bu durum karşısında büyük illerde yapmış olduğu gövde gösterileri aracılığıyla, seçim kanunundaki değişikliğin gerçekleşmemesi halinde siyasi ortamın 12 Temmuz Beyannamesi öncesi eski şiddet düzenine dönmesine sebebiyet vereceğini gözler önüne sermeye çalışıyordu. Cumhuriyet Halk Partisi ise adli teminat meselesini adaleti politikaya karışacağı gerekçesiyle reddediyordu. Bu tartışmalar arasında 1948 ara seçimleri gerçekleşti. Muhalefetin katılmadığı bu seçimlerden sonra da muhalefet ve iktidar arasındaki çatışmalar şiddetini artırarak devam etmişti. Muhalefetin en çok eleştirdiği noktalardan biri şüphesiz ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumdu. Halkın çektiği zorluklar muhalefetin iktidara yönelttiği bir silah gibiydi (Karpat, 2010, s. 314). Yaşanan sürecin aktörlerinden Başbakan Hasan Saka yeterince yıpranmış ve verimini kaybetmişti. Bunun için istifasını verdi (Karpat, 2010, s. 315). Hasan Saka hükümetinin istifasının ardından Hilmi Uran'ın tavsiyesi üzerine Şemsettin Günaltay hükümeti kuruldu. Bu hükümet izlemiş olduğu liberal politika sayesinde halk tarafından da olumlu karşılandı (Karpat, 2010, s. 316). Günaltay'ın muhalefete yönelik atmış olduğu en önemli adım ise biraz da muhalefetin iktidara yönelik yapmış olduğu baskılar neticesinde yeni bir seçim kanunu hazırlığına başlamış olmasıdır (Turp, 2018, s. 680). Kanun tasarısı, alanında uzman olan bir bilim kurulunca hazırlandı. Kanun kapsamında yer alan maddeler tam da muhalefetin istediği yönde olabildiğince demokratik ilkelerden oluşuyordu. Uzun bir çalışma döneminin ardından 16 Şubat 1950 tarihinde 5545 sayılı seçim kanunu kabul edildi. Kanun 21 Şubat 1950 tarihinde resmi gazetede yayınlandı. 1950 genel seçimi bu yeni kanun kapsamında gerçekleştirilen ilk seçim

oldu (Yıldırım ve Kırış, 2021, s. 403-404). 16 Şubat 1950 tarihinde kabul edilen seçim kanunu kapsamında seçimler tek dereceli ve gizli oy açık sayım usulünce gerçekleştirilecekti. Çoğunlukçu seçim sisteminin benimsendiği yeni seçim kanunu kapsamında oy kullanma yaşı 22, milletvekili seçilme yaşı 30 ve her 40.000 kişinin bir milletvekili belirleyeceği şeklinde değişiklikler yapıldı. Aynı zamanda 55.000 seçmenden sonrası için her 40000 kişilik artışta milletvekili sayısı 1 kişi artırılacaktı. Yapılan bu değişikliklerin yanı sıra muhalefet cephesinde en çok istenen değişiklik şüphesiz seçimlerin güvenli bir ortamda gerçekleşmesi yönünde idi. Buna yönelik olarak da seçimlere adli bir teminat getirilmesi en çok dikkat çeken madde niteliği taşıyordu. Yeni seçim kanunu kapsamında adli teminata bağlı olarak Ankara'da Yüksek Seçim Kurulu kurulmasına ve bu kurula bağlı her il ve ilçede seçim kurullarının oluşturulmasına, ayrıca bu kurullarında yargıçlar denetiminde çalışmasına karar verildi. Aynı zamanda her parti seçim sandığı başında müşahit görevlendirilebilecekti. Seçimler konusunda dikkat çeken bir diğer unsur ise seçmenlerin oy pusulasına aday sayısını geçmeyecek şekilde istedikleri partiden istedikleri isimlere yer verme imkanı tanınması oldu. Seçmen tarafından yazılan isimler belirlenen aday sayısından fazla olduğu müddetçe adaylar belirlenen sayıya ulaşana kadar alttan başlayarak silinecekti. Yapılan bu değişiklikler başta Demokrat Parti olmak üzere muhalefet tarafından oldukça olumlu karşılandı. Fakat bu değişiklik yeni yapılacak seçimlerin erken olacağına dair söylentilere yol açtı. 21 Mart 1950 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi grup toplantısında alınan karar gereğince yapılacak genel seçimlerin 14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleşmesine karar verildi (Turp, 2018, s. 680-681).

Seçim tarihinin ilan edilmesinin ardından partilerde hummalı bir seçim çalışması başladı. Seçim kampanyası hazırlıkları başlamadan önce Demokrat Parti cephesinde bazı sorunlar yaşanmaktaydı. Sorunların kaynağı Demokrat Parti içerisindeki muhalif isimler ile partiden ayrılarak yeni bir parti kuran isimlerin Demokrat Parti'yi bir muvazaa partisi olarak suçlamasaydı. Bu süreçte parti içerisindeki muhaliflerin bertaraf edilmesi adına Demokrat Parti içinden Adnan Menderes, Mükerrem Sarol ve Hüsnü Yaman tarafından bir kongre düzenlenmişti. Kongrenin genel merkezce meşru görülmesinin ardından İstanbul İl İdare kurulu ve genel merkezin arası açılmış, ardından da muhalif isimlerin istifaları gelmiştir (Baban, 1970, s. 40-41). Demokrat Parti için şüphesiz en büyük sorun Muvazaa Partisi olarak anılmaktı.

Demokrat Parti "muvazaa partisi" kavramından kurtulmak için verdiği mücadelede en önemli desteği halk tarafından benimsenen isimlerden aldı. Bu isimlerden biri Cumhuriyet Halk Partisi'nden istifa eden ve Cumhuriyet Halk Partisi hakkında yaptığı açıklamalarla kendinden söz ettiren milli mücadelenin önemli isimlerinden Ali Fuat Cebesoy'du (Benhür, 2007, s. 63). Cebesoy, Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılmasını *"Benim Halk Partisi'nden ayrılmam demek bu mücadelede Parti'nin haksız olduğunu görmem demektir. Yeni dört senelik teşri hayatta onların yanında mesuliyet almayacağım"* sözleriyle ifade etmiştir. (Zafer, 29.03.1950)

Cumhuriyet Halk Partisi'ndeki istifalar Cumhuriyet Gazetesi'nde de "*Seçim Arefesinde CHP'den İstifalar: Gnl. Ali Fuat Cebesoy partiden çekildi, Gnl. Refet Bele'nin de yakında ayrılacağı söyleniyor*" şeklinde yer almıştır (Cumhuriyet, 27.03.1950).

Zafer Gazetesinde yer alan habere göre Ali Fuat Cebesoy'un yanı sıra Refet Bele ve Seyhan milletvekili Sinan Tekellioğlu da istifa edecek isimler arasında idi. Hatta Sinan Tekellioğlu durumu partinin kurucuları ile başından beri anlaşamamakla açıklıyordu (Zafer, 27.03.1950).

Demokrat Parti'ye katılan isimler arasında Ali Fuat Cebesoy'un yanı sıra Halide Edip Adıvar, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Nadir Nadi gibi isimler de yer almaktadır. Demokrat Parti listelerinden bağımsız olarak seçime katılacak bu isimlerin parti bünyesinde yer alması bile Demokrat Parti'nin oylarını artırabilecekti. 24 Nisan 1950 tarihinde parti örgütleri ile Genel İdare Kurulu tarafından belirlenen isimlerin yer aldığı aday listeleri açıklanmıştır. Adayların arasında avukattan bürokrata çiftçiden tüccara eski milletvekillerinden subaylara kadar toplam 486 aday vardır. Yeni seçim kanunu kapsamında seçimlerde yer alacak partilerin en az 5 ilden aday göstermek şartı ile radyodan yararlanmalarına müsaade edilmiştir. Bağımsız adayların ise radyodan yararlanmaları Yüksek Seçim Kurulunca reddedilmiştir (Benhür, 2007, s. 64-66).

8 Mayıs 1950 tarihinde Demokrat Parti'nin seçim beyannamesi yayınlanmıştır. Beyannamede özellikle Cumhuriyet Halk Partisi'nin Seçim Beyannamesi rasyonel ve realist olmamakla eleştirilmiştir. Beyanname genel hatlarıyla Cumhuriyet Halk Partisi'nin uygulamalarının tenkiti, benimsemiş olduğu ekonomi politikasının yetersizliği, halkın çektiği sıkıntılar, yetersiz vergi sistemi, özel sektörün iş sahasının

küçültülmesine hasmedilmiştir (Yıldırım ve Kırış, 2021, s. 409). Bu bağlamda Demokrat Parti, iktidara gelmesi durumunda bahsetmiş olduğu sorunların çözüme kavuşturulacağını da beyan etmiştir. Aynı zamanda vergilerin indirileceği, bütçe sorununun giderileceği, yabancı sermaye ve tekniğinin memlekete hızlı bir şekilde getirileceği, iş hayatını engelleyen bürokratik kısıtlamaların önüne geçileceği, siyasi rejimin demokratik bir zihniyetle yeniden düzenleneceği, işçi ve köylü sorunlarının Batı demokrasilerindeki gibi çözüleceği, Anayasada demokrasi için bazı değişiklikler yapılacağı, dış politikada da Amerikan, Fransız ve İngiliz dostluklarına bağlı kalınarak barıştan yana olunacağı belirtilmekte idi. Demokrat Parti'nin beyannamesi meşhur sloganı olan "Yeter Söz Milletindir" ile bitmekte idi. Beyanname, basın başta olmak üzere Demokrat Parti'yi destekleyenler tarafından oldukça olumlu karşılandı (Benhür, 2007, s. 67). Fakat Demokrat Parti seçim propagandalarında belli bir süre sonra strateji değişikliğine gitmeye karar verdi. Bu kararın en önemli noktası "Bürokrasi halk karşıtlığı" kavramına karşı Bürokrasi ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin birbirinden ayrılması girişimiydi. Hatta bu sayede seçimler yaklaşırken bürokrasiyi karşısına almak yerine bürokratik kadroları da bünyesine katmaya başlamıştı. Bu durum seçimler yaklaşırken atılan önemli bir adımdı. Böylece Demokrat Parti artık Cumhuriyet Halk Partisi ve bürokrasi kavramını birbirinden ayırarak daha çok Cumhuriyet Halk Partisi'ni eleştirmeye başlamıştı (Yıldırım ve Kırış, 2021, s. 410). Demokrat Parti, yapmış olduğu büyük mitingler, radyo konuşmaları ve halka seslendikleri birçok alanda pek çok vaatlerde bulunmuştur (Benhür, 2007, s. 67).

1950 seçimleri hazırlık aşamasındayken Cumhuriyet Halk Partisi daha çok memleketin menfaatlerini ön planda tutan bir tutum sergilemiştir. Bu doğrultuda partinin genel başkanı İsmet İnönü yurt genelinde biri Marmara ve Ege diğeri ise Orta Anadolu'da olmak üzere iki gezi düzenlemiştir. Bu geziler kapsamında demokratik rejimin normal ilişkiler içerisinde devam edebilmesi için, yumuşak bir üslupla elinden geldiğince siyasi tansiyonu düşürmeye çalışmıştır (Yıldırım Kırış, 2021, s. 403). Cumhuriyet Halk Partisi seçim arefesinde başarılı sonuçlar almak için halkın gönlünü hoş tutmak adına bazı uygulamaları yürürlüğe koymaya çalışmıştı. Bu uygulamalar 16 Şubat'ta Yeni Seçim Kanununun kabul edilmesi ile başlayan ve affın çıkarılması, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununda değişiklikler yapılması, memurlara vergi indirimi ve ikramiye verilmesi ile devam eden icraatlardı. Seçimlerin yaklaşması ile beraber Cumhuriyet Halk Partisi kendi içerisindeki

kalıplaşmış fikirlerinden yavaş yavaş vazgeçmeye başladı. Bu noktada en çok dikkat çeken ve aynı zamanda Demokrat Parti tarafından da eleştirilerin değişiklik Cumhuriyet Halk Partisi'nin dini söylemlerindeki aşırılık ve farklılık olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçim kampanyası sürecindeki en önemli kozu Milli Şef unvanını taşıyan Cumhurbaşkanı İnönü'nün partinin genel başkanlığını da deruhte etmesiydi. Seçim Kampanyaları boyunca Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İnönü de bu unvanı dile getirmekten hiç çekinmemişti. Seçim konuşmaları kapsamında İnönü *"vatandaşların dirlik ve düzenini sağlamak, ülkemizin dış emniyeti üzerinde selamet yolunu bulmak, vatandaşların siyasi faaliyetlerini emniyette bulundurmak mümkün olduğunca siyasi alanda yükselen tansiyonu dengede tutulmasını sağlamak için"* elinden gelen mücadeleyi gösterdiğini belirtmiştir. Aynı zamanda halkın gönlünü hoş tutmak için Kırıkkale'de yaptığı mitingde seçimleri kazandığı takdirde altı okun anayasadan çıkarılacağını fakat yine inanmış oldukları altı ok prensiplerini vatandaşlara beğendirmeye çalışacaklarını da dile getirmişti (Benhür, 2007**,** s. 68). Cumhuriyet Halk Partililer halka ve muhalefete daha sevimli görünmek adına halkın şikayetçi olduğu bir takım mülk-i amir ve memurları görevden almış hatta içlerinde eski sıkıyönetim komutanı General Sabit Noyan ve Emniyet Müdürü Ahmet Demir'in de bulunduğu isimler hakkında da soruşturma başlatmıştır (Albayrak, 2020, s. 388). Yeni Seçim Kanunu ile birlikte benimsenen çoğunluk usulü neticesinde, seçim sonucunun "Ya Hep Ya Hiç" olacağı İnönü tarafından da biliniyordu. Bunun için de tüm Cumhuriyet Halk Partililer ellerinden gelen propagandayı çekinmeden yapıyorlardı. Bunlardan bir tanesi şüphesiz işçilere verilecek grev hakkıydı. Bu sayede işçiye yönelik önceden sergilenmiş olan katı tutum Cumhuriyet Halk Partisi'nin işçi kesimin oylarını kaybedeceğini bariz ortaya koysa da seçim bölgelerinde görevlendirilmiş olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin ileri gelenleri köylünün oylarına güvendiklerinden seçimleri Cumhuriyet Halk Partisi'nin kazanacağına inanıyordu. Fakat bütün bunlara rağmen Parti Genel Başkanı İsmet İnönü seçimlerin neticesinin arzu edildiği gibi olmayabileceğini düşünüyordu;

"Bundan bir hafta sonra seçimlerin neticesi ne olursa olsun kadere boyun eğmek lazım gelecek sandık başlarına emniyet ile gideceğiz.", "Bir gün Memleketim artık senin zamanın geçti dediğin zaman ona minnettar olacağım." (Vatan, 04.05.1950).

Seçim hazırlık süreci devam ederken henüz Cumhuriyet Halk Partisi aday listesi açıklanmadan Millet Partisi Genel Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak vefat etmiştir. Milli Mücadele döneminde sergilemiş olduğu kahramanlıklar, halk nezdinde Fevzi Çakmak'ı çok önemli bir noktaya taşımıştı. Başarılarından dolayı halk tarafından sevilen ve sayılan bir isim olan Fevzi Çakmak'ın ölüm haberinin duyulmasına rağmen radyoda normal müzik yayınına devam edilmesi ve bu durum karşısında iktidarının sergilemiş olduğu umursamaz tavır yasta olan halkı ciddi anlamda yaralamış ve tabii ki bütün bunlar iktidara yönelik tepkileri de beraberinde getirmiştir (Benhür, 2007, s. 70).

Cumhuriyet Halk Partisi aday belirleme sürecini ise parti tüzüğünün 148. madde kapsamında ki %30'u parti merkez organları, %70'i de parti il teşkilatlarınca seçilmek kaydıyla belirlemiş ve nihai listeyi 23 Nisan 1950 tarihinde ilan etmiştir. CHP 1950 seçimlerinde toplam484 aday göstermiştir (Araslı, 1972, s. 154).

CHP aday listelerinin yayınlanmasının ardından 27 Nisan 1950 tarihinde seçim beyannamesini de neşretmiştir. Beyanname genel hatlarıyla devlet başkanının yetki ve görevlerinin ele alınacağı, altı okun anayasadan çıkarılacağı, ikinci bir meclisin kurulacağı, siyasi rejimin demokratikleştirilmesi için anayasanın Batılı devletlere benzer nitelikte düzenleneceği, köylerin kalkındırılması için başta eğitim olmak üzere seferberlik başlatılacağı, ziraai donanımın artırılacağı, radyonun daha yaygın bir kullanım alanına kavuşturulacağına değinilmiştir (Benhür, 2007, s. 71). Bunların yanı sıra halkın yükünü hafifletmek için şehir ve kasabalardaki elektrik ve suyun fiyatlarında indirime gidileceği, gıda fiyatlarında düzenlemeler yapılacağı, il idarelerine özerklik sağlanacağı, Doğu'nun kalkındırılacağı, enerji santrallerinin yapılacağı, adaletin sağlanacağı, yabancı sermayenin teşvikinin sağlanacağı, para değerinin korunacağı ve Demokrat Parti'nin beyannamesinde de dikkatimizi çeken Amerika, İngiltere ve Fransa ile devam eden ilişkilerin kuvvetlendirileceği hususuna değinilmiştir. Beyanname "Takdir Milletimizindir" sloganı ile son bulmuştur (Albayrak, 2020, s. 398).

Uzunca bir süre iktidarda kalan Cumhuriyet Halk Partisi, tüm iyi ve kötü yanlarını göz önüne alarak 1950 genel seçimine hazırlanmış, halkın kendilerine olan alışkanlık ve saygısına güvenmiş, son dönemlerde gerçekleştirmeye çalıştıkları

reform ve iyileştirmelerin seçimi kazanmalarına yeterli olacağını düşünmüştür (Benhür, 2007, s. 72).

Seçim kampanyaları süresince hem iktidar hem de muhalefet birbirlerinin şiddet politikalarından yakınmaktaydı. 1947 seçimleri öncesinde muhalefet süregelen konuları gündeme getirdi. Halkın yakınmış olduğu yoksulluk ve pahalılık konuları bu sorunların başında geliyordu. Muhalefet bu noktada iktidarın hükümeti elinde tuttuğu müddetçe uygulamış olduğu ekonomik politikalar nedeniyle yoksulluğun tüm sorumluluğunu iktidara yüklüyordu. Aynı zamanda iktidara geldikleri takdirde yoksulluğun ve hayat pahalılığının sona ereceği vaadinde bulunuyordu. Seçim konuşmalarının odak noktası olan demokrasi kavramı ise tam anlamıyla açıklığa kavuşturulmadan soyut özgürlüklerin ifade edildiği bir biçimde yer aldı. Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve Demokrat Parti'nin tüm illerde aday gösterdiği 1950 seçimlerinde Millet Partisi 22 ilde Milli Kalkınma Partisi ise 3 ilde aday göstermişti. Seçim kampanyaları süresince Cumhuriyet Halk Partisi elindeki maddi imkanlar doğrultusunda en şanslı parti konumundaydı. Seçimlerin dikkat çeken iki büyük partisinden biri olan Demokrat Parti ise sınırlı imkanları doğrultusunda demokrasiyi yaşatmaya çalışan belli bir kesimin fedakarlık gösterdiği desteğe sahipti. Bunun yanı sıra İstanbul gazeteleri ve Batının da önemli bir kısmı Demokrat Partiye destek veriyordu (Yıldırım ve Kırış, 2021, s. 417).

Seçimlerin yapılmasına bir gün kala yurt genelinde seçmen sayısının 9 milyona ulaştığı ifade edilmiştir. Seçimler sabah 08.00'de başlayıp akşam 17.00'a kadar devam edecek ve sonuçlarda akşam 19.00'dan sonra ilan edilecekti. 1950 genel seçimlerine katılım yüzde 89,3 gibi ciddi bir seviyeye ulaştı. Yeni Seçim Kanunun da önemli etkisinin olduğu seçimler güvenli bir ortamda gerçekleşti. Pazar gecesi saat 12.00'ye doğru Ankara'daki Parti merkezinde Fuat Köprülü ve Celal Bayar tarafından seçimin kazanıldığı duyuruldu (Yıldırım ve Kırış, 2021, s. 418). Böylece ilk defa kansız ve beyaz bir ihtilal gerçekleşmişti (Erer, 1963, s. 269).

Tablo 2-1950 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları

Seçmen Sayısı		8.905.743		
Oy Kullanan Seçmen Sayısı		7.953.055		
Seçime Katılım Oranı		%89.3		
Partiler	Aldığı Oy Sayısı	Aldığı Oy Oranı (%)	Çıkarılan Milletvekili Sayısı	Meclisteki Sandalye Oranı (%)
CHP	3.176.561	39.4	69	14.2

DP	4.241.393	52.7	415	85.2
MP	250.414	3.1	1	0.2
BAĞIMSIZLAR	383.282	4.8	2	0.4
TOPLAM	8.051.650	100.0	487	100.0

Kaynak: www.tesav.org.tr

Seçimlerin sonuçlarının açıklanmasından sonra yeni hükümeti Demokrat Parti kurdu. Her ne kadar uzun yıllar iktidarı elinde tutan Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu sonuç karşısında iktidarı kolay kolay bırakmayacağı düşüncesi hakim olsa da deneyimli bir siyasetçi olan İsmet İnönü anlayışla yönetimi kazanan partiye devretti. Hatta artık Milli Şef olarak anılmaması gerektiğini de vurguladı. Sükunet ve kurallar dahilinde gerçekleşen seçimlerde herhangi bir şikayet olmadı. Demokrat Parti 416 milletvekili çıkarırken Cumhuriyet Halk Partisi de 69 milletvekili ile meclise girmiş oldu. Millet Partisi'nden yalnızca Osman Bölükbaşı milletvekili seçilebilmişti (Yıldırım ve Kırış, 2021, s. 418).

1950 genel seçimleri yeni seçim kanunu neticesinde Cumhuriyet tarihinin tek dereceli, gizli oy açık sayım, çoğunluk usulü ve yargı denetimine açık şekilde gerçekleşen ilk seçimi olmuştu. Yeni seçim kanununun olumlu neticeleri sonucunda Demokrat Parti iktidar olmayı başardı. Ülke geneline bakıldığında oy oranlarının dağılımında daha çok muhafazakar kesimin yer aldığı Konya, Kayseri, Afyon gibi yerlerde Demokrat Parti'nin oy oranlarındaki yükseliş dikkat çekmekteydi. Aynı zamanda seçimlere iyimserlik havasında katılan ve seçimi kaybetme ihtimalinin çok fazla olmadığını düşünen Cumhuriyet Halk Partisi, çıkan sonuç karşısında oldukça şaşkındı. Demokrat Parti'nin de seçimleri kazanmayı beklediği söylenemezdi. Bu sonuç Demokrat Parti tarafını da şaşkınlıkla karşılanmıştı. Aslında bu şaşkınlık iktidarı kazanmanın getirdiği bir telaşın da sonucuydu. Çünkü Demokrat Parti iktidarı devralmaya hazırlıklı olduğunu söyleyemiyordu. Zira partinin belirli bir kadrosu yoktu ve içerisinde parti hiyerarşisi henüz kurulmamıştı. Bundan dolayı 1950 seçimlerinin ardından meclis içerisinde iktidar muhalefet arasında ciddi çatışmalar yaşanmıştı (Teziç, 1976, s. 241).

9. dönem Büyük Millet Meclisi meclisin en yaşlı üyesi olan Hüseyin Cahit Yalçın başkanlığında açılmış ve seçimlerin sonucunda gerçekleşen görev dağılımı neticesinde Adnan Menderes Başbakan, Celal Bayar Cumhurbaşkanı, Refik Koraltan Meclis Başkanı, Fuat Köprülü de Dışişleri Bakanı olmuştur (Yıldırım ve Kırış, 2021, s. 418).

3.1.1. 1950 Genel Seçiminden Sonra Demokrat Parti İktidarı

3.1.1.1. 1950 Genel Seçiminden Sonra İktidar-Muhalefet İlişkisi

1950 milletvekili genel seçiminin DP'nin iktidarı ile sonuçlanması, muhalefet cephesinde MP'yi memnun ederken CHP'yi muhalif konuma nasıl alışacağı konusunda düşünmeye itmişti. CHP uzun yıllardır elinde tuttuğu iktidarı neden kaybettiği sorusu karşısında değerlendirmeler yapmaya başlamış ve hızla parti teşkilatını toparlamaya yönelik çalışmalara başlamıştı (Aydın, 2010, s. 118).

Demokrat Parti'nin ilk icraatlarından biri *"seçimleri kaybetme pahasına mücadele edeceğim"* dediği Türkçe ezanın kaldırılması olmuştur. Bu konuda, 16 Haziran 1950 tarihinde, Cumhuriyet Halk Partisi'nin de desteğini alarak gerekli adımı atmış, yeniden Arapça ezan okutulmaya başlanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin de Demokrat partiye bu noktada destek olması partinin halkın tepkilerini dikkate alarak değişen düzene ayak uydurduğunu ve sabit tutumundan vazgeçtiğini göstermektedir (Özküçük, 2011, s. 101). DP'nin iktidara gelmesini ilk başta hoş karşılayan MP, ilerleyen süreçlerde muhalif tavrını ortaya koymuştu. Yaptığı tüm kongrelerde anayasa değişikliği, nispi temsil sistemine geçiş gibi isteklerinin yanı sıra iktidarı, iktisadi alanda yalnızca Amerikan yardımından faydalanıldığı alanlarda başarı gösterdiği yönünde eleştirmiştir. Bunların yanı sıra DP iktidarının henüz birinci dönemindeyken Kore'de savaş çıkması ve akabinde BM Genel Sekreterinin BM'ye üye olan tüm ülkelerden yardım talebinde bulunması, Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesiyle sonuçlanmıştı. Muhalefetin iktidara yönelttiği en büyük eleştiri de bu noktada oldu. Bu durum askeri yardımdan ziyade alınan kararda muhalefete danışılmamasından kaynaklı olduğu bilinmektedir (Aydın, 2010, s. 120).

25 Temmuz 1951 tarihinde yani henüz Demokrat Parti'nin ilk iktidar günlerinde, Atatürk'ün büst ve heykellerine yönelik yapılan saldırılar neticesinde Atatürk'ü Koruma Kanunu çıkarıldı (Hayta ve Kırış, 2020, s. 343). Bir süredir devam eden ve DP'nin iktidara gelmesinin ardından artan Atatürk'ün büst, heykel, inkılaplar ve fotoğraflarına yönelik saldırılar kamuoyunda büyük tepkilere yol açtı. Basının da özellikle üstünde durduğu bu konuya karşın Menderes bir kanun tasarısı hazırladıklarını belirtti. Başta hazırlanan kanun tasarı bazı milletvekillerince kişiye yönelik kanun çıkarılmasının anayasaya aykırı bir durum olduğu gerekçesi ile eleştirilse de oy çokluğu ile kabul edildi (Yücel, 2001, s. 90). Hükümet bu kanun ile

kendisini gericilikle suçlayan bazı muhalif kesimlere karşı bu suçlamaları reddettiğini göstermeyi amaçlamıştı (Aydın, 2010, 122).

Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki siyasi gerginlik Demokrat Parti'nin ikinci kez hükümeti kurmasının ardından devam etti. Normal şartlarda seçimler öncesinde *"Devr-i Sabık yaratılmayacak"* (Zafer, 10.03.1950) şeklinde beyanlarda bulunan Demokrat Parti'nin, iktidara geldikten sonra yavaş yavaş dozunu artırarak uygulamış olduğu sıkı politikalar, Cumhuriyet Halk Partisi'ne ait gayrimenkullerin, mal ve paraların devlet hazinesine aktarılması Cumhuriyet Halk Partisi tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. İnönü sergilenen tavrın kendilerini "hırsız" konumuna düşürdüğünü de söylemekten geri kalmamıştır (Özküçük, 2017, s. 101). CHP'nin mallarına devr-i sabık uygulanması cumhuriyet döneminin önemli kuruluşlarından olan halkevlerini de etkilemiştir. Öncelikli amacı halkın çağdaş medeniyetler seviyesine eriştirmek için eğitim vermek olan halkevleri, CHP'nin iktidarda olduğu süre zarfınca ülkenin farklı farklı pek çok yerinden, il, ilçe ve köy bütçelerinden gelir elde etmişti (Zafer, 08.09.1950). Ülkenin birçok yerinde hizmet veren halk evleri de devr-i sabık uygulanmasının ardından mallara el koyulmasıyla kapanmış ve hizmet verilemez hale gelmiştir. CHP, halkevlerinin amacını partisi bünyesinden ayrı tutulması gerektiğini ne kadar vurgulasa da, CHP'nin bir yan kuruluşu gibi nitelenen halkevlerinden halk da zamanla uzaklaşmıştır (Aydın, 2010, s. 124).

Yaşanan bir diğer önemli gelişme ise Millet Partisi'nin dini istismar ettiği düşüncesi ile kapatılmasıydı. Millet Partisi'nin kapatılma hamlesi irtica tehditlerine yönelik alınan önlemler kapsamında gelişti. Partinin kapatılmasından sonra aynı kadro tarafından Cumhuriyetçi Millet Partisi kuruldu (Hayta ve Kırış, 2020, s. 343).

1954 seçimlerine giden süreçte Millet Partisi'nin din mezhep ve tarikat esaslarına dayanan tutumları nedeniyle kapatılması, Demokrat Parti'nin muhalefet cephesinden diktatörlük tasladığı eleştirilerini de beraberinde getirmiştir. Genel Başkan Adnan Menderes diktatörlük yakıştırmalarına ise şöyle karşılık vermiştir: *"Bir zamanlar demokratik rejimin memlekette yerleşmesini türlü politika oyunlarıyla, tehdit, cebir ve tazyikleriyle hatta 1946 seçimleri gibi görülmemiş siyasi zorbalık tatbikatıyla önlemeye çalışanların, iktidardan düşer düşmez aşırı ve müfrit hürriyet taraftarı kesilmiş olmalarını başka bir izaha bağlayabilmek imkansız görünüyor"* (Milliyet,

25.05.1954). MP'nin kapatılmasına muhalefet cephesinden tepki gelmesi aslında CHP'nin sıranın kendisine geldiği düşüncesinden kaynaklanıyordu. CHP'nin kapatılma korkusu iktidarın bu hamlesine yönelik bir eleştiri tebliği ile sonuçlandı. Bunun üzerine DP, CHP'yi Atatürk'ün inkılaplarına sahip çıkmamakla suçladı (Yücel, 2001, s. 97). Tüm bu eleştirilere rağmen MP kapatıldı ve ardından CMP kurularak siyasi faaliyetlerine devam etti. DP, 1954 milletvekili genel seçimine kadar olan sürede iktidardaki yerini korumak ve seçmeni memnun etmek için önemli faaliyetlerde bulundu. Bunlardan en önemlisi şüphesiz iktisadi alandaki gelişmelerdi. İşçilere tanımış olduğu haftalık paralı tatil, seçim öncesi memura verilen üç maaş ikramiye, tarımda makineleşmenin hız kazanması ve traktör dağıtımı gibi gelişmeler hem üretimi artırmış hem de iktisadi alanda gelişmeye katkı sağlamıştır. Tüm bunların yanı sıra çimento ve şeker fabrikalarının açılması sanayi alanındaki gelişmelerden olup halka iş sahasının açılmasına da destek olmuştur. Özellikle tarım alanına katkı sağlayan bu iktisadi gelişmelerin hava koşullarının iyiye gitmesiyle desteklenmesi DP için büyük bir şans olmuştur (Aydın, 2010, s. 131-136).

3.1.1.2. 1950 Genel Seçiminden Sonra Demokrat Parti ve Basın

Demokrat Parti iktidarı ele aldığı ilk günden itibaren halkın ne kadar önemli bir noktada olduğunu vurgulamak için izleyecekleri politikanın bürokratik iktidardan halk iktidarına geçiş olacağını hissettirmeye çalışıyordu. Yeni hükümetin dikkat çektiği husus artık iktidarın belli bir zümre için değil milletin iradesi ile millete hizmet edeceği noktasıydı. Demokrat Parti'nin, seçim sürecinde basından aldığı destek, onu iktidara taşıyan en önemli etkenlerden biri olmuştu (Hayta ve Kırış, 2020, s. 335-342). Şöyle ki basın Demokrat Parti iktidara gelir gelmez yaşamış olduğu sorunların çözüme kavuşacağına inanmış hatta CHP taraftarı gazetelerden bile Demokrat Parti'yi destekleyenler olmuştur (Topuz, 1996, s. 105). Bu durum üzerine iktidarın 1950 Genel seçimini kazandıktan sonra yapmış olduğu ilk iş hiç beklemeden bir kanun tasarısı hazırlayıp meclise sunmak olmuştu. Bu tasarı 15 Temmuz 1950 tarihinde kabul edildi. 21 Temmuz'da da yürürlüğe girmişti. Liberal bir kanun olarak nitelendirilen 1950 basın kanunu 1931 kanunu ile gelen ve sonraki değişiklikler kapsamında da ortaya çıkan baskı rejiminin ortadan kalktığını gözler önüne sermekteydi (Topuz, 1996, s. 105).

İktidara gelmesinin ardından kısa bir süreliğini de olsa uyguladığı kanunlarla baskı rejiminin önüne geçtiğini gösteren Demokrat Parti'nin bu tutumu çok uzun

sürmemiş, 1952 yılına kadar geçen sürede muhalefet ile yaşanan gergin havadan basının da nasibini aldığı görülmüştür. "Demokrasi" ve "diktatörlük" kapsamında ele alınan propaganda konuşmalarının 13 Haziran 1952 tarihli Basın Kanunu'yla artarak devam ettiği görülür. Kanuna göre, devlet memurlarına verilen yıllık ücretli izin hakkı gazetecilere de tanınmıştır. Kanun, gazetecilerin işverenle bir sözleşme yapmasını şart koşarak gazeteciyi işverene karşı da korumuş oluyordu. Kanunun, sendika hakkı, kıdem tazminatı, iş sözleşmesi gibi son derece önemli ayrıcalıklar sağlaması, bazı yazarlara göre daha önce yüksek mevkilere yükselmek için bir "atlama taşı vazifesi" gören gazeteciliği gerçek bir meslek haline getirmiştir (Özküçük, 2017, s. 102).

5680 sayılı Basın Kanunu ile 1885 sayılı Matbuat Kanununun hükümete tanıdığı geniş yetkiler kaldırılmıştı. Artık gazete ve dergi çıkarmak isteyen isimler hükümetin iznine ve ruhsatına tabii tutulmadan yalnızca bir bildiri vermek sureti ile basın hayatına adım atabileceklerdi. Aynı zamanda basında yer alması engellenen kişilere yönelik her türlü yoruma elverişli eski maddeler kaldırılmıştı. Kanun kapsamında basın suçlarının yargılanması özel mahkemelerce yapılacak, cevap hakkı yeniden düzenlenecek ve bu sayede gazete sahipleri de cezai sorumluluktan kurtulacaktı. Bu değişikliklerin yanı sıra yurt dışında yayınlanan haberler Bakanlar Kurulu kararıyla sansürlenebilecekti (Çakır ve Yavalar, 2017, s. 261). Daha sonra Adnan Menderes dinin siyasete alet edilmemesi için Vicdan Hürriyetini Koruma Kanunu'nu meclise sundu ve bu kanun 23 Temmuz 1953 tarihinde kabul edildi (Hayta ve Kırış, 2020, s. 343).

İlerleyen süreçlerde basın kanununda yapılan değişiklikler ve siyasi alanlardaki sıkı politikaların dozunu artırması eleştirilerin de artarak büyümesine neden olmuştur. 1953 Temmuzunda hükümet sıfat ve hizmetlerinden dolayı bakanlara yönelik yapılan her türlü hakaretin önüne geçebilmek adına herhangi bir şikayet olmaksızın savcılara dava açma yolunu açmıştır. Ayrıca basına namus şeref ve haysiyete yönelik itibar kırıcı yayınlar yapılması halinde çok ciddi cezalar öngörülmüş ve herhangi bir ispat hakkı tanımamıştır. Bu noktada basın hürriyetinin son bulduğu sesleri yükselmeye başlamıştır. Hükümetin izlemiş olduğu bu sert politika kimi yazarlar tarafından "*hükümet elindeki kanuni sopa ile her şeye müdahale ediyor*" olarak değerlendiriliyordu (Özküçük, 2017, s. 102). Fakat Menderes durumun herhangi bir

kısıtlama olmadığını *"Matbuat hürriyetinden bahsediyorlar. Matbuat hürriyeti vatandaşlara sövme sayma veyahut sövme sayma tehdidi altında bulundurma hürriyeti değildir."* ifadeleriyle belirtiyordu (Kaya, 1997, s. 100).

18 Ocak 1954 tarihinde Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkarıldı. Daha sonra Şubat 1954 tarihinde de Köy Enstitüleri kapatılarak öğretmen okulları açıldı. 17 Şubat 1954 tarihinde 5545 sayılı seçim kanununu 6272 sayılı yasa ile değiştirildi (Özküçük, 2017, s. 104).

Demokrat Parti'nin iktidara geldikten sonraki 1954 yılına kadar geçen sürede genel olarak değerlendirildiği zaman ülke çapında kısmen hür ve demokratik bir ortamın olduğu seçim kampanyası sürecinde üstünde dikkatle durdu. Ezanın Arapça okutulmasının tekrar başlaması, askerlik süresinin kısaltılması, Af Kanunu'nun çıkartılması, yabancıların ve eski Türk vatandaşlarının Türkiye içinde rahat bir şekilde seyahat edebilmeleri, yine aynı şekilde Türk vatandaşlarının yurt dışına çıkabilmeleri, yeni bir basın kanununun yapılması kısıtlama ve baskı teşkil eden yasaların değiştirilmesi gibi önemli değişikliklerin meydana geldiğini belirttiler. Demokrat Parti'nin bu noktaya gelmesinde Menderes'in zarif ve yumuşak tavrının, Celal Bayar'ın da siyasi kişiliği ve soğukkanlılığını yanı sıra halk ile kurdukları doğru iletişimin büyük bir önemi vardır (Hayta ve Kırış, 2020, s. 344).

3.2. 1954 Milletvekili Genel Seçimi

1954 genel seçimi Türk siyasi tarihinde gerginliğin hat safhada olduğu bir seçim olarak akıllarda yer etmiştir. Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki gergin hava ülkedeki siyasi tansiyonu iyice yükseltmiş ve halkı istemsizce kutuplaşmaya itmiştir. Hatta şöyle ki partilerin yönetici kadrosundan tutun kahvehanelerde bile ayrılıklar baş göstermiştir. Bu süreçte İsmet İnönü ülkeyi il il dolaşarak Demokrat Parti'nin ülke çapında sergilemiş olduğu yanlış planları yanlış politikaları eleştiriyor, ülkenin felakete sürüklendiğini anlatıyor, Demokrat Parti lideri Adnan Menderes de izledikleri yolun doğruluğunu vurgulayarak eleştirilere yanıt veriyordu. Eleştirilen ve çok dikkat çeken bir diğer konu ise Cumhurbaşkanı Bayar'ın seçim kampanyalarına katılmış olmasıydı **(**Karlı, 2009, s. 55).

Genel seçim öncesinde Demokrat Parti ülkedeki siyasi ortam üzerindeki denetimlerini sıkılaştırmıştır. Parti meclis grubunun olağanüstü bir

kararla toplanmış olduğu 16 Temmuz tarihinde hükümetten adli, siyasi, toplumsal düzeni korumak adına kanun tasarıları hazırlanması istenmiştir. Bu tasarımlar kapsamında profesörlerin siyaset yapmasını yasaklayan üniversiteler kanundaki değişiklik ile vicdan özgürlüğünü Koruma Kanunu 23 Temmuz tarihinde meclisten geçmiştir. Cumhuriyet Halk Partis Genel Sekreteri Kasım Gülek ise Meclisten geçen bu yasaların antidemokratik olduğu yönünde eleştirilerde bulunmuştur (Ahmad, 2010, s. 73). Uygulanan politikalar neticesinde muhalefetin hareket alanı iyice daraltılmış, iktidara yönelik yapılacak her türlü eleştirinin önü kesilmiş, hatta CHP'nin mallarını hazineye devreden bir kanun dahi çıkarılmıştı. Aynı zamanda Millet Partisi kapatılmış yerine Cumhuriyetçi Millet Partisi açılmıştı. Seçimler öncesinde dikkat çeken konulardan biri de Cumhuriyet Halk Partisi'ne ait malların bir kanun kapsamında hazineye devredilmesi durumuydu. Demokrat Parti'ye göre Cumhuriyet Halk Partisi millete ait olan bu malları gasp etmişti. Bunun içinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin elde etmiş olduğu malların hazineye devredilmesi gerektiği düşünülüyordu. Demokrat Parti'nin bu düşüncesi meclis grup toplantılarında ve basın yoluyla da yavaş yavaş kendini hissettiriyordu. İktidarın asıl amacı Cumhuriyet Halk Partisi'nin tek parti döneminde elde etmiş olduğu ekonomik güçle iktidarı yeniden ele geçirmesiydi. Bu yüzden 1951 tarihinde çıkarılan 5830 sayılı kanun kapsamında Cumhuriyet Halk Partisi'nin mallarının bir bölümüne ve halkevlerinin tüm mallarına devlet tarafından el konuldu. Seçimlerin yaklaşması ile beraber Cumhuriyet Halk Partisi'nin maddi gücünün tamamen elinden alınması için bu konu yeniden gündeme getirildi ve 14 Aralık 1953 tarihinde çıkarılan 6195 sayılı kanunla Cumhuriyet Halk Partisi'nin sahip olmuş olduğu tüm menkul ve gayrimenkuller hazineye devredilecekti (Albayrak, 2004, 208-220). Bu karar muhalefet Cephesi'nde çok ciddi bir tepki ile karşılandı. Muhalefete göre yapılan bu hamle iktidarı kaybetme korkusundan kaynaklı, insan hak ve hürriyetlerine aykırı gerçekleşen ileriye dönük tek parti rejimine doğru gitmek niyetinde olan bir partinin hamlesiydi (Cumhuriyet, 03.01.1954; 04.01.1954). Cumhuriyet Halk Partisi'ne göre mecliste çoğunluğu sağlamış olmak alınan her kararın doğru olacağı anlamına gelmiyordu. Bu nedenle kanunların anayasaya uygunluğunu denetleyecek bir kurumun varlığı şarttı. Fakat iktidar partisi muhalefetin bu isteğini iktidar partisi, oluşturulacak mekanizmaların meclisin kararını onaylama konusunda hata yapabileceklerini, 400 küsür milletvekilinin yaptığı kanun hakkında üç beş kişiden

oluşan bir heyetin doğru karar veremeyebileceğini vurgulayarak geri çevirdi (Atayakul, 2007, s. 231-232).

Seçimlerden önce dikkat çeken bir diğer konu da seçim kanununda değişikliğe gidilmesi konusuydu. Cumhuriyet Halk Partisi'ne göre seçim kanununda eksiklikler vardı. Bunlar; seçmen kütükleri, milletvekili tutanakları ve yüksek seçim kurulunun görevleri ile ilgiliydi. Cumhuriyet Halk Partisi seçmen kütükleri üzerinde muhtarların yapabileceği herhangi bir değişikliğe karşı siyasal parti temsilcilerine seçmen kütüklerinin bir nüshasını verilmesini ve milletvekili tutanakları ile ilgili son sözün yüksek seçim kuruluna bırakılmasını istemiştir. Yüksek Seçim Kurulunun isminin Yüksek Seçim Mahkemesi olarak değiştirilerek seçimlerle ilgili tüm itiraz ve şikâyetlerin karar mercii haline getirilmesi isteniyordu (Kaya, 2018, s. 2283). Aynı zamanda subaylara da oy hakkı verilmesi savunuluyordu. Biraz geçmişe gidildiğinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin şu an istemiş olduğu bu değişikliklerin 1950 seçimi öncesinde Demokrat Parti tarafından da seçimlerin güvenli bir ortamda yapılması adına talep edildiği göze çarpmaktadır. Partilerin sergilemiş olduğu bu tutum, toplum tarafından da benimsemiş oldukları ideolojilerden ziyade iktidara geldiklerinde değiştirdikleri bir kimlik olarak değerlendiriliyordu. Demokrat Parti Cumhuriyet Halk Partisi'nin istemiş olduğu bu değişikliği ilk başta çok dikkate almadı. Fakat daha sonra basından ve muhalefetten gelen baskılara dayanamayan iktidar, muhalefetin istediği yönde seçim kanununda değişikliğe gitmeye karar verdi. Yapılacak değişiklikler kapsamında seçmen kütüklerinin bir nüshasının siyasi parti temsilcilerine verilmesi kabul edildi. Bu durumun yanı sıra basın kanununda değişikliğe gidilerek ve radyo yoluyla yapılan yayınlar yargısal denetime tabi tutulacaktı. Aynı zamanda savaş ve barış dönemlerinde telaşa sebebiyet yayınların, askeri mahkemelerce incelenmesine yönelik, Ceza Kanunu'nun 161. maddesi hükmünde sivil mahkemeler görevlendirilebilecekti. Seçim kanunu için ise seçim tutanaklarının incelenmesi yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden alınıp hakimlere bırakılacaktı. İktidarın seçim kanunundaki değişikliğe yönelik yaptığı bu açıklamalar muhalefet Cephesi'nde Öncelikle olumlu karşılanmıştı. Fakat Hüseyin Cahit Yalçın iktidarın atmış olduğu bu adım seçimlerin şekline ait değişiklikler olduğu ve muhalefetin değindiği sorunlar için çok da bir çözüm üretmediğini vurguluyordu. Hüseyin Cahit Yalçın'a destek veren isimler de yapılan değişikliklerin yalnızca görünürde değişiklikler olduğunu, seçimlerin uygulanma ve

güvenliği açısından çok iyi bir anlam ifade etmediğini destekliyorlardı. Çünkü seçimlerin denetlenmesine yönelik herhangi bir hukuki mekanizma yoktu. Mevcut düzende Anayasa çoğunluğun isteğine göre çiğneniyordu. Demokrat Parti 11 Şubat tarihinde olağanüstü bir kararla meclis grubunu topladı ve seçimlerin 2 Mayıs 1954 tarihinde gerçekleştirmesine karar verildi. Meclis nezdinde hükümet tarafından hazırlanan seçim kanundaki değişiklik tasarısı kabul edildi. Tasarı kapsamında belirlenen değişikliklere ek iki geçici madde eklendi. Bu maddeler bağlamında kütük listelerinin ve üzerinde değişiklik yapılan kütük listelerinin birer nüshasının seçim alanlarında teşkilatı bulunan partilere teslim edilmesine, Yüksek Seçim Kurulu üye sayısının da 10 kişiye çıkarılmasına karar verildi. Yapılan değişiklikler neticesinde 1954 genel seçimlerinde seçilecek olan milletvekili sayılarının 1950 nüfus sayımlarına göre belirlenmesine karar verilmişti. Bu karara göre milletvekili sayıları 1950 genel seçimlerinde belirlenen her seçim çevresi için olan milletvekili sayısından daha aşağı olmayacaktı (Atayakul, 2007, s. 237-241).

Hükümetin izlemiş olduğu bu sıkılaşma politikaları seçimler yaklaşırken de devam ediyordu. İzlenen politikaların bir ayağı da halkın ve siyasi mekanizmanın arasındaki bağı oluşturan basındı. Bu noktada hükümet basından gelen eleştirilere yönelik ağır cezalar getiren bir yasa çıkarmıştı. Çıkarılan yasa kapsamında gazetecilerin mahkemede kendilerini savunmak için iddialarını ispat etmeye yönelik herhangi bir hakları yoktu. Uygulanan bu sert politika siyasi çevrelerde oldukça büyük tepki ile karşılandı. Hatta Demokrat Partili 19 milletvekili ispat hakkının alınması nedeniyle ciddi bir direniş gösterdi. Bu milletvekilleri partilerinden gerekli desteği alamayınca istifa ederek Hürriyet Partisi'ni kurdu. Parti'nin kurucu isimlerinden Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu Hürriyet Partisi'nin kuruluş nedenini yozlaşmaya götürülen bir rejimin kurtarılması olarak göstermiş, partinin samimiyete, fikre, ilke ve ahlaka dayalı bir zihniyetin temsilcisi olarak hür, müreffeh, sosyal ölçüsüzlükten uzak bir vatanı kendine amaç edindiğini dile getirmiştir (Akşin, 2000, s. 313).

1954 yılında, seçimler gerçekleşeceğinden dolayı tüm partiler ocak ayı itibari ile seçim faaliyetlerine başlamışlardı. İktidar partisi halkı etkilemek için dört yıllık icraatlarından bahsetti ve yeniden seçilmeleri halinde bunların artarak devam edeceğini vurguladı. Tabi bunları yaparken geçmişteki Cumhuriyet Halk Partisi

iktidarının yaptıklarını da hatırlatarak bir kıyaslama yoluna gidiyorlardı (Atayakul, 2007, s. 257).

Cumhuriyet Halk Partisi ise Demokrat Parti'nin bahsettiği bu icraatları yalanlar nitelikte ülkede ekonomik ve kalkınma yolunda herhangi bir ilerleme olmadığını aksine daha da ciddi sorunların meydana geldiğine dikkat çekiyordu. Bu bağlamda Cumhuriyet Halk Partisi'ne göre Demokrat Parti iktidarında hayat pahalılığı artmış uygulanan yanlış politikalar neticesinde ülkenin ekonomik, siyasi ve ticari itibarı zedelenmişti. Aynı zamanda iktidarı halk nezdinde önemli bir noktaya koyan yatırımların temelinin, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı döneminde atıldığı fakat Demokrat Parti'nin bu yatırımları kendileri yapmış gibi sahiplendiğine de vurgu yapılıyordu. Ana muhalefet partisinin üstünde durduğu bir diğer konu ise Cumhuriyet Halk Partisi'nin Demokrat Parti için 1950 seçimleri öncesinde de kullandığı programsız, ilkesiz bir parti olduğu yönündeki eleştirilerdi. Öte yandan Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti'nin demokratik ilkelere, ahlaki değerlere aykırı olarak yalan vaatlerde bulunduğunu, Cumhuriyet Halk Partisi aleyhindeki yalanları ile de kamuoyunu kandırarak seçimi kazanmayı amaçladığını iddia ediyordu. Yalnızca ana muhalefet partisi değil diğer muhalif partiler tarafından da iktidarın antidemokratik uygulamaları, partizan idare ve siyasi alandaki gerginlikler eleştirilmiştir. Yine uygulanan bu antidemokratik hareketler bağlamında iktidarın Anayasaya aykırı olan çıkardığı kanunlar, muhalefeti sindirmek için uygulamış olduğu baskı politikaları da muhalefet cephesinden büyük eleştiriler alıyordu. Bütün bu eleştirilerin neticesinde Cumhuriyet Halk Partisi çözüm önerisi olarak iktidara geldiklerinde bahsetmiş oldukları tüm sorunların çözüme kavuşturulacağını, radyonun adil kullanılacağını, rakip olan siyasi partilere yönelik dava açılamayacağını, işçiye grev hakkının tanınmasını yine aynı şekilde işçi ve küçük esnaf için düzenlemeler yapılacağını, siyasi partilerin de yüksek dereceli mahkemelerce muhakeme edileceğini söylüyordu (Yılmaz, 2010, s. 544). Cumhuriyetçi Millet Partisi de aynı Ana muhalefet partisi gibi şikayetçi oldukları konuları düzeltmek için ellerinden geleni yapacaklarını, özellikle vatandaşların hak ve hürriyetlerinin güvence altına alınıp çoğunluğu elde eden partinin Anayasaya aykırı kanunlar çıkarmasının önüne geçileceğini, bunun için de bir anayasa hazırlanacağını hükümetten bağımsız bir adalet sistemi oluşturularak hakimlerin direkt Yüksek Hakimler Heyetine bağlı bulunacağı bir sisteme

geçileceğini vaat ediyordu. Seçim gününün yaklaşması ile birlikte yapılan propagandalar da dozunu artırarak devam ediyordu. Propagandalara bakıldığı zaman en çok dikkat çeken iki ana tema söz konusuydu. Bunlardan ilki "Atatürk" diğeri ise "Din" kavramıydı. Dini kaidelerin politikada kullanılmaması noktasında önemli bir yeri olan Milli Selamet Kanununa rağmen Demokrat Parti bunu kullanmaktan hiç çekinmiyor, halkın desteğini almak için dini alanlardaki uygulamaları da bir seçim aracı olarak kullanıyordu. Atatürk ise hem Ana muhalefet partisi tarafından hem de Demokrat Parti tarafından sıkça kullanılıyor, her iki parti de kendilerinin Atatürk'ün mirasçısı olduklarını öne sürüyorlardı. Seçim kampanyaları süresince halkı etkilemek için kullanılan yöntemlerden biri olan seçim afişleri de göze çarpıyordu. İktidar partisi daha çok işçiye yönelik kullanmış olduğu afişlerde *"işçi vatandaş haklarının bekçisidir" "her işçiye bir çatı"* gibi sloganlar dikkat çekiyordu. Ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi de seçim afişlerinde, iktidara yönelik eleştirilerinden geri durmamıştır. Afişlerde yer alan sloganlar aynen şu şekildeydi; *"vatandaş önce çarşıyı pazarı dolaş sonra reyini kullan", "ucuzluk dediler pahalılık getirdiler", "vatandaş imtiyazlı partizanları değil bütün milletin refahı için çalışacağız."* (Atayakul, 2007, s. 260-268).

Seçimler yaklaşırken partiler yavaş yavaş aday listelerini açıklamaya başlamıştı 11 Nisan tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi aday listesini Yüksek Seçim Kurulu'na verdi (Kaya, 2018, s. 2285). Ana muhalefet partisi seçimlere 12 bağımsız aday ile tüm illerde katılıyordu. Cumhuriyetçi Millet Partisi ise 12 Nisan da duyurduğu aday listesinde 42 ilden seçime katıldığını duyurmuştu (Atayakul, 2007, s. 276).

Aynı gün Demokrat Parti'ye aday listesini basına verdi. Tüm illerde seçime katılan Demokrat Parti, listesinde 256 eski adaya yer vermiş, 150'den fazla milletvekilini de yeniden aday göstermemiştir. Demokrat Parti'nin kurucu üyeleri ise iki yerden aday olmuştur (Kaya, 2018, s. 2285). Refik Koraltan'ı İçel ve Kayseri'den, Fuat Köprülü'yü İstanbul ve Zonguldak'tan, Adnan Menderes'i İstanbul ve Aydın'dan, Celal Bayar ise İstanbul ve Bursa'dan aday göstermişlerdir. Ayrıca listede 10 tane de bağımsız aday yer alıyordu. 1954 seçimlerinde iktidara Marmara ve Batı Anadolu Bölgesi'ndeki seçmenlerden, Demokrat Parti'nin serbest pazar ekonomisini bu bölgelerde yaygınlaştırması ve yapmış olduğu ticari açılımlar sayesinde yoğun destek gelmiştir. Buna karşın Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki seçmenler ise

daha çok Anadolu'daki toprak sahipleri ve aşiret reislerinin desteğinin de etkisiyle Cumhuriyet Halk Partisi'ni desteklemeye devam etmiştir (Karlı, 2009, s. 55)

Seçim kampanyası sürecinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Demokrat Parti'ye nazaran çok fazla bir hazırlığının olmadığını görmek mümkündür. Genel Başkan İsmet İnönü seçim kampanyasından çok, yabancı sermaye kanunu, petrol kanunu gibi konuları eleştirmekle yetinmiştir (Aydemir, 2011, s. 142). Bu bağlamda muhalefet kanunların kapitülasyon niteliği taşıdığını belirtirken iktidar ise bu kanunların hızlı bir şekilde ülkenin gelişmesine katkı sağlayacağını ileri sürüyordu (Atayakul, 2007, s. 230). Fakat bu konuların tabii ki halk nezdinde çok da etkileyici bir yanı yoktu. Demokrat Parti ise seçim kampanyasında daha çok ekonomik refah seviyesi, hürriyet ve gelişmişlik kavramları üzerinde durmuştur. 2 Mayıs 1954 tarihinde gerçekleşen seçimler çoğunluk usulüne göre yapılmış ve Demokrat Parti ezici bir üstünlükle seçimi kazanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin ise karşılaşmış olduğu sonuç büyük bir hezimet olmakla beraber seçmen nezdinde de büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Millet Partisi'nin yerine kurulan Cumhuriyetçi Millet Partisi, 1954 seçimlerinde % 4,8 oy ile Osman Bölükbaşı'nın memleketi Kırşehir'de üstünlük elde etmiştir. Aynı şekilde Malatya'da da seçim sonucunun Cumhuriyet Halk Partisi lehine olması Demokrat Parti'nin 1950 seçimlerinde özellikle dikkat çektiği "demokrasi" kavramını göz ardı etmesine sebebiyet vermiştir. Şöyle ki Demokrat Parti kendisine oy vermeyen bu bölgelerin farklı partilere oy vermesini Malatya ilini ikiye bölüp Adıyaman'ı kurmuş, Kırşehir'i de ilçeye dönüştürerek cezalandırmıştır. Ayrıca Cumhuriyet Halk Partisi ve Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin tüm itirazlarını göz ardı ederek bu değişikliğe yönelik oluşturulan tasarıları 14 ve 30 Haziran 1950 tarihlerinde yasalaştırmıştır (Karlı, 2009, s. 58).

İlerleyen süreçlerde Demokrat Parti uygulamış olduğu antidemokratik kuralların dozunu artırmış, 30 Haziran 1954 tarihinde seçim kanununda değişikliğe giderek muhalefetin önüne çok ciddi taşlar koymuştur. Yeni kanunla birlikte muhalefetin radyo yoluyla propaganda imkanı elinden alınmış, siyasi partilerin güç birliğine gitmemesi açısından ortak karma aday listeleri çıkarmaları engellenmiş, (Akşam, 28.04.1954) bir partiden aday olup kabul görmeyen adayların başka bir partiden aynı dönem içerisinde aday olmalarına mani olunmuş, Demokrat Parti'den ayrılan isimlerin de muhalefet tarafına geçmeleri engellenmiştir. Bu durumun yanı

sıra 21 Haziran'da çıkarılan bir başka yasa ile de 25 yılını doldurmuş Sayıştay, Danıştay, Yargıtay üyeleriyle üniversite profesörlerinin re'sen emekliye sevk edilmelerinin yolu açılmıştır. Ayrıca 5 Temmuz 1954'te çıkarılan yeni bir yasa kapsamında hükümete 6 aylık bir bekletme sonunda istediği memuru işinden azletme yetkisi verilmiştir. Alınan tüm bu kararlara karşın yargı ve itiraz yolları da kapatılmıştır. Alınan tüm bu antidemokratik kararlar neticesinde Demokrat Parti'ye karşı yapılacak her türlü muhalefet engellenmiş, Cumhuriyet Halk Partisi'nin de toplantıları yasaklanmaya, cebren dağıtılmaya başlanmıştır (Eroğul, 2006, s. 125).

1954 genel seçimlerinden sonra Demokrat Parti halk çevresinde meşruiyetini daha da sağlamlaştırdığı bir role bürünmüştü. Bu bağlamda Demokrat Parti'ye yapılan her türlü eleştiri topluma sanki milli iradeye yapılmış bir eleştiriymiş gibi lanse ediliyordu. İktidarın, halkı serbest pazar ekonomisi ile iktisadi yönden memnun etmesi, daima uygulamış olduğu popülist politikalar, ister istemez etkilediği alanı da ciddi anlamda artırmıştı. Bu noktada Demokrat partililer sürekli halkın desteğini alarak varlıklarını sürdürebileceklerine inanıyorlardı. Halk da bu durumdan memnun görünüyor, sürekli altında oldukları mali ve askeri denetçilerin baskılarından kurtulduklarını hissediyordu. Hatta yeni yeni vatandaş olma bilincine kavuşmuş olmanın verdiği refahla kendisini devletin sahibi gibi görmeye başlamıştı (Karlı, 2009, s. 59).

Demokrat Parti cephesinde zaman ilerledikçe artan gerginlik muhalefetin kuvvet kazanmasıyla da yavaş yavaş iktidarı her şeyden şüphelenir hale getirmiştir. Ayrıca 1954 seçimindeki izlenen sıkı politikalara köprü olan çoğunluk sisteminin, Demokrat Parti'ye sağladığı olağanüstü ayrıcalık neticesinde şikayetlere yönelik almış oldukları sert tedbirler ister istemez iktidar cephesinde cebren iktidardan düşürülme korkusunu da beraberinde getirmiştir. Hatta bu durum henüz ortada herhangi bir ihtilal ışığı dahi söz konusu değilken, Adnan Menderes ve diğer partililer istemsiz bir şekilde muhalefetin niyetinin ihtilal yaparak iktidara gelmek olduğunu vurgulamıştır. İktidarın kapılmış olduğu ihtilal korkusu artan baskıları da beraberinde getirmiştir. Öyle ki baskılar arttıkça ihtilal korkusu da artmış, durum bir kısır döngü halini almış ve uygulanan baskı politikaları da ihtilal ihtimalini gerçek bir tehlike haline getirmiştir (Eroğul, 1990, s. 131).

29 Nisan tarihi itibariyle seçim propagandaları kanunlar neticesinde son buldu. Fakat Cumhurbaşkanı ve Başbakanın yurdun farklı yerlerinde yapmış olduğu mitinglerden ve konuşmalardan alınan kayıtlar yine bir propaganda aracı olarak radyolardan halka dinletilmeye devam etti (Akşam, 28.04.1954). Bu durum kanunlara aykırıydı. İktidar partisi ne kadar bunu göz ardı etse de YSK durumun kanuna aykırı olduğunu kabul etti. Seçim hazırlıkları tamamlandı. Sandık yerleri incelendi. Seçmen kartlarının dağıtımları sona erdi ve alınan kararlar doğrultusunda seçimler sabah 08.00'de başlayıp akşam 17.00'da sona erdi. Seçim günü gecesi saat 23.45 den itibaren Ankara Radyosu sonuçları bildirecektir. Ayrıca sonuçların basına aktarılması için Anadolu Ajansı bünyesinde bir birim oluşturuldu. Seçimler 2 Mayıs günü küçük bir kaç olay dışında ciddi bir vaka yaşanmadan son bulmuştur.

Tablo 3-1954 Genel Seçim Sonuçları

Seçmen Sayısı		10.262.063		
Oy Kullanan Seçmen Sayısı		9.095.617		
Seçime Katılım Oranı		% 88.6		
Partiler	Aldığı Oy Sayısı	Aldığı Oy Oranı (%)	Çıkarılan Milletvekili Sayısı	Meclisteki Sandalye Oranı (%)
CHP	3.161.696	35.4	31	5,7
CMP	434.085	4,9	5	0,9
DP	5.151.550	57,6	502	92,8
TKP	57.011	0,6	-	-
BAĞIMSIZLAR	137.318	1,5	3	0,6
TOPLAM	8.941.660	100,0	541	100,0

Kaynak: www.tesav.org.tr

2 Mayıs 1954 seçimleri sonucunda Demokrat Parti 503, Cumhuriyet Halk Partisi ise 31 milletvekili çıkarmıştır. Millet Partisi'nin devamı olan Cumhuriyetçi Millet Partisi ise seçimi sadece Osman Bölükbaşı'nın Memleketi olan Kırşehir'de kazanmıştır. Seçime katılım %88,6 oranında olmuştur. Uygulanan seçim sistemi neticesinde oyların %35,4'ünü alan ana muhalefet partisi koltukların yalnızca %5,8'ini alabilmiştir. İktidar partisi ise %57,6 oy oranı ile meclisteki koltukların %93,2'sini kazanmıştı (Özgül, 2002, s. 113). Demokrat Parti'nin sağlamış olduğu bu ezici üstünlük ilerleyen dönemlerde kendinden daha da emin ve sert politikalar uygulamasına neden olmuştur. Genel olarak bakıldığında iktidarın aradaki farkı bu denli açmasının nedeni iktidar olduğu süre zarfınca gerçekleştirdiği faaliyetlerin halk tarafından kabul görüp memnun kalınması olmuştur (Atayakul, 2007, s. 203).

3.2.1. 1954 Genel Seçiminden Sonra Demokrat Parti İktidarı

3.2.1.1. 1954 Genel Seçiminden Sonra İktidar-Muhalefet İlişkileri

1954 genel seçimlerinin sonuçları netleştikten sonra 10. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi 14 Mayıs 1954 tarihinde ilk toplantısını gerçekleştirmişti. Meclis başkanlığına Refik Koraltan, Cumhurbaşkanlığı'na da Celal Bayar'ın getirildiği yeni dönemde Adnan Menderes hükümeti istifa etmişti. Fakat yeniden hükümeti kurmakla yeniden Adnan Menderes görevlendirildi. Üç gün içerisinde hükümet yeniden kuruldu (Eroğul, 2014, s. 150). Yeni kurulan hükümetin programı 24 Mayıs 1954 tarihinde okunmuş ve 491 kabul oyu ile güvenoyu almıştır (Eryılmaz, 2019, s. 76). Bu şekilde Demokrat Parti kendi kendisinden iktidarı devralmış oldu. (Eroğul, 2014, s. 150) Seçim sonuçlarının ardından Bayar ve Menderes'in yaptıkları değerlendirmelerden yeni dönemin geçmiş dönemlerinden farklı olacağının çanları çalıyordu (Aydın, 2010, s. 158).

Hükümetin kurulmasının ardından mecliste büyük bir çoğunluğu oluşturan Demokrat Partililer iktidarın vermiş olduğu sarhoşlukla kendilerini büyük bir güç gösterisinin içinde bulmuştu. Bu güç gösterisinden nasibini ilk alan kurulduğundan bu yana Millet Partisi'ni, kapatılmasının ardından da Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin ısrarla destekleyen (Eroğul, 2014, s. 153) ve Osman Bölükbaşı'nın kalesi olarak bilinen Kırşehir olmuştu (Eryılmaz, 2019, s. 77). Demokrat Parti 30 Haziran 1954'te çıkarmış olduğu bir kanunla Kırşehir'i ilçe haline getirdi. Kırşehir'den 10-15 gün önce de Malatya, seçimlerdeki tavrından dolayı cezalandırılarak ikiye bölünmüş ve Adıyaman ili ortaya çıkmıştı. Yapılan değişiklik Osman Bölükbaşı tarafından bir zulüm olarak nitelendirilmişti. Adnan Menderes'te bu değerlendirmeye karşılık olarak memlekette hala 500 ilçe olduğunu yapılan değişikliğin bir zulüm değil, coğrafi bir gereklilik olduğunu dile getirmiştir (10. Dönem TBMM Tutanak dergisi 1954). Demokrat Parti'nin yaptığı bu değişiklikler şüphesiz intikam almak için yapılmıştı (Eroğul, 2014, s. 154).

3.2.1.2. 1954 Genel Seçiminden Sonra Yapılan Değişiklikler

1957 seçimleri öncesi iktidar ve muhalefet arasında sürtüşmelerin dozunu artırdığı, oldukça yoğun geçen bir dönemdi. 1954 yılındaki milletvekili genel seçimlerini büyük çoğunlukla kazanan Demokrat Parti 1957 yılına kadar olan süreci muhalefet üzerindeki baskıları artırarak geçmişti (Özdurğun, 2019, s. 468). İktidarın bu noktada yaptığı ilk hamle, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın memurların büyük

çoğunluğunun muhalefeti desteklediği gerekçesiyle, memurları bertaraf etmek için emekli sandığında bir değişikliğe gitmesiydi. Demokrat Parti'nin 1954 yılından sonra iktidara gelmesiyle artık muhalefet için oldukça kısıtlayıcı bir dönem başlamıştı. İktidar partisi uyguladığı baskı politikalarına ilk olarak muhalefet partileri destekleyen illeri cezalandırmakla başlamıştı. Hükümetin sonraki adımları ise memurları ilgilendiriyordu (Eroğul, 2014, s. 154). Demokrat Parti çıkardığı üç farklı kanunla seçimlere katılmak için bir partiden aday olmak isteyen fakat adaylığı reddedilen kişilerin o seçim döneminde başka partiden aday olmalarının önünü kesmişti. Bu sayede iktidar partisine adaylık başvurusunda bulunan fakat geri çevrilen kişiler başka bir partiye geçerek iktidara muhalif olamayacaktı (Aydın, 2010, s. 159). İkincisi ise memurların aday olabilmeleri için seçimlerden en az altı ay önce istifa etmiş olmaları gerekiyordu. Bu da yine muhalefet partilerinden aday olmak isteyen memurlara kazanamama ihtimalini göz önüne alarak işlerinden olma durumunu anımsatıyor, haliyle memurları politikadan uzak durmaya itiyordu. Bir sonraki hamle ise muhalefet partilerinin iktidara karşı bir araya gelerek karma liste çıkarmalarının engellenmesiydi. Bu sayede iktidar partisi muhalif partilerin kendisine karşı bir araya gelmesini engellemiş oluyordu. Bir diğeri ise halk ile iletişimi sağlayan dönemin en önemli araçlarından olan radyonun muhalefete kullanımının kapatılmasıydı. Radyoyu normal şartlarda çıkarılan kanun nedeni ile seçim propaganda aracı olarak hiçbir partinin kullanmaması gerekirken, iktidar partisi hükümet adına yapacağı konuşmaları bahane ederek rahatlıkla seçim propagandası için kullanabilecektir. Demokrat Parti memurlara yönelik yalnızca politikaya adım atma yolunu zorlaştırmamış çıkarmış olduğu emeklilik kanunu ile de çalışma hayatlarını etkilemiştir. Normal şartlarda bir memur hizmet suresini 30 yılını tamamladıktan sonra emekliye ayrılabiliyor, emekli olmak istemediği takdirde de yargı yoluna başvurabiliyordu (Eroğul, 2014, s. 155-156). Yeni yapılan değişiklikle, "Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun"la Danıştay, Yargıtay, Sayıştay Üyeleri ve öğretim üyelerinin emeklilik yaşı 60'a indirilmiş ayrıca bu kişilerin 25 yıl hizmet verdikten sonra ilgili kurumlarca gerek görülmesi halinde, emekli edilebilmelerine karar verilmişti (Özdurğun, Pınar, 2021, s. 716). Fakat bu azami süre 25 yıla indirildi ve emekli olma durumuna karşı yargı yolu kapandı. Aynı zamanda Yargıtay, Sayıştay, Danıştay ve profesörler 65 yaşından önce emekliye ayrılamıyorken çıkarılan yeni kanunla istisnai makamlarda

25 yılın ardından zorunlu olarak emekliye sevk edilme durumu ile karşı karşıya kaldılar. Ne yazık ki memurların karşı karşıya kaldıkları baskı bununla sınırlı değildi. Bu kanuna ek olarak 5 Temmuz 1954 tarihinde yeni bir adım atıldı ve artık memurların emekli edilmesi ya da işten atılması için belli bir görev süresini tamamlaması şartı ortadan kaldırıldı. (Eroğul, 2014, s. 156) Celal Bayar'ın da memurların çoğunun muhalefeti desteklediğini dile getirmiş olması iktidarın baskıları artırdığı yönündeki iddiaları güçlendiren bir dayanaktı. İktidar başvurmuş olduğu bu yolla kendisi aleyhinde iddialarda bulunan muhalefete destek çıkan memurları tasfiye etme hakkını tanımıştı kendisine. Emekli sandığındaki bu değişiklik iktidarın otoriterleşme yolundaki ilk adımıydı. (Unat, 2015, s. 405)

Bu durumda artık istenildiği gibi istenilen memurlar görevden uzaklaştırılabilecekti. Ayrıca bu kararı alan kurumlar ve kişiler hakkında yargı yoluna başvurmak da yasaklanmıştı. Çıkarılan kanun üniversite özerkliği de ortadan kaldırır nitelikteydi. Şöyle ki kanun Milli Eğitim Bakan'ına istediği üniversiteden istediği üniversite üyesini işinden çıkarma hakkını tanıyordu. Üniversite senatosunun görüşünü almak şartı ile Milli Eğitim Bakanı bu hakka sahipti fakat üniversite senatosunun kararının bağlayıcı olmaması senato görüşünün biraz da sembolik olduğunu gözler önüne seriyordu. (Eroğul, 2014, s. 157)

3.2.1.3. 1954 Genel Seçiminden Sonra İktisadi Durum

Demokrat Parti'nin baskı tedbirlerini artırmasının bir diğer önemli nedeni ise iktidara geldiğinden bu yana sorun haline gelen iktisadi durumdu. İlk iktidara geldiği dönemde dış ticaret dengesinin açık vermesi ve fiyatlardaki hızlı artışlar ekonomik sorunların ne denli büyük olduğunu gözler önüne seriyordu. Fakat ilk iktidar döneminde tarım alanında yapılan politikalar sayesinde milli gelirin artış göstermesi, bu ekonomik sorunları çok fazla hissettirmiyordu. 1954 sonrasında yaşanan olumsuz hava şartları tarımı oldukça kötü etkilemişti ve bu da ithalat ve ihracat hareketlerinin iyice yavaşlamasına neden olmuştu. Ekonominin bu denli kötüye gitmesi fiyatların bir anda fırlamasına ve akabinde karaborsacılığın türemesine sebebiyet vermişti. Bu durum karşısında hükümet bazı sıkı tedbirler almak durumunda kaldı. İthalat ve ihracatta kaçakçılık yapanlar için uygulanacak cezalar artırıldı. Dış ticaret rejimi ve kâr hadlerini tespit eden yeni kararnameler çıkarıldı. Tedavüldeki para hacmi azaltıldı (Eroğul, 2014, s. 161).

Fakat iktidara geldikleri dönemden itibaren 1954 yılına kadar uygulanan ekonomik politikaların olumlu sonuç vermemesi, mal kaybının yaşanması, karaborsacılığın artması gibi unsurlar partinin kurucu üyeleri arasında bile anlaşmazlıkların dozunu artmasına sebep olmuştu. Yaşanan ekonomik sorunlar nedeniyle Demokrat Parti durumu kontrol altına alabilmek için döviz kontrolü uygulamasına gitmiş, dış ticarette de liberal uygulamalardan vazgeçmeye başlamıştı. Fakat bu adımlar hızla büyüyen ekonomik krizi durdurmaya yetmemişti. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıların hat safhada olduğu bir dönemde bazı bakanların yolsuzluk yaptığına dair söylemlerin çıkması basın yoluyla iktidara yönelik ağır eleştirilerin yapılmasına neden olmuştu (Unat, 2015, s. 408-410).

İktidar iktisadi sorunlarla bir mücadele yöntemi olarak uyguladığı bu sıkı tedbirlerin halkın tepkisini çekmemesi için bir taraftan da çalıştığını gösteren temel atma töreni fabrika açılışları gibi yollara başvuruyordu. Ardı arkası kesilmeyen bu açılışların "kalkınma" adı altında propaganda niteliği taşıdığı gayet açıktı. Bu tarz propaganda eylemlerini siyasal hayatımızın bir özelliği haline getiren kuruluş Demokrat Parti'dir. İktidarın başvurmuş olduğu bu yol maalesef ekonomik sıkıntılarla mücadele etmeye, halkın tepkisini azaltmaya yetmedi. Bu noktada artık son çare, klasikleşmiş bir iktidar hareketi olan halkın odağını başka yere çekmekti. Tam bu sırada patlak veren bir dış sorun gibi gözüken fakat ilerleyen süreçlerde iç sorun halini alacak olan "Kıbrıs Sorunu" iyi bir odak noktası olma değeri taşıyordu (Eroğul, 2014, s. 163).

3.2.1.4. 6-7 Eylül Olayları

Demokrat Parti Yunanistan ve Türkiye arasındaki ilişkilerin son derece iyi olduğu bir dönemde iktidara gelmiş ve ilişkilerinin yine iyi bir şekilde sürüp gitmesi için elinden geleni yapmıştır. Her iki ülkenin de NATO'ya girmesinden sonra iki ülke arasında Yugoslavya'nın da dahil olduğu Balkan Paktı imzalanmıştır. Türkiye ve Yunanistan'ın arasının bozulmasına ise, İngiltere'nin kendi kontrolünde olan Kıbrıs'tan çekilmeye karar vermesi neden olmuştur. Kıbrıs Adasının kime kalacağı sorusu ilerleyen süreçlerde Birleşmiş Milletlerin de dahil olduğu ve 6-7 Eylül Olaylarına sahne olacak bir dönemi beraberinde getirmiştir (Unat, 2015, s. 411).

Kıbrıs Sorunu Ağustos 1954'te iyice kendini göstermeye başlamıştı. Yunanistan kamuoyunu da dahil ettiği Kıbrıs Sorunu için, adanın ilhakı nedeniyle Birleşmiş Milletlere başvurmuştu. Birleşmiş Milletler de davasını desteklemek için

ilişkilerimizin gergin olduğu Araplara yanaşmaya çalışıyordu. Bu süreçte Türkiye konu ile alakalı söz haklarının olduğunu belirten bir makale yayınlamaktan başka bir duruş sergilememiştir (Zafer, 30.09.1954).

Her şeye rağmen Yunanistan, Kıbrıs'ın kendilerine verilmesi konusunda oldukça kararlı görünüyordu. Bunun üzerine Kıbrıs ile ilgili ilerleyen dönemlerde nasıl bir yol izleneceğine dair Birleşmiş Milletlerden bir görüşme talep edildi. Yapılan görüşmeler esnasında bir Türk delegesinin adanın Yunanistan'a verilemeyeceğini şiddetle dile getirmesine rağmen Yunanistan isteğinde oldukça netti. Yunanistan bu yolda da elinden geldiğince hem Kıbrıs'ta hem Yunanistan'da kamuoyunun ilgisini çekecek gösteriler yapıyordu. Fakat tüm bu çabalara rağmen İngiltere'nin adanın Yunanistan'a verilmesine sıcak bakmaması Yunanistan'ın Birleşmiş Milletlerden eli boş dönmesine neden oldu. 1955 yılında Dünya Örgütünün çalışmaları yaklaşınca Yunanistan yeniden kamuoyu odaklı olaylarına hız verdi. İngiltere'de Adadaki Yunan halkını ezen sömürgeci ülke konumunda olmaktan oldukça rahatsız olduğu için bir an önce sorunu çözüme kavuşturmak istiyordu. Bu nedenle çözümü, Türkiye'yi de Ada sorununda bir taraf haline getirmekte buldu. Türkiye de daha önceden Kıbrıs konusunda söz hakkına sahip olduğunu dile getirdiğinden, İngiltere'nin bu tavrını yanıtsız bırakmadı (Eroğul, 2014, s. 165). İngiltere Yunanistan ve Türkiye'yi Kıbrıs sorununu çözmek için bir konferansa davet etti. Yapılan konferansta Türkiye, Yunanistan'ı Kıbrıs konusundaki tavrından vazgeçmesi için sert bir şekilde ihtar etti. Yapılan konferans neticesinde Kıbrıs sorunu İngiltere'nin iç sorunu konumundan çıkıp, artık milletlerarası bir sorun haline gelmişti. Kıbrıs meselesi ile ilgili görüşmeler 27 Ağustos 1955 tarihinde Londra'da başlamıştı (Kesme, 2016, s. 47). Ada'nın kendilerine verilmesini isteyen Yunanistan'ın propagandalarına şiddetini artırarak devam ediyordu. Bu duruma karşın Kıbrıslı Türkler de Londra'da gösteri yaptılar. Olayların iyice gerildiği bu zaman diliminde gözler Londra'ya çevrilmişti. Görüşmelerin etkilenmesi açısından Kıbrıslı Türkler ile eş zamanlı olarak Türkiye'de de bir gösteri yapılması bu durum için iyi olacaktı. Fakat tam bu zaman diliminde Atatürk'ün Selanik'teki evinin Yunanlılar tarafından bombalandı haberleri ortalığı iyice galeyana getirmişti ve bir anda İstanbul'da Rumların mekanları ve evlerinin tahrip edildiği olaylar yaşanmaya başladı. Olayların dozunun artırılması ile Yunanlıların kiliseleri, mezarlıkları hatta Yunan Konsolosluğuna bile zarar verildi. Yaşanan olaylar o günün gecesinde

ordunun müdahalesi ile sonlandırılabildi. Maalesef bu karmaşa milletlerarası bir sorun haline gelen Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin itibarının zedelenmesine yol açmıştı. Yaşanan olayların kim tarafından ve nasıl yaptırıldığı hiçbir zaman netlik kazanmamıştır. Fakat sorumluların komünistler, Cumhuriyet Halk Parti'liler ya da hükümet olduğuna dair birçok farklı söylenti ortaya atılmıştır. Olaylar değerlendirildiği zaman, ilk başta polisin müdahale etmemesi ve olayların bitiminden sonra hükümetin yaşananların üstünü kapatmaya çalışma gayreti, sorumluların hükümet olduğunu, ancak ilerleyen süreçte kontrolü kaybettiklerini gösteriyordu. Nitekim 6-7 Eylül olaylarında İzmir ve İstanbul'da birçok kişi gözaltına alındı, yapılan sorgulamalarda olaylara dair net bir bilgiye ulaşılamadı. Bunun üzerine 12 Eylül tarihinde meclis toplanarak sıkıyönetimi 6 ay daha uzattı. Yaşanan olaylara açıklık getirilmediği için, muhalefetin bu olayların peşine düşmesi de kaçınılmazdı. Buna rağmen iktidarın baskısıyla meclis tahkikatı açılması reddedildi. Hükümetin muhalefete yönelik attığı göstermelik tek adım İçişleri Bakanı Namık Gedik'in istifa etmesi olmuştur. Yaşanan olaylar yabancı basında oldukça büyük ses getirmiştir. Tüm bunlara rağmen Batılı büyük devletler Türkiye'yi desteklemeye devam etmişler ve Amerika, İngiltere, Türkiye'nin kararı ile Kıbrıs sorununu gündeme almayı reddetmişlerdir (Eroğul, 2014, s. 166-168).

4. 1957 ERKEN GENEL SEÇİMİ

4.1. Demokrat Parti İçindeki Bunalım

Dış politikada bir nebze de olsa rahatlayan hükümet için iç politika oldukça karışık durumdaydı. Hükümetin karşısında mücadele etmesi gereken yalnızca muhalefet yoktu. Aynı zamanda kendi içlerindeki demokratlardan da muhalif olanlar vardı. Muhalefete karşı daha profesyonel olan hükümet için, içinde bulundukları sıkıyönetim dönemi bir avantajdı. Sıkıyönetimin uzatılmasının ardından meclisin tatil edilmesi de muhalefetin meclis içerisinde hükümete karşı eleştirilerde bulunmasının önüne geçiyordu. Meclis dışında da basın aracılığıyla eleştirilerini yöneltmek isteyen muhalefete karşı basına müdahale edilmesi, muhalefetin önünde birçok engel set ediyordu. Dış muhalefete karşı hal böyle iken hükümetin kendi içindeki muhaliflerle mücadele etmesi çok daha zordu. Aslına bakılırsa parti içerisindeki muhalefet 1948'e dayanıyordu. Fakat parti içerisindeki üye sayısı baz alındığında yapılan tasfiyelerle bu muhalif kesimler ile mücadele etmek çok daha kolaydı. 1954 genel seçimlerinden sonra Demokrat Parti grubundaki üye sayısının artışından dolayı artık kendi içlerindeki muhalifler ile mücadele etmek daha da zor hale geldi. Muhalif seslerin iyice yükselmesinin nedeni de büyük oranda ülkenin içinde bulunduğu durum ile alakalıydı. Hatta Demokrat Parti'den dört milletvekili hazırlamış oldukları bir rapor aracılığı ile ülkenin içinde bulunduğu iktisadi durumu sert bir dille eleştirmişti. Bu olayı 8 Şubat tarihinde Gümrük ve Tekel Bakanı'nın grup içerisinde saldırıya uğraması takip etti. Yapılan kongrelerin karışıklıklara sahne olması, Fuat Köprülü'nün Dışişleri Bakanlığından ayrılması gibi olaylar da partinin iç sorunlarının oldukça karmaşık bir hal aldığını gözler önüne seriyordu (Eroğul, 2014, s. 168-170). Yaşanan ekonomik sıkıntılar, basın üzerindeki baskılar, 6-7 Eylül Olayları, parti içindeki karışıklıkların ateşini harlayan olaylardı. Artık partinin önde gelen isimlerinden Fuat Köprülü, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Feridun Ergin, Mükerrem Sarol gibi isimler açık açık partilerini eleştirebiliyorlardı (Atayakul, 2007, s. 321). Basın üzerindeki artan baskıların da eleştiri konusu olduğu bu dönemde parti içerisinden 19 milletvekili basına ispat hakkının tanınması için bir önerge hazırladı. Önergede Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ve Fethi Çelikbaş'ın da imzası yer alıyordu. Genel İdare Kurulu imzalarının geri çekilmesi için çabalasa da 19 vekilin geri adım atmak gibi bir niyeti yoktu. Bu durum karşısında artık partiden tasfiyeler başlamıştı.

İlk olarak Feridun Ergin Haysiyet Divanına sevk edilirken, ardından ispat hakkı önergesini imzalayan 19 milletvekili Yüksek Haysiyet Divanı'na sevk edildi (Atayakul, 2007, s. 321). Yüksek Haysiyet Divanı 9 milletvekilinin ihraç edilmesini, diğer milletvekilleri hakkında ise açılan soruşturmanın derinleştirilmesine karar verdi. 9 milletvekilinin ihraç edilmesinin ardından diğer 10 milletvekili de haklarında çıkacak olan kararı beklemeden partiden istifa ettiler. Aslına bakılırsa ertesi gün yapılacak olan Büyük Kongre nedeniyle Yüksek Haysiyet Divanı parti içindeki muhalefeti ikiye bölmek istemişti. Fakat 19 milletvekili bu durumu öngörerek böyle bir olaya mahal vermeden istifalarını sundu (Eroğul, 2014, s. 169-170).

4.2. Hürriyet Partisinin Kuruluşu

Hürriyet Partisi'nin kuruluşu Demokrat Parti'nin kuruluşuna benzemekteydi. Parti'nin kuruluşu Demokrat Parti'deki anlaşmazlıklar, baskılar ve basına ispat hakkı tanınması etkiliydi. Parti, Demokrat Parti içerisindeki bir grup tarafından "İspatçılar" adı altında 1955'te kurulmuştur (Albayrak, 2001, s. 342). 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ve ardından Menderes'in Demokrat Parti Genel Başkanlığına seçilmesi tepkileri de beraberinde getirmiş ve artarda istifaların yaşanmasına sebep olmuştur. Bu istifalar, Menderes'in partide egemenlik kurmak istemesi ve akabinde doğan baskılardan kaynaklanmıştır. Menderes'in Parti içerisinde vekiller üzerinde hakimiyet kurma durumu Antalya milletvekili Burhanettin Onat tarafından Demokrat Parti grup toplantısında şu sözlerle ifade edilmiştir:

"*Başbakanın bakan arkadaşlardan iki büklüm ilk yağdı sabır bekleyen bir hali var maalesef bunun içindir ki şahsiyet sahibi ne kadar bakan varsa birer birer çekilip ayrıldılar.*" (Albayrak, 2001, s. 343). Ayrıca parti içindeki ikinci huzursuzluğun nedeni parti kurucularının saltanatının devam ettiği yönündeki iddialardır. Demokrat Parti içerisindeki huzursuzluklar muhalefetinde gözünden kaçmamış, bu durum Cumhuriyet Halk Partisi'ne ait olan yayın organı Ulus Gazetesi tarafından "hükümet krizi değil iktidar partisinin kalp krizi" şeklinde yorumlanmıştır (Ulus, 10.03.1951). Parti içerisinde çıkan anlaşmazlıklardan şüphesiz en çok dikkat çeken ve bilinen Menderes ile Karaosmanoğlu arasındaki gerginliktir. Bu gerginliğin perde arkasında Hürriyet Partisi'nin temelini atacak olan, basına ispat hakkı tanınmasına dair sunulan önergeydi. Şöyle ki ikinci Menderes kabinesi güven oylamasında 61 ret

oyu almış bu da beraberinde "61 ler Hareketi" denilen olayı getirmiştir (Çakmak, 2008, s. 158).

61 hareketinin özü, daha önce de bahsettiğimiz gibi Menderes ile anlaşmazlığı gün yüzüne çıkan Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun öncülüğünü yaptığı bir grubun Hürriyet Partisi'ni kuracak olması açısından önem arz etmektedir. Bu durumun yanı sıra 61'ler Hareketi'nin parti içindeki ideolojik çatışmalardan ziyade görev dağılımı konusundaki anlaşmazlıklara dayandığı öne sürülmüştür (Unat, 2017, s. 272).

Demokrat Parti içinde "İspatçılar" olarak bilinen muhalif kesim tarafından kurulan Hürriyet Partisinin kuruluşu 1954 ile 1955 sürecinde hız kazanmıştır. Ekonomik anlamda yaşanan sorunların yanı sıra fitili ateşleyen olay basın ispat hakkını kaldırılmasına yönelik sunulan yasanın tekrar gündeme gelmiş olmasıdır. Bu duruma karşın 11 milletvekilinden oluşan "İspatçılar" basına ispat hakkının verilmesine yönelik bir madde eklenmesi için önerge sunmuşlardır (Dağcı, s. 20). Bu süre zarfında muhalif isimlerde artış olmuş, haliyle Menderes konudan rahatsız olup sert bir tavırla 9 vekili ihraç edip, diğer vekiller hakkında soruşturma başlatmıştır. Yaşanan gelişmeler bağlamında yoğun bir hazırlık süreci ile programlarını hazırlayan İspatçılar 19 Aralık 1955'te genel başkanlığını Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun yaptığı Hürriyet Partisi'ni resmen kurmuşlardır. Hürriyet Partisi'nin Parti programı genel hatları itibariyle demokrasi ve liberalizm ile çerçevelenmiştir. Ülkenin siyasi yapısında, seçilme yaşının 18'e indirilmesi, milletvekili sayısında azaltmaya gidilmesi gibi değişiklikler dikkat çekmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin kurulması üniversite özerkliği, basın özgürlüğü, insan haklarının en geniş şekilde uygulanması mahkemelerin bağımsızlığının sağlanması gibi önemli maddelere yer verilmiştir (Unat, 2017, s.273).

4.3. Muhalefet Cephesinde İlk İşbirliği Girişimi

Demokrat Parti içerisindeki bunalımdan güç alan Cumhuriyet Halk Partisi 1955 yılına kadar göstermemiş olduğu sert muhalif tavrını 1955 yılında gerçekleşen bunalımlar neticesinde açık açık göstermeye başlamıştı. Bu durum Demokrat Parti saflarında ayrımın değil artık bir araya gelerek kenetlenmenin gerektiğini milletvekillerine göstermişti. Muhalefet ve iktidar arasındaki dozunu artıran çekişme İnönü'nün yeni hükümetin mevcut durumda hiçbir şeyi değiştirmediğini söylemesi ile iyice artmıştı. Bunun üzerine Adnan Menderes soğukkanlılığını iyiden

iyiye yitirmiş muhalefeti komünistlikle, vatanı dışarıya jurnallemekle, milli çıkarları kundaklamak ile suçlamıştır. Maruz kaldığı bu suçlamalar üzerine muhalefet de boş durmayıp İşçi Sendikaları Birliği ile bir araya gelmiş, işçilerin önünde grev haklarını savunmuştur. Yaşanan bu şiddetli münasebetler mecliste ortamı adeta bir savaş alanına çevirmiştir. Tüm bunlar Adnan Menderes'in artık taktik değiştirerek açık taarruza geçmesine neden olmuştur (Eroğul, 2015, s. 178-180).

6 Haziran tarihinde iktidarın, muhalefetin toplantı ve mitinglerinde yer vermiş olduğu konuşmalarının ve açıklamalarının basın yoluyla halka duyurulmasından rahatsız olduğundan, atmış olduğu kısıtlayıcı adım, muhalefeti rahatsız eden ilk aşamaydı (Erer, 1970, s. 273). 1954 milletvekili genel seçimlerinden sonra hükümetin baskısına maruz kalan basının 1956 yılı itibariyle 2 yeni kanun ile üzerindeki baskının dozu iyice arttırıldı. Baştan sona antidemokratik olan bu kanunlar kapsamında, gazete sahibi ve sorumlu müdürü olmak yeni şartlara bağlanmıştı. Gazeteciler 6 ay kadar mahkum edildikleri takdirde artık mesleklerini icra edemeyecekti. Gazetelerde imzasız çıkan yazıların sahipleri sorumlu müdür tarafından 24 saat içerisinde savcılığa bildirilmek zorundaydı. Resmi sıfata sahip kimselere yönelik yapılan eleştirilerin önüne geçmek için de yayın yasaklarına başvuruluyor, yasaklar dinlenmediği takdirde caydırıcı hapis ve para cezaları öngörülüyordu. Yaşanan bu baskılar muhalefet cephesinde ciddi şekilde eleştiriliyordu. İnönü yaşanan durumun vehametini şu sözlerle ifade etmiştir:

İrtica rejimi ansızın gelmiyor gözümüzün içine baka baka adım adım profesörler eliyle hazırlanarak geliyor Basiretler bağlanmıştır mesuliyetlerin vicdanlar üzerindeki baskısı da o nispette ezici ve amansız olacaktır karanlıktan medet umanlar elbette tarihimizin karanlık köşelerinde unutulacaklardır (Eroğul, 2014, s. 181-182).

Menderes Hükümetinin basına yönelik aldığı bir diğer karar da Milli Koruma Kanununa dayalı olarak gazetelerin sayfa sayısında ve boyutlarında sınırlandırılmaya gidilmesi olmuştur (Çetinkaya, 2015, s. 265). Demokrat Parti'nin iktidarı elde tutabilmek için almış olduğu bu tedbirler 27 Haziran tarihinde toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkında kanun çıkarılması ile devam etti (X. Dönem TBMM Tutanak Dergisi, 1956). İfade haklarının ellerinden alınması muhalefet tarafından ciddi bir tepki ile karşılandı. Çıkarılan kanun nedeniyle muhalefet 11 Temmuz'a kadar meclis

toplantılarını boykot etti. 6 Haziran 1955 tarihinde yapılan basın kanunu değişikliği yalnızca muhalefetin açıklamalarının duyurulması yönünde engeller teşkil ederken bu yeni kanun muhalefetin toplanma ve açık alanlarda miting yapma özgürlüğünü tamamen ellerinden alıyordu. Muhalefet bu duruma tepki gösterirken iktidar ise bu kararın bir mecburiyet olduğunu, ülke çapında yapılan sınırsız mitingler nedeniyle iş yapamaz hale geldiklerini öne sürüyordu (Atayakul, 2007, s. 323).

1956 yılına gelindiğinde muhalefeti sindirmek amacı ile atılan bir diğer önemli adım da üniversiteler bünyesinde gerçekleşti. Demokrat Parti 24 Ocak 1956 tarihinde yaptığı Genel Kurul ve Genel İdare Kurulu toplantısında üniversiteler konusunu masaya yatırmıştı. İktidar Menderes'in dediği gibi üniversitelerin muhalefetin kullandığı bir araç haline geldiğini düşünüyordu. Bunun için de akademisyenlerin bakanlık emri altına alınması gerektiğine dair bir öneri geldi. Bu öneri ilerleyen zamanlarda işe yarayabileceğinden sıcak karşılandı. Fakat üniversiteler cephesinde bu konu duyulunca alınan kararı reddeden birçok bildiri yayınlandı. Kararın ardından Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Turhan Feyzioğlu'nun, iktidara yönelik kötü eleştiriler de bulunduğu öne sürülerek, üniversite üyeleri de Eğitim Bakanlığınca Bakanlık emrine alınmıştır. Bu sayede yapmış olduğu eleştirilerle politikaya dahil olan ve hükümet aleyhinde eleştirilerde bulunan akademisyenlere bir gözdağı verilmişti. Adnan Menderes'in ve iktidar partisinin açık taarruza geçişi 1956 yılı itibariyle açık açık kendini belli etmeye başlamıştı. İlk adım mayıs ayının başında Adalet Bakanlığı kararı ile 16 Yargıcın emekliye sevk edilmesi oldu. Hükümet programında, Adnan Menderes'in, zorunlu emekliye sevk etme gibi antidemokratik kanunların son bulacağı yönündeki açıklamaları, yapılan bu hareket sonucunda boşa çıkmış oldu. Adalet Bakanlığının bu kararı hem baro hem de muhalefet tarafından çok büyük tepki ile karşılandı. Muhalefet meclis tahkikatı talep ederken Ankara Barosu da olağanüstü toplantıya çağrıldı. Ama bu toplantı Adalet Bakanı tarafından engellendi. Yapılan bu antidemokratik hareket gösteriyordu ki Demokrat Parti biçimsel demokrasiyi dahi tasfiye etmeye kararlıydı. Bu baskı kanunlarından sendikalar da nasibini almıştı. İktidar 5018 sayılı Sendikalar Kanununun bir açığına dayanarak sendikaların oluşumunun kanuna aykırı olduğundan kapatılması gerektiğini iddia ederek kapatmaya başladı. Böylece muhalefet oldukları dönemde vaatleri arasında grev hakkı da yer alan Demokrat Parti sergilediği bu tavırlarla kendi programını çiğnemiş oldu (Eroğul, 2014, s. 180-183).

İktidarın muhalefeti sindirmek için almış olduğu bu tedbirler muhalefet partilerinin bir araya gelmesine neden oldu. Zira yapılan bu baskıcı politikalar ile tek başına mücadele edemeyeceğini anlayan muhalefet partileri ancak bir araya gelerek karşılaştıkları bu güç politikalarla mücadele edebileceklerini düşünmeye başlamışlardı. Bu noktada ilk hamle Cumhuriyet Halk Partisi'nden geldi. Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu yayınlamış oldukları bir tebliğ aracılığı ile yaşamış oldukları sorunları çözmek için tüm muhalefet partilerini işbirliği yapmaya davet edecekti (Erer, 1970, s. 274). Muhalefet cephesi iktidarın baskı tedbirlerinin dozunu artırarak yenileri ile karşılarına çıkacak olmasından korkarken, iktidar da muhalefetin birleşme girişimini kendisine karşı bir ihtilal hareketi hazırlığı olarak değerlendiriyordu. Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi'nin bir araya gelmesinde önem teşkil eden bir diğer nokta, iktidarın son hamlesi olan, toplantı ve gösteri yürüyüşleri yasasının kabul edilmesine karşı gerçekleştirdikleri, Meclis boykotu esnasında yaşanmıştır. Bu esnada yayınladıkları bir tebliğ ile muhalefet partilerinin varlıklarının tehdit altında olduğunu ve ülkede teminatlı bir demokratik rejimin kurulması için büyük bir azimle çalışmaya devam edeceklerini belirtmişlerdir. Tebliğ kapsamında 3 partinin bir işbirliği girişiminde olduklarına dair herhangi bir ibare yer almazken üç partinin de imzalarının ortak olarak yer aldığı ilk belge olduğundan verilen bu tebliğ büyük önem arz etmektedir (Atayakul, 2007, s. 325-326).

Muhalefet partilerinin işbirliği girişimindeki önemli adımlardan bir diğeri Hürriyet Partisi cephesinden gelmişti. Hürriyet Partisi Genel Başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun imzasını taşıyan bir belge ile muhalefet partileri işbirliğine çağırılmıştı. Hürriyet Partisi belgede, seçimlerden sonra kurucu meclis oluşturulması ve 18 ay süreyle meclis kapsamında demokratik rejimin güvence altına alınmasını sağlayacak tedbirler oluşturarak yeni seçimlere gidilmesini istiyordu. Yayınlanan bildiri diğer muhalefet partileri tarafından olumlu karşılanmadığından Hürriyet Partisi'nin birleşme girişimi sonuçsuz kalmıştı. Cumhuriyetçi Millet Partisi bu bildiriye olumlu ya da olumsuz herhangi bir cevap vermezken Cumhuriyet Halk Partisi de Hürriyet Partisi'nin koşullarını açıkça kabul etmemişti (Toker, 1991, s. 208-214).

İşbirliği girişimlerinin sonuçsuz kalmasın da partilerin kendilerince öngördükleri bazı sebepler vardı. Bu sebeplerin başında, Hürriyet Partisi'nin seçimler sonucunda İsmet İnönü'yü Cumhurbaşkanı olarak görmek istememesi gelirken, Cumhuriyet Halk Partisi'nin de kendisine diğer muhalefet partilerinden daha güçlü ve seçimleri tek başına da kazanabilecek konumda olduğunu düşünmesiydi. Hürriyet Partisi işbirliği kapsamında Cumhuriyet Halk Partisi'nin etkisi altına girmek istemezken, fedakarlık gerektiren işbirliği girişiminde güçlü olduğunu düşünen Cumhuriyet Halk Partisi asıl fedakarlığı kendisinin yaptığını düşünüyordu. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu tutumuna karşı diğer muhalefet partileri işbirliği girişimindeki şartların eşit olmasını talep ediyor, aynı zamanda Cumhuriyet Halk Parti'si çok da samimi bulmuyordu. Yaşanan tüm bu anlaşmazlıklar neticesinde muhalefet cephesindeki bu işbirliği girişimi 1957 yılı Şubat ayına kadar rafa kaldırıldı. Şubat ayı itibariyle işbirliği konusu tekrar ele alınırken bütçe görüşmeleri esnasında beklenmeyen bir gelişme yaşanacaktı (Atayakul, 2007, s. 326).

4.3.1. DP İktidarı ve CHP Arasında Yaşanacak Bahar Havası

1956 yılı hem iktidar hem de ana muhalefet partisi açısından ülkenin baskılar, gerginlikler eşliğinde otoriterleşmeye doğru sürüklendiği bir yıl olarak oldukça zor geçmişti. (Kesme, 2016, s. 53). 25 Şubat 1957 tarihinde mecliste gerçekleşen Milli Eğitim Bakanlığı bütçe görüşmeleri esnasında İsmet İnönü gergin havayı yumuşatacak bir öneri sundu. İnönü mevcut politikaların görüşülmesi ve geçmişin geride bırakılarak sorunların bir an önce çözüme kavuşturulması için gerekli adımları atmaya hazır olduklarını, bunun içinde hükümet ile müzakere edebileceklerini belirtmişti (Atayakul, 2007, s. 327). Bu süreçte Kırşehir'in yeniden il haline getirilmesi teklifinde bulunan İsmet İnönü'ye Menderes bu teklifin olumlu etkiler yarattığını belirterek muhalefet ile müzakereye açık olduklarını da dile getirmiştir (TBMM, ZC, D. 10, İ. 46, c. XVII, s. 765–766). 1957 yılı bütçe görüşmelerinin yapıldığı dönemde İnönü, Menderes ile ilişkilerini düzeltmek için ne kadar yakınlık gösterse de Menderes tarafından bu yakınlık ilk başta karşılıksız bırakılmıştır. Ülkenin içinde bulunduğu zor koşullar nedeni ile muhalefet cephesinde bir hareketlenme söz konusu olmuştur. İktidarın baskın tavrına karşılık tek başlarına mücadele etmenin sonuçsuz kalabileceğini göz önüne alarak birleşmeye gidilmesi iyi sonuçlar verebilirdi (Eryılmaz, 2019, s. 86).

İsmet İnönü'den gelen bu teklif ile beraber iktidar ve muhalefet cephesi arasında bir bahar havası başlamıştı. İsmet İnönü'nün teklif ettiği müzakere, ispat hakkını, basın kanunu üzerindeki değişiklikleri, üniversite özerkliğini ve muhalefeti her türlü kısıtlayıcı hamlenin görüşülmesini içeriyordu. Bu süreçte de ana muhalefet partisi olarak ellerinden gelen yardımın esirgenmeyeceğini belirtiyordu (Cumhuriyet, 16.03.1957). Ana muhalefet cephesinden gelen bu teklif iktidar tarafından ne kadar olumlu karşılansa da içten içe muhalefetin bahsetmiş olduğu rejim buhranı iktidar tarafından kabul görmüyordu. İktidar partisi ve ana muhalefet partisi arasındaki bu olumlu hava diğer muhalefet partileri tarafından öncelikli olarak ne kadar olumlu karşılansa da daha sonrasında iktidarın yalnızca ana muhalefet partisini dikkate alan açıklamaları, HP ve CMP'nin kendisini saf dışı hissetmesine neden olmuş, bu durum iktidar ve ana muhalefet arasındaki uzlaşmacı havayı eleştirmelerine yol açmıştı. Bu eleştiriler aynı zamanda CHP ile diğer muhalefet partileri arasındaki dostane havayı da olumsuz etkiliyordu. İktidarın diğer muhalefet partilerini çok da dikkate almamasının sebebi olarak her iki partinin de Demokrat Parti'den ayrılan isimlerce kurulması neden olarak gösterilirken, ana muhalefet partisinin de iktidar ile içinde bulundukları müzakere havasına olumlu yaklaşmalarını, muhalefetin işbirliği tezinden kopması olarak yorumlanıyor ve eleştiriliyordu. HP, CHP'nin yaşanan ılımlı havadaki olumlu tutumunu daha çok İsmet İnönü'nün şahsi endişelerine bağlarken, CMP ise iktidar ve ana muhalefet partisi liderinin siyasi huzurun sağlanması için elinden gelen çabayı gösterdiğini, yaşanan sorunların yeni bir anayasa ve nispi temsil esasına göre oluşturulan bir meclis ile siyasi buhranın son bulacağına inandığını ifade ediyordu. İktidar ve ana muhalefet partisi arasındaki yakınlaşma ülkedeki siyasi havanın değişmesine sebebiyet vermişti. Birkaç ay öncesine kadar iktidara karşı bir araya gelmeyi düşünen, bu noktada politikalar üreten muhalefet partileri, ana muhalefet partisinin iktidara olan ılımlı yaklaşımı nedeniyle kendilerini yalnız bıraktıklarını düşünüyordu. Bu durumda geriye kalan HP ve CMP de yaşanan hava sayesinde yakınlaşıyordu. Bu yakınlaşma iki partinin birleşeceği söylentilerini de beraberinde getiriyordu (Atayakul, 2007, s. 328-329). Muhalefet cephesinde hal böyleyken CHP içerisinde de iktidar ile yakınlaşmalarından ötürü bazı ayrışmalar söz konusuydu. İsmet İnönü'nün izlemiş olduğu politikanın meclis grubundaki bazı isimler tarafından kabul görmesine karşın, bir grup da izlenen politikaların meclis grubu onayından geçmesi ile beraber

yenilenmesi gerektiğini savunuyordu. Yaşanan bu ayrışmalar CHP Parti Meclisi toplantısında, İnönü'nün izleyeceği yakınlaşma faaliyeti politikalarının, meclis onayına sunulması kararı ile çözüme kavuşturuldu (Cumhuriyet, 25.03.1957).

DP ve CHP arasındaki bu yakınlaşma her iki parti için de farklı anlamlar barındırıyordu. DP için bu yakınlaşma yalnızca seçimi kazanmak amacıyla bir basamak olarak görülüyordu. Bu süreçte ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumu da göz önüne alarak Milli Korunma Kanunu ile getirilen ağır hükümler aracılığıyla halkın menfaatini koruduğunu hissettirmeye çalışırken, bir taraftan da muhalefetin önünde engel teşkil edecek olan basın ve toplantı kanunları değişikliklerinin muhalefetin alanını daraltıp seçimlere hazırlanamayacağını düşünüyordu. Fakat iktidarın beklentisinin dışında muhalefet cephesi tedbirlerin alındığı süreçte daha da güçlenmiş ve bu durum karşısında iktidar çareyi muhalefete yaklaşmakta bulmuştu. Daha önce de söylediğimiz gibi temel gayesi iktidarı elinde tutmak olan Demokrat Parti, seçim sürecinde muhalefet cephesinin bir araya gelmesinin iktidarı kaybetmesine neden olabileceği için böyle bir politika izlemişti. CHP'yi diğer iki muhalefet partisinden uzak tutarak bu sayede işbirliği girişiminin önüne geçip, halkın muhalefete kayacak oylarının dağılmasını sağlayacaktı. Bu sayede de iktidarı elde tutmaya devam edeceğini düşünmüştür (Cumhuriyet, 16.03.1957). İktidar partisi böyle bir politika izlerken, CHP de iktidarla olan yakınlaşmanın nedeni olarak muhalefet cephesine yönelik gerçekleştirilen sınırlayıcı politikaların kendilerine artık engel olmaması ve iktidarın geçmişe yönelik CHP üzerindeki karalama politikalarının son bulmasını hedeflemesinden kaynaklıydı. Bu sayede seçimlere hazırlık süreçlerinin çok daha kolay olacağını hatta CHP'nin tek başına iktidar olabileceğine dair inançlarının da olduğunu söylemek mümkündür. Zira ana muhalefet partisinin iktidara yönelik izlemiş olduğu bu yakınlaşma politikasının başka da bir nedeni olamazdı (Atayakul, 2007, s. 330).

DP ve CHP arasında yaşanan ılımlı hava devam ederken muhalefet cephesinde CHP'nin kendilerini yalnız bıraktığı düşünülmesine rağmen, İsmet İnönü muhalefetin birleşme politikasının hala iyi bir fikir olduğunu düşünüyordu. Fakat bu birleşmenin yalnızca belli seçim bölgelerinde gerçekleşmesini, bu bölgelerde tek aday listesi çıkarılmasını ve çıkan adayların da partilerin ileri gelen isimlerinden olmasını savunuyordu (Cumhuriyet, 26.05.1957).

Ülke siyasetinde partiler kendilerince bir çıkar yol bulmaya çalışırken, ana muhalefet ve iktidar cephesinde ise yaşanan bahar havası beklenildiği gibi net bir sonuç doğurmuyordu. Bu durum CHP Parti meclis üyelerince gözler önüne serildi ve DP ile CHP arasındaki bu pozitif havanın CHP nezdinde herhangi bir olumlu etkisinin olmadığı belirtildi (Cumhuriyet, 26.05.1957). Bu doğrultuda 27 Mayıs tarihinde yayınlanan bir tebliğ ile ılımlı ilişkilerin mevcut rejime herhangi bir yarar sağlamadığı açıklandı. CHP tarafından yayınlanan bildiri bir süredir devam eden bahar havasının son bulduğunu üstü kapalı bir şekilde ifade ediyordu. (Atayakul, 2007, s. 331)

4.3.2. Kırşehir'in İl Haline Getirilmesi

İktidar ve ana muhalefet arasındaki yakınlaşmanın ardından 1954 de ilçe haline getirilen Kırşehir'in yeniden siyasi amaçlar güderek il haline getirilmesi için bir kanun tasarısı hazırlandı (Cumhuriyet, 04.03.1957). Tasarı İç İşleri ve Bütçe Komisyonlarından geçtikten sonra Meclis Genel Kuruluna gönderildi. Temelde siyasi gayeler barındıran tasarı da Kırşehir'in son 2 yılda ekonomik ve kültürel olarak geliştiği ön görüldüğünden yeniden il haline getirilmesi gerektiği gerekçe olarak sunulmuştur (Kesme, 2016, s. 55). Fakat işin özü tıpkı 1954 de olduğu gibi tamamen siyasi amaçlar barındırmaktadır. DP bu hamle ile Kırşehir seçmeninin CMP'den uzaklaşarak minnet duygusu ile DP'ye yakınlık göstermesini bekliyordu (Cumhuriyet, 29.05.1957). Meclise sunulan tasarı Osman Bölükbaşı tarafından olumsuz karşılandı. Durumun siyasi amaçlar barındırdığını söyleyerek Kırşehir'in 1954 seçimlerinde cezalandırılıp ilçe haline getirildiğini şuan da bu tasarının vatandaşları aldatmak için gündeme getirildiğini dile getirmiştir. Aynı zamanda Kırşehir'in ilçe haline getirilmesinin Celal Bayar'ın isteği ile gerçekleştiğini söylemesi kendisinin meclis görüşmelerine üç oturum katılmama cezasına çarptırılmasına ve meclisin manevi şahsiyetine hakaret ettiği gerekçesi ile kovuşturma sürecine girmesine neden olmuştur (Eryılmaz, 2019, s. 86). Meclise sunulan tasarıya her ne kadar karşı çıkılsa da Kırşehir'in il olmasına dair 9637 sayılı kanun 12.06.1957 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmış ve Kırşehir yeniden il olmuştur. (Kesme, 2016, s. 56)

Osman Bölükbaşı'nın meclis içinde yaşadığı olay dokunulmazlığının kaldırılması ile devam etmiştir. Yaşanan durum muhalefet tarafından büyük bir tepki ile karşılanmış

hatta DP'ye karşı yeni bir iş birliği girişiminde bulunma çanlarının çaldığı bir olay olarak görülmüştür. Osman Bölükbaşı ile beraber dört milletvekilinin dokunulmazlığı kaldırılmış, (Albayrak, 2004, s. 503) DP bu sayede kendince muhalefete gözdağı vermek istemiştir. Fakat bu durum muhalefet cephesinde iş birliği hamlesini yeniden gündeme getirmiştir. Dokunulmazlıkların kaldırılmasının ardından somut neticeler doğurmasına neden olan iş birliği girişimi için ilk hamle HP Genel Başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'ndan geldi. Karaosmanoğlu içinde bulundukları rejimin düzeltilmesi, hürriyet düzenine engel olmak isteyenlerin önünde durulması ve bu süreçte kürsü dokunulmazlığının uğramakta olduğu tehlike karşısında tüm vekillerin endişelerini bir kenara bırakarak bir araya gelip tek kuvvet olmaları gerektiğini savunuyordu. Karaosmanoğlu'nun bu teklifinin ardından üç muhalif parti liderinden yanıt gecikmedi ve CMP genel merkezinde bir araya gelerek görüşme sağladılar. (Atayakul, 2007, s. 335)

4.3.3. Muhalefetin İkinci İş Birliği Girişimi

1957 seçimlerine giderken muhalefet partilerinin işbirliği girişiminde bulunmaları ilk aşamada sekteye uğramıştı. Daha sonra ilerleyen süreçlerde Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin Genel Başkanının dokunulmazlığının kaldırılması, muhalefet cephesinde kendilerine yöneltilmiş bir yok etme hamlesi olarak değerlendirildi. Bu noktada fikir birliği sağlandı (Atayakul, 2007, s. 346). Tüm partilerin bir araya gelerek dayanışma içinde olması en doğru hareket olarak görülüyordu. Genel olarak bakıldığında bir araya gelmesi söz konusu olan üç partinin fikir birliğini sağladığı görülmekteydi. Ama asıl önemli olan seçim esnasında birbirlerine sağlayacakları oy desteğiydi. Bu doğrultuda ilk adım İnönü'den geldi ve muhalif partilerini bir tebliğ aracılığı ile fikir birliği için birleşmeye çağırdı (Cumhuriyet, 23.07.1957).

Cumhuriyet Halk Partisi'nden gelen birleşme teklifine ilk yanıt Hürriyet Partisi Genel İdare Kurulu'ndan gelmişti. Birleşme konusuna sıcak bakan Hürriyet Partisi bir tebliğ ile birleşme şartlarını açıkça ifade etti. Tebliğde tüm muhalefet partileri şikayet ettiği hayat pahalılığı, rejim buhranı, partizan idare gibi konulara değinirken, sorunların çözümü için de ilk seçimlerden sonra bir kurucu meclisin oluşturulup Anayasada değişikliğe gidilmesinin, Anayasa Mahkemesi kurulmasının, nispi temsil sistemine geçilmesinin, muhalefet partilerinin önündeki en önemli engellerden biri olan basın hürriyetinin sağlanmasının, seçimlerin güvenli bir ortamda gerçekleşmesi

için seçim emniyetinin gerçekleştirşlmesinin gerektiğini belirtti (Cumhuriyet, 05.08.1957). Hürriyet Partisi bu iş birliği sürecinde özellikle iş birliğinde yer alan hiçbir muhalif partinin milletvekili adaylarının belirlenmesinde mecliste tek başına mutlak çoğunluk sağlayacak bir formül üzerinde durmaması hususunda çok net bir tavır sergilemiştir. Hürriyet Partisi'nin tebliğinin yayınlanmasından sonra Cumhuriyetçi Millet Partisi'nden de işbirliği konusunda bir tebliğ geldi. Hürriyet Partisi ile hemen hemen aynı fikirlere sahip olan Cumhuriyetçi Millet Partisi de bir kurucu meclis olmasını ve bu doğrultuda Anayasa değişikliğine gidilmesini, rejim buhranının düzeltilmesi konusunda önemli bir adım olarak değerlendiriyordu. Fakat bu durum Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yeterli çoğunluğun sağlanamayacağı endişesinden dolayı kolay bir adım olarak görünmüyordu (Atayakul, 2007, s. 347-349). Bu duruma rağmen Cumhuriyet Halk Partisi, Hürriyet Partisi ve Cumhuriyetçi Millet Partisi ile görüşmeye hazır olduğunu duyurdu. Ardından CMP'nin daveti üzerine 12 Ağustos'ta işbirliği toplantısına karar verildi (Eryılmaz, 2019, s. 86).

İşbirliği yapmak için tüm partiler hemfikir olduktan sonra kararları yazılı olarak beyan edilmişti. Fakat asıl mesele bu noktadan sonra başlıyordu (Atayakul, 2007, s. 349-350) . İşbirliği konusu, fikir birliğinden ziyade, pratik alanda seçim esnasında büyük önem arz ediyordu. Fakat partilerin ortak aday listesi çıkarmalarını engelleyen bir madde söz konusuydu. Aynı zamanda karma liste yapmalarını olanaksızlaştıran 110. madde doğrultusunda önlerine engeller çıkıyordu (Akis, 03.08.1957). Bu durumda izlenebilecek üç yol vardı. Birincisi Muhalefet partileri ya seçimlerden önce birleşecekti ya da seçim bölgeleri partiler arasında paylaştırılarak her seçim bölgesi için partiler kaç aday gösterebilecek belirleme yoluna gidecekti. İkinci olasılık güçlü olan tek bir partinin desteklenmesiydi. Bu durumda da oklar Cumhuriyet Halk Partisi'ni işaret ediyordu. Bir diğer olasılık ise Demokrat Parti'nin işbirliği girişimine mani olmak için seçim kanununda değişiklik yapması halinde seçimlere ortak bir karar ile katılım gösterilememesiydi. Bu seçeneğe Hürriyet Partisi ve Cumhuriyetçi Millet Partisi sıcak bakarken Cumhuriyet Halk Partisi böyle bir kararın hayata geçirilmesi için erken olduğunu şayet seçim kanununda aleyhlerinde bir değişiklik yapılırsa katılım sağlamayacaklarını belirtiyordu (Akşam, 13.09.1957).

Bunun üzerine 12 Ağustos 1957 itibariyle partilerin arasındaki işbirliği görüşmeleri için toplantılar yapılmaya başlandı. Toplantılar neticesinde ortak liderlik konuları ve

partilere tanınacak kontenjanlar hakkında kararlar alındı. Muhalefetin girmiş olduğu bu işbirliği meselesi iktidar tarafından hoş karşılanmıyordu. Bu durum iktidar cephesinde Demokrat Parti'nin karşısında kendilerini zayıf hissettiklerinden kazanamama korkusu nedeniyle böyle bir işbirliği girişiminde bulundukları yönünde değerlendirmeler yapılıyordu. Adnan Menderes de bu işbirliği girişimini şahsına münhasır bir üslupla eleştiriyordu. Hatta bu iş birliği girişiminin bir düzenbazlık olduğunu dile getirmekten de geri durmuyordu (Cumhuriyet, 17.08.1957-26.08.1957). İktidarın bu eleştirilerine muhalefet de sessiz kalmıyordu. Amaçlarının iktidarı değiştirmekten ziyade, içinde bulundukları mevcut düzeni değiştirmek olduğunu, demokratik bir ortamın sağlanması için ellerinden geleni yapacaklarını ve bu işbirliği sürecinde iktidarın önlerine engel koymak için başvurduğu kanuni değişikliklere karşı her zaman tedbirli olacaklarını söylüyorlardı. Yapılan açıklamalardan muhalefet partilerinin istekleri konusunda hem fikir oldukları anlaşılıyordu. Bunu üzerine bu birleşmeye giden 3 muhalefet partisi istek ve vaatlerini ortak bir tebliğ ile duyurmaya karar verdiler. Tebliğde yer alan temel prensipler şunlardı: İktidar ile muhalefet arasındaki başlıca tartışma konusu rejim davasıdır. Bu davanın halledilmesi için işbirliği yapan partilerin ilk hedefi Türkiye'yi insan haklarına bağlı bir hukuk devleti düzenine kavuşturmaktır. Muhalefet cephesinin gelecek seçimlerde iktidara gelmesi halinde, tüm anti-demokratik mevzuat ve usuller kaldırılarak, vatandaş hak ve hürriyetleri hukuki teminata bağlanacak ve demokratik idarenin tüm gerekleri derhal tesis edilecektir. Mahkeme istiklali ve hakim teminatı, söz ve basın hürriyeti, toplanma hürriyeti, ilim hürriyeti ve üniversite özerkliği, grev hakkı ve sendika hürriyeti, mesleki kuruluş kurma hakkı, tüm idari tasarruflar üzerinde yargı denetimi ve tarafsız idare derhal sağlanacaktır. İspat hakkı kabul edilecektir. Soru, gensoru, meclis soruşturması gibi müesseseler daha iyi işler hale getirilecek, meclis başkanlığının tarafsız çalışması sağlanacak, meclisin hükümet üzerinde ciddi ve gerçek denetimi sağlanacaktır. Seçim sistemi nisbi temsil usulüne göre düzenlenecek, seçim kanunu emniyet, eşitlik ve propaganda esaslarına göre düzenlenecek, seçimlerde siyasi partilerin harcama miktarları kontrole tabi tutulacaktır. 2/3 çoğunluğun sağlanması halinde meclis, bir kurucu meclis yetkisiyle çalışacak ve azami iki yıl içinde Anayasa değiştirilecektir. Anayasa mahkemesi kurulacak, mahkeme istiklali ve hakim teminatı bir Anayasa müessesi haline getirilecek, iki meclis sistemi kabul edilecek, yasama kuvvetinin

yürütme kuvveti üzerindeki denetiminin gerektiği gibi işlemesini sağlayacak değişlikler yapılacaktır. Anayasada ve seçim sisteminde gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra yeni seçimlere karar verilecektir (Cumhuriyet, 05.09.1957). Muhalefetin yayınlamış olduğu ortak tebliğ iktidar tarafından başka bir tebliğ ile eleştirildi. İktidar yayınlamış olduğu tebliğde muhalefetin gerçekleşmesini istediği taleplerin ülkenin karar mekanizmasının önünde engel teşkil edeceğini ve demokrasi usullerinin uygulandığı tüm ülkelerde bu belirlenen isteklerin çağdışı kabul edildiğini öne sürüyordu. Ayrıca tebliğde yer alan seçim emniyeti, hürriyet gibi kavramlar ile Demokrat Parti suçlayıcı ifadelerle zan altında bırakılıyor ve bu ifadeler tahrik edici içerikler barındırıyordu. Muhalefetin güçlü bir şekilde birlik olması iktidar tarafından yalnızca bir tekzip ile eleştirilip bırakılmadı. Seçimlerin ileri bir tarihte olması muhalefetin daha da güçlenmesini sebebiyet vereceğinden ani bir karar ile 4 Eylül'de toplanan Demokrat Parti Genel İdare Kurulu seçimlerin 27 Ekim 1957 tarihinde yapılmasına karar verdi (Atayakul, 2007, s. 350-353).

İktidarın, muhalefetin güç birliği yapmasındaki en büyük korkusu seçimlerde karşılaşacağı sonucun yanı sıra, bir de kendi içerisinde mevcut düzenden memnun olmayıp muhalif olan isimlerin istifası ile duruşunun sarsılmasıydı. Nitekim korkulduğu gibi de oldu. Parti içerisinde gerçekleşen sürtüşmeler neticesinde yavaş yavaş Demokrat Parti'den istifalar başladı. Fakat Demokrat Partiyi ciddi anlamda sarsan hamle Adnan Menderes ile anlaşamayan Fuat Köprülü'nün istifası oldu. Köprülü, kurucusu olduğu partinin mevcut zihniyeti ile uyuşamadığını ve bu nedenle partiden ayrıldığını beyan etmiş, demokratik bir düzen için de tüm Türk halkını işbirliği yapmaya davet etmişti (Eryılmaz, 2019, s. 86). Fuat Köprülü'nün yanı sıra istifa eden diğer milletvekilleri de göz önüne alındığında Demokrat Parti içerisinde ciddi bir korku oluşmuştu. İstifa eden vekillerin meclis içerisinde kendilerine muhalefet edebileceklerini düşünen DP'liler bu durumun önüne geçmek için kanuni bir tedbir almaya cesaret edememiş ve meclisin açılmasının bekleyerek milletvekillerinin nabzını yoklamanın daha doğru olacağına karar vermiştir (Atayakul, 2007, s. 353-357).

4.3.4. Erken Seçim Tartışmaları

Ülkenin içinde bulunduğu siyasi hava neticesinde muhalefet cephesinde birleşme hazırlıkları sürerken bir taraftan da seçimlerin ne zaman yapılacağına dair tartışmalar

alevlenmişti. Normalde 1958 yılının Mayıs ayında gerçekleşmesi beklenen seçimlerin rejim sorunlarından dolayı erkene alınabileceğine ve 1957 yılı Eylül ayında gerçekleşeceğine dair söylentiler dolaşmaya başlamıştı (Cumhuriyet, 17.05.1957). Bu durum karşısında muhalefet cephesinde hızlı bir seçim hazırlığına başlandı. Hürriyet Partisi teşkilatlanmaları hızlandırırken Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi ise mitingler ve propaganda çalışmaları için hazırlıklarını hızlandırmışlardı (Cumhuriyet, 18.05.1957). Seçimlerin erkene alınması söylentileri daha çok Demokrat Parti'nin lehine gerçekleşen bir hamle olarak değerlendiriliyordu. Çünkü bu süreçte Demokrat Parti halktan alacağı desteği artıracağını düşündüğü çalışmalarına hız vererek, faaliyete geçmesi beklenen şeker ve çimento fabrikaları tamamlanması, tesislerin bir an önce bitmesi ve seçimlerinde bu süreçte gerçekleşmesi için var gücü ile çalışmıştı. Yapılan icraatların seçimlerde kendilerini iyi bir yere taşıyacağın düşünüyordu. Seçimlerin erken bir tarihte olmasının daha doğru olduğunu düşünen Demokrat Partililer, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumun 1957 yılının sonbahar ayında düzeleceğini varsaydıklarından seçimlerin bu tarihte gerçekleşmesinin kendi lehlerine olacağını düşünüyorlardı. Bu duruma karşı seçimlerin 1958 yılında, yani asıl tarihinde gerçekleşmesini savunanlar ise ekonomik durumun iktidar aleyhinde olduğunu ve bu seçimlerin gerçekleşmesi için de yapılan yatırımlardan net bir sonuç alınması gerektiğini savunuyorlardı. Seçim tarihi tartışmaları sürerken daha önce de belirtildiği üzere iktidar cephesinden seçimlerin 1957 yılının sonbahar ayında gerçekleşeceğine dair bazı sinyaller alınmaya başlandı. Bu sinyallerden İlki buğday fiyatlarına gelen zamdı (Akis, 25.05.1957). Adnan Menderes'in Sivas'ta yapmış olduğu bir konuşmada seçimlerini yakın bir tarihte yapılacağını belirtmesi ve Celal Bayar'ın da 1958 yılında gerçekleşmesi gereken seçimlerle alakalı konuşmasının düzeltilmesi, seçimlerin erken bir tarihe alınacağına dair düşünceleri kesinleştirdi (Cumhuriyet, 26.05.1957). Seçimlerin erkene alınmasına dair işaretler nedeniyle tüm partilerde hazırlıklar hız kesmeden devam ediyordu. Seçimlerin erken bir tarihe alınmasını netleştiren bir diğer durumda normal şartlarda 1 Kasımda sonlanan meclis tatilinin 2 Eylül tarihinde sonlandırılıyor olmasıydı. Bu süreçte seçimler yaklaştıkça net bir tarih beklenirken hala bir açıklama yapılmamıştı. Hatta seçimlerin 1959 yılına kadar erteleneceği ve bu süreçte Anayasa değişikliğine gidilebileceğini dair söylentiler de mevcuttu. Fakat bütün bunlara rağmen Demokrat Parti'nin ve diğer

partilerin seçim hazırlıkları hız kesmeden devam ediyordu. Muhalefet partilerinin seçim propagandalarında iktidar aleyhinde yer verdiği en önemli konular, seçim sistemi ve seçim kanunu, baskı kanunları, basına getirilen kısıtlamalar, ekonomik zorluklar, radyonun tek taraflı kullanımı gibi muhalefeti engelleyen hamlelerdi (Atayakul, 2007, s. 335-337). Muhalefet partileri mevcut seçim sisteminin serbest seçimi güçleştirdiği için değiştirilmesini istiyordu. Bu noktada 1954 yılından sonra yapılan değişiklikler geri alınmalı ve 1950 yılından önceki sisteme dönülmeliydi. Hükümet de seçim sistemi konusunda hemen hemen muhalefetle aynı fikirdeydi. Hatta seçim kanunundaki değişiklikler bir vaat olarak dile getirildi. Hükümet bu değişiklikleri de bir kanun tasarısı olarak meclise sunmuştu. Fakat bu tasarı daha sonra hükümetçe tekrar geri çekilerek ileri bir tarihe ertelenmişti (Cumhuriyet, 16.02.1957). Bunun üzerine muhalefet 1957 yılında kanun değişikliğine yönelik tekliflerini meclise sunmuş, fakat bu teklifler herhangi bir sonuca ulaşamamıştır. Muhalefet seçim kanununda yapılması gereken değişikliklerin yanı sıra seçim sisteminde de nispi temsil sistemine ya da geniş bölge ve liste usulünden dar bölge usulüne geçilmesini talep ediyordu. Çünkü mevcut sistemde nüfusa dayalı büyük adaletsizlikler yaşanıyordu (Atayakul, 2007, s. 338-339). Muhalefetin değindiği bir diğer konu ise baskı kanunlarıydı. Hükümet kanunlarda yaptığı değişiklikler ile muhalefetin her yönden önünü kesmeyi amaçlıyor, halk ile iletişim kurmasını engellemek için her yolu deniyordu. Bu noktada ilk olarak muhalefet partileri ve halk arasında köprü görevi gören basına sansür uygulamaya başlandı. Devamında ise partilerin halk ile karşılıklı iletişime geçmesini engellemek için Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamında açık alanlarda miting ve toplantı yapılmasını yasakladı (Cumhuriyet, 28.05.1957). Kapalı alanlarda kongrelerini ve mitinglerini gerçekleştirmek zorunda kalan muhalefet partileri bu durumdan dolayı şikayetlerini her an dile getirmekten çekinmiyordu. Hükümetin uygulamış olduğu bu baskı politikaları sendikalar ile devam etti. Hükümet sendikaları kuruluş tarzlarının kanunlara uymadığı gerekçesiyle birer birer kapatmaya başlamıştı (Cumhuriyet, 24.05.1957). Bu durum muhalefet tarafından siyasi amaçlar güderek kapatıldığı düşüncesini uyandırmıştı. Bu nedenle hem muhalefet partileri hem de Türkiye İşçi Sendikaları Birliği Konfederasyonu ve İşçi Sendikaları hükümet aleyhinde açıklamalar yapmaktan geri durmadılar. Muhalefet üstlerinde oluşan baskının ve sendikaların kapatılmasının tamamen siyasi amaçlarla

gerçekleştiğini dile getirirken, Çalışma Bakanı sendikaların kapatılmasının hükümet veya siyasi alanla bir alakası olmadığını tamamen kanunlara uymadığından kaynaklandığını vurguluyordu (Cumhuriyet, 26.05.1957).

1954 seçimlerinden sonra muhalefetin önüne konulan bir diğer engel ise muhalefetin radyodan eşit şekilde faydalanamamasıydı. Hükümet yapılan seçim kanunu değişikliği ile radyodan yalnızca devlet ve hükümet işlerinde görevli kimselerin görevleri ile alakalı işlerde radyodan yararlanabileceğini duyurmuştu. Bu kanun kapsamında muhalefet radyodan yararlanamazken, iktidar partisi devlet işlerini duyurmak adı altında radyodan istediği gibi faydalanabiliyordu. Bu bilgilendirmeler esasında iktidar lehine propagandalarla bezenmiştir. Bu sayede istedikleri gibi propagandalarını yapmaya devam ediyorlardı (Eryılmaz, 2019, s. 78). Ayrıca radyonun doğrudan doğruya başbakanlığa ve bir devlet bakanına bağlı olması da muhalefetin işlerini iyice zorlaştırıyordu. Tüm bu sorunların yanı sıra halkın en çok gözüne çarpan konu şüphesiz ekonomi ve hayat pahalılığı idi. Geçimin oldukça zor olduğu dönemde muhalefetinde iktidara yöneltebileceği en keskin silahı mevcut ekonomik düzendi. Bu bağlamda muhalefet cephesinde sürekli, halkın hayat pahalılığı nedeniyle çok zor zamanlar geçirdiği, aradıkları mallara ulaşamadıkları ve ürün fiyatlarında da her geçen gün artış yaşandığına dair eleştiriler geliyordu. Bu konuda biran önce önlem alınması gerektiğinin üstünde duruluyordu. Muhalefetin izlediği bu propaganda yoluna karşın iktidar cephesinde ise iktidarda oldukları süre boyunca hep kalkınma kavramının ön planda olduğu açıklamalar mevcuttu. Muhalefet bu duruma karşı halkın içinde bulunduğu yoksulluktan dolayı, "kalkınma" kavramına ekonomiyi toparlayacak gözle bakılmadığını, bunun öncesinde sınıfsal uyumu ön planda tutan hukuk devleti, demokrasi gibi kavramlara öncelik vermek gerektiğini düşünüyordu (Atayakul, 2007, s. 342-343).

4.3.5. Yeni Seçim Kanununun Kabulü

Meclis 2 Eylül tarihinde çalışmalarına başladıktan sonra en çok muhasebe edilen konu, muhalefet partilerinin işbirliği girişimini önlemek amacıyla seçim kanununda bir değişikliğe gidilip gidilmemesi konusuydu. Demokrat Parti kesiminden çoğu kişi ve Demokrat Parti yanlısı basın bu konuda sürekli önlem alınması gerektiğini vurgulayarak iktidarı teşvik ediyordu. İktidarı destekleyen kesimden gelen bu tepkilere kayıtsız kalamayan hükümet iktidarın da razı olduğunun anlaşılması

üzerine seçim kanununda değişiklik yapmak üzere harekete geçti (Atayakul, 2007, s. 357). 11 Eylül tarihinde seçim kanununda 35 ve 109. maddelerinin değiştirilip geçici bir kanunun eklendiği bir tasarı meclise sunuldu (Zafer, 04.09.1957). 4 maddeden oluşan yeni kanununun ilk maddesi, 35. maddenin ilk fıkrasında değişiklik öngörüyordu. Bu maddeye göre siyasi partiler teşkilatlandıkları her il ve ilçede seçilecek milletvekili sayısı kadar aday göstermek ve seçime katılmak zorundaydılar. Aksi takdirde partilerin herhangi bir seçim bölgesinde seçime katılma hakları ellerinden alınıyordu. İkinci maddeye göre 35. maddenin 3. fıkrasında bir değişiklik söz konusuydu. Bu değişiklik bir partiden aday olmak için başvuru yapan kişinin bağımsız olarak ya da başka bir parti tarafından aday gösterilmemesi ve seçilememesine yönelikti. Bir diğer madde ise, adayların seçimin vaktinde yapılması halinde seçim tarihinden 6 ay önce, eğer seçimin yenilenmesine karar verilirse de, 2 ay öncesinde üye oldukları siyasi partiden ayrılmaları durumunda başka bir siyasi partiden adaylıklarını koymasının önüne geçiliyordu (Kesme, 2016, s. 58-59). Aynı zamanda bu madde aracılığı ile bir siyasi partiye üyeliği bulunan bir kişinin başka partiden aday olması engelleniyordu. Dördüncü madde ise 109. maddeye değişiklik getiriyordu. Bu maddeye göre siyasi partilerden aday olmuş veya bağımsız adaylarca çeşitli alet veya elle oluşturulan oy pusulaları geçersiz sayılacaktı. Ayrıca kanunun yürürlüğe girdiği andan itibaren seçmen kütükleri yeniden gözden geçirilip gerekli değişiklikler yapılacaktı (Cumhuriyet, 10.09.1957).

Seçim kanununda yapılan değişikliğin doğrudan muhalefetin birleşmesini önlemeye yönelik bir hamle olduğu gayet açıktı. Kanunundaki değişiklik getirilen ilk madde ile muhalefet partilerinin karma liste yapması engelleniyor, partiden istifa eden adayların bir başka partiden aday olmaları için de 6 ay kuralının getirilerek partiden istifaların önüne geçilmeye çalışılıyordu. El ile veya daktilo gibi aletler ile çoğaltılan pusulaların kabul edilmemesi ise vatandaşların karma listeler çıkarmasına engel oluyordu (Cumhuriyet, 11.09.1957). Yapılan kanun değişikliği iktidar tarafından, muhalefet partilerinin birleşmesinin bir siyasi ahlaksızlık olduğu gerekçesiyle ve bu sayede muhalefet partilerinin birleşerek halkı kandırmalarının önüne geçtikleri şeklinde açıklanmıştır. Yapılan bu açıklama muhalefet cephesinden büyük tepki ile karşılandı. Muhalefet partilerinin işbirliği yapmasının meşru olduğunu, bunun hiçbir şekilde siyasi ahlaksızlık olmadığını, seçim kanununda yapılan değişikliğin, yalnızca Demokrat Parti'nin, muhalefete gelecek oyları bölerek

iktidarda kalmaya devam etmesi için yaptığını dile getirmişlerdi. Yapılan bu itirazlara rağmen kanun 361 kabul oya karşı 31 red oyuyla kabul edildi. Aynı gün seçimlerin 27 Ekim tarihinde yapılmasına, 11. dönem Meclisi'nin de 1 Kasım tarihinde faaliyete başlamasına karar verildi. Yapılan Kanun değişikliği ile muhalefetin işbirliği girişimi iyice zorlaşmıştır. Muhalefetin bundan sonra işbirliği hamlesini nasıl devam ettireceği merak konusuydu. Bu noktada geriye kalan seçenekler sonucu kestirilemeyen riskli adımlardı. Muhalefet partileri işbirliğinin devam edebilmesi için seçimlere katılım göstermeyebilirlerdi. Fakat bu seçenek rejim sorunlarının çözüme kavuşturulmasını da engellerdi. İkinci seçenek ise seçim bölgelerinin siyasi partiler arasında paylaştırılmasıydı. Bu sayede partiler kuvvetli oldukları illere kuvvetli adaylarla katılım sağlayacak ve diğer iki parti bu illerde sembolik olarak bulunacaktı. Bu sayede kuvvetli parti desteklenmiş olacaktı. Fakat bu durumunda iktidar tarafından muvaaza suçlamalarına sebebiyet vereceği için ağır sonuçları olabilirdi. Üçüncü seçenek ise seçimlere tek bir muhalefet partisinin katılmasıydı. Bu seçeneğe göre muhalefet partileri, ortak bir protokol ile seçime girecek partiye karar verecek ve parti iktidara geldikten sonra seçim kanununda değişiklik yapıp 3-4 ay içerisinde yeniden yeni bir seçime gidecekti (Cumhuriyet, 12.09.1957). Bu durumun da şöyle bir zorluğu vardı, partilerin arasında üst makamlar ne kadar birbirlerini güven duysalar da parti mekanizmasında alt kademelere doğru gidildiğinde güvenin azaldığı ve haliyle seçime katılacak partinin desteklenip desteklenmeyeceği konusu muğlak kalıyordu. Seçimlere nasıl katılım sağlanacağı konusu tartışırken muhalefet partileri gündemdeki sorunları değerlendirmek amacıyla kongrelerini toplamaya başlamışlardı. Kongrelerin temel konuları başta işbirliği girişimi ve seçimleri nasıl katılım sağlanacağı konusuyken, rejim sorunu, baskı sorunu, iktidarın antidemokratik ve partizan yönetimi gibi sorunlar da tartışılan konular arasındaydı. Aynı zamanda her kongrede hürriyet ve demokrasi kavramı üzerinde duruluyordu. Kongreler süresince tüm muhalefet partileri, seçimlere işbirliği altında girileceğine vurgu yapmıştı (Atayakul, 2007, s. 358-366).

Ta ki 19 Eylül 1957 tarihine kadar. Normal şartlarda tüm muhalefet liderleri tartışılan sorunların çok büyük oranda çözüldüğünü ve seçimlerde işbirliği yapılacağını, alınan kararların ortak bir beyanname ile duyurulacağını belirtmişlerdi. Fakat 19 Eylül'de Cumhuriyet Halk Partisi'nden işbirliğinin mümkün

olmadığı açıklaması gelmiştir (Kesme, 2016, s. 60). Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu açıklaması Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin seçimlere tek bir partinin diğer partinin desteğini alarak katılım göstermesinin doğru olmadığı yönündeki açıklamasından sonra geldi. Cumhuriyet Halk Partisi her partinin seçime ayrı ayrı fakat yan yana katılmasının doğru olduğunu ve seçim esnasında partilerin birbirlerine hücum etmemesi gerektiğini söylemekteydi. Yapılan seçim kanunu değişikliğinden sonra Cumhuriyet Halk Partisi daha kuvvetli olduğunu düşündüğünden seçimlere tek başına katılım göstermenin gerekliliğini düşünürken, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi seçim bölgelerinin paylaştırılması taraftarıydı (Aldıkaçtı, s. 16-17). Bu noktada muhalefet arasında bir çatışma çıkmış ve bu durumda işbirliğinin sonuçsuz kalmasına sebep olmuştu. İşbirliği girişiminin sonuçsuz kalması partiler arasındaki gerilimi de artırmıştı. Cumhuriyet Halk Partisi'nin kendisini daha kuvvetli görmesinden kaynaklı diğer iki partinin desteğini alarak seçimlerde tek başına mücadele etmek istemesinden dolayı Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi tarafından iş birliğini bozan parti konumunda görülüyordu. Fakat CHP de Hürriyet Partisi ve Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin kendilerini en az Cumhuriyet Halk Partisi kadar güçlü gördüğü için seçimlere eşit şekilde katılmak istemesi, ilerleyen süreçlerde bu partilerin kuvvetlenerek kendisini tasfiye etmesinden endişe duyuyordu. Yaşanan olaylara bu açıdan bakıldığında muhalefet partileri arasında öncelikli olarak bir güven ortamının sağlanamadığı ve bu sayede de işbirliğinin gerçekleşmesinin zaten pek mümkün olmadığı görülüyordu. Aynı zamanda Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi'nin seçim bölgelerinin paylaştırılması konusundaki isteğinin de kanuna aykırı sayılabileceğinden tehlikeli bulduğunu ve bu durumun seçimlere katılım haklarının elinden alınmasına kadar gideceğini söyleyen Cumhuriyet Halk Partisi, seçime katılım sağlayamadıkları takdirde rejim sorunun çözülemeyeceğini ve vatandaşın çaresiz kalacağını dile getirmiştir (Aldıkaçtı, 1959, s. 17). Cumhriyet Halk Partisi'nin tutumuna karşı Hürriyet Partisi ve Cumhuriyetçi Millet Partisi tüm kararlığı ile seçimlere müstakil katılacaklarını açıkladı (Akşam, 20.09.1957). Tüm bu sorunlar ışığında muhalefetin birleşme gösterebileceği tek nokta her seçim bölgesinde en kuvvetli parti hangisi ise onun desteklenmesi ve bu sayede oyların bölünmemesiydi. Fakat yaşanan sorunlar işbirliği girişiminin sonuçsuz kalmasına sebep olmuştu ve bu sayede Demokrat Parti de istediğine kavuşmuş muhalefet cephesinde işbirliği gerçekleşmemişti (Bulut, 2009, s. 130). Ve

en önemlisi işbirliğinin sonuçsuz kalmasının nedeni iktidarın tavrı veya seçim kanunundaki değişiklikler değil, muhalefet partileri birbirini suçlar konumu gelmişti (Akşam, 21.09.1957).

4.4. Propaganda Faaliyetleri

11 Eylül'de seçim tarihinin kesinleşmesinden sonra siyasi partilerde hızlı bir seçim hazırlığı telaşı başlamıştı. 1950 den itibaren iktidarda olan DP'nin uygulamış olduğu politikaların sertlik dozunu yavaş yavaş artırması muhalefetin seçim kampanyalarına yansıyacaktı (Unat, 2015, s. 419).

Muhalefetin seçim kampanyaları genelde daha öncede sıkça bahsettiğimiz, rejim sorunu ve ekonomiyle ilgili eleştirileri barındırıyordu (Kesme, 2016, s. 61). Rejim sorunu da içine baskı kanunları, antidemokratik yönetim, muhalefetin halk ile iletişimine engel olan çeşitli sınırlandırıcı kanunlar kastediyordu. Demokrat Partinin iktidarda olduğu süreçte ülkenin içinde bulunduğu ekonomik zorluklar, hayat pahalılığı muhalefetin seçim kampanyalarındaki en dikkat çeken başlıktı. Muhalefet bu durumu her fırsatta gözler önüne seriyor, iktidara gelmeden önce Demokrat Partinin vaat ettiği şeyleri hatırlatmaktan geri durmuyordu. Ucuzluk, bolluk ve hürriyet vaatlerinde bulunup ülkeye tam tersini yaşattıklarını dile getiriyorlardı. Oldukça sert geçen seçim kampanyası süreci muhalefet için resmen bir ölüm kalım savaşı gibiydi. Bunun nedeni de muhalefetin iktidar tarafından gördüğü şiddetli baskıydı. İktidar kendilerine muhalif olan vekillerin dokunulmazlığının kaldırılmasını talep ediyor, muhalefetin yapacağı toplantılara, konferanslara engel olup yapılan konuşmalardan ötürü muhalif isimleri tutukluyordu. İktidarın bu baskısından, muhalefeti destekleyen halk, idari ve adli alanlardan yetkililer ve basın da nasibini alıyor, ciddi bir tehditle karşı karşıya kalıyorlardı (Atayakul, 2007, s. 367).

Seçim kampanyaları süresince Demokrat Parti'nin muhalefet ve basın üzerindeki artırmış olduğu baskı iktidarın 1954 seçimlerindeki kadar rahat olmadığını gözler önüne seriyordu. Artık ileriye dönük vaatlerden çok Demokrat Parti'nin Tek Parti Dönemindeki yaşanan olumsuz anıları hatırlattığı görülüyor, bir şekilde geçmişten destek almaya çalışıyordu. Baskıların dozunu artırdığı bu süreçte halkın güvenliği adı altında seçim anketlerinin yapılması da yasaklanmıştı (Unat, 2015, s. 450).

Demokrat Parti'nin başvurmuş olduğu bu yol kendisi için oldukça riskliydi. Çünkü 1957 seçimleri 10 yaşını doldurmuş ve yaşı itibarıyla tek parti dönemini bilmeyen birçok seçmenin oy kullanacağı önemli bir seçimdi (Akis, 09.02.1957). Aynı zamanda 1954'ten bu yana değişen ekonomik şartlar, halkın her kesiminin hissettiği baskı politikaları, işçilere tanınmayan grev hakları gibi birçok unsur Demokrat Parti'nin önünde engel teşkil ediyordu (Akis, 05.10.1957). Muhalefet Cephesi'nde de bir birleşmenin söz konusu olması Demokrat Parti'yi oldukça endişelendirmiş ve seçim kanunu değişikliğine giderek bu işbirliğini engellemişti. Buradan da Demokrat Parti'nin bu seçimlerde eskisi kadar yumuşak olmayacağı apaçık ortaya çıkmıştı (Aldıkaçtı, s. 16). Tam bu noktada CHP'de seçim kampanyalarına hız vermiş Demokrat Parti'nin sergilemiş olduğu tutumdan kaynaklı olarak bu seçimlere hızlı bir şekilde hazırlanmaya başlamıştı. Öncelikli olarak yapması gereken zedelenmiş olan itibarının halk gözünde yeniden toparlanmasıydı. Bu yüzden yapılan tüm mitinglerde ve toplantılarda halka geçmişteki CHP olmadıklarını anlatıyor, Demokrat Parti iktidarı sürecindeki yaşanan olumsuz olayları hatırlatıyor ve iktidara geldikleri takdirde düzenin nasıl değişeceğini söyleyerek itibarını toparlamaya çalışıyordu (Unat, 2015, s. 425).

CHP bu noktada dört temel ideali olduğunu hatırlatıyor ve bu idealleri şöyle sıralıyordu;

Türkiye'de demokratik rejimi tam olarak kurmak ve Türk vatandaşlarını ana haklarına kavuşturmak. Bu, anti-demokratik kanunların kaldırılması, adil bir seçim sistemi getirilmesi, yüksek hakimler şurası, ikinci meclis ve Anayasa mahkemesi kurulması anlamına geliyordu. Ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek. CHP DP'nin kalkınma edebiyatının plansız hareketler nedeniyle iflas ettiğini, enflasyonist politika ve aşırı borçlanmanın, hayat seviyesini yükseltmeyip tam tersine fakirlikleri çoğaltarak, sosyal adalete uygun olmayan sonuçlar yarattığını belirtiyor, hesabını bilir bir idare ve adil bir kalkınma vaat ediyordu. İç adaleti sağlamak. Bundan kasıt dar gelirli vatandaşların, işçinin, topraksız köylülerin ve küçük ticaret erbabının refahının ve korunmasının sağlanması idi. Bunun için işçiye grev hakkı tanınması, ücretlerin arttırılması, köylü borçlarının taksitlendirilmesi, Milli Korunma Kanununun kaldırılması gibi taahhütlerde bulunuluyordu. Türk devrimlerini korumak ve kökleştirmek (Atayakul, 2007, s. 371).

CHP sunmuş olduğu bu hedeflerin yanı sıra iktidara geldiklerinde demokratik usullere uygun olarak halk arasında hiçbir ayrım gözetmeyeceği, Demokrat Partili vatandaşlara ayrı muamele yapılmayacağı, Demokrat Parti tarafından temeli atılan işlerin tamamlanacağının sözlerini veriyordu. Aynı zamanda da iktidarı elde eden her partinin vakti geldiğinde makamdan çekilmesi gerektiğini bilmesini de hatırlatıyor iktidarda kalmak için başvurulan yolların halkı büyük zarara uğrattığını dile getiriyordu (Unat, 2015, s. 445). DP' ye göre iktidarda oldukları süre zarfında yaptıkları icraatlar onları halkın gözünde gayet iyi açıkladığından herhangi bir maddi icraat vaadinde bulunmaya gerek yoktu. Nitekim Cumhurbaşkanı Celâl Bayar bir demokrat aday olarak, Taksim Meydanındaki mitingde: "*Acaba bugün benden yeni bir vaat beklemekte misiniz? Benim size şu dakika-da maddî olarak hiç bir vaadim yoktur. Yalnız biliyorsunuz ki, bizim şiarımız milletimizin hizmetinde bulunmak, milletimize ne icap ediyorsa onu yapmaktadır. Ben şahsen şimdiye kadar ne idiysem bugün de o'yum, yarın da o kalacağım. Bütün kuvvetimle aziz milletime hizmet etmek için bütün vücudumu ona vakfedeceğim. Vaatlerimin hülâsası işte budur*" demiştir (Aldıkaçtı, s. 18-19).

Muhalefet Cephesi'nde seçim kampanyaları bu şekilde giderken Demokrat Parti'de halkı etkilemenin yolunu icraatlarını duyurmak da buldu. Temel atma törenlerine ve açılışlara hız veren Demokrat Parti, ekonomik anlamda kalkındıklarını, iyi bir seviyeye ulaştıklarını yaşanan bazı ekonomik sıkıntıların ilerleyen süreçlerde yaşanacak güzel günlerin küçük sıkıntıları olduğunu, seçildikleri takdirde bu sıkıntıların geride kalacağını vaat ediyordu. Aynı zamanda gerçekleştirdikleri icraatların iktidara gelmesiyle duracağını iddia ediyorlardı (Cumhuriyet, 29.07.1957).

Seçim tarihi yaklaştıkça her iki tarafta da seçim kampanyaları hız kesmeden devam ediyordu. Seçim hazırlık sürecinin en etkili araçlarından biri de şüphesiz broşürler ve afişlerdi. Genelde bu araçlar Hürriyet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi tarafından kullanılmıştır. Demokrat Parti ise propaganda metinleri hazırlayarak ülkenin her yanına ücretsiz şekilde dağıtıyordu. Demokrat Parti'nin bastırmış olduğu broşürlerde o zamana kadar yaptıkları icraatlar, açılış ve temel atma törenlerine ait rakamlar, resimler bulunuyordu. Broşürlerde yer alan cami resimleri ve "camilerin, eski eserlerin, anıtların onarılmasını ve yenilerinin yapılmasını istiyorsan reyini DP'ye ver" ibaresinin yer alması muhalefetin iktidarı dini siyasete alet etmek ile

suçlamasına neden olmuştu (Unat, 2015, s. 422). Ayrıca propaganda aracı olarak kullanılan filmler seçim kanununa göre propaganda aracı olarak kullanılmamalıydı. Bu süreçte bütün kanuna aykırı olan hiçbir film yayınlanamaz, aynı zamanda devlet işlerinde görevli kimselerin yaptıkları icraatlar ile alakalı görüşler, konuşmalar seçim propagandası olarak geçerli sayılmazdı. Fakat Demokrat Parti'nin propagandası kamu kuruluşları ve parti işleri birbirine girmiş partinin ve devletin işleri ayırt edilemez hale gelmişti (Atayakul, 2007, s. 373-377).

4.5. Mitingler

4.5.1. DP Mitingleri

12 Ekim 1957 tarihinde seçim faaliyetlerine başlayan DP diğer partilerden farklı bir yol izlemiş ve Celal Bayar'ın isteği üzerine partinin ileri gelen her ismi ülkenin farklı yerlerine dağılarak halkın her kesimine ulaşmaya çalışmıştır. Demokrat Parti'ye seçim kampanyası süresince en büyük desteği şüphesiz Zafer Gazetesi vermiştir. Mitinglere Afyon'da başlayan Menderes burada çimento fabrikasını açmış, akabinde de seçimler konusuna değinmiştir. Menderes seçimlerle ilgili olarak, "*Temennim demokrasinin bu memlekette kuvvetlenmesidir. Demokrasi karşılıklı tenkide tahammül etmektir. Eğer iktidarda isek muhalefetin tenkidine, fakat yıkmak, mutlaka yıkmak ve kirletmek için tenkide değil, iktidarı daha iyiye sevk etmek için vatandaşça yapılan tenkide gönül rahatlığı ile katlanacağız*" demiştir (Akşam, 12.10.1957). Seçimler yaklaşırken temel atma törenlerine ve açılışlara hız veren DP'nin mitingleri de hız kesmeden devam ediyordu. Menderes Erzurum'da yaptığı mitingde "*Bizim kötü günler gelecektir diye bir endişemiz yoktur. Aksine yeni eserlerin açılış merasimlerini yapacağız*" şeklindeki ifadesiyle muhalefetin durumun daha da kötüye gideceği yönündeki eleştirilerine sert bir karşılık vermiştir (Akşam, 13.10.1957). Muhalefet miting alanlarında DP iktidarında yaşanan sorunlara dikkat çekerken DP'nin miting alanlarındaki söylemleri daha farklıydı. Muhalefetin özellikle dikkat çektiği baskı politikaları ve ekonomik soruna Adnan Menderes, serbest seçimlerin yapıldığı bir ortamda baskıdan söz edilemeyeceğini ve muhalefetin altı ay gibi kısa bir sürede düzeltmeyi vaat ettiği iktisadi sorunların sorun olarak değerlendirilemeyeceğini söylüyordu (Zafer, 13.10.1957; Cumhuriyet, 13.10.1957). Muhalefetin bu tutumuna karşı Demokrat Parti'nin Samsun Mitinginden şöyle sesler yükselmişti;

"*İktidara gelirlerse altı ay iş başında kalacaklar, sözde devleti yeni baştan kurup dağılacaklarmış, 27 yıl oturmuşlar devleti kuramamışlar da şimdi altı ayda kaldıracaklar, siyasi buhranı iktisadi buhranı kaldıracaklarmış, muhalefet tarafından düşünülen bu tür oyunlara bu memleketin tahammülü var mıdır?"* (Zafer, 16.10.1957).

Adnan Menderes, muhalefetin ekonomik sorun olarak nitelendirdiği pürüzlerin, yalnızca kalkınma süreci içerisinde yaşanan küçük sorunlar olduğunu, iddia edilenin aksine iktidar oldukları süreçte sanayide ayrı, ziraat alanında ayrı büyüme kaydettiklerini dile getiriyordu (Cumhuriyet, 18.10.1957). DP, mitinglerinde daha çok geçmiş iktidarlıklarında yapmış oldukları icraatları hatırlatmakla yetinirken tek parti döneminden bahsetmeyi de ihmal etmemiştir. O dönemdeki antidemokratik tutumları ve ekonomi alanındaki başarısızlıkları hatırlatarak yeniden seçilmeleri halinde vaatlerini yerine getiremeyeceklerini söylemişlerdir. 1957 seçimlerinin DP için bir diğer önemi tek parti dönemine şahit olmayan 10 yaşına gelmiş çocukların ilk kez oy kullanacak olmasıydı. Mitinglerde tek parti döneminin sorunlarına yönelik hatırlatmalar yapılsa da bu döneme şahit olmayan çocuklara anlatılanların ne kadar tesir ettiği merak konusuydu (Akis, 09.02.1957).

Cumhurbaşkanı Celal Bayar'da mitinglerde boy gösteren isimler arasındaydı (Cumhuriyet, 18.10.1957). Mitinglerde yaptığı konuşmalardan DP iktidarı süresince yapılan faaliyetlere, temel atma törenlerine, ekonomik anlamda nasıl kalkınma sağlandığına değinmesi ve konuşmalarında "30 yıl sonra küçük bir Amerika olacağız" şeklindeki ileriye dönük vaatler vermesi, DP'ye olan desteğini açık bir şekilde ortaya koyuyordu (Cumhuriyet, 12.10.1957-21.10.1957).

4.5.2. CHP Mitingleri

Seçimin erken bir tarihe alınmasının ardından tüm partiler hızlı bir şekilde seçim çalışmalarına başlamıştı. Seçim çalışmalarının en önemli ayağını oluşturan mitinglerine CHP Malatya'dan başlamış ve bu sürecin en aktif ismi şüphesiz İsmet İnönü olmuştu. CHP 1954 seçiminde 24000 farkla kaybettiği seçimi bu sefer kazanacağına dair ümitliydi (Akşam, 22.09.1957). CHP'nin mitinglerinin temelini iktidara yönelik eleştiriler oluşturuyordu. Demokrat Parti'nin iç ve dış politikada yaptığı hatalar, özellikle 1954 sonrasındaki antidemokratik yönetimi, partizan idaresi, ülkenin ekonomik olarak düştüğü zor durumlar gibi konular üzerinden halkın neden

DP'ye oy vermemesi gerektiğini ifade etmeye çalışıyordu (Unat, 2015, s. 424-425). Seçim arefesinde temel atma törenlerine hız veren iktidar bu noktada CHP genel başkanı İnönü'den eleştiri almıştır. İktidara geldikleri takdirde yarım kalan çalışmaları tamamlayacaklarını söyleyen CHP için içinde bulunulan durumda temel atma törenleri, açılışlar ikinci planda kalmalıydı. Bu noktada İnönü Trabzon mitinginde şu ifadeleri dile getirmiştir; "*Sıkıntıyı hal için uğraştığımız sırada iktidar törenlerle meşgul*" (Akşam, 14.10.1957).

CHP Türk seçmenine oylarını kendilerine verdikleri takdirde antidemokratik yönetime son vereceklerini, basın üzerindeki baskının ortadan kalkacağını, hakimlerin teminatının sağlanacağını söylüyordu (Kesme, 2016, s. 77). İnönü mitinglerde iktidarı sadece eleştirmemiş aynı zamanda Cumhuriyetin kuruluşundan beri bir amaç olan kalkınma hamlesini destekler nitelikteki adımları nedeniyle de tebrik etmekten ve bu adımları desteklediklerini söylemekten geri durmamıştır (Unat, 2015, s. 426). İnönü Elazığ'da yaptığı mitingde iktidara geldikleri takdirde DP'ye kötülük yapmayacaklarının üzerinde durmuştur (Akşam, 23.09.1957). CHP'nin üzerinde en çok durduğu vaadi ise her fırsatta dile getirdiği seçim sistemi ile ilgilidir (Unat, 2015, s. 426). CHP lideri İnönü Samsun'da yaptığı miting konuşmasında yürürlükte olan seçim sisteminden memnun olmadıklarını ve iktidara geldikleri zaman ilk altı ay içerisinde nispi temsil sistemine geçilerek yeniden seçim yapılacağını, anayasada önemli noktalarda değişiklik yapılacağını ve antidemokratik tüm kanunların ilk altı ayda ortadan kaldırılacağını belirtmiştir (Aydın, 2010, s. 177). İktidara geldikleri takdirde 1958 yılının Mayıs ayında seçimlerin yenileceğini belirten İnönü Ankara'da yaptığı konuşmasında 1957 seçiminin 1958 Mayıs seçiminin ön safhası gibi gördüklerini dile getirmiştir (Akşam, 29.09.1957). CHP'nin mitingleri son hız devam ederken 1954 seçiminde DP'nin kazandığı illerin bu seçimde CHP'yi desteklediği dikkat çeken hususlardandı. Bununla ilgili olarak Akşam gazetesi "*Erzurum'da DP'yi CHP değil, hayat zorluğu yener.*" şeklinde bir başlığa yer vermiştir. Bu habere göre Erzurum'da halkın yarısından fazlası CHP'yi desteklediğini söylemekteydi (Akşam, 26.09.1957). Tüm bunların yanı sıra İnönü İstanbul'da yaptığı bir konuşmada işbirliği konusuna da değinmiştir. İşbirliğinin hala fikir olarak devam ettiğini söyleyen İnönü, son çıkan kanunlardan dolayı bu işbirliğinin fiiliyata dökülemediğini ifade etmiştir (Akşam, 28.09.1957). İnönü Trabzon'da yaptığı konuşmasında "*İktidarın kanaatine göre gelecek sene hayat daha*

pahalı olacak, yokluk artacak, geçim derdi güçleşecektir. İktidar bu kanaattedir. Zira altı ay daha bekleyemeyerek seçime gitmektedir. Çok daha ağır şartlı günler için ellerinde uzun bir iktidar devresi bulundurmak istemektedirler. Bu hususu vatandaşın dikkatle mütalaası icap etmektedir" ifadelerine yer vermiştir (Akşam, 12.10.1957). Mitinglerin şiddeti günden güne artıyordu. İnönü Konya'da yaptığı mitingde DP'ye karşı "*Onları millete affettirecek tek adam benim. Demokrat Parti'nin şansı varsa sağlığımda iktidarı kaybeder*" ifadelerini kullanmıştır (Akşam, 17.10.1957).

İnönü yaptığı tüm mitinglerde iktidarın negatif yönlerini eleştirmiş ve halka DP iktidarının ülkeyi ne denli zor bir duruma sürüklediğini anlatmıştır. Hatta Konya'da yapmış olduğu konuşmada ülkeyi bu zor durumdan kurtaracak olan benim diyen İnönü'nün DP'nin istikrarlı tavrından dolayı umudunu kaybedip artık sizi ben bile kurtaramam noktasına geldiği görülmüştür (Aydın, 2010, s. 177).

4.5.3. HP ve CMP Mitingleri

Muhalefet partilerinin mitinglerde ve toplantılarda değindiği konular hemen hemen aynıydı. Uygulanan baskı politikaları, basının üzerindeki tehdit, muhalefet patilerine karşı uygulanan sıkı tedbirler, antidemokratik yönetim, hayat pahalılığı, mal kıtlığı ve fiyatlardaki kontrol edilemez artış, Milli Koruma Kanunu, muhalefetin radyoyu kullanamaması, seçim sistemi gibi konular seçim kampanyası sürecinin yapı taşlarıydı (Cumhuriyet, 09.10.1957).

Seçim kampanyası süresince en çok dikkat çeken konulardan biri de muhalefet partilerinin işbirliği içindeyken seçimlere ayrı ayrı iştirak etmek zorunda kalmalarının kampanya sürecine nasıl yansıdığı idi. Bu süreçte HP diğer tüm partilere ılımlı yaklaşmış ve herhangi bir tavır sergilememişti. Hatta miting ve toplantılarda bölgede en güçlü parti kimse onun desteklenmesi gerektiğini her defasında hatırlatmıştı (Cumhuriyet, 09.10.1957).

İktidarın eleştiri konusu olduğu Hürriyet Partisi mitinglerinde en dikkat çekici konuşma eski Demokrat Partili Fuat Köprülü'den gelmişti. Fuat Köprülü konuşmasında; *"Bu seçim mücadelesi kanaatime göre tek parti, tek şef sistemini yeniden canlandırmak isteyen bir adam ve insana karşı koca bir milletin maddi ve manevi işbirliğinin mücadelesidir ve bu şuur memleketin her tarafına yerleşmiştir."*

ifadelerini kullanarak DP'nin kendi vaatlerini yerine getirmediğini ve verdiği sözleri tutmadığını dile getirmiştir.

CMP cephesinde ise seçim kampanyası biraz karışıktı. Genel başkanlarının tutuklu olduğu bir dönemde seçimlere hazırlanmak partilileri her açıdan yıpratıyordu. Kampanya süresince Bölükbaşı ile ilgili detaylara yer vermenin yasak olmasına rağmen mitinglerde Bölükbaşı'nın eski konuşmalarının dinletilmesi, resimlerine yer verilmesi iktidarın tepkisini çekiyor ve miting alanlarında çıkan olaylar da kaçınılmaz oluyordu (Cumhuriyet, 08.11.1957). Ülke genelinde olmasa da en azından Bölükbaşı'nın kalesi olarak bilinen Kırşehir'de seçimler için bir hareket bekleniyordu. Fakat burada da beklenen canlılık söz konusu değildi. Bu duruma karşı oyların diğer partilere bölünme ihtimali değerlendirildiğinde Kırşehir halkının özellikle HP'ye karşı sert bir tavır sergilediği görülüyordu. Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi hususunda adı geçen birçok eski DP'linin yeni HP'li olması Kırşehir halkını "*Oyumuzu size verelim de bir de siz kaza yapın değil mi ?*" sorusunu sormaya itiyordu (Akşam, 27.09.1957).

4.6. Aday Listeleri ve Seçim Beyannameleri

Seçim tarihinin yaklaşması ile beraber propaganda çalışmaları devam ederken bir taraftan da partiler aday yoklamaları için hazırlıklarına başlamıştı. Eylül sonunda yapılması beklenen aday yoklamaları için teşkilatların adaylık başvuruları hız kesmeden devam ediyordu (Cumhuriyet, 12.08.1957). Beklendiği gibi 29 Eylül tarihinde CHP, CMP ve HP aday yoklamalarını gerçekleştirdi (Cumhuriyet, 30.09.1957). Muhalefet Cephesi'nde durum bu şekildeyken Demokrat Parti tarafında aday yoklamalarına dair herhangi bir hareket söz konusu değildi. Parti içerisinde eski milletvekillerinin aday yoklamasına gidilmeksizin yeniden aday gösterilmesi düşünülüyordu. Fakat Parti teşkilatlarında bu durum tepki ile karşılanınca GİK bu karardan vazgeçerek 50 ilde aday yoklamasına gitmeye karar verdi (Cumhuriyet, 02.10.1957).

Bu karar neticesinde 2 Ekim 1957 tarihinde Demokrat Parti aday yoklamalarını gerçekleştirdi. Fakat söylenenin aksine yoklamalar 30 ilde gerçekleşirken geriye kalan 37 ilin ise bazılarında yapılıp bazılarında yapılmadı. Bu durumu Genel İdare Kurulu, listeleri kendisinin belirleyeceği ve geri kalan illerde ise yoklamaların birkaç güne yayılacağı şeklinde açıklamıştı (Cumhuriyet, 03.10.1957).

Seçimler yaklaşırken tüm partiler hızlı bir şekilde kampanyalarını sürdürüyorlardı. Partiler birbirlerine karşı ellerine geçen kozları eleştiri olarak kullanmaktan da geri durmuyorlardı. İktidarın seçim kampanyasının asıl öznesi CHP genel başkanı İsmet İnönü'ydü. İktidar her defasında tek parti dönemini hatırlatarak dönemin antidemokratik şartlarını gözler önüne seriyor ve kendileri iktidara geldikten sonra halka daha demokratik bir yaşam alanı sunduklarını anlatmaya çalışıyordu. Bu sayede özellikle 1954'ten sonra sarsılan itibarlarını toparlamaya çalışıyorlardı. İktidar ve muhalefet arasındaki bu çekişme ilerleyen zamanlarda da devam edecekti. Muhalefet partileri seçimlere bir işbirliği altında katılım sağlayamamıştır. Fakat mitingler süresince birbirlerine hem maddi hem de manevi anlamda destek vermekten geri durmamış, birbirlerine engel olmayacak şekilde toplantılarını ve mitinglerini düzenlemişlerdir (Kesme, 2016, s. 66-67).

4.6.1. DP'nin Seçim Beyannamesi

Tüm partiler için oldukça meşakkatli geçen seçim kampanyası iktidar partisi için daha zor şartlarda geçmişti. DP'nin izlediği yol, partinin ileri gelenlerinin farklı farklı illerde mitingler düzenleyerek halkı etkilemekten geçmişti. Seçim kampanyasında o zamana kadar yapmış oldukları icraatlara da bol bol yer veren Demokrat Partililer Adnan Menderes'in seçim gerginliği ile takındığı sert tavrı dolayısıyla süreç boyunca hem muhalefetin hem de basının eleştirilerine maruz kalmıştır. Yaşadığı stres dolayısıyla mitinglerini ve konuşmalarını sert bir üslupla gerçekleştiren Menderes'in bu tavrına karşın Celal Bayar daha yumuşak olarak ortamın havasını değiştirmeye gayret göstermiştir ve dönemin zorluğunu göz önüne alarak Menderes'e yöneltilen eleştiriler ve şikayetleri göz ardı etmiştir (Kesme, 2016, s. 67).

DP'nin 7 Ekim 1957'de YSK'ya teslim ettiği aday listesinde 314 milletvekilinin yeniden aday anlaşılıyordu. Listeye yeni giren adayların 54'ü hukukçu, 25'i doktor, 20'si tüccar, 18'i idareci, 16'sı çiftçi, 14'ü genel müdür, 12'si fabrikatör, 10'u mühendis, 9'u öğretmen, 9'u ziraat mühendisi, 8'i gazeteci, 8'i general, 8'i serbest meslek sahibi, 7'si profesör, 4'ü müsteşar, 3'ü vali, 1'i büyükelçi idi. Ayrıca bu adayların 9'u kadındı. DP ve CHP tüm illerde, CMP Hakkari ve Tunceli hariç 65 ilde, HP 56 ilde seçime katılıyordu (Atayakul, 2007, s. 381).

Aday listelerini açıklanmasının ardından DP cephesinde şiddetli çalkantılar başladı. Daha önce milletvekili olan 140 ismin aday listesinde yer almaması bu

isimler tarafından DP'nin şiddetli bir şekilde eleştirilmesine neden oldu. Ayrıca tek parti dönemini temsil eden eski bürokratların DP aday listesinde yer alması tüm siyaset çevrelerinde şaşkınlık yarattı. Menderes'in amacı bu şekilde eski bürokratların gönlünü alıp partisine karşı sempati duymalarını sağlamaktı. Fakat bunu yaparken kendi partisinin asıl tabanının kendisinden uzaklaşmaya başladığını göz ardı ediyordu (Göküş, 1999, s. 165). Açıklanan aday listesinin ardından parti içinde birçok istifalar gelmeye başladı (Kesme, 2016, s. 69).

Aday listeleri hazırlandıktan sonra genel merkezin istediği aday yoklaması da gerçekleştirilip listelerin son hali Adnan Menderes'e ve Bakanlar Kuruluna sunulmuştur. Adnan Menderes genel kurulun % 20'lik diliminin adaylarını belirleyerek listelere son halini vermiş, Başbakanlık müsteşarı Ahmet Salih Korur da 7 Ekim 1957 tarihinde listeleri YSK'ya teslim etmiştir (Kesme, 2016, s. 69).

Açıklanan aday listesi hakkında Akis Dergisi, temsil ettiği illerde halkın sevgisini ve desteğini kazanmış isimlerin liste dışında bırakılıp onun yerine daha yumuşak başlı isimlerin listeye alınmasının DP'nin aday listesini güçsüz kıldığını belirtmiştir (Akis, 12.05.1957 s. 6)

1957 Genel Seçiminde DP'nin kullandığı seçim afişleri.

4.6.2. CHP Seçim Beyannamesi

CHP 1957 genel seçimlerine diğer seçimlere göre daha iddialı hazırlanmıştı. Bunun nedeni ise Demokrat Parti'nin hem iç hem de dış politikada ayaklarının yere sağlam basamamasıydı (Kesme, 2016, s. 71). Seçim kararının alınmasının ardından muhalefet cephesinde seçimlere katılım için işbirliği çalışmalarına hız verilmişti. Bu süreçte nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini karar vermek için CHP 13. kurultayını

topladı. Kurultayın açılış konuşmasında İsmet İnönü, DP'nin erken seçim kararı almasının nedenini halkın güvenini kaybetmesine yorarken muhalefete karşı nasıl adaletsiz davranıldığını, radyo kullanımlarının önüne geçildiğini ve en önemlisi de seçimlerin güvenliğinden şüphe duyduğunu dile getirdi (Ulus, 10.09.1957). 5 Ekim'de CHP aday listesi yayınlandı. Adaylar arasında 211 hukukçu, 59 doktor, 58 tüccar, 57 çiftçi, 36 mühendis, 30 gazeteci, 21 idareci, 20 sanayici, 18 eğitimci, 12 iktisatçı, 10 maliyeci, 9 işçi, 9 ziraatçı, 6 eczacı bulunuyordu. Yaş ortalaması 38 olan adaylar arasında bir eski cumhurbaşkanı, 2 eski başbakan, 17 eski bakan, 23 eski milletvekili, 30 milletvekili ve 6 eski vali vardı. Aday listesinin yüzde 85'i teşkilatça seçilen kişilerden oluşmaktaydı. Listede 4 bağımsız aday yer almaktaydı. Bu isimler; Ahmet Çınar (Burdur), Fahri Belen (Çanakkale), Adnan Düvenci (İzmir), Abdurrahman Nafiz Gürman'dı (İzmir). Parti ileri gelenleri başta olmak üzere birçok aday iki ilden birden aday gösterilmişti (Atayakul, 2007, s. 380). Söylentilere göre İnönü, iktidara geldiğinde CHP'nin, iki yerden aday gösterilip kazananlar nedeniyle boş kalan milletvekillikleri için hemen ara seçim kararı alacağını ve bu illerin kontenjanlarına HP ve CMP'lilerin kabul edileceğini söylemişti (Cumhuriyet, 8.10.1957).

10 Ekim 1957 tarihinde yayınlanan CHP'nin seçim beyannamesi seçim söyleminin temelini oluşturmaktadır. Yayınlanan beyanname, CHP'nin yayın organlarından olan Ulus Gazetesi aracılığı ile sık sık halka hatırlatılmıştır. Seçim Beyannamesi'nin girişi şu şekildedir;

"*27 Ekim'de vatandaşlarımız memleket işlerini yürütecek olan yeni vekillerini seçmek üzere sandık başına gideceklerdir. Partimizin görüşüne göre bu seçim Türkiye'nin ve demokratik rejimin kaderinde hayati bir rol oynayacaktır. Bugünkü iktidar partisi iş başında kaldığı takdirde memleketin içinde bulunduğu siyasi ve iktisadi buhran daha da vahim bir hal alacaktır*."

Seçim Beyannamesi'nin girişinden de anlaşılacağı üzere CHP'nin Beyannamede yer vermiş olduğu vaatler, daha çok Demokrat Parti iktidarının hataları ve eksikliklerinden beslenmiştir (Unat, s. 423-422). Seçim beyannamesinin öncelik verdiği konu, ülkenin içinde bulunduğu kısıtlayıcı durumlara son vermekti. Bu duruma yönelik olarak iktidara geldikleri takdirde seçim ve seçilme hürriyeti, basın, söz, toplantı gibi ana hakları baskıdan kurtarıp seçim sistemine nispi temsil usulüne

göre düzenledikten sonra en geç Mayıs 1958 de seçimleri yenileyecekleri hususuna dikkat çekmişlerdir. CHP'nin seçim beyannamesine böyle bir giriş yapması kendisini halkın gözünde güvenli bir konuma taşıyabilirdi. Zira değinilen konular halka doğrudan sirayet eden önemli maddelerdi. CHP, Türk milletinin arzusuna tercüman olarak geliştirdiği demokrasi kavramının, Demokrat Parti tarafından zedelendiğini ve gerilemeye maruz bırakıldığını belirtmiştir. Aynı zamanda uyguladıkları antidemokratik kanunlarla hem halkı kısıtladıklarına hem de muhalefeti ortadan kaldırmak için Anayasaya ve hukuka aykırı çabalara girdiklerine değinmiştir. CHP'nin beyannamesinde demokrasi kavramını kendilerinin geliştirdiklerine dair olan ifadenin tartışmaya açık olduğunu söylemek çok yanlış olmaz. Çünkü biraz geçmişe gidildiğinde tek parti sürecinde yaşanan antidemokratik olaylar ve akabinde Demokrat Parti'nin demokrasi vaadiyle doğuşu beyannamede yer alan bu ibareyi dayanaksız bırakmıştır. CHP, Demokrat Parti'nin 1951'den sonra uyguladığı sert politikalar nedeniyle geriye gidişin hızlandığını da belirtmiştir. Basına getirilen kısıtlamalar, ağır cezalarla basın hürriyetinin ne denli zedelendiği, muhalefetin radyo kullanım hakkının elinden alınarak seçimlerde propaganda eşitliğini ortadan kaldırdıkları, seçim kanununda yapılan değişikliklerle seçim serbestisinin daraltılmasına değinilmiştir. Hatta bununla kalmayıp adaleti zedeleyen adımlar atıldığını, hakimlerin teminatını tahrip eden uygulamalara gidildiğinden bahsedilmiştir. CHP, DP'nin yedi sene içinde sergilediği tutuma detaylı bir şekilde beyannamesinde yer vermiş ve basının hür, üniversitelerin özerk, muhalefetin emniyet ve eşitlik içinde olmadığını gözler önüne sermiştir. Bu durumu bir siyasi rejim olarak değerlendiren CHP halkın yaşanan bu antidemokratik tutumu tasvip etmediğini beyan etmiştir. Ayrıca beyannamesinde hedeflerinden tek tek bahsetmiştir. İlk hedef insan haklarına bağlı hukuk devletin oluşturulması, mahkeme istiklali ve hakim teminatının sağlanması, başlıca hak ve hürriyetlerin sağlanması, memurlara mesleki teşekkül ve sendika kurabilme hakkının tanınması, radyonun partizanlıktan kurtarılması, TBMM'nin murakabesi, seçim sisteminde değişikliğe gidilmesi, vazife ve nüfuz suiistimalleri ile mücadele edilmesi, milletvekili maaşlarının düzenlenmesi, Anayasanın değiştirilmesi, İktisadi durumun biran önce düzeltilmesidir. CHP, beyannamesinde sıralamış olduğu bu esasların 4 Eylül tarihli işbirliği tebliğine bağlı kalarak düzeltileceğine değinmiştir. Özellikle Anayasa değişikliği kapsamında Anayasa Mahkemesi, hakim teminatı, ana hürriyetlerin

Anayasa ile güvence altına alınacağı hususu üzerinde dikkatle durulmuştur. Bunların yanı sıra cumhurbaşkanının tarafsızlığına da dikkat çekilmiştir. Ana muhalefet partisinin dikkat çektiği noktalara bakıldığında iktidar partisinin eksikliklerini ve yanlışlarına gayet açık bir ifade ile beyannamesinde yer verdiği görülmektedir. Vaat ettiği şeyler halkı mevcut iktidar dönemindeki gerçeklerle göz göze getiriyordu. CHP ülkenin iktisadi durumu ile ilgili de gelen dış yardımlara rağmen kontrolsüz ve kötü yönetimden dolayı ekonominin ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmasından, karaborsacılığın artmasından, halkın maddi sıkıntılarının yanında mal ve ürün bulamamasından bahsetmiştir. Aynı zamanda iktidarı devrettikleri dönemde ülkenin iktisadi stoklarını hatırlatarak gelinen nokta ile karşılaştırmışlardır. Ana muhalefet partisi izlemiş olduğu bu yolla halka içinde bulunduğu zor durumu somut delillerle anlatıyor ve oylarına talip oluyordu. DP'nin bu iktisadi zorluk karşısında sorunları çözecek somut çözümler üretmek yerine halkı oyalamak için göz boyayan hamlelere başvurduğunu söylüyor, inşa ettikleri tesislerle iktisadi bir kalkınma mucizesi yarattıklarını dile getiriyordu. Aynı zamanda ekonominin geldiği noktanın sorumlusu olarak esnafı görüp şiddetli tedbirlere başvurarak sorumluluktan kaçtığını, bu izlediği yanlış politikaların ülkenin iktisadi durumunu içinden çıkılmaz bir hale sürüklediğine değiniyordu. İktidarın bu çıkmaza son veremeyeceğini, ülkenin derdine derman olamayacağını söyleyen CHP, bu durumdan kurtulmanın tek yolunun halkın isabetli kararına bağlı olduğunu dile getirerek halkın oyuna talip olduğunu da beyan ediyordu. CHP, ülkenin ekonomik anlamda geldiği konumu düzeltmek için ilim ve ihtisas adamlarına iktisadi bir envanter yaptırarak iktisadi durumu halk ile paylaşacaklarını ve bu envantere göre oluşturdukları programı izleyeceklerini belirtmiştir. İktidara geldikleri takdirde mevcut kaynakları israf etmeden halk lehine kullanacaklarını, yalnızca belli bir zümrenin değil tüm halkın refahı için çalışacaklarını, aynı zamanda DP döneminde temeli atılan ve yarım kalan tüm çalışmaların da tamamlanacağını beyan etmiştir. İktisadi kalkınma da öncelikli hedeflerinin fiyat istikrarı sağlayıp enflasyona dur demek olduğunu da hatırlatmışlardır. Beyannamede esnafı ve tüccarı koruyacaklarını, aynı zamanda milli koruma kanununu da kaldırma niyetinde olduklarını belirten CHP, piyasayı rahatlatacak tedbirler almak ve ticari hayatı yoluna sokacak kanuni hükümler uygulamak için bunun gerekli olduğunu vurgulamıştır. Beyannamenin üstünde durduğu önemli konulardan bazıları da dış ticaret, köy kalkınması, hususi teşebbüs

ve sanayi, zirai krediler, ormanların korunması, mahsullerin değerlendirilmesi, işçi hakları ve sosyal haklardı. CHP, dış ticarette yaşanan sorunların çözümü için ithalat ve ihracatın yeniden düzenleneceğinin belirtmiş, taahhütlerine sadık kalarak dış piyasadaki itibarı yeniden toparlayacaklarını söylemiştir. Köylünün kalkınması ve mahsullerin değerlendirilmesi hususu ile de köylünün emeğine ne denli değer verdiklerini gözler önüne serip bu sayede köylünün oyuna talip olmuştur. İşçilerin hakları konusu da muhalefetin en çok değindiği noktalardan biri olmuştu. CHP de bu konuda işsizlerin iş bulması, işçilerin de emeğinin karşılığını alabilmesi ve diğer sosyal haklardan yararlanabilmesi için gerekli çalışmaları yapacaklarını beyanname yoluyla halka duyurmuştur (Tuncer, 2012, s. 245-252).

CHP gerçekleşecek seçimlerin ülkenin geleceği ve demokrasi açısından oldukça önemli olduğunu, ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik buhranın yeniden DP'nin seçilmesi halinde şiddetini artırarak devam edeceğini beyan etmiştir (Unat, 2015, s. 423).

1957 Genel Seçiminde CHP'nin kullandığı seçim afişleri.

4.6.3. CMP Seçim Beyannamesi

CMP listesinde yer alan adaylar arasında 156 avukat, 124 tüccar, 50 çiftçi, 38 doktor, 21 hâkim, 17 eski milletvekili, 16 general ve subay, 14 vali, kaymakam ve memur, 14 diş hekimi, 13 belediye başkanı ve belediye meclis üyesi, 12 gazeteci, 11 fabrikatör, 10 profesör ve öğretmen, 9 eczacı, 8 sendika başkanı ve işçi mümessili, 7 mühendis ve mimar, 7 bankacı ve maliyeci, 5 iktisat doktoru, 4 büyük elçi ve elçi, 3 iktisatçı, 2 veteriner vardı. Adaylar arasında 12 de kadın vardı. CMP bütün illerde seçime girmiştir (Kesme, 2016, s. 74).

21 Ekim 1957 tarihinde seçim beyannamesini açıklayan CMP'nin beyannamedeki vaatleri CHP'nin beyannamesi ile birçok açıdan benzerlik gösteriyordu. Öncelikli değindiği konu rejim sorunu olan CMP, parti programları gereğince ilk hedeflerini insan haklarına dayanan demokratik bir devlet düzeni kurmak olduğunu beyan etmiştir. Bu hedeflerini beyan ederken de mevcut iktidarın muhalefet döneminde söz ettiği rejim sorununu çözecek olan tüm vaatleri unutarak geçmişte yaşanan antidemokratik hareketlerden daha ağır bir yol izlediklerini söylemiştir. İktidarın izlediği baskı politikasının siyasi bir buhrana yol açtığını bu buhranın son bulması için CMP olarak savundukları fikirleri ve programları gerçekleştireceklerini beyan etmişlerdir. CMP seçim beyannamesini şu ifadelerle sonlandırmıştır; "*Cumhuriyetçi Millet Partisi programında yer alan, umumi siyasetinde yıllardan beri müdafaa edilen ve halka malolan ve bu seçim beyannamesinde umumi hatlarıyla tekrarlanan prensip ve fikirlere bu seçimde büyük Türk milletinden itimat ve selahiyet istemektedir. Cumhuriyetçi Millet Partisi, söz ile fiilin birbirine uymasını ve samimiyeti, daha geniş tabiriyle (siyasetin ahlaka dayanmasını) ilk ve ana temel olarak kabul etmiş bir partidir. Cumhuriyetçi Millet Partisi, halkın huzurunda her zaman gerçekleri söylemek, yapacağım dediği şeyi behemehal yapmak kararı ile kurulmuş ve bugüne kadar ki hayata geçirdiği imtihanlarla bu hattı hareketi sadık bulunduğu umumi efkarca bütün bedahatiyle öğrenilmiştir. Her kademeden idarecilerimiz yıllardan beri, bugünkü siyasi hayatımıza canlılık ve ruh veren fikirleri en ağır şartlar altında, tazibe, iftiraya, takibata, hapse ve her çeşit ukubete rağmen, ortaya atmışlar, onları savunmuşlardır. Ve bir tek hadisede olsun hak bildikleri yoldan dönmemişlerdir. Biz bütün memlekete şamil olan maddi gücümüzle ve dürüstlük, samimiyet ve cesaretle yoğrulmuş olan bir ruhla Türk milletinden vazife istemekteyiz. Bu vazife Cumhuriyetçi Millet Partisine tevdi edildiği takdirde, Allahın yardımı ile onu başaracağımızı bütün mevcudiyetimizle inanmaktayız."* (Tuncer, 2012, s. 250-256).

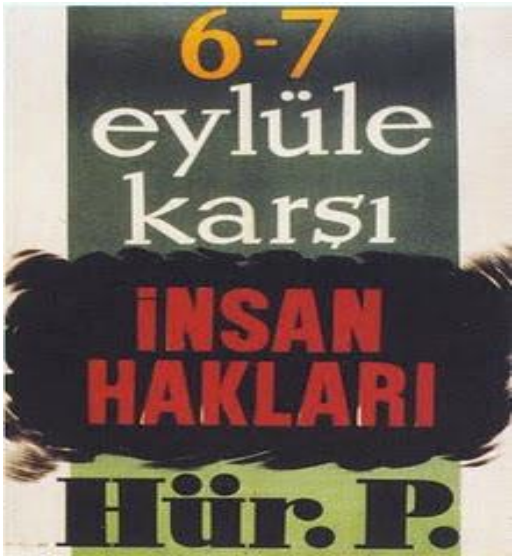
4.6.4. HP Seçim Beyannamesi

18 Ekim 1957 tarihinde seçim beyannamesini yayınlayan HP'nin halka sunmuş olduğu vaatler diğer muhalefet partilerinden çok da farksız sayılmazdı. (Cumhuriyet, 19.10.1957). HP beyannamesinde, iktidara geldikleri takdirde tarafsız bir idare ile yönetimi sağlayacaklarını, diğer muhalefet partilerinin de benimsemiş olduğu nispi

temsil sistemine geçilerek akabinde hemen seçime gidileceğine, normalde 40000 seçmen için bir milletvekili seçilirken bu sayıyı 60.000'e çıkaracaklarını, cumhurbaşkanını partilerden üstün bir konuma getirerek bir kişinin iki defadan fazla cumhurbaşkanı seçilemeyeceğine değinmiştir. Aynı zamanda hukuki kurumların güvence altına alınacağını, siyasi partilerin eşitliğinin sağlandığı ve desteklendiği maddelerin Anayasa'da yer verileceğini, Yüksek Seçim Kurulu, Uyuşmazlık Mahkemesi ve Yüce Divan görevlerine haiz bir Anayasa Mahkemesi kurulacağını, bütün yargı organlarının Anayasa ile güvence altına alınacağını belirtmiştir. Aynı zamanda üniversitelerin, idari ve mali kurumların özerkliklerini sağlayacaklarını da dile getirmişlerdir. DP sürecinde, en çok zarar gören alanlardan olan basının da her türlü baskıdan ve tehditten arındırılması için ellerinden gelenin yapılacağını dile getirmişlerdir. HP seçim beyannamesinde seçimlerin erken bir tarihe alınması hususu üzerinde de durmuş, bu seçimin tek derdi elindeki siyasi güçle hürriyeti tahrip eden iktidar ve hürriyet isteyen kesimin mücadelesi olarak değerlendirmiştir. Aynı zamanda DP'nin elindeki siyasi gücü tamamen kendi maksatları doğrultusunda kullandığını bu nedenle de asla bir siyasi teşekkül olarak anılmaması gerektiğine de belirtmiştir (Tuncer, 2012, s. 257).

HP'nin üzerinde durduğu en önemli konulardan biri de ekonomiydi. Ekonomik zorlukların yaşandığı bir süreçte en önemli ihtiyaç dengeli ve istikrarlı bir ekonomi ve maliye hayatıydı. Bütçedeki yatırıma ayrılan ödeneklerin en az yarısının köylü için tasnif edilmesi ve bu şekilde de köyler ve şehirler arasındaki maddi dengenin korunarak ekonomik uçurumun ortadan kaldırılması gerekiyordu. Aynı zamanda küçük esnaf, işçiler, ticaretle uğraşan vatandaşların rahat bir şekilde işlerine icra edebilmeleri gerekliydi (Cumhuriyet, 19.10.1957).

1957 Genel Seçiminde Hürriyet Partisi'nin kullandığı seçim afişleri.

HP'nin ilan ettiği adaylar arasında ise 137 hukukçu, 92 tüccar, 80 ziraatçı ve ormancı, 43 doktor, 25 maliyeci, iktisatçı ve bankacı, 23 gazeteci, 21 yüksek mühendis, 18 eğitimci, 15 işçi ve şoför, 14 belediye başkanı ve belediye meclis üyesi, 11 doçent ve profesör, 10 eczacı ve kimyager, 10 subay, 6 general, 5 fabrikatör, 3 veteriner, 2 amiral, ve 15 çeşitli meslek erbabı vardı. HP listesinde 6 kadın aday vardı ve 38 aday iki yerden birden aday gösterilmişti (Atayakul, 2007, s. 381).

4.7. 1957 Genel Seçimi ve Sonuçları

1957 seçimleri 1950-60 döneminin en şiddetli propagandalarını sürdüğü seçimler olmuştur. Ülkenin içinde bulunduğu durum iktidarın halk dilinde kan kaybetmesi muhalefete bir umut ışığı doğurmuş ve iktidar-muhalefet birbirlerine olabildiğince yüklenmiştir (Kaya, 1997, s. 180-181). 27 Ekim 1957 Genel Seçimleri 1 Kasım tarihinde meclisin açılması nedeniyle 29 Ekim sabahına kadar sonuçlanmak zorundaydı. Oy verme işlemleri sabah 08.00'de başlayıp akşam 17.00'de sona erecekti ve seçim sonuçları radyoda gece yarısından saat 15.00'e kadar ilan edilecekti. Seçimler yeni seçim kanunu bağlamında 1955 nüfus sayımını esas alırken, milletvekili sayısı içinde 1954 yılında belirlenen seçim çevresi dikkate alınacaktı. Bu durumda 1957 Genel Seçimlerinde toplam 610 milletvekili seçilmesi öngörülüyordu (Kesme, 2016, s. 87).

24 Ekim 1957 tarihinden itibaren 3 günlük propaganda yasağı başlamıştır. Yasak boyunca seçimlerde uyulması gereken kuralları il seçim kurulları yayınladıkları tebliğ aracılığıyla duyurmuşlardır. Muhalefetin işbirliği için verdiği çaba son dakikalara kadar sürmüştür. Seçim kanununda yapılan değişiklik ile listelerin ve oy pusulası dağıtımın yasaklanması gibi maddelere binaen hangi hallerde karma liste çıkarılıp hangi hallerde çıkarılamayacağı yönünde açıklamalarda bulunmuşlardır (Ulus, 26.10.1957). Bu açıklamalar herhangi bir değişikliğe mahal vermese de sahte liste durumuna karşı İstanbul il seçim kurulu, partili ve bağımsız adayların propaganda yapmamak şartıyla oy pusulası dağıtmasına izin vermiştir (Kesme, 2016, s. 87).

Yapılan seçim hazırlıklarının ardından oldukça zor geçen seçimler 27 Ekim 1957 tarihinde gerçekleşmiştir. Seçimler gergin ve tartışmalı ortamlara sahne olmuş, sonrasında da usulsüzlüklerin ve yolsuzlukların olduğuna dair iddialar ortaya atılmaya başlamıştır (Tuncer, 2012, s.72).

Tablo 4-1957 Genel Seçimi Sonuçları

Seçim Tarihi	27/10/1957	
Kayıtlı Seçmen Sayısı	12.078.623	
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	9.250.949	
Katılım Oranı	76,6	
Geçerli Oy Sayısı	-	
Milletvekili Sayısı	610	
PARTİLER	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
DP	%48,6	424
CHP	%41,4	178
CMP	%6,5	4
HP	%3,5	4
BAĞIMSIZLAR	%0,43	4

Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu

DP'nin tam liste halinde kazandığı iller şunlardı: Adıyaman (5), Afyon (10), Ağrı (5), Amasya (6), Antalya (9), Artvin (5), Aydın (11), Balıkesir (15), Bilecik (4), Bitlis (3), Bolu (8), Bursa (15), Çanakkale (8), Çorum (10), Denizli (9), Diyarbakır (9), Edirne (6), Erzurum (13), Eskişehir (8), Gaziantep (10), Giresun (8), Hakkâri (1), İçel (9), Isparta (5), İstanbul (39), İzmir (22), Kastamonu (10), Kayseri (11), Kırklareli (6), Kocaeli (6), Konya (21), Kütahya (8), Manisa (14), Muğla (7), Nevşehir (4), Rize (6), Sakarya (8), Samsun (14), Siirt(5), Sinop (6), Tekirdağ (6), Trabzon (12), Yozgat (9), Zonguldak (12). CHP'nin tam liste halinde kazandığı iller ise şunlardı: Adana (16), Ankara (27), Çankırı (6), Elazığ (6), Erzincan (6),

Gümüşhane (6), Hatay (9), Kars (12), Malatya (9), Maraş (9), Mardin (8), Ordu (10), Sivas (15), Tokat (10), Tunceli (3), Urfa (9), Uşak (4), Van (5). HP Burdur (4)'da, CMP Kırşehir (4)'de tam liste olarak kazanmıştı. Milletvekillikleri paylaşılan illerden Bingöl'de, DP 2 CHP 1, Muş'ta DP 3 CHP 1, Niğde'de DP 1 CHP 6 milletvekili çıkarmıştır (Kesme, 2016, s. 88-89).

Seçim sonuçları bu şekildeyken Demokrat Parti'nin büyük illerden Ankara'yı kazanamamış olması ciddi bir başarısızlık olmuştu. Sadece Ankara değil İstanbul, İzmir hatta Menderes'in memleketi Aydın'da bile oy kaybetmesi güç kaybettiğini gösteriyordu. Bu duruma karşı Cumhuriyet Halk Partisi'nin çoğu ilde oy oranlarını artırmış olması, Sinop, Amasya, Giresun gibi illerde çoğunluğu sağlaması muhalefeti uzun bir aradan sonra çok sevindirmişti. Aynı zamanda Demokrat Parti'nin almış olduğu oy oranının muhalefet partilerinin oy oranlarının altında kalması da muhalefetin ne denli kuvvetlendiğini göstermiş oldu (Tuncer, 2012, s. 233).

Normal şartlarda saat 17.00'de sandıklar kapandıktan sonra radyo sonuçları açıklamaya başlayacaktı, fakat iktidar partisi bu noktada son kozunu oynamış ve daha sandıklar kapanmadan radyo, seçim sonuçlarını vermeye başlamıştı. Radyonun böyle bir harekette bulunması muhalefetin tepkisine yol açmıştı. Seçmen kütükleri, radyo yayınları gibi usulsüzlüklerden şikayetçi olan muhalefet çoğu ilde seçim sonuçlarına seçim kurulları aracılığıyla itiraz etmiştir. Durum üzerine İsmet İnönü hemen basın işlerinden sorumlu olan Devlet Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'yu arayarak "*böyle bir hareket suçtur zira iktidar hesabını propaganda mahiyetindedir sizden bu suçun işlenmesine mani olmanızı talep ediyorum*" demiştir (Tuncer, 2012, s.72-73). Seçimlerin tamamlanmasının ardından muhalefet cephesinden itirazlar gelmeye başlamıştır. Ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi'nin itirazı oy sayımı bitmeden sonuçların açıklanması yönünde olmuştur. İnönü Menderes'e bu durumun kanunsuz olduğunu bir telgraf yoluyla bildirmiştir. Hatta Cumhuriyet Halk Partisi Ankara il başkan yardımcısı Doktor Bülent Gürkan il seçim kurulu başkanlığından resmi olmayan sonuçların açıklanmasını talep etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu itirazlarına cevap gecikmiştir ve talepleri reddetmişlerdir (Tuna, 2018, s. 273-279).

1957 genel seçimleri muhalefetin birbirlerini destekleyerek oy oranlarını ciddi anlamda artırdığı, iktidarın da seçim sisteminin vermiş olduğu şansla kıl payı

seçimleri kazandığı bir seçim olmuştur. Demokrat Parti'nin Bu seçimlerde en büyük destekçisi Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde destek vermiş olduğu dini liderler, toprak ağaları ve haklarını alamasalar da işçi sınıfı olmuştur. Tüm bunlara rağmen bu bölgelerde de oylarını kaybettiği kesimler vardı. Bunun nedeni ise tarımda makineleşmenin nedeniyle iş sahasının azalması olmuştur (Karpat, 117).

Seçimlerden sonra yalnızca radyoda yapılan usulsüzlükler değil bunun yanı sıra jandarmaların yolları kesip muhalif partilerin üzerinde bulduğu oy pusulalarını imha ettiklerine, sandık başkanlarının kaçırdıklarını dair de iddialarda bulunulmuştur (Cumhuriyet, 28.10.1957).

Seçimlerde yaşanan bir diğer usulsüzlük de seçmen listelerinde ortaya çıkmıştır Ankara, İstanbul, Konya, Mersin gibi bazı illerde seçim kurullarına verilen listeler ile seçim sandıklarındaki listeler birbirini tutmuyordu. Bu illerdeki seçmenlerin bir kısmı sandıktaki listelerde kendi ismini bulamadığı için oy kullanamamıştır. Yaşanan bu sorun Demokrat Parti tarafından ikametinden ayrılan ve hayatını kaybeden kişilerin listede yer almadığı gerekçesiyle açıklanmıştır. Fakat şöyle bir durum söz konusuydu. Demokrat Parti il ve ilçe merkezleri seçimlerin öncesinde asliye mahkemelerine başvurarak seçim listelerine yeni isimler ekletmiş ve bu isimler seçimlerde oy kullanmıştı. Örneğin Sakarya'da son 2 günde toplamda 4000 seçmenin listeleri eklendiği söylenmişti (Kesme, 2016, s. 92).

1957 milletvekili genel seçimlerinde meclise 4 parti girmiştir. Seçimlerden yaklaşık 1 yıl sonra muhalefetin Güç Birliği çalışmaları bağlamında Hürriyet Partisi Cumhuriyet Halk Partisine katılmıştır. 1957 seçimlerinde uygulanan çoğunluk sisteminin sonucu olarak meclisteki sandalye dağılımı siyasi partilerin aldıkları oylarla orantısız bir şekilde gerçekleşmiştir (Arslan, 2009, s. 14).

Seçimler yalnızca bu iddialardan ibaret değildi. Seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra ülke çapında bazı bölgelerde şiddetli olaylar yaşanmış ve bu olaylarda birçok vatandaş yaralanmıştı. Olayların en büyüğü Gaziantep'te olmuş Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında 2.500 kadar Cumhuriyet Halk Partili oyların sayımı sırasında Demokrat Parti binasını taşa tutmuş ve yaşanan olaylar neticesinde 2 kişi hayatını kaybetmiştir (Albayrak, 2004, s. 298-299).

Bu durum üzerine Cumhurbaşkanı Bayar önderliğinde toplanan kabine şiddet olaylarını bastırmak için sıkı tedbirler almışlar ve askeri güçler ile destek sağlanmıştır (Arslan, 2009, s. 14-15). Olaylar karşısında İsmet İnönü hükümeti sorumlu tutmuş ve olaylara karşı silahlı bir şekilde müdahale edilmesini eleştirerek Adnan Menderes'e bu durumun derhal son bulması gerektiğine dair telgraf çekmiştir (Ulus, 30.10.1957).

Bu durum karşısında Menderes'te olayların asıl sorumlusunun Cumhuriyet Halk Partisi olduğunu dile getirmiş, seçim sonuçlarının net bir şekilde belli olmadan halkı galeyana getirdiğini ve hadiseler çıkardığını iddia etmiştir (Zafer, 30.10.1957).

27 Ekim 1957'de gerçekleşen seçimler Demokrat Parti'nin iktidarı elde etmesi ile sonuçlanmıştı. Yalnız tek fark geçmiş iki seçimde olduğu gibi aldığı oy oranı %50 oranını geçememişti. Bu durum Demokrat Parti'nin milli irade anlayışını zaafa uğratmıştı (İnan, Haytaoğlu, 2006, s. 118-119).

Oldukça şiddetli geçen 1957 seçimlerinin etkileri mecliste devam etmiştir. Muhalefet partileri her fırsatta seçimlere hile karıştırıldığını, sonuçların erken açıklandığını, devlet imkânlarının sadece iktidar lehine kullanıldığını ileri sürmüşlerdir. Ve her fırsatta seçim sonuçlarının meşruluğunu sorgulamışlardır (Arslan, 2009, s. 14-15).

4.8. 11. Dönem TBMM'nin Açılması ve Yaşanan Gelişmeler

11. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Kasım'da Celal Bayar'ın 3. kez Cumhurbaşkanı, Refik Koraltan'ın da tekrar meclis başkanı seçilmesi ile birlikte açılmış oldu (TBMM ZC 1. Cilt 11. Dönem, 01.11.1957). 11. dönemin 9 ve 10. dönemden farkı Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçildiğinde Demokrat Partililerin alkışları eşliğinde desteklerini alırken muhalefet partilerinden hiçbir tepki görülmemesi olmuştu (Cumhuriyet, 01-02.11.1957). Yeni dönemde Celal Bayar hükümeti kurmak için yine Adnan Menderes'i görevlendirdi. Ardından meclis 15 gün tatile girdi (Cumhuriyet, 02.11.1957).

Tablo 5- Mecliste Yer Alan Milletvekillerinin Mesleklere Göre Dağılımı

MESLEK	SAYI	MESLEK	SAYI	MESLEK	SAYI
Avukat	172	Sağlıkçı	62	Ordu Mensubu	27
Ticaret Erbabı	84	Öğretmen	30	Mühendis	21
Çiftçi	76	İdareci	28	Gazeteci Yazar	20
Ekonomist	15	Belediye	9	Diplomat	3

		Görevlisi			
Bankacı	13	Eczacı	7	Dişçi	2
Ormancı	10	İşçi	6	Havacı	1
Maliyeci	10	Mimar	4	Kimyager	1
Veteriner	1	TOPLAM: 602			

Tablo 6-11. Dönem Milletvekillerinin Cinsiyet Durumu

11. Dönem Milletvekillerinin Cinsiyet Durumu					
	Milletvekili Sayısı	Erkek Milletvekili		Kadın Milletvekili	
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran(%)
DP	419	412	98,3	7	1,7
CHP	173	172	99,4	1	0,6
CMP	4	4	100,0	-	-
HP	4	4	100,0	-	-
BAĞIMSIZ	2	2	100,0	-	-
TBMM	602	594	98,7	8	1,3

Kaynak: Erol Tuncer TESAV-1957 Seçimleri

11. Dönem TBMM'de milletvekillerinin cinsiyet oranları tabloda görüldüğü gibidir. TBMM'deki 602 koltuktan yalnızca 8 tanesi kadınlara aitken bu sayının 7'sini DP milletvekilleri, 1'ini ise CHP milletvekili oluşturmaktadır. Diğer partilerde ise seçilen milletvekillerinin tamamı erkeklerden oluşmaktadır. Tablodan da anlaşıldığı üzere 11. Dönem TBMM erkeklerin egemen olduğu bir döneme tanıklık etmiştir.

Tablo 7-11. Dönem Milletvekillerinin Öğrenim Durumu

11. Dönem Milletvekillerinin Öğrenim Durumu									
Partiler	Hususi		İlk		Orta		Yüksek		Toplam
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	
DP	6	1,4	16	3,8	96	22,9	301	71,8	419
CHP	7	4,0	12	6,9	38	22,0	116	67,1	173
CMP	-	-	-	-	-	-	4	100,0	4
HP	-	-	-	-	-	-	4	100,0	4
BAĞ.	-	-	-	-	1	50,0	1	50,0	2
TOPLAM	13	2,2	28	4,7	135	22,4	426	70,8	602

Kaynak: Erol Tuncer TESAV-1957 Seçimleri

11. Dönem Milletvekillerinin öğrenim durumlarına baktığımızda çok büyük bir kısmının yükseköğrenim gördüğü ile karşılaşıyoruz. Meclisteki koltuk oranlarının büyük bir çoğunluğunu DP vekillerinin oluşturduğunu göz önüne aldığımızda,

DP'nin bünyesindeki vekillerin ciddi bir kısmının eğitim seviyesi yüksek kimselerden oluştuğu çıkarımı yapılabilir. Tabi bu çıkarım tabloya ve mevcut seçim sistemine bağlı ortaya çıkan oranlar neticesinde yapılmıştır. Tablo daha dikkatli incelendiğinde özellikle DP ve CHP oranları arasındaki farkların çok küçük olmasına rağmen sayılardaki farkın fazla olması dikkat çekmektedir. Bu durum da dönemin mevcut seçim sisteminin meydana getirdiği adaletsizliği açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Tablo 8-11. Dönem Milletvekillerinin Yaş Durumu

11. Dönem Milletvekillerinin Yaş Durumu										
Yaş Grupları	DP		CHP		CMP		HP		BAĞIMSIZ	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
30-39	111	26,5	60	34,7	3	75,0	3	75,0	-	-
40-49	184	43,9	65	37,6	1	25,0	1	25,0	-	-
50-59	82	19,6	35	20,2	-	-	-	-	-	-
60-69	38	9,1	11	6,4	-	-	-	-	1	50,0
70-79	4	1,0	2	1,2	-	-	-	-	1	50,0
Toplam	419	100,0	173	100,0	4	100,0	4	100,0	2	100,0
Ort. Yaş	46,4		44,6		37,0		36,3		70,5	

TBMM Yaş Grupları										
30-39		40-49		50-59		60-69		70-79		
Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	
177	29,4	251	41,7	117	19,4	50	8,3	7	1,2	
Toplam MV. Sayısı: 602					TBMM Ortalama Yaş: 45,8					

Kaynak: Erol Tuncer TESAV-1957 Seçimleri

11. Dönem TBMM'nin yaş oranları tabloda görüldüğü gibidir. Detaylı incelediğimizde genel yaş ortalamasının 45 olduğunu görmekteyiz. Partiler bazında değerlendirdiğimizde ise en genç partinin HP, en yaşlı partinin ise bağımsızlar dışında DP olduğunu görmek mümkündür.

Meclisin açılmasının ardından muhalefet partileri sırasıyla seçimler ile alakalı tebliğler yayınladı. CHP yayınlamış olduğu tebliğde meclisin açılmasının ardından 15 gün tatile girmesinin doğru olmadığını, verilen aranın iç ve dış şartlara aynı zamanda meclis teamüllerine uymadığını belirtiyordu (Ulus, 03.11.1957).

CMP ise yayınlamış olduğu tebliğde seçim sonuçlarını eleştirirken, DP'nin yeniden iktidara gelmesini mevcut seçim sistemine bağlıyor ve seçim sonucunda almış olduğu oy oranının muhalefet partilerinin almış olduğu oy oranının toplamından daha

az olduğuna dikkat çekiyordu. Eğer işbirliği başarılı olsaydı kendilerinin bugün iktidarda olacaklarını vurguluyorlardı (Cumhuriyet, 05.11.1957).

HP'nin yayınlamış olduğu tebliğde ise CMP tebliğinde olduğu gibi DP'nin almış olduğu oy oranına dikkat çekilirken bu seçimlerde halkın oy kullanmasının tek parti hakimiyetine doğru giden sürece dur demek istemesinden kaynaklandığını belirtiyordu. İlerleyen zamanlarda da yine milli iradenin istediği gibi demokratik rejimi kurmak, ekonomik güçlüklerin önüne geçmek ve gerçek bir kalkınma hamlesi gerçekleştirmek için bir yola girmek gerektiğini beyan ediyorlardı (Cumhuriyet, 05.11.1957).

Seçimlerin ardından iktidar ve muhalefet arasındaki artan gerginlik yeni dönemin nasıl olacağına, iktidarın nasıl bir yol izleyeceğine dair farklı farklı senaryoların ortaya çıkmasına neden oluyordu. Bu senaryolardan ilki muhalefet ve iktidar arasındaki havanın yumuşayacağına, ilişkilerin iyileşeceğine yönelik söylentilerdi. Fakat bunun için önce iktidarın seçim sonrasında muhalefetten gelen talepleri ve yanlış olarak değerlendirilen şikayetler ile ilgilenmesi gerekiyordu. Ancak bu şekilde iki cephe arasındaki hava tersine dönebilirdi (Cumhuriyet, 05.11.1957).

İkinci senaryo daha gerçekçiydi. Dönemin şartlarına bakarak iktidar 1954 sonrasında yapmış olduğu baskı politikalarına dozunu artırarak devam edecek, muhalefeti kendince tedbir olarak adlandırdığı şekilde kısıtlayacak, meclis iç tüzüğünde değişikliğe gidilerek muhalefeti önleyici tedbirler alınacak ve basın hürriyeti iyice kısıtlanacaktı. Bir başka söylentiye göre de partilerden ayrılan veya ihraç edilen milletvekillerinin milletvekilliği haklarının ellerinden alınacağıydı. (Cumhuriyet, 05-07.11.1957)

Meclisin açıldığı gün Ankara'da alınan sıkı tedbirler ve aynı gün Antep'te geçen olaylarla alakası olduğu düşünülerek tutuklanan CHP milletvekili Adayı Cemil Sait Barlas, Vatan Partisi genel başkanının dini siyasete alet etmek ile suçlanarak tutuklanması gibi olayların yaşanması tahmin edilen ikinci senaryoyu destekler nitelikteydi (Atayakul, 2007, s. 425).

1957 seçimlerinde partilerin aldıkları oy oranlarını il ve ülke bazında ne kadar olduğu resmi bir şekilde açıklanmamıştır. Muhalefet partilerinin tüm ısrarlarına rağmen Adalet Bakanlığı konunun gizli olduğu gerekçesiyle talepleri geri çevirmiştir (Cumhuriyet, 07.11.1957). Ancak muhalefet partileri taleplerinde ısrarcı olmuş bu

duruma karşı hükümet resmi sonuçları açıklamak zorunda kalmıştır (Kesme, 2016, s. 97).

Buna göre toplam seçmen sayısı 12.077.413, seçime katılan seçmen sayısı 9.230.814, seçime katılım oranı ise % 76.43'dü. Oyların 4.403.190'ını alan DP, 424 milletvekili çıkarmıştı. DP'nin aldığı oy oranı % 47.70'di. Oyların 3.768.043'ünü alan CHP, 178 milletvekili çıkarmıştı. CHP'nin aldığı oy oranı % 40.82'ydi. Oyların 663.295'ini alan CMP, 4 milletvekili çıkarmıştır. CMP'nin aldığı oy oranı % 7.19'du. Oyların 356.419'unu alan HP, 4 milletvekili çıkarmıştır. HP'nin aldığı oy oranı % 3.86'ydı. Seçime katılan bağımsız adaylar ve diğer küçük partiler 39.867 oy alarak meclise milletvekili çıkaramamış ve alınan oyların % 0.43'ünü kapsamıştır (Forum, sayı 89, 1 Aralık 1957).

1957 genel seçimleri Türk siyasi tarihinde halkın iktidara demokrasiyi hatırlatarak bir ders verdiği, muhalefetin sayısını artırdığı milletvekilleriyle daha da kuvvetlendiği, iktidarında geçmiş seçimlere bakarak daha zor bir şekilde yeniden seçimleri kazandığı, aynı zamanda siyaset sahnesinden inmeden önce katılmış olduğu son seçim niteliğini taşıyordu (Albayrak, 2004, s. 302).

1957 seçimlerinde iktidarın muhalefete karşı güç kaybetmesi, normal şartlarda iktidarın yaptığı hatalardan ders çıkararak yeni dönemde kendini toparlamaya ve sağlıklı adımlar atmaya itmeliydi. Fakat durum öyle olmadı. Tıpkı 1954 seçimlerinden sonra olduğu gibi Menderes ve Demokrat Parti kendince muhalefete karşı sıkı tedbirler alarak geçmişte yapmış olduğu hatayı tekrarladı (Kesme, 2016, s. 98). 1960'da yaşanacak olan askeri müdahale de iktidarın izlemiş olduğu yanlış politikaların bir sonucu olacaktı.

Celal Bayar tarafından 5 kez hükümeti kurmakla görevlendirilen Adnan Menderes, tıpkı 4. kez hükümeti kurarken yaşanılan gecikmeyi yeni dönemde de yaşamıştı. Bu gecikmenin nedeni ise şüphesiz seçimin sonuçlarını da içine alan siyasi ortamdı. Tüm gecikmelere rağmen 25 Kasım tarihinde Adnan Menderes 5. kez hükümeti kurdu ve kabinesini oluşturdu (Albayrak, 2004, s. 511). Kabinede 3. ve 4. dönem kabinesinden isimler dikkat çekerken bu isimlerin Adnan Menderes'e yakın kimseler olduğu da gözden kaçmıyordu. Muhalif basın Adnan Menderes'in kabinesini kendisine yakın kimselerden kurmasını parti grubunun bir yenilgisi olarak değerlendiriyordu (Akis, 30.11.1957).

Hükümetin kurulmasının ardından parti meclis grubuna Hükümet programı sunulmuştur. 322 üyenin güvenoyunun alınmasının akabinde 4 Aralık 1957 tarihinde de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştur (TBMM ZC, Devre: 11, İnikat: 10, Cilt: 1, s. 57-64). Hükümet Programında, politika ile ilgilenen ya da görevini suiistimal eden memurların derhal mevzuata göre memuriyetten men edilmelerine ve gerekli halde kanuni tedbirler alınmasına, üniversite kanunlarında tetkikler yapılarak gerekli görülen hususlarda düzenlemeler yapılmasına, TBMM'yi işgal eden ve denetlemeye müsaade etmeyen dahili kurallarda gerekli görülmesi halinde düzenlemeye gidilmesine yer verilmiştir. Aynı zamanda iktisadi düzene zararlı tesirler yapan amilleri ortadan kaldırmak ve fiyat denetlemesi yapabilmek için Milli Koruma Kanunu üzerinde ciddiyetle durmak, soyut ve yalan yayınların yasaklanarak müstehcen yayınları durdurmak, resmi ilan ve diğer hususları tekrar ele alarak bir esasa bağlanmaktan da bahsedilmiştir (Kesme, 2016, s. 100). Aynı zamanda yürütmenin ülkeyi olası tehlikelere karşı korumak için hızlı bir şekilde karar alması gerektiği vurgulanıyordu. Her şeyin denetim ile başlayıp denetim ile bittiği düşüncesini taşıyanların, sabotajları andıran faaliyetlerini eleştirerek, gerekli halde mevzuat ve uygulama değişikliğine giderek hürriyetlerin suiistimal edilmesini önleyip, gizli komünistlikle mücadele edileceği belirtilmekte idi. Henüz tamamlanmamış olan yatırımların tamamlanıp hizmete gireceği ve bu sayede kalkınma seviyesinin de artacağı belirtilmiştir. Program, imar ve inşaat faaliyetleri ile ilgilenilmesi için konuyla alakalı bir bakanlık kurulması, kalkınma çalışmalarının daha da etkili bir şekilde ilerleyeceğini belirten ifade ile son bulmuştur (Neziroğlu ve Yılmaz, 2013, s. 1088-1094). Meclise sunulan hükümet programı 403 kabul oyuna karşın 133 red oyuyla kabul edilmiştir (Akis, 30.11.1957).

Hükümet programı muhalefet tarafından ekonomi ve rejim buhranı için herhangi bir çözüm önerisi sunmadığından eleştirilmişti. Fakat asıl eleştiri, iktidarın rejimi artık totaliter rejime doğru götürmesine gelecekti. Muhalif basında bu durum, iktidarın son hürriyet kalıntılarını yavaş yavaş yok ettiği ve kendi yetkilerini açık bir şekilde genişlettiği şeklinde yorumlanıyordu (Atayakul, 2007, s. 431).

4.9. Beşinci Menderes Hükümeti'ni Askeri Müdahaleye Götüren Süreç

1957 Seçimleri bitmiş, DP kendi zaferini ilan etmesine rağmen, içten içe gelecek seçimlerin kaygısını hissetmeye başlamıştı. 14 Temmuz 1958 tarihinde Bağdat'ta

askeri bir darbe ile birlikte kral ve kral a yakın olan iktidar kadrosundan önemli isimler idam edildi. Bu durum Bağdat Kralı ile yakın ilişkiler içerisinde olan Adnan Menderes'i hem üzdü hem de ülkenin içinde bulunduğu konumu değerlendirdiğinde şüpheye düşürdü. Bağdat'ta yaşanan bu durum Türkiye'de ihtilal düşüncesi içinde olanlar için bir örnek teşkil edebileceğinden hükümeti ve iktidarı tedirgin etmişti (Aydemir, 1993, s. 271).

Muhalefetin bu seçimlerde gücünü iyice artırmış olması şüphesiz iktidarın en büyük korkusuydu. Bu nedenle daha önceden çıkan senaryoyu doğrular nitelikte muhalefeti her açıdan kısıtlayacak önlemler alındı. Bunun için ilk adım meclis içerisinde atıldı. Meclis iç tüzüğü değiştirilerek, milletvekillerinin kürsüdeki konuşmalarından dolayı verilecek olan uyarı ve cezaların dozu artırılmış, dokunulmazlıkların kaldırılması daha da kolaylaştırılmış, milletvekillerinin tasvip edilmeyen konuşmalarının meclis tutanaklarında ve basında yer verilmeyip, partilerin grup kurmasını sınırlandıran ve hükümet üyelerine yöneltilen soruların cevaplandırılmasının keyfi hale getirilmesine yönelik hükümler getirilmişti (Albayrak, 2004, s. 516)

İktidarın almış olduğu bu tedbirler, iktidar ve muhalefet arasında rollerin değiştiğini gösteriyordu. Şöyle ki 1946 ve 1950 seçimlerinden önce DP nasıl CHP'yi antidemokratik yönetimle, baskıcı uygulamalar yapmakla, muhalefet partilerini kısıtlayıp yok etmekle suçluyorsa bugün aynı tepkiler CHP tarafından DP'ye aynen uygulanıyordu. Bu durum karşısında iktidarın verdiği tepki de çok tanıdıktı. Geçmişte CHP'nin yaptığı gibi muhalefet partilerini halkı isyana teşvik etmek, iç huzuru bozmak ve en önemlisi de ihtilal metotlarına başvurdukları gerekçesi ile bu tedbirleri aldıklarını savunuyorlardı. Buradan da anlaşılacağı üzere hükümetin en büyük korkusu muhalefet tarafından bir ihtilalle iktidarlarına son verilmesiydi (Atayakul, 2007, s. 432).

İktidarın muhalefete karşı almış olduğu tedbirler iki cephe arasındaki gerilimi artırmıştı. Bu tedbirlere ek olarak CHP'li isimlere ülke çapında düzenlenen saldırılara muhalefet ve iktidar arasındaki iplerin iyice gerilmesine neden olmuştu. Uşak ziyaretinde İsmet İnönü'nün taşlanması, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in Çanakkale'de Demokrat Partili vatandaşların saldırısına uğraması, İsmet İnönü'nün Kayseri ziyaretinde seyahat etmiş olduğu trenin valilik kararı ile durdurulması gibi sorunlar siyasi havayı iyice karartıyordu. Uşak'taki saldırıdan sonra Akhisar,

Turgutlu, İzmir ve Topkapı'da gerçekleşen olayların da Demokrat Partililer tarafından çıkarıldığı düşünülüyordu (Kesme, 2016, s. 101).

1958 yılı Demokrat Parti'nin ekonomi politikalarının ülkeyi daha da sıkıntıya sürüklediği, zamlar ve devalüasyon nedeniyle hayat pahalılığının git gide arttığı, ve bu nedenle de halkın desteğinin gözle görülür şekilde yitirildiği bir yıl olmuştu. Ekonomik sorunların yanı sıra TKP ve CMP'nin, HP ve CHP'nin birleşerek iktidara karşı Milli Muhalefet Cephesi'ni kurması iktidarı daha da çıkmaza sürüklediği görülüyordu (Ahmad, 186-187).

1957 Genel seçiminde yaşanan oy kaybının iktidarı oldukça tedirgin ettiği düşünülmektedir. Muhalefetin birleşmeye gitmesi, iktidarın aldığı basın ve emeklilik kanunu gibi kararlar ileriye dönük gerçekleşecek seçimler için yetersiz görünüyordu. Tam bu noktada muhalefetin iktidara karşı böyle bir birleşmeye gitmesi iktidarı Vatan Cephesi adıyla bilinen ulusal bir teşkilatlanmaya ittiği bilinmektedir. (Ahmad, 1995, s. 162). Artık iktidarla muhalefet arasındaki gergin hava, şiddetli tartışmalar, yalnızca meclis içi ile sınırlı kalmayacak bu sayede fiiliyata da dökülmüş olacaktı. Genel seçim seslerinin yükselmeye başlamasıyla da DP'nin ana muhalefet partisi CHP'yi tasfiye etmeye yönelik çalışmalara başlamasının beraberinde geldiği görülmektedir (Atayakul, 2007, s. 432).

Bu süre zarfında gerçekleşen bir DP Parti grubu toplantısında Menderes, ülkenin idare edilemez hale geldiğini ve bunun için bir adım atılması gerektiğine dair ifadeleri dikkat çekmektedir (Aydemir, 2011, s. 391). İktidar partisi, CHP'yi siyasetten tasfiye etmeye yönelik ilk hareketi Nisan 1960'da gerçekleştirdi. CHP'nin iktidara karşı gayri meşru mücadele yollarına başvurduğu gerekçesiyle bir "Tahkikat Komisyonu'nun" oluşturulmasına karar verildi. Komisyon CHP'nin halkı hükümete karşı isyana teşvik ettiği, üyelerini silahlandırarak iktidar üyeleri üzerinde baskıya neden olduğu, orduyu siyasete karıştırdığı, yıkıcı ve kanun dışı faaliyetlerde bulunduğu gibi iddiaları inceleyecekti (Erer, 1963, s. 394). Meclis kapsamında kurulan Tahkikat Komisyonu'na Anayasaya ve kuvvetler ayrılığı ilkesine uygun olmayan, Demokrat Partililerce onaylanmış Salahiyet Kanunu bağlamında sıra dışı yetkiler tanınmıştır (Kesme, 2016, s. 102). Bu durum da Tahkikat Komisyonunun Meclis ve Devlet üstünde Devlet gibi bir konumunun olduğu gözler önüne seriliyordu (Aydemir, 2011, s. 395).

Tahkikat Komisyonu CHP'ye yönelik yaptığı soruşturmasını gizli yürütürken olası bir tehlikeye karşı yayın yasağı getirmiş, bu yasak gazeteleri toplatıp matbaaları kapatmaya kadar gitmiştir. Tedbirler bununla sınırlı kalmamış toplantı ve gösteriler ile ilgili de kısıtlamalara gidilmiştir. Aynı zamanda alınan kararlara yönelik itiraz yolu da kapatılmıştır. Buna rağmen yine de itiraz edenler için hapis cezası getirilmiştir (Eroğul, 2004, s. 244).

İktidarın almış olduğu bu ani ve baskın kararlar 14 Mayıs 1960 tarihinde öğrenci olaylarına neden oldu. Öğrenciler "Diktatörlük Kahrolsun" , "Menderes istifa" şeklinde sloganlarla Adnan Menderes'in istifa etmesini istemiştir. Ankara'da gerçekleşen bu olaylar özellikle Hukuk Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi etrafında gerçekleşmiş olup polisin de müdahalesi ile ciddi yaralanmaların ve hatta ölümlerin yaşandığı bir olay halini almıştır. 5 Mayıs 1960 tarihinde Kızılay Meydanında toplanan öğrencilerin eylemleri tüm gün boyunca devam etmiş ve bu eylemlere yönelik haberler nedeniyle birçok gazeteye yayın yasağı getirilip, kapatılmıştır (Çavdar, 2004, s. 78-84). Yaşanan olayların ardından hükümet Dahiliye Vekaleti aracılığıyla yayınladığı iki tebliğ ile sorumlu olarak CHP Gençlik Kollarını işaret etmiştir (Aydemir, 2011, s. 409).

İktidarın Tahkikat Komisyonu aracılığı ile gerçekleştirdiği sınırlandırmalar İstanbul ve Ankara'da hükümet aleyhinde yapılan gösterilere neden olmuştur. Akabinde 21 Mayıs'ta Harbiyeliler tarafından Ankara'da bir yürüyüş gerçekleşmiştir. Harbiyelilerin sahneye çıkması kaynaklara göre ihtilal çanlarının çaldığı en keskin işaretti. Uygulamış olduğu yanlış ekonomik ve siyasi politikalara bir de Tahkikat Komisyonu Kararlarının eklemesi Demokrat Parti'yi "demokrasi" kavramından tamamen koparmıştı. Bu durum karşısında hürriyet ve demokrasi rejiminin korunup devam ettirilebilmesi gerekçesi ile askeri bir müdahalenin gerçekleşmesi kaçınılmaz olmuştur. Yürüyüşten altı gün sonra da iktidarın korkulu rüyası olan ihtilal gerçekleşmiştir (Atayakul, 2007, s. 433).

27 Mayıs 1960 günü Milli Birlik Komitesi adı altında tertiplenen başkanlığını Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel'in yaptığı 38 subaydan oluşan bir cunta askeri müdahale ile hükümete el koymuştur (Yücel, 2002, 843). Darbe 1960 tarihinde yapılmıştı fakat hazırlıkları çok önceden başlamıştı. Ordu içinde birçok grup ve cuntalar oluşturulmuş ve Talat Aydemir, Cemal Madanoğlu gibi isimlerin

darbe ile bağlantılı olduğuna dair söylentiler yayılmıştı (Aslaner, 2022, s. 587). Yapılan darbenin ardından Demokrat Parti ve Türkiye Büyük Millet Meclisi bir süreliğine kapatılmıştır. Bu süre zarfında Demokrat Partili birçok isim, Cumhurbaşkanı ve hükümet üyeleri tutuklanmıştır. Yaklaşık 1 yıl kadar süren duruşmalar neticesinde 15 kişinin idam edilmesine karar verilmiştir. Bu 15 isimden Adnan Menderes, Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu idam edilirken diğer isimlerin idam cezaları müebbet hapse çevrilmiştir (Aslan, 2014, s. 121). Hakkında idam kararı verilen bu üç ismin 6-17 Eylül 1961 tarihlerinde İmralı'da idam edilmesinden sonra Demokrat Parti dönemi acı bir şekilde sonlanmış ve artık yeni bir döneme adım atılmıştır (Kesme, 2016, s. 102-103).

5. SONUÇ

Cumhuriyetin ilanı ile başlayan tek parti dönemi, yeniden kurulan bir ülkede yeni bir sistemin oturtulmaya çalışılması düşünüldüğünde bir mecburiyetmiş gibi görünüyordu. Fakat bu mecburiyetten doğan eksik ve yanlış politikalar beklenmeyen durumları da beraberinde getirmişti. Kurulan yeni rejimin öncelikli amacı, Batının uzun bir zaman dilimine yayarak ulaştığı çağdaş uygarlık seviyesine kısa bir sürede çıkmaktı. Bu süre zarfında yapılacak reformlar göz önüne alındığında karşı çıkacak kesimlerin olması da kaçınılmaz olacaktı. Bu durumda yapılması gereken tek bir partinin sert bir çizgide ilerleyerek hakim parti konumuna gelmesiydi. CHP'nin izlemiş olduğu bu politika ve yaptığı ani yeniliklere 1929 buhranın getirdiği ekonomik sorunlar da eklenince halkın tepkisi kendini göstermeye başladı. Bu durum bir muhalefet ihtiyacını gözler önüne seriyordu. Bu ihtiyacın karşılanması ise yine CHP eliyle gerçekleşmiş ve SCF kurulmuştur. Yeni bir partinin doğması, halkın umutlarını yeşertmiş haliyle SCF'ye karşı yoğun bir ilgi gösterilmiştir. Bu durum karşısında tedirgin olan CHP çareyi SCF'yi kapatmakta bulmuştur. Genel olarak değerlendirdiğimizde yeni kurulmuş bir sisteme ve Batının uzun sürede gelmiş olduğu çağdaş uygarlık seviyesine bir anda gelmeye çalışmak ve reformlara yaşam tarzı çok farklı olan toplumunda uyum sağlamasını beklemek tek parti sürecinde tepkilerin artmasına ve muhalif hareketlerin doğmasına neden olan ilk aşamalardı. Daha sonra İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik zorluklar ve değişen dünya düzeni de parti içerisindeki muhalif seslerin yükselmesine ve artık çok partili siyasi hayata geçilmesine neden olacaktı. Çok partili siyasi hayata geçiş aşamasında Demokrat Parti'den önce MKP'nin kurulmuş olması CHP için pek bir anlam ifade etmemişti. CHP hep karşılarında ciddi bir muhalefet olmadığından yakındı. Bu nedenle Demokrat Parti'nin gerek duruşu gerek izlediği politika çok partili siyasi hayat ve Türk Demokrasi Tarihi açısından ciddi önem arz etmektedir. Demokrat Parti'den önce farklı partilerin kurulmuş olmasına rağmen Demokrat Parti'nin halk tarafından bu kadar benimsenmesinin nedeni, şüphesiz Celal Bayar ve Adnan Menderes gibi hitabeti kuvvetli ve her şeyden önce halkın dilinden anlayan isimler olmasına dayanıyordu. Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidar olduğu dönemde uyguladığı politikalardan ziyade göz ardı ettiği en önemli husus halk ile arasındaki duvardı. DP bu duvarı yıkmış ve halka uzun zamandır beklediği umut ışığını

vermişti. Türkiye'de 1946 yılında çok partili siyasi hayata geçilmiş olunmasına rağmen hala tek parti döneminin etkileri sürüyordu. Sebebi ise CHP'nin uzun yıllardır elinde tuttuğu iktidarı kaybetme korkusundan kaynaklıydı. Bu noktada DP'nin yaptığı sıkı muhalefet Türk siyasi tarihinde kartları yeniden dağıtmıştır. Öncelikle seçim kanunundaki eksikliklere, ardından da CHP'nin antidemokratik yönetimine, ekonomik alanda uyguladığı yanlış politikalara, radyo ve basın üzerindeki baskılara, seçimlerin yargı tarafından denetlenmesine, Türk halkının en hassas olduğu konu olan dini alandaki uygulamalara dikkat çekerek 1950 yılına kadar ciddi bir muhalefet yürütmüştür. 1950 genel seçimlerinde de halkın hür iradesine dayanarak iktidara gelmiş ve 1954 yılına kadar uzun yıllar adından söz ettirecek uygulamalara imza atmıştır. Demokrat Parti'yi iktidara taşıyan kitleleri, Varlık Vergisi'nden şikayetçi olan kesim ile DP'nin liberal iktisadi vaatlerinden etkilenen ve ezanın Türkçe okutulmasını hoş karşılamayan halk oluşturuyordu. Cumhuriyet Halk Partisi, kaybettiği oylar sayesinde bir nevi halk ile arasına ördüğü duvarı fark etmiş oldu. 14 Mayıs 1950 Genel Seçimi 27 yıllık iktidarın son bulması açısından Türk Siyasi Tarihinde önemli bir yere sahiptir. Oy çokluğu ile iktidara gelme hakkını elde eden DP, oldukça sakin bir havada herhangi bir sorun yaşanmadan İnönü'nün de anlayışlı tavrı neticesinde iktidarı CHP'den devraldı. Genel başkan Celal Bayar cumhurbaşkanlığına geldikten sonra parti genel başkanlığına ve başbakanlık makamına Adnan Menderes'i atadı. Bu süre zarfında oldukça sağduyulu olan Bayar sürecin demokratik usullere uygun olması için elinden geldiğince hassas davranmıştır. Halkın hür iradesiyle iktidara gelen DP için 1954 seçimine kadar geçen süreçte demokratik usuller yavaş yavaş göz ardı edilmeye başlamıştı. Tek parti dönemindeki antidemokratik usullerin, ekonomik zorlukların geride bırakılması için muhalefet ile ortak bir paydada buluşmak yerine muhalefeti karşısına almayı tercih etmesi gergin bir siyasi ortam yaratmıştı. DP, 1954 seçimlerine kadar uyguladığı ekonomik politikalara, olumlu hava muhalefeti de eklenince halkın desteğinde gözle görülür bir artış yaşandı.

1954 seçimlerinde oy oranlarındaki artışla yeniden iktidara gelen Demokrat Parti artık kuruluşundaki programını geride bırakarak muhalefet olduğu dönemde eleştirdiği yoldan ilerliyordu. Adnan Menderes, halkın desteği ile gelmiş olduğu iktidarda zafer sarhoşluğuyla her istediğini yapabileceği düşüncesi ile ilerliyordu. Fakat bu durum hem kendisini hem de partisini çok zor durumlara sürükleyecekti.

Demokrat Parti'nin iktidara geldikten 4 yıl gibi kısa bir süre sonra kapılmış olduğu bu zafer sarhoşluğu ve önündeki en önemli örnek olan CHP iktidarının yapmış olduğu yanlışları kendisinin de yavaş yavaş yapmaya başlayacak olması ileriye dönük en büyük hatasıydı. Öncelikle basının üzerinde artırdığı baskılar, Demokrat Parti'yi halk ile arasında bir köprünün zedelenmesine ve siyasi olarak ciddi önem arz eden basının kendisine karşı bilenmesine yol açacaktı. Bu karar şüphesiz iktidar partisinin aldığı ilk yanlış karardı. Muhalefete karşı uyguladığı kısıtlayıcı politikalar, bilhassa Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı devr-i sabık kararı gibi hem maddi hem de manevi ağır kararların alınması muhalefetin iktidara karşı yoğun bir muhalif tavrı ve eleştirileri de beraberinde getireceğinin göstergesiydi. Demokrat Parti halkın desteğini aldığı o günlerde iktidardaki yerini koruyabilmek için ve en önemlisi de çok partili düzenin tam anlamıyla demokratik bir havada sağlam bir zemine oturtulması için ayrıştırmadan, ılımlı yaklaşım sergilediği bir tavra bürünmeliydi. Böyle bir yol izlemesi seçimlere giden yolda kendisine baraj örmez aksine iktidara taşıyan birer basamak olabilirdi. Demokrat Parti'nin iktidarda bulunduğu süre zarfında yalnızca içerde değil 6-7 Eylül olayları neticesinde dış politikada da yaptığı yanlış hamleler hem itibarını zedeleyecek hem de kendi partisi içerisinde bölünmelere yol açacaktı. Bu bölünmeler iktidardan muhalif kesime doğru bir kaymayı ve muhalif partilerin iktidara karşı iş birliği içine girme girişimini beraberinde getirirken, iktidarın muhalefeti engellemek için başvurduğu kısıtlayıcı ve engelleyici kanunlar bardağı taşıran son damlalardı. Halk ile arasında güzel bir köprü kurmuş olan Demokrat Parti'nin kendini bu kadar kolay kaybetmesi karşısında gördüğü tepkiler kulak ardı edilemeyecek kadar ciddiydi. DP'ye yöneltilen bu eleştiriler 27 Ekim 1957 genel seçiminin zeminini hazırlamıştır.

Muhalefet için oldukça zor geçen bir propaganda sürecinin ardından seçimler 27 Ekim 1957 tarihinde gerçekleşmiştir. Seçimlerin gerçekleşmesi ve sonrası tıpkı öncesi kadar zorlayıcı olmuştur. Muhalefetin seçimlere hile karıştırıldığına dair iddiaları, sonuçların açıklanmasında radyonun erken davranması gibi durumlar ülke genelinde ortalığı iyice alevlendirmişti. Hatta yaşanan olaylar neticesinde can kayıpları ve yaralanmalar bile yaşanmıştı.

Tüm bu yaşanan sürecin ardından Demokrat Parti'nin seçimleri ucu ucuna kazanması aslına bakılırsa ortada kazanılan bir şeyin olmadığını gözler önüne sermeye

yetiyordu. Çünkü bu galibiyet DP'yi destekler nitelikteki seçim sisteminin bir getirisiydi. DP seçim arefesinde siyaset sahnesindeki yerinin ciddi manada sarsıldığını açıkça görmesine rağmen almış olduğu yanlış kararlar doğrultusunda ilerlemesi seçim sonuçlarında net bir şekilde görülüyordu. Sonuçlara bakıldığında DP'nin oy oranlarının muhalefet partilerinin oy oranlarının toplamının altında kaldığı görülüyordu. Hatta CHP ile oy oranlarının birbirine çok yakın olmasına rağmen uygulanan seçim sistemi nedeni ile DP mecliste daha fazla koltuğa sahip olmuştu. Bu sonuçlar muhalefet cephesinde bir zafer olarak değerlendirilirken iktidar için artık ciddi ciddi koltuğun sallandığının habercisi niteliğinde bir sonuçtu. Bu durumda DP'nin 1954-1957 zaman aralığında halkın maddi ve manevi durumunu göz ardı etmemesi ve en önemlisi de muhalefetin eleştirel yönüne yapıcı yaklaşması gerektiğini gözler önüne seriyordu. DP'nin, 1957 genel seçiminde galip gelmiş olması kendisini çok da rahatlatmamıştı. Çünkü karşısında güçlenmiş bir muhalefet vardı. Bu doğrultuda DP'yi bir süredir tedirgin eden acaba askeri bir müdahale ile karşı karşıya kalır mıyız korkusu iyice kendini belli etmişti. Tam bu noktada kendilerini korumak için başvurdukları yollar, DP'yi korumamış aksine kendi elleriyle askeri müdahaleye sürüklemişti. DP'nin seçimler öncesinde yaptığı kısıtlayıcı hamleler seçim sonrasında şiddetini iyice artırmış ve bu durum karşısında muhalefet cephesi iyice kenetlenmişti. Yalnızca muhalefetle karşı değil basına uyguladığı kısıtlayıcı tavır, iktisadi anlamda atılan hatalı adımlar sonucunda hayat pahalılığının artması DP'nin varlığına bir tehdit unsuru oluşturuyordu. Ayrıca DP'nin CHP'ye karşı Tahkikat Komisyonu oluşturması da askeri müdahalenin fitilini ateşleyen son hamle olmuştu. Artık ülkedeki kısıtlayıcı ve zor yaşam şartları yavaş yavaş sokakta kendini hissettirmeye başlamıştı. Öğrenci ayaklanmaları, askeri öğrencilerin yürüyüşleri ile başlayan süreç 27 Mayıs 1960 tarihinde DP'nin korktuğu askeri müdahale ile sonuçlandı. Türk siyasi tarihinin en önemli dönemlerinden olan 1957 genel seçiminin yaşandığı bu süreç her şeyden önce demokrasi adına oluşan birden fazla partinin siyaset yapma imkanı bulduğu ortamda yönetimi elde etmek için verilen mücadelenin aslında bundan fazlası olduğunu gözler önüne sermektedir. 1957 genel seçimi, iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkinin, yalnızca yönetimi elde etmek üzerine kurulu olduğunu, iyi yönetimin ve olması gereken karşılıklı fikir alışverişinin göz ardı edildiği bir seçim olarak tarihteki yerini almıştır. Demokrat Parti'nin iktidara gelmiş olduğu 1950 yılından itibaren iktidarda aldığı süre boyunca yapılan

hatanın net bir şekilde yalnızca iktidardaki yerini korumaya yönelik hamlelerinden doğduğunu görmekteyiz. Çok partili siyasi dönemin en önemli partisi olması nedeniyle ve tabi ki önünde çok uzun bir süre ülkede siyasi mekanizmayı tek başına yöneten bir partinin attığı doğru ve yanlış adımları çok hızlı unutması da siyaset sahnesindeki yerini kaybetmesinin önemli etkenlerindendi. Tek Partili sürecin ardından halk için bir umut ışığı olan DP'nin iktidarda yerini uzun süre muhafaza edebilmesi için şüphesiz yapması gereken öncelikle muhalefet ve basın ile arasını iyi tutarak daha çok halkın ve ülkenin gereksinimlerine odaklanmasıydı. Bir tarafta ekonomik zorluklarla mücadele dururken iktidarın muhalefete ve basına karşı ciddi kısıtlayıcı önlemler alması hem halkın gözünde hem de siyaset sahnesinde itibarını zedelemeye yetmişti. Muhalefet cephesinden yükselen seslere bakıldığında iktidara yöneltilen çoğu eleştirinin baskılar ve halkın içinde bulunduğu zor duruma yönelik olduğunu görmek mümkündür. Tam olarak bu noktada bile akla iktidar partisinin yapılan eleştirileri susturmak yerine kulak vermesi doğrultusunda hem sorunların çözüme kavuşturulabileceği hem de iktidardaki yerini koruyabileceği düşüncesi geliyor. İktidarın yalnızca siyaset sahnesindeki yerini korumaya odaklanması ve akabinde aldığı kısıtlayıcı kararlar yerini sağlamlaştırmamış aksine sonunu hazırlamıştır. Tam bu noktada muhalefetin gösterdiği eleştirel tavra karşı yapıcı yaklaşılmaması, dışardan bir gözle içindeki bulundukları yanlış tutumlarına bakamaması iktidarın bulunduğu konumu zedeleyen bir diğer tutumdur. 1957 genel seçimini bu tavırla bir şekilde sonlandıran DP'nin ihtilale giden süreci de aynı tavırla sürdürmesi şüphesiz en önemli hatasıydı. Aslına bakılırsa seçim öncesinde de net bir şekilde görülen hataları seçim sonrasında da muhalefet tarafından her fırsatta dile getirilmiş hatta bir ihtilalin söz konusu olabileceğine dair iktidarın kendi içerisinde söylemler ortaya çıkmış fakat buna rağmen sergilenen tutuma çeki düzen verilmemiştir. Yaşanan tüm bu sürece bakıldığında 1957 genel seçiminin DP için büyük bir şans olduğu görülüyor. İhtilale giden yolun iyi değerlendirilmesi, yönetimde iyileştirilmeye gidilmesi, açıkça yapılan eleştirilerin değerlendirilip uygulanan sistemin düzeltilmesi için kazanılan bu seçim büyük bir şanstı. İktidarın, muhalefetin özellikle değindiği sorunlara odaklanıp ülkenin selameti için yapılan teklifleri kulak ardı etmeseydi tüm bu zorlu süreç belki de yaşanmayacak, ilerleyen dönemde ülke askeri bir müdahale ile karşı karşıya kalmayacaktı.

KAYNAKÇA

AĞAOĞLU, S. , (1992), *Siyasî Günlük (Demokrat Parti'nin Kuruluşu),* İstanbul: İletişim Yayınları.

AHMAD, F. , (1995), *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Ahmad, Feroz (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)* (4. Baskı). İstanbul: Hil Yayınları.

AKŞİN, S. , (2000) , *Türkiye Tarihi*, Cilt: 4, İstanbul: Cem Yayınevi

ALBAYRAK, (2004), *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960),* Ankara: Phoenix Yayın.

ARASLI, O. , (1972), *Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı*, Ankara: Sevinç Matbaası.

ARSLAN, Z. , (2013), *Türk Parlamento Tarihi*, 11. Dönem, Cilt 1, 1957-1960 Yasama Faaliyetleri, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

AYDEMİR, Ş. S. , (2011), *İkinci Adam 1950-1964*, Cilt: 3, İstanbul: Remzi Kitabevi.

AYDEMİR, Ş.A. (1993), *Menderes'in Dramı* , İstanbul: Remzi Kitabevi.

BABAN, C. , (1970), *Politika Galerisi (Büstler ve Portreler)* , İstanbul: Remzi Kitabevi.

BURÇAK, R., (1998), *On Yılın Anıları (1950-1960),* Ankara: Demokratlar Kulübü.

BİRAND, M.A. , DÜNDAR, C. , ÇAPLI, B. , (1991), *Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu*, İstanbul: Milliyet Yayınları.

ÇAVDAR, T. , (1999), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, İmge Kitabevi.

ÇUFALI, M. , (2012), *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM VIII. Dönem (1946-1950), Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

ERER, T. , (1970), *On Yılın Mücadelesi*, İstanbul: Ticaret Postası Matbaası.

EROĞUL, C. , (2014), *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İstanbul: Yordam Kitap.

İNAN, S. , HAYTAOĞLU, E. , (2006), *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Ankara.

İNALCIK, H. (2002), *Genel Türk Tarihi* , Ankara: Balkan Ciltevi.

İNCİOĞLU, N. K. , (2000), *Türkiye'de Çok Partili Sisteme Geçiş ve Demokrasi Sorunları*, Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

KARPAT, K. (2010), *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

KAYA, M.O. , (1997), *Türkiye'de 1950-1960 Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkileri*, İzmir.

KOCABAŞ, S. , (2009), *İnönü Dönemi Milli Şef Yönetimi ve Demokrasiye Geçiş 1938-1950* , 1923'den 2023'e Türkiye, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, İstanbul.

NEZİROĞLU, İ. , YILMAZ, T. , (2013), *Hükümetler Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri* , Cilt 2, Ankara: TBMM Basımevi.

ÖNER, K. , (1948), *Siyasi Hatıralarım ve Biz de Demokrasi*, İstanbul: Osman Bey Matbaası.

SARIBAY, A. Y. , (2001), *Türkiye'de Demokrasi ve Politik Partiler*, İstanbul: Alfa Yayınları.

TEZİÇ, E. , (1976), *100 Soruda Siyasi Partiler (Partilerin Hukuki Rejimi ve Türkiye'de Partiler)*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

TİMUR, T. , (2003), *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, İstanbul: İmge Yayınları.

TOPUZ, H. (1996) *100 Soruda Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi Davalar, Hapisler, Saldırılar, Faili Meçhul Cinayetler Ve Holdingler*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

TOKER, M. (1990), *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.

TOKER, (1991), *DP Yokuş Aşağı 1954-1957*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

TURAN, E. (2003) *Darbe Arası Türkiye 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül*.

TUNCER, E. (2012), *1957 Seçimleri*, Ankara: TESAV Danışmanlık ve Yayıncılık İşletmesi.

TUNCER, E, (2003), *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler 1877-2002*, Ankara: TESAV Yayınları.

TUNCER, E. ,KASAPBAŞ, C. , TUNCER, B. , (2003), *Seçim 2002 Sayısal ve Siyasal Değerlendirme*, Ankara: TESAV Yayınları.

TUNÇAY, M. , (1999), *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

TUNA, I. , (2018), *Türkiye'de İktidar- Muhalefet İlişkileri*, İstanbul: Libra Yayın.

TUNAYA, T. Z. , (1966), *Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku*, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.

TUNAYA, T. Z. , (1952), *Türkiye'de Siyasi Partiler*, İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları.

URAN, H. , (2008), *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

YALMAN, A. , (1997), *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim(1922-1971)*, Cilt 2, İstanbul: Pera Turizm.

YÜCEL, M. S. , (2001), *Demokrat Parti*, İstanbul: Ülke Kitapları.

MAKALELER

AKKAYA, B. , (2011), İç ve Dış Gelişmeler Çerçevesinde Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş ve 1946 Seçimleri, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 43-62.

ALBAYRAK, M. , (2008), Hürriyet Partisi'nin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri Ve Önemi, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 24(71), 341-380.

ALDIKAÇTI, O. , (1959), 27 Ekim 1957 Milletvekilleri Seçimi, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 24(1-4), 13-25.

ASLANER, M. , (2022), İki Darbe Arasında Türkiye'de Demokrasi (1960-1980), *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 579-607.

BABAOĞLU, R. , (2017), İngiliz Belgelerinde Türkiye'nin Demokrasiye Geçiş Yılları: Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve 1946 Seçimleri, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10), 371-402.

BENHÜR, Ç. , (2008), 1945-1946 Yıllarında Türkiye'de Politik Gelişmelere Genel Bakış, *Journal of Qafqaz University*, (24), 30-40.

BURGAÇ, M. , (2013), 1946 Genel Seçimlerinde Propaganda, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırma Dergisi*, 13(26), 163-184.

BULUT, S. , (2009), Üçüncü Dönem DP İktidarı 1957-1960 Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu, *Akademik Bakış*, 2(4), 125-145.

ÇAKIR, H. , YAVALAR, D. , (2017), Demokrat Parti İktidarı ve Basın, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, İletişim Fakültesi, Erciyes Üniversitesi, 6(3), 1-14.

ÇELEBİ, O. , (2015), Türkiye'de Demokrasinin Sancılı Doğumu 1946 Seçimleri, *Uluslararası Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi Dergisi*, Tarih Bölümü, Fen Edebiyat Fakültesi, Bozok Üniversitesi, 10(1), 251-272.

DAĞCI, G. T. , (2005), *Türk Siyasi Tarihinde Hürriyet Partisi'nin Yeri*, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, İstanbul Üniversitesi, 0(8), 15-29.

ERASLAN, C. , (1998), Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayatın Kurulmasında Bir Dönüm Noktası: 12 Temmuz (1947) Beyannamesi, *Atatürk Yolu Dergisi*, 6(22).

ERYILMAZ, H. , (2019), 1954-57 Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkileri, *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 72-88.

GÜLEN, A. , (2015), Türkiye'de Demokratikleşme Sürecinin İlk Yansımaları: 1946 Genel Seçimi ve Cumhurbaşkanlığı Seçimi, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırma Dergisi*, 15(30), 221-249.

GÜLEN, A. , (2019), Siyasi Partilerin Propagandaları Ekseninde 1977 Genel Seçimi, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (65), 119-157.

GÜLSÜNLER, M. , ERTÜRK, H. , (2013), Demokrat Parti'nin 1946-1950 Yılları Arasındaki Halkla İlişkiler Stratejileri, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, 7(3), 90-99.

HAYTA, N. , KIRIŞ, Ö. , (2020), Demokrat Parti İktidarının ilk Dönemi ve Refik Koraltan (1950-1954), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* (67), 323-346.

İNAN, S. , (2004), Muhalefetin İstemediği İlk Erken Seçim: 1946 Belediye Seçimleri, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 13(1), 50-66.

KAYA, Y. (2018), 1957 Genel Seçimlerinin Türk Siyasi Hayatına Yansımaları, *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (20), 585-600.

KAYIŞ, Y. , (2008), 1946 Belediye Seçimleri ve Basın, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7(16), 397-419.

KAAN, O. , (2021), Türkiye'nin Demokrasi Tarihinde 1946 Yılı Seçimleri, *Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (25), 343-366.

KILAVUZ, N. , (2021), Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partiler Tarihinde Bir İnceleme Millet Partisi (1948-1977), *Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(3), 1260-1270.

KIRIŞ, Ö. , (2021) , Türk Siyasi Tarihinde 1950 Seçimleri Sürecinde Söylem ve Tartışmalar, *Belgi Dergisi*, (22), 399-424.

LİMONCUOĞLU, A. , (2018), Türkiye'de Üçüncü Yolun Başı; Millet Partisi (1948), *Akademik Hassasiyetler*, İstanbul Gelişim Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, 5(10), 145-155.

MURAT, T. (2015), 1946 Erken Genel Seçimlerinde Demokrat Parti'nin Tutumu, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 110(217), 143-166.

OLGUN, K. (2011), Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(79), 1-36.

ÖZDURĞUN, Y. , PINAR, M. , (2021), 1946 Belediye Seçimleri ve Urfa'daki Yansımaları, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 7(2), 711-726.

ÖZENÇ, B. , (2019), Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Dönüm Noktası Olarak 1946 Seçimleri, *Türk Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1), 71-92.

ÖZKÜÇÜK, A. , (2011), Demokrat Parti'nin Demokrasi Söylemleri (1946-1957), *Tarih Okulu Dergisi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, 2012(12), 95-115.

ÖZTÜRKCİ, A. , (2019), Siyasal Katılım ve İfade Özgürlüğü Bağlamlarında Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresi (20-25 Haziran 1949), *Mediterranean Journal of Humanities*, 9(1), 287-299.

ŞAHİN, E. , TUNÇ, B. , (2015), Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 31-69.

TURP, M. , (2018), Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Mihenk Taşı: Basında 1950 Seçimleri, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18(37), 677-714.

YILMAZ, E. (2010), 1946 Seçiminde Öne Çıkan Bazı Hususlar, ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 1(1), 177-188.

YÜCEL, M. S. , (2002), Menderes Dönemi (1950-1960) ve Demokrasiye Geçiş, *Türkler Ansiklopedisi XVI*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 16, 835-854.

TEZLER

ASLAN, E. (2014), *Türkiye'nin İç Siyasetinde Demokrat Parti*, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi.

AYDIN, A. , (2010), *Celal Bayar Dönemi Genel Seçimleri Ve TBMM (1950-1960)*, Türkiye Cumhuriyeti Bili Dalı, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

ATAYAKUL, F. , (2007), *Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.

ÇAYLAK, A. , (2004), *Türk Siyasal Hayatında Osman Bölükbaşı*, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.

ÇETİNKAYA, S. (2015), *Türkiye'de İktidar-Muhalefet İlişkileri (1954-1960*), Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi.

ERTEM, S. , (2021), *27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesinin Basına Yansımaları*, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi.

GÖKÜŞ, M. , (1999), *Demokrat Parti Döneminde Bürokrasi Siyasi İktidar İlişkileri*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

KARLI, İ. , (2009), *1946-2007 Türk Basınında Milletvekili Genel Seçimleri*, Genel Gazetecilik Bilim Dalı, İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.

KESME, Ö. (2016), *Türk Basınında 1957 Seçimleri Ve Partilerin Propagandaları*, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi.

ÖZGÜL, B. , (2002), *Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi,* Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi.

PAKSOY, İ. , (2008) , *Tek Parti Dönemi Siyaset Kültürünün Sonrası Döneme Etkileri*, Tarih Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi.

ŞİMŞEK, S. , (2008), *Türk Siyasi Hayatında Ahmet Tahtakılıç,* Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi.

TEKSOY, B. , (2010), *Demokrat Parti'de Parti İçi Demokrasi*, Türkiye Cumhuriyeti Tarih Programı, Tarih Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

UNAT, K. (2015), *Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Seçim Propagandaları (192-1957)*, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.

SÜRELİ YAYINLAR

Cumhuriyet Gazetesi

Ulus Gazetesi

Akşam Gazetesi

Zafer Gazetesi

Son Posta Gazetesi

Akis Dergisi

Forum Dergisi

Vatan Gazetesi

Resmi Gazete

RESMİ YAYINLAR

TBMM, ZC, Devre: 10, İnikat: 46, Cilt: XVII, s. 765–766 1956.

TBMM, ZC, Devre: 11, İnikat: 10, Cilt: 1, s. 57-64 01.11.1957.

EKLER

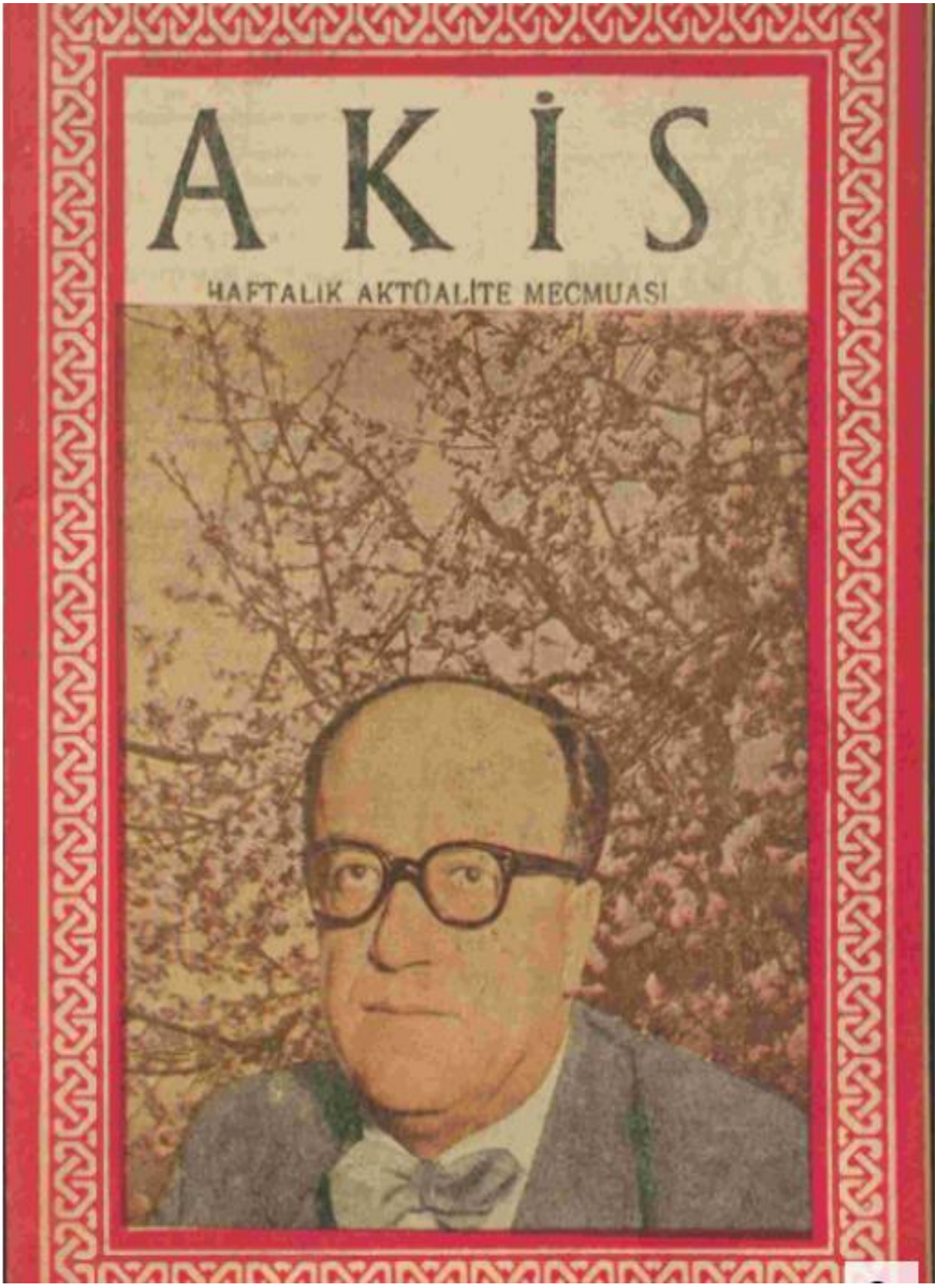
EK-1.

27 EKİM 1957 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMİ SONUÇLARI								
			SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLERİN VE BAĞIMSIZLARIN ALDIĞI OY SAYISI					
İL ADI	SEÇMEN SAYISI	OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI	DEMOKRAT PARTİ	CUMHURİYET HALK PARTİSİ	CUMHURİYETÇİ MİLLET PARTİSİ	HÜRRİYET PARTİSİ	VATAN PARTİSİ	BAĞIMSIZLAR
ADANA	298.849	228.037	96.197	125.040	4.897	695		
ADIYAMAN	92.851	76.563	37.868	28.684	253	9.236		
AFYONKARAHİSAR	198.451	150.984	72.811	45.271	33.195			
AĞRI	70.664	58.443	29.079	24.028	4.851			22
AMASYA	110.042	93.398	42.922	41.877	6.853	1.095		
ANKARA	580.476	392.148	145.836	178.844	52.250	13.412		23
ANTALYA	175.402	130.386	65.698	52.358	1.419	9.065		
ARTVİN	87.476	63.418	31.180	25.063	379	6.104		
AYDIN	222.379	181.963	109.947	62.981	3.960	4.073		
BALIKESİR	334.690	267.368	143.724	92.053	4.266	22.561		
BİLECİK	76.836	65.433	31.751	26.686	2.090	4.545		
BİNGÖL	47.242	38.262	13.219	11.635	2.209	1.200		3.665
BİTLİS	40.836	32.621	19.750	12.136	402	137		
BOLU	163.672	131.958	70.223	49.932	9.598			14
BURDUR	80.802	63.439	20.460	19.218	208	22.438		
BURSA	338.026	270.653	156.590	78.061	14.345	20.296		194
ÇANAKKALE	162.287	136.262	75.687	48.298	5.835	5.847		
ÇANKIRI	106.860	80.891	28.533	30.177	19.786	1.966		
ÇORUM	192.669	156.955	71.068	53.407	27.786	3.956		
DENİZLİ	192.677	155.078	78.589	68.352	2.095	4.785		
DİYARBAKIR	168.692	114.471	56.309	33.820	900	22.466		
EDİRNE	122.324	104.367	55.269	38.666	6.873	2.992		
ELAZIĞ	114.767	83.128	34.433	36.630	3.065	8.293		
ERZİNCAN	93.890	73.108	19.611	34.305	6.593	401		
ERZURUM	208.352	161.229	80.990	52.090	22.061	6.124		
ESKİŞEHİR	173.461	132.842	68.676	48.972	6.419	7.875		
GAZİANTEP	176.236	150.075	70.848	69.762	2.294	4.613		
GİRESUN	167.110	128.326	55.645	53.854	12.548	4.594		
GÜMÜŞHANE	106.666	80.265	38.074	39.416	960	1.151		
HAKKARİ	25.358	19.308	13.068	5.907		294		
HATAY	172.193	135.238	60.617	62.562	2.653	7.503		
ISPARTA	106.591	83.114	36.179	26.050	575	19.265		
MERSİN	190.336	143.222	67.205	63.075	2.032	10.754		
İSTANBUL	979.044	616.474	315.967	249.097	25.779	15.325	130	60

27 EKİM 1957 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMİ SONUÇLARI								
			SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLERİN VE BAĞIMSIZLARIN ALDIĞI OY SAYISI					
İL ADI	SEÇMEN SAYISI	OY KULLANAN SEÇMEN SAYISI	DEMOKRAT PARTİ	CUMHURİYET HALK PARTİSİ	CUMHURİYETÇİ MİLLET PARTİSİ	HÜRRİYET PARTİSİ	VATAN PARTİSİ	BAĞIMSIZLAR
İZMİR	516.672	398.150	217.677	166.661	4.814	8.768	69	9
KARS	194.078	155.530	56.742	90.368	1.161	6.068		6
KASTAMONU	202.230	155.312	69.027	62.343	18.326	4.824		
KAYSERİ	211.800	160.106	77.790	68.674	9.298	3.581		
KIRKLARELİ	110.766	93.824	49.417	36.013	3.319	4.204		2
KIRŞEHİR	74.182	60.923	15.460	6.973	38.422			
KOCAELİ	129.281	98.208	49.517	38.300	5.727	4.047		
KONYA	416.013	212.605	137.709	127.132	32.501	13.727		
KÜTAHYA	174.169	139.012	73.429	43.881	16.484	7.761		
MALATYA	160.416	120.295	39.229	78.175	847	1.483		
MANİSA	300.137	247.669	139.896	81.714	6.055	18.422		
KAHRAMANMARAŞ	153.085	109.985	45.890	49.252	13.922			
MARDİN	134.107	105.685	48.379	55.571	651			
MUĞLA	137.336	110.418	60.321	47.305	1.201	912		
MUŞ	55.529	42.327	19.360	13.500	3.588	6.316		1.726
NEVŞEHİR	84.186	68.733	28.878	19.593	19.706			
NİĞDE	131.692	101.664	40.373	40.817	18.606	483		
ORDU	185.140	143.719	61.075	72.837	6.145	1.739		
RİZE	110.800	82.217	41.070	24.991	14.954	148		
SAKARYA	147.842	120.909	70.248	34.110	6.144	8.665		8
SAMSUN	276.008	212.366	102.213	94.774	10.452	4.431		
SİİRT	74.605	58.114	27.954	24.510	423	3.620		
SİNOP	112.608	84.494	31.716	31.070	20.857			
SİVAS	270.979	221.955	87.126	116.703	16.300			
TEKİRDAĞ	129.349	102.009	52.440	42.058	7.147			16
TOKAT	184.601	151.617	67.282	73.054	6.524	2.963		
TRABZON	229.851	159.838	63.237	58.833	8.550	2.204		58
TUNCELİ	51.929	41.019	13.178	20.266		4.419		
ŞANLIURFA	166.416	126.035	57.017	65.096	3.136	225		
UŞAK	86.009	69.836	22.613	28.846	17.138	314		
VAN	65.756	53.563	22.266	29.950	632			
YOZGAT	166.850	137.967	59.933	44.756	31.922	172		
ZONGULDAK	255.994	208.418	110.136	76.663	17.202	3.124		

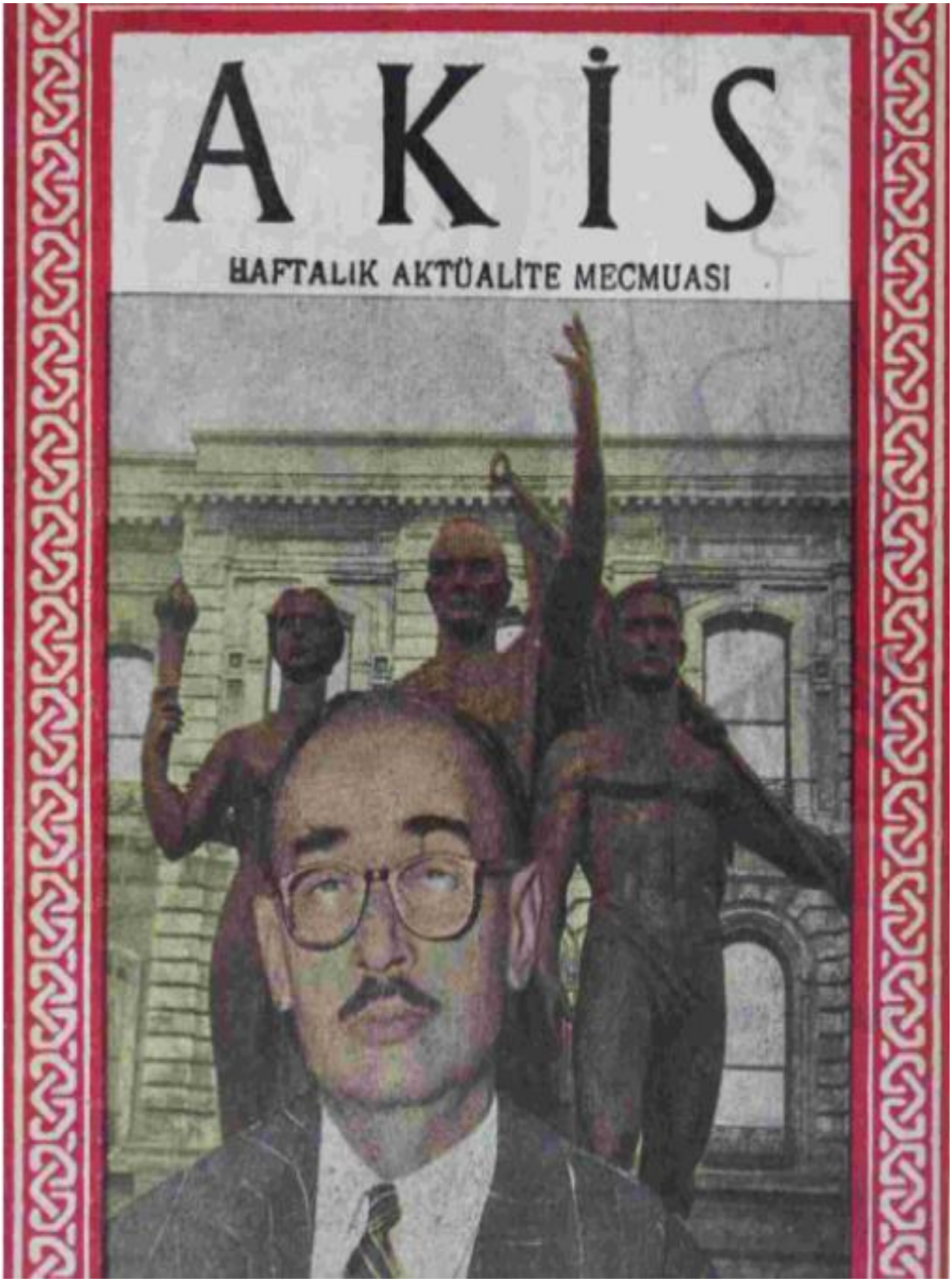
1957 Genel Seçimi Partilerin İllere Göre Aldıkları Oy Sayıları.

EK-2.

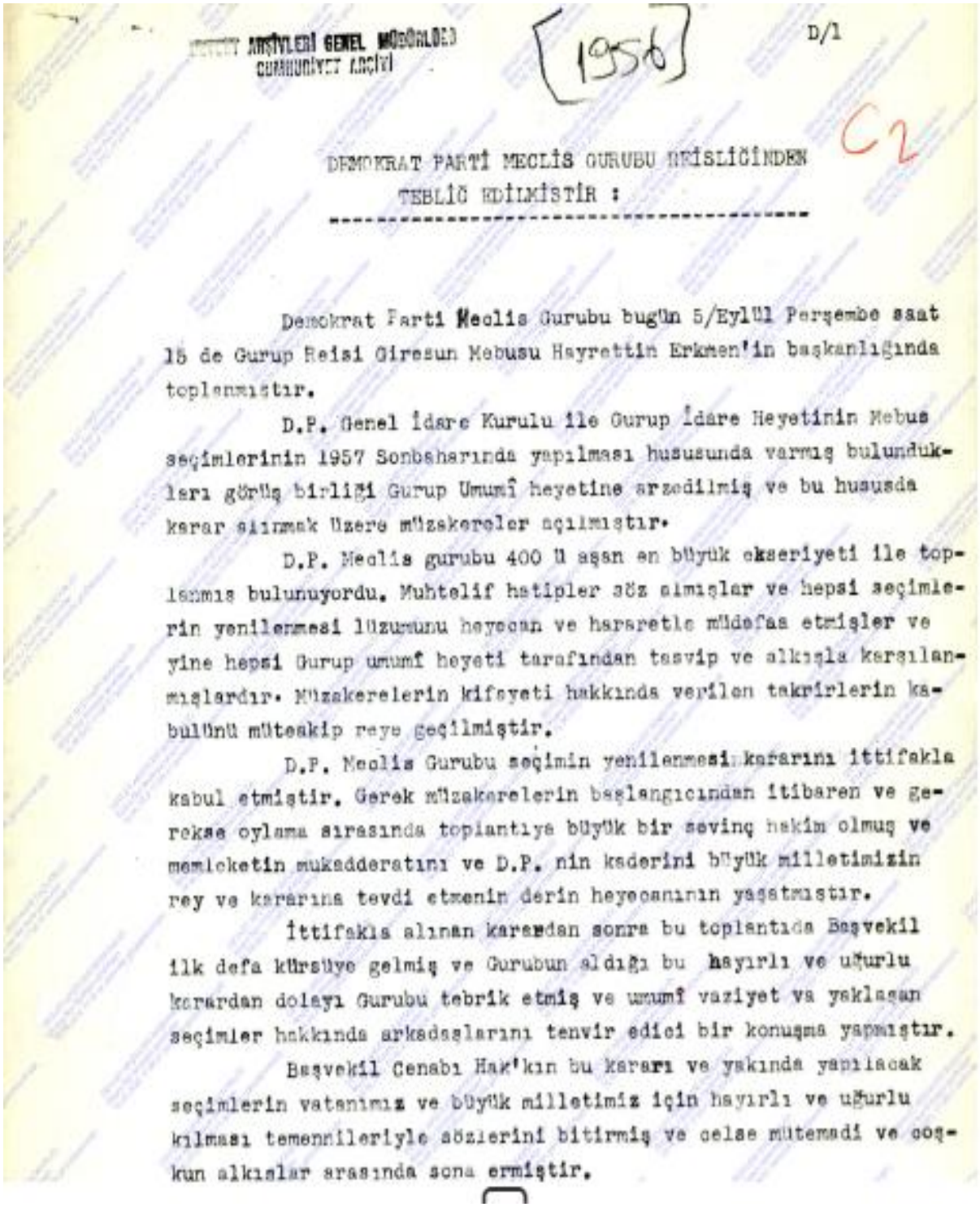
12 Mayıs 1957 Tarihli Akis Dergisi

EK-3.

9 Şubat 1957 Tarihli Akis Dergisi

EK-4.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

[1956]

D/1

C2

DEMOKRAT PARTİ MECLİS GURUBU RİYASETİNDEN
TEBLİĞ EDİLMİŞTİR :

Demokrat Parti Meclis Gurubu bugün 5/Eylül Perşembe saat 15 de Gurup Reisi Giresun Mebusu Hayrettin Erkmen'in başkanlığında toplanmıştır.

D.P. Genel İdare Kurulu ile Gurup İdare Heyetinin Mebus seçimlerinin 1957 Sonbaharında yapılması hususunda varmış bulundukları görüş birliği Gurup Umumî heyetine arzedilmiş ve bu hususda karar alınmak üzere müzakereler açılmıştır.

D.P. Meclis gurubu 400 ü aşan en büyük ekseriyeti ile toplanmış bulunuyordu. Muhtelif hatipler söz almışlar ve hepsi seçimlerin yenilenmesi lüzumunu heyecan ve hararetle müdafaa etmişler ve yine hepsi Gurup umumî heyeti tarafından tasvip ve alkışla karşılanmışlardır. Müzakerelerin kifayeti hakkında verilen takrirlerin kabulünü müteakip reye geçilmiştir.

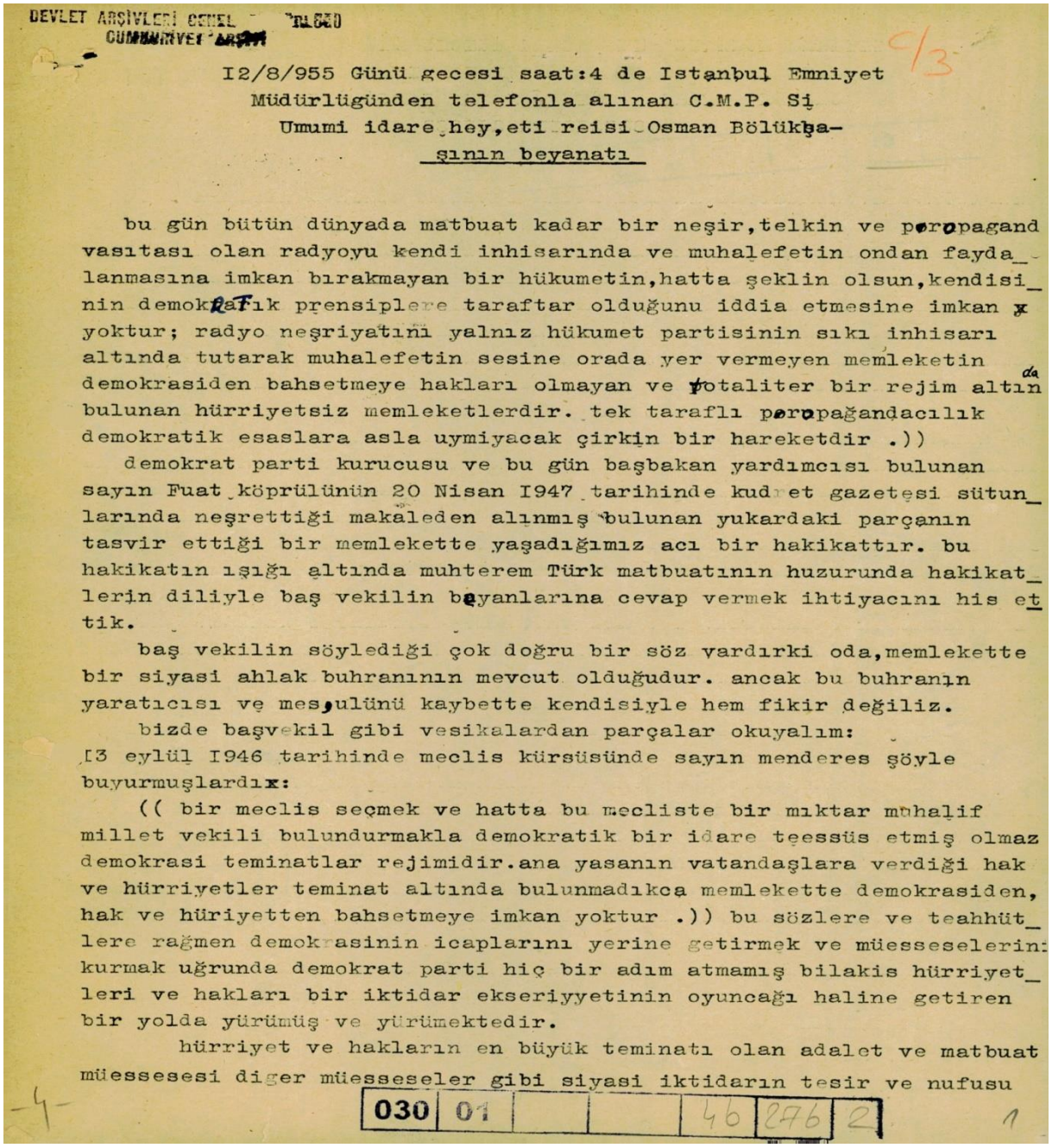
D.P. Meclis Gurubu seçimin yenilenmesi kararını ittifakla kabul etmiştir. Gerek müzakerelerin başlangıcından itibaren ve gerekse oylama sırasında toplantıya büyük bir sevinç hakim olmuş ve memleketin mukadderatını ve D.P. nin kaderini büyük milletimizin rey ve kararına tevdi etmenin derin heyecanının yaşatmıştır.

İttifakla alınan karardan sonra bu toplantıda Başvekil ilk defa kürsüye gelmiş ve Gurubun aldığı bu hayırlı ve uğurlu kararından dolayı Gurubu tebrik etmiş ve umumî vaziyet ve yaklaşan seçimler hakkında arkadaşlarını tenvir edici bir konuşma yapmıştır.

Başvekil Cenabı Hak'kın bu kararı ve yakında yapılacak seçimlerin vatanımız ve büyük milletimiz için hayırlı ve uğurlu kılması temennileriyle sözlerini bitirmiş ve celse müteakip ve coşkun alkışlar arasında sona ermiştir.

Demokrat Parti'nin 1956 Yılında Seçimlerin Yenilenmesine Yönelik Yayınladığı Tebliğ.

EK-5.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL [illegible]
CUMHURİYET [illegible]

9/3

I2/8/955 Günü gecesi saat:4 de Istanbul Emniyet Müdürlügünden telefonla alınan C.M.P. Si Umumi idare hey,eti reisi Osman Bölükba- şının beyanatı

bu gün bütün dünyada matbuat kadar bir neşir,telkin ve propagand vasıtası olan radyoyu kendi inhisarında ve muhalefetin ondan fayda- lanmasına imkan bırakmayan bir hükumetin,hatta şeklin olsun,kendisi- nin demokratik prensiplere taraftar olduğunu iddia etmesine imkan yoktur; radyo neşriyatını yalnız hükumet partisinin sıkı inhisarı altında tutarak muhalefetin sesine orada yer vermeyen memleketin demokrasiden bahsetmeye hakları olmayan ve totaliter bir rejim altında bulunan hürriyetsiz memleketlerdir. tek taraflı propagandacılık demokratik esaslara asla uymiyacak çirkin bir hareketdir .))

demokrat parti kurucusu ve bu gün başbakan yardımcısı bulunan sayın Fuat köprülünün 20 Nisan I947 tarihinde kudret gazetesi sütun- larında neşrettiği makaleden alınmış bulunan yukardaki parçanın tasvir ettiği bir memlekette yaşadığımız acı bir hakikattır. bu hakikatın ışığı altında muhterem Türk matbuatının huzurunda hakikat- lerin diliyle baş vekilin beyanlarına cevap vermek ihtiyacını his et tik.

baş vekilin söylediği çok doğru bir söz vardırki oda,memlekette bir siyasi ahlak buhranının mevcut olduğudur. ancak bu buhranın yaratıcısı ve mesulünü kaybette kendisiyle hem fikir değiliz.

bizde başvekil gibi vesikalardan parçalar okuyalım:

[3 eylül I946 tarihinde meclis kürsüsünde sayın menderes şöyle buyurmuşlardır:

((bir meclis seçmek ve hatta bu mecliste bir mıktar muhalif millet vekili bulundurmakla demokratik bir idare teessüs etmiş olmaz demokrasi teminatlar rejimidir.ana yasanın vatandaşlara verdiği hak ve hürriyetler teminat altında bulunmadıkca memlekette demokrasiden, hak ve hüriyetten bahsetmeye imkan yoktur .)) bu sözlere ve teahhüt- lere rağmen demokrasinin icaplarını yerine getirmek ve müesseselerin kurmak uğrunda demokrat parti hiç bir adım atmamış bilakis hürriyet- leri ve hakları bir iktidar ekseriyyetinin oyuncağı haline getiren bir yolda yürümüş ve yürümektedir.

hürriyet ve hakların en büyük teminatı olan adalet ve matbuat müessesesi diger müesseseler gibi siyasi iktidarın tesir ve nufusu

-4-

030 01 46 276 2 1

Osman Bölükbaşı'nın İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü'nden telefon ile ilettiği beyanatı.

BEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

altına konmuştur. kırşehir kanunu ile demokrasinin temeli olan vatandaşın hür iradesi tamamiyle çiğnenmiş ve baskı altına alınmıştır. mahkemelerden sadır olan ve henüz kesinleşmemiş bulunan hükümler muhalefet aleyhine olduğu zaman hakimleri met eden muhalifler leyhine olduğu zaman hakimlere hücum eden ve böylece suçu suçluyu ve verilecek cezayı ((ben tayin edeceğim)) iddiasında bulunan bir zihniyetin esiri olan bir rejim kurulmuşturki buna demokrasi demeğe imkan yoktur ana yasanın ve insan haklarının tanıdığı en mukaddes hakları ve prensipleri fiilen ve hukuken ihlal eden bu gidiş karşısında türkiyede bir rejim buhranı yoktur denemez.

bilakis, böyle bir buhranın mevcudiyetini söylemek bir hak ve vazife olur . dün söylenenlerin bu gün aksini söylemek ve yapmak siyasi ahlak buhranının bir tezahürü ise bu mevzuda davacı olmağa kalkışmak bir kısım demokrat parti liderleri için akıllı ve kârlı bir hareket sayılamaz. muhalefetde iken memleketin baka ve selametini demokratik bir hukuk devleti nizamının teessüsünde gören ve bu vaitlerle iktidara geldikten sonra potalitar bir yolu tercih edenlerin kendilerine sözlerini hatırlatan muhalefeti vatan perver olmamakla iddihama kalkışmaları cüretkarlığıda aşan bir harekettir. maddi imkanlar niyetinde her iktidarın ele alabileceği kalkınma hareketlerini bir milletin varlığının temeli olan ve bu gün son derece kısılan hak ve hürriyetlere bir karşılık olarak göstermek totaliter zihniyetin bariz bir tezahürüdür.

biz istiklal mücadelesi gibi bir mucizeyi hürriyet ve murakabe içinde başarmış bir milletiz . hürriyeti terakkiye mani imiş gibi göstermeye kalkışmak huzuru sükuna ihtiyacımız vardır demek ciddiye alınacak bir hareket değildir. .

seçimlere girmemek ve seçim emniyeti mevzuu

I946 millet yekilleri seçimlerine ait hadiseler henüz ortada yokken belediye seçimleri öne alındı diye demokrat partinin yalnız bu sebebden belediye seçimlerine iştirak etmediğini sayın başvekile hatırlatmak isteriz gizli rey ve aleni tasnif gibi Secim emniyetini sağlayacak kartların bumunmamasını sayın Menderes I948 Ara seçimlerine demokrat partinin İştirak etmemesine haklı gösteren bir sebeb olarak ileri sürmektedir .

Gizli rei belki münferit, seçmene iktidarın hışmından koruyabilir fakat köyleri, nahiyeleri, kazaları, vilayetleri, ve

2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Bölgeleri koruyamaz . Zira demokrat parti Topdan kendine rei verenler dahil bölgeleri cezalandırmak usulunu Kırşehire tatbik ettigi muamele ile keşfetmiş bulunmaktadır . O günden bu güne kadar kırşehirde bir tethiş baskı havası esmekte . seçmenlere ve seçilenlere karşı her türlü baskı ve tertiplere baş vurulmaktadır.
sayın Menderes muhalefette iken bir anbar buğdayın mosturası bir avuç buğdaydır buyururlardı.kırşehrin maruz kaldığı muamele ve orada ceryan eden hadiseler iktidar anbarından alınmış bir avuç numune sayılmalıdır .

geçenlerde kırşehirde C.M.P. si genel başkanı tahta kılıç Fuat arna Kırşehir mebusları Ahmet Bilgin ve Tahir Haşerin maruz kaldıkları tertip tecavüzü efkarı umumiye bilmektedir . bu hadise üzerine Kırşehir kaymakamına bir protesto telgrafı çeken Akhisarlı üç vatandaşa kaymakamın yazdığı ibret dolu mektubun fotokopisini muhterem matbuat mümessillerine takdim ediyoruz. bu mektupda müteacavizler masum . şerefli ve unurlu insanlar olarak tasvir edilmekte hadisenin mağduru olan Kırşehirin millet vekili Ahmet bilginde tecavüzün tertipcisi olarak gösterilmektedir. Kırşehir demokrat parti başkanının çıkardığı Kırşehir gazetesinde tel çeken vatandaşları tenvir edecek tarafsız bir gazete olarak vasıflandırılmaktadır.işin en feci ve hazin tarafı kaymakamın Kırşehir mebusu Ahmet bilginin tezyif ve tahkir için onun arap ırkından olduğunu yazmasıdır . bu suretle kaymakam Türkiye için milli bir felaket kaynağı teşkil edebilecek mahiyette olan ve türkiye cumhuriyeti millet anlayışı dışında bir ırkcılık meselesini eline almakta ve ahmet bilgine sırf Hatay lı olduğu için arap ırkından demektedir. böyleçede hatay araptır deyen bir devletin tezine yardımcı olmaktadır .

yine mektupda şerefli vatandaş olarak tasvir edilenlerden biri, C.M.P.si idare hey,eti azası avukat ekrem ulutayın evini bir polisle gece taşlarken yakalnmış ve bu suçtan mahkum ve tevkif edilmiştir . Kırşehirdeki baskıların son zincirini teşkil eden bu hadiseler üzerine Kırşehir mebusları Ahmet Bilgin ve Tahir Taşer dahiliye vekilini ziyaret ederek bir muhtıra ile sizlere takdim rdilen mektubun fotokopisini bir ay evvel vekiline makamında tevdi etmişlerdir. bu müracaata rağmen kaymakam yerinde durmaktadır bu zehniyetdeki bir idarenin seçim emniyeti vardır. her şey kanun dairesinde ceryan ediyor. iddialarını ciddiye almak elbette mümkün değildir

030 | 01 | | | 46 | 276 | 2 | 3

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

daha umumi olarak,bir vatani vazife ifa etmek emeliyle seçime girip kazanan muhalif şahsiyet ve hey.etlerin çalışamaz hale getirildikleri yer yer görülen ve bütün vatandaşlarca bilinen bir hakikattır.

kanunsuz olarak siyasi toplantıları yaptırmamak veya yapılanları dağıtmak ve muhalefeti suç ve suçluluk tehdidi altında konuşamaz hale getirmek yolunda gayretler elbette milletin gözünden kaçmamaktadır. iki mayıs seçimlerinden sonra partimiz umumi idare heyeti nerede ise hapishane hücrelerinde toplantı yapmak mecburiyetinde kalacaktı. bu mevzuda söylenecek sözleri şeref ve haysiyetlere tecavüz edenler elbette hapishaneye gireceklerdir şeklinde karşılamak isteyeceklere şunu hatırlatalımki: şeref haysiyetlere en ağır tecavüzler iktidardan gelmektedir bunun için hükümetin son neşrettiği tebliği ve vekillerin radyoda kullandığı lisanı ve iktidar organlarının neşriyatını hatırlatmak kafidir. muhalefetin seçimlere girmemesi hadisesinin iktidarın meşruiyetini ihlal edeceği yolunda her hangi bir kanaat ishar edilmediği halde başvekilin bu hareket bizim meşruiyetimize halel vermez şekilde bir açıklamada bulunmak ihtiyacını hissetmesi acaba ne gibi bir endişe ve huzursuzluğun ifadesidir bunu bir türlü anlayamadık C.M.P.si hakkında baş vekilin ileri sürdüğü ~~xxxxxxx~~ fikirleri bir sinirlilik anının eseri ve ciddiyetten uzak bir mütalaa saydığımızdan üzerinde durmağa lüzum görmeyoruz . son olarak ifade edelimki her şeye rağmen prensiplerinin ve memleket menfaat realitelerinin ışığı altında müstakil,bir varlık olarak hareket eden bir buçuk yıllık hayatı olan C.M.P.si demokratik rejimin bütün icap ve müesseseleriyle kurulması yolunda gösterilecek eyi niyyet ve atılacak adım ister, iktidar ister, muhalefetten gelen misli ile mukabeleye ve kendine düşeni samimiyetle yapmağa ~~xx~~ amadedir.

telefunu yazdıran
Komiser Cevat İybar

030 01 46 276 2

4

EK-6.

23 EKİM 1957

Devlet Nüshası

ADRES: Cemalnadir Sokağı No: 13 İstanbul
TELEFONLAR: Müdürlük: 22 07 85 Yazı İşleri Müd.: 22 05 83 İdare ve Ilân: 22 06 81 MALİK YOLAÇ: 22 04 07
Sahibi: MALİK YOLAÇ
U. Neşriyat Müdürü: OSMAN F. KARACA
Bu sayıda yazı işleriyi ilâna aden mesul Müdür: DOĞAN CAN
Basıldığı yer: AKŞAM MATBAASI

1957 13 EYLÜL CUMA

AKŞAM

MUSTAKİL GAZETE
Fiatı: 15 kuruştur.

KURULUŞ YILI: 1918
Yıl 39 — No. 14178

Neşeli Günler GIBBS'le başlar
GIBBS TRAŞ SABUNLARI ve KREMLERİ

HERGÜN 8 SAYFA

Muhalefet işbirliği için 3 formül'e başvuracak

En kuvvetli ihtimal: Vilâyetleri bölüşüp bir parti lehine çok zayıf listelerle seçime girmek

C. H. P. nin tek başına muhalefeti temsil etmesi fikri de kuvvetleniyor

(Alttaki BARTINLI)

Ankara 12 — Seçim Kanununun kabulünden sonra işbirliği toplantılarının ilki bugün C. H. P. Genel Merkezinde yapılmıştır. 15,45 ten 17,45 e kadar devam eden toplantıda, yeni Seçim Kanunu dolayısiyle işbirliğinin fiili olarak nasıl tahakkuk ettirileceği meselesi üzerinde durulmuştur.

Bu arada haberlere göre, muhalefet liderlerinin evvelce üzerinde durdukları iki hal çaresine, kanun metni ellerine geçtikten sonra bir üçüncüsü daha eklenmiştir. Aşağıda izah edilmiştir ki bu madde daha evvel gazetemizde bildirilmişti. Buna göre muhalefet partileri;

(Devamı sa 4 sü. 8 de)

★ ★ ★

D.P. Karadeniz bölgesine önem veriyor

Ankara, 12 (Telefonla) — D.P. Genel İdare Kurulu bugün öğleden evvel ve sonra iki ayrı toplantı yapmıştır.

Seçim Kanununun tatbikatı ile ilgili müzakerelerde bulunan genel idare kurulu teşkilâta yeni bir tâmim daha yaparak, bütün kuvveti ile seçime hazırlanmalarını bildirmiştir.

Devamı Sa. 4, Sü. 1 de)

★ ★ ★

Liderler propaganda gezisine çıkıyorlar

Gezi'ye İnönü ve Menderes Ege'den başlıyacaklar

Genel seçimlerin 27 ekimde yapılması artık kati'leştiğinden, siyasi partiler seçim arifesinde, önünüzdeki 43 günlük zamandan faydalanabilmek için faaliyetlerini artıracaklardır.

Gerek muhalefet partilerinde ve gerekse D.P. de, parti yüksek kademeleri, teşkilâtlariyle sık sık temas etmektedirler.

(Devamı sa. 4 sü. 7 de)

★ ★ ★

C. H. P. nin yeni Genel idare Kurulu

Ankara 12 (Telefonla) — C.H.P. Kurultayının Merkez İdare Kurulu ve Parti Meclisi üyeleri seçimlerinin tasnifi bugün sona ermiştir. Alınan neticeye göre, Genel Sekreter Yardımcılıklarına Kâmil Kirkoğlu, Turgut Göle, Genel İdare Kurulu'na Turhan Feyzioğlu, Hasan Reşit Tankut, Necati İlter, Orhan Öztrak, Mehmet Hazer, Parti Meclisine İsmail Rüştü Aksal, Faik

(Devamı sa. 4 sü. 7 de)

Sel felâketine maruz kalan Mamak ve Saimekadın mahallelerinde sular çekildikten sonra yıkılan yüzlerce ev ve otomobil iskeletleri.

Sellerin yaptığı zarar 100 milyon lirayı buldu

Karaborsa için saklanmış yüzlerce otomobil lâstiği sularda yüzüyordu

[GÜNGÖR YERDES]

Ankara, 12 — Dediğiniz gibi, dün Ankara öğle üzeri sakin bir sonbahar gününü yaşıyordu. Çok yüksek alabildiğine mavi ve hava alabildiğine tatlı bir serinlik içindeydi. Akşama doğru ise Elmadağ üzerinden şehre bulutlar yürüdü. Üst üste yağıp ortalığı kararttığı bu bulutlar, şiddetli bir sağnağın geleceğini söylüyorlar, nitekim bir

(Devamı sa. 4 sü. 1 de)

Kuru kafanın esrarı

Soluşmuşlara mensubiyetinde bulunan eski Erkanıharp Kaymakamı, dün bir kuru kafa bulunmuştur. Tıbbiye adliyesinde adlî müdavemete devamdan beri meşgul olan bir heyet, bu kafanın üzerinde bir boşluk tespit etmiştir. Kuru kafayı muayene edenler, bu boşluğun, kafa sahibinin, ölümünden önce veya sonra, bir silâhla yaralandığını bildirmiştir. Kuru kafa, muhafaza altına alınmıştır.

Ankarada evvelki gün vuku bulan sel felâketi Türkiyedeki bu nevi âfetlerin en büyüğüdür. Üstelik selin hiç beklenmedik bir sırada vukuu vaziyet bilânçosunu artırmıştır. Resim, felâketzedelere yardım eden Ankara polislerini göstermektedir.

TAŞ

Aynı oyun

Bazı meslekdaşlarım Muammer Karaca'nın Ankara'daki temaslariyle banka umum müdürlerine karşı olan dostluklarını bilmedikleri için D.P. Yeşilköy Bucak Başkanı olmasına pek şaşmış görünüyorlar.

Bir ise bunu gayet tabi bulduk.

Siyasilerin komik olduğu bir diyarda, komiklerin siyasi olmaması için hiç bir sebep yoktur.

ÇETİN ALTAN

İHTİYAR BİR ADAMI boğarak öldürdüler

Beşiktaştaki evinde ölü bulunan Muhittin Karacaöl'ün, otopsi neticesinde öldürüldüğü anlaşıldı

(Hasan N. Pulur)

Şehrimizde, fallı meçhul bir cinayete meydana çıkarılmıştır. Hasköy, Kalafatçı Hamamı sokak 5 sayılı evde oturan 66 yaşında Mahbitin

(Devamı sa. 4 sü. 5 de)

Sahte hâkim Orhan 3 idam kararı vermiş

Yakalanan sahte Ağır Ceza Başkanı Eskişehirden dün getirildi

1950 senesinden beri Anadolunun bütün vilâyetlerinde dolandırıcılık yaptığı iddia edilen sahte hâkim Orhan Göksalp, Eskişehirde yakalandıktan sonra, dün şehrimize getirilmiştir. Çankırkalede sahte diploma ile Fransızca resimli yapan ve üç idam kararı veren Orhan, bu idam kararlarının hiçbirinin de infaz edildiğini söylemektedir. 7 senedenberi resmî unvanlarını taşıdığını itiraf ettiği anlaşılmıştır.

Sahte hâkim Orhan, kara kara düşünüyor

Kara papaz Amerika'da

New-York, 12 (AP) — Kıbrıs Başpiskoposu Makarios New-York Belediye Reisi Wagner tarafından karşılanırken, belediye binasının önünde

(Devamı Sa. 4, Sü. 1 de)

Edebiyat ve Fen kolları Lise 2. sınıfta Ayrılacak

Ankara, 12 (A.A.) — Milli Eğitim Bakanlığından bildirildiğine göre, öğrencilerinin daha erken meslek seçmelerine imkân vermek ve branş kültürlerini geliştirmelerini sağlamak maksadiyle liselerde fen ve edebiyat kollarının ikinci sınıftan itibaren ayrılmasına karar verilmiştir. Bu karar 1957 ders yılından itibaren tatbik olunacaktır.

ŞOFÖR ÖLDÜ

Londra sokaklarında, ölümle biten bir trafik kazası olmuştur. Sofor Ahmet Aran idaresindeki 06631 plâka sayılı kamyon ile Fahri Aksu'un kullandığı 51487 plâka sayılı otomobil, Çarşıcı Çayırı mevkiinde çarpışmışlardır. Kazada, otomobilin şoförü derhal ölmüştür. Yolculardan Mustafa Uğuray, ağır surette yaralanmıştır.

Muhalefet Partilerinin ikinci işbirliği girişiminde başvuracağı yolları içeren haber başlığı.

EK-7.

Cumhuriyet

Menderes, buğday fiatına zam yapıldığını beyanatında açıkladı

Bayar Gl. Bourne'u kabul etti

Gençlik Bayramı dün yurdda kutlandı

Dün şehrimizde yapılan C.H.P. ve C.M.P. kongreleri

Güvenlik Konseyi bugün toplanıyor

Varşovadaki milli maçta Polonya'yı 1-0 yendik

1 otomobil çevrildi, iki kadın kaçırıldı

Halk dün yağmurun azizliğine uğradı

Bir petrol tasfiyehanesi kurulacak

Almanyada muhalefet kuvvetleniyor

19 Mayıs Kıbrısta da heyecanla kutlandı

Sofyadaki milli maçta yenildik

Adnan Menderes'in buğday zammını açıkladığı beyanatla ilgili haber başlığı.

EK-8

Cumhuriyet

Yunanistanın yeni iftiraları

C. M. P. hiç bir parti ile işbirliği yapmıyacak

C. H. P. Meclisi ve seçimlerin öne alınması

19 Mayıs'ın 38. yıldönümü

Çelikbaş'ın otomobili taşlandı

Gölbek'in seyahati

11. Türkiye daktilografi şampiyonası dün yapıldı

Bağdadda bir atom merkezi kurulacak

Sofyadaki milli maç varsın kalsın

Erken seçim kararının alınmasını konu alan haber başlığı.

EK-9.

Muhalefet, seçimlerin öne alınmasında ısrar ediyor
19 Mayıs davetiyeleri karaborsada 15 liraya!
ANKARA MAKARNA
KIZILAY UMUMİ MERKEZİNDEN
KÜTAHYA ŞEKER FABRİKASINDAN

Muhalefetin erken seçim ile ilgili durumunu konu alan haber başlığı.

EK-10.

Cumhuriyet

TANRI BUYRUĞU

Muhalefet seçimlerin öne alınacağında ısrar ediyor

Bağdad paktı iktisadî konseyi dün toplandı

Kanlı papaz Makarios'la MÜLÂKAT

«Akis» aleyhine açılan 2 yeni dâvanın duruşması

Yeni ufak paralar

Burdurda Hür. Partisi'nin bir toplantısı dağıtıldı

Gülek'in duruşması 17 haziran'a kaldı

Diyarbakır hava üssüne bağlı bir uçağımız kayıb

Kruppun Ankarada dünkü temasları

Muhalefetin erken seçim ile ilgili durumunu konu alan haber başlığı.

EK-11.

Devlet Nüshası 169

23 EKİM 1957

ADRES: Cemalnadir Sokağı No: 13 İstanbul
TELEFONLAR: Müdürlük: 22 07 03 Yazı İşleri Müd.: 22 05 03 İdare ve Ilan: 22 06 01 MALİK: TOLAÇ: 22 04 07
SAHİBİ: MALİK TOLAÇ
U. Neşriyat Müdürü: OSMAN M. KARACA
Bu sayıda yazı işaretini gören idare adına mesul müdür: DOĞAN CAN
Basıldığı yer: AKŞAM MATBAASI

1957 — 20 EYLÜL — CUMA

AKŞAM

MÜSTAKİL GAZETE — Fiatı: 25 kuruştur. — KURULUŞ YILI: 1918 — Yıl 40 — No. 14136

LÜKS

HERGÜN 8 SAYFA

3'lü işbirliği:

"fiyasko,,

Hür. P. ve C. M. P. teşkilâtına seçimlere müstakil gireceklerini bildirdiler

İşbirlikçilerden Arna, İnönü'ye «Biz seni biliriz paşam» dedi

(Hususi muhabirimizden)

Ankara, 19 — İşbirliğine giden 3 parti bugün bozguna ve seçime teker teker gitmek yolunu tutmuşlardır.

İşbirlikçileri saat 16 da alenî bir hava içinde buluşmuşlar ve Fuat Arna İnönü'ye:

«Biz seni tanırız Paşam» demişler.

2,5 saat süren bu toplantıdan önce Hür. P. ve C. M.P. nin teşkilâtlarına emsâ takiben seçime girmek için telgraf çekmeleri öğrenilmiştir.

C.H.P. İdareleri ise, C.H.P. teşkilâtını acil olarak toplantıya çağırmış ve gece yarısından sonra 1 e kadar süren bir toplantı yapılmıştır.

Bundan sonra işbirlikçiler tekrar toplanmışlardır.

Toplantı 3,37 ye kadar alâkalı ve neticede işbirliği de onaya düşmüştür.

DP. ANKARADA FAALİYETE GEÇTİ

Ankara, 19 (Telefonla) — DP. İl merkezi bugün aaydı günlerinden itibâren daha yaygınlaştı.

DP. kadın kolu saheb yaptığı bir toplantı sonunda, parti kadın İl yerlerin propaganda da milletleri içinde gerekli yardımları esirgemeyenlerin hususunda bildiriş kâbul edilmiştir.

(Devamı Sa. 4, Sü. 1 de)

Baş yazı

YENİ DEVİR

Necmeddin Sadak

Merhum Ahmet Necmettin Sadak'ın bu yazısı 20 eylül 1918 de Akşam'ın ilk nüshasında yayınlanmıştır.

Yalnız Avrupa'nın değil, bütün hayatımızın tarihinde görülmüş bir hadisenin eşi bu sonsuz harb, bittikten sonra, memleketimizde de netîcesiz kalmıyacaktır. Tahammülü ve mütevazaat kudretimiz dayanmak bunca sahibi olmuş bir hâdiseler, hasarları ağlat eden bu hâdiselerin, memleketimizde bir umumî tedhiş ile umumî yıkılmaya sebep değildir. Medâr, sükûnî hayalarımızda yer bulan ehemmiyetsiz unsurlar dahi bütün bütüne edecek kadar kuvvetli bünyede birçok sarsıntılarla sebep olduğu yürüyor. Bizi ürkütmeyen, hayatımızı yıkmaya giren gaileden bütün bunlar her gün aşıyorduk şiddetsiz bir hayat ile bulunmaz yalnız harbin doğurduğu ayrıntı değildir, asıl günü onlarla da ortadan kaldırılmış kanısı kuvvetli düşünmektedir. Mahiyeti bütün bütüne değişmiştir. Bu sarsıntılarının ilerisi vardır. Bu ve muvakkat hasarat ve yıkıntılar ile bir hayat

EK-12.

Devlet Nüshası

ADRES: Cemalnadir Sokağı No: 13 İstanbul
TELEFONLAR: Müdürlük : 22 07 91 Yazı İşleri Müd. : 22 01 93
İdare ve Ilân : 22 04 21 MALİK YOLAÇ : 22 01 97
Sahibi: MALİK YOLAÇ
U. Neşriyat Müdürü: OSMAN H. KARACA
Bu sayıda yazı işlerini ilâen idare eden mesul müdür: TUNCAN TÖKEL
Basıldığı yer: AKŞAM MATBAASI

1957 — 21 EYLÜL — CUMARTESİ

AKŞAM

MÜSTAKİL GAZETE — Fiatı: 15 kuruştur. — KURULUŞ YILI: 1918 — Yıl 40 — No: 14195

RU — BONUN NAYLON SERGİSİ
YENİ MODELLERİYLE HAZIRA AÇILMIŞTIR
25 LİRAYA
Hakiki naylon yağmurluk pardesüler
Adres: RU-BO Giyimevi Mahmutpaşa 24/26 İSTANBUL
Mal dükkânda teslim edilir.

HERGÜN 8 SAYFA

Hür. P. ve C.M.P. ye göre "suçlu C.H.P„ dir

C. H. P. ise "Bizi iktidarın Seçim Kanunu ayırdı„ diyor

İKTİDAR CEPHESİ SUSUYOR

C. H. P.

Ankara, 20 (Telefonla) — CHP. Genel Başkanı İsmet İnönü bugün akşam üzeri Genel Merkez binasında bir basın toplantısı yaparak parti bülteninin çıkarılmış olduğu gazetecilere dağıtmıştır. Toplantıda şöyle denilmektedir:

Seçimlere girmemekle vatandaş çaresiz bırakılmıştır. Bu seçimlerin meydana getirdiği meclis, memleketin ihtiyaçlarını karşılayamaz. Bu meclis, memleketin ihtiyaçlarını karşılamak için değil, iktidarın emirlerini yerine getirmek için vardır. Bu meclisin memleketin ihtiyaçlarını karşılayamayacağı, bu meclisin memleketin ihtiyaçlarını karşılamak için değil, iktidarın emirlerini yerine getirmek için vardır. Bu meclisin memleketin ihtiyaçlarını karşılayamayacağı, bu meclisin memleketin ihtiyaçlarını karşılamak için değil, iktidarın emirlerini yerine getirmek için vardır.

(Devamı sa. 4 sü. 5 de)

Hür. P.

Ankara, 20 (Telefonla) — Hür. P. Genel İdare Kurulu bugün saat 10 da Hür. P. Genel Merkez binasında bir toplantı yapmıştır. Toplantıda, Hür. P. Genel İdare Kurulu bugün saat 10 da Hür. P. Genel Merkez binasında bir toplantı yapmıştır. Toplantıda, Hür. P. Genel İdare Kurulu bugün saat 10 da Hür. P. Genel Merkez binasında bir toplantı yapmıştır.

(Devamı Sa. 4 Sü. 5 de)

C. M. P.

Ankara, 20 (Telefonla) — C.M.P. Genel İdare Kurulu Reisi Nurettin Ardıçoğlu başkanlığında bugün saat 10 da Genel Merkez binasında bir toplantı yapmıştır. Toplantıda, C.M.P. Genel İdare Kurulu Reisi Nurettin Ardıçoğlu başkanlığında bugün saat 10 da Genel Merkez binasında bir toplantı yapmıştır. Toplantıda, C.M.P. Genel İdare Kurulu Reisi Nurettin Ardıçoğlu başkanlığında bugün saat 10 da Genel Merkez binasında bir toplantı yapmıştır.

(Devamı sa. 4 sü. 5 de)

Seçmen kütüklerini tetkik edenler

YÜKSEK SEÇİM KURULU TARAFINDAN

CHP. ve Hür. P. sinin itirazı kabul edildi

İstanbul İlçe Seçim Kurulları yeniden teşkil edilecek

C. H. P. ilçe Seçim Kurulları yeniden teşkil edilecek. C. H. P. ilçe Seçim Kurulları yeniden teşkil edilecek. C. H. P. ilçe Seçim Kurulları yeniden teşkil edilecek. C. H. P. ilçe Seçim Kurulları yeniden teşkil edilecek.

(Devamı Sa. 4 Sü 2 de)

Turan Güneş, seçim kampanyasına çıkarken, Fethi Çelikbaş güle güle diyor.

Suriye Dışişleri Bakanı "Aleyhinizde değiliz„ dedi

New - Yorka giderken Yeşilköye uğrayan Bittar, Suriyenin israil tehlikesi dolayısiyle silâhlandığını iddia etti

Birleşmiş Milletler toplantılarına katılmak üzere New-York'a giden Suriye Dışişleri Bakanı Salah El Bittar, eşi ve Suriyenin Birleşmiş Milletler nezdindeki delegasyonunun İkinci Başkanı Ferit Zeyzafün ile birlikte, dün sa. 15.40 da uçakla Yeşilköy Hava Alanına gelmiş ve 45

(Devamı Sa. 4, Sü 2 de)

* * *

Rus harb gemileri Suriye'de

Şam, 20 (T.H.A.) — Suriye Müdafaa Bakanı Halid El Azm gazetecilere verdiği bir beyanatta Şam hükümetinin Sovyet Harb gemilerini Suriye limanlarını ziyarete davet ettiğini söylemiştir.

Halid El Azm, bu ziyaretin iki memleket arasındaki dost luğun icabı bir şey olmadığını ve Suriye limanlarının Birleşik Amerika da dahil diğer devletlerin gemilerine açık olduğunu söylemiştir.

Diğer taraftan bildirildiğine göre, Sovyet Harb gemileri yarın Lâzkiye limanına varacaklar.

Sovyet Harb gemilerini karşılamak üzere bir Suriye heyeti ile Sovyet Rusyanın Şam Büyükelçisi bugün Lâzkiyeye hareket etmiştir.

Suriye Dışişleri Bakanı Salah El Bittar Yeşilköy Hava Alanında.

MARTINE TAHİTİ'DE: «Le Passager Clandestin» (Kaçak Yolcu) filminin başrolünü oynayacak olan Fransız artisti Martine Carol Tahiti'ye varmıştır. Büyük tezahüratla karşılanan artist, arkasında çiçek kolyesini giyiyor. Tahitilileri selâmlamıştır. Resimde Martine gemiden inerken görülmektedir.

Birleşmiş Milletlerde verdiği demeçte

Dulles "Türkiye iki silâh arasında„ dedi

Suriye, Rus harb gemilerini merasimle karşılamaya hazırlanıyor

Birleşmiş Milletler (New-York) 20, T.H.A.A.) — Amerikan Dışişleri Bakanı John Foster Dulles dün Birleşmiş Milletlerde söylediği nutkunda Sovyetlerin Suriye ve diğer Arap devletlerine silâh göndermesini Orta-Doğuda bir silâhlı çarpışma tehlikesi yarattığını söylemiştir.

Dulles bu nutkunda memleketimiz hakkında şunları demiştir:

«— Türkiye, şimdi, kuzey

(Devamı sa. 4 sü. 7 de)

Dün Yeni Zelandalı arkadaşiyle yol hazırlığı yapıyor.

KURULUŞUNUN 40 INCI YILI MÜNASEBETİYLE

Menderes "Akşam Milli Mücadele ruhu ile doğdu„ dedi

Gazetemizin 40 ıncı nesir yılına girmesi dolayısiyle başbakan Adnan Menderes AKŞAMA şu mesajı göndermiştir:

«— Milli mücadele ruhu ile beraber doğmuş ve o mücadelenin bütün devamı müddetince milletin en sâlî ve en kararlı temayüllerine tercüman olmuş olan AKŞAM Gazetesine milleti vicdanında beslediği hayatî ile yaşamakta olan o ruhun mümessili olarak ona bu yıldönümünde muvaffakiyetler dilerim.»

Karaosmanoğlu

İsmet İnönü

«AKŞAM Gazetesinin ilk günlerini bugün gibi hatırlıyorum. Kanlık güneşin karanlık zamanların kıymetli bir aşkı gibi her gün bizi bahtiyarlığa aydınlattığı, Kurtuluş yıllarının zaruretleri vardır. Kuruluşlarına daima büyük hizmetler gülerin ve 40 ıncı senesini ağırlarken kutlarım»

Manevî miras

Büyük Ulusun Matbuat Cemiyeti Devletten ferâgat getirmeyi artık zaruriyetleri, Dünyadaki cereyanları bu kısa gezi için anlatmak, yazılarla AKŞAM gazetesini kurdular.

Orta halli bir sivasal dolaşmak: İstihat ve Terakkinin hayırseverleri, kendi alanında kalmış meşhur mektupları, memleket duşmanlarına kapıtırmanın için pek sivrilişi yazılarla bu gücü ve tavırlarını mütehaddisane devrimlerinin, Onlar da, müşadelesi zaferini bu vesilelerle, AKŞAM sahifelerinde alıntılıyorlarımız.

Sonradan parça parça öğrendiğime göre, AKŞAM gibi gazetelerin yürek bir tehdit mizaç hamuş değildi. Esasen o zamanlar BU AKŞAM mahalları mevcudiyetin, Genç ahaliyet, kâinata tezahürlerinin ve artık halli ailelerinin kapraklık temsilcilerini kullanarak bu tarihlerine girişmişlerdi. Asrarı, o zamanki sivrilişin doğru bir tarafı vardır. Meşhur Osmanlı Dergilerinde idealist mücevherlerinin, hemen devrimlerinin mücadeleleri vardır. AKŞAM gazetesine aşkındırdı.

Basınlarımızın Necmettin Sadak daha bugünkü meşhur Biya Gönüp'ın Gazetüzümünde anlatığının yapmak Gökalp, Sadak'ın dört yıldızı mecmualarda güzel başlamış, onu sonra bildirmiş hasta şehrine başlamadığı, bu gençe iş ortaklığı yapmak tahmiştir. Necmettin Sadak da, Biya Gönüp'a karşı hayranlığını, bahasız bağlılığını, hayırsız sonuna kadar muhafaza etmiştir. AKŞAM'ın ahlâr mühtedi-lindeki de bana zevkini, fikrî ve sanat mesaisinden geliştirdi. İşte böylece, AKŞAM'ın meşhur kurucu-larından bir ölüm, bu mücadeleci bir mesleklerdeki, milletlerden sonraya yaşarılmış oldu. Genç sonraki sahiplerde değişti, muhabirler değişti, teknik vasıtaları, bina ve her şeyi değişti. Bugün, hırk yıl evvelinden bazen pek az unsur vardır. Azrak aynı ruh, devam ediyor.

(YA - NU)

Küçük bir otomobille dünyayı gezecekler

Yeni Zelandaya gitmekte olan Londralı ekibe, İstanbuldan bir Türk genci de katıldı

Küçük gri bir kapta kaşlı, tepesinde eski bir sandık ve bisiklimde yeşil bir çadır, göz çamında ise şöyle bir yazı mevcut: «Londra - Yeni Zelanda.»

Dün saat 13.00 de şehrimize dönen syrian bu arabada ikisi Yeni Zelandalı, biri Türk olmak üzere 3 kişi vardı. 36 yaşındaki dekoratör Mark Robinson, 21 yaşında ve maceraya susamış Peter Wilson lambedeki edebiyat hocası ve Kore tugayında askerliğini yaparken bir türlü doyamadığı Uzak-Doğuya tekrar gitmek için can atan, Bekir Sencak isimlerdeki Türk genci,

EK-13.

23 EKİM 1954

Devlet Nüshası

ADRES: Cemalnadir Sokağı No: 13 İstanbul
TELEFONLAR: Müdüriyet : 22 87 85 Yazı İşleri Müd. : 22 86 85
İdare ve Ilân : 22 86 81 MALİK YOLAÇ: 22 84 97
Sahibi: MALİK YOLAÇ
U. Neşriyat Müdürü: OSMAN H. KARACA
Bu sayıda yazı işleriyi ilâna idare eden temsil eder : TURHAN TÖKEL
Basıldığı yer : AKŞAM MATBAASI

1957 22 EYLÜL PAZAR

AKŞAM

MÜSTAKİL GAZETE
Fiatı : 15 kuruştur.

KURULUŞ YILI : 1918
Yıl 43 — No. 14137

BÜTÜN KADINLAR O NUN PEŞİNDE!

HERGÜN 8 SAYFA

İnönü, kampanyayı Malatya'da açtı...

C. H. P. polisten yardım istedi. Malatya Emniyeti Adana ve Adıyaman'dan yardım aldı

Malatya, 21 (Ilhan Tosalı bildiriyor) — İsmet İnönü 11.45 de Ankara'dan uçakla geldi. Gülec şöfe uçaktan indi ve meydanda toplanmış halka polise müracaat etmeden söyledi. Bu sırada meydanda 5000-6000 kişi vardı. Yeni seçim kanununa seçimlerde de tatbik edileceğini söyleyerek, halkın otobüslerle meydana gelmesine rağmen otobüslerin geç gelmesi üzerine Elazığ ve Adıyaman'dan gelen otobüslerle dönmeye başladığını söyledi. Bu arkadaşlar gelen 30.000 kişiye yakın kişi halkı, şehrin içerisine 1.5 dk. atla partiye gelmiştir. Partiden henüz hiçbir şey bildirilmiş değildir. Partinin kadro, tüzük ve programının görüşülmesi için bir kurultay toplanacağı hakkında bir şey bilmiyorum. Bu arkadaşlar gelmeden mütehassıslar arasında kongreyi yapacağız. Bu kongrede Cumhuriyet Halk Partisinin tüzük ve programı görüşülecek ve bu suretle Cumhuriyet Halk Partisi yeniden teşkilâtlanacaktır. Bu kongrede Cumhuriyet Halk Partisinin tüzük ve programı görüşülecek ve bu suretle Cumhuriyet Halk Partisi yeniden teşkilâtlanacaktır.

Seçimi Akşam'da takip edin

Akşam seçimlerin çok ve kuvvetli olmak üzere İstihbarat kadrosunu memleketi içine dağıtmıştır. Akşam muhabirleri hâdise ve görüşleri en tarafsız bir şekle sizlere anlatacaktır.

AKŞAM Ekibinin Seçim Haberleri 4 ve 5. Sayfada

Arkadaşlarımızdan biri

Yurdun dört köşesine yayılmış olan «AKŞAM» ekibi kaç saniyeden beriz ziyaretinizde meşgul için arkadaşımız Ilhan Tosalı Adanalı bir köylü vatandaşımızla görüşüyor.

Ak saçlı politikası ilk seçim turuna çıkıyor

İnönü dinlerken ağlayan 3 Malatyalı

İŞBİRLİĞİ UNUTULDU, SEÇİM FAALİYETİ ARTTI

C. H. P., teşkilâtından iktidar oyununa gelmemesini istedi. D P ye yeni üyeler kaydoluyor

Ankara siyasî çevrelerinde bugünlerde yapılacak olan Cumhuriyet Halk Partisi kurultayının ne gibi kararlar alacağı merakla beklenmektedir. Bu kurultayda Cumhuriyet Halk Partisinin tüzük ve programında bazı değişiklikler yapılacağı ve bu suretle Cumhuriyet Halk Partisinin yeniden teşkilâtlanacağı söylenmektedir.

Bu kurultayda Cumhuriyet Halk Partisinin tüzük ve programında bazı değişiklikler yapılacağı ve bu suretle Cumhuriyet Halk Partisinin yeniden teşkilâtlanacağı söylenmektedir.

Memur şehri Ankara fikrini açıklamıyor

ANKARA

Zihni Kanmaz bildiriyor

DP. ye 1950 de 146.000, 1954 de 181.000 rey veren Başkentlilerin durumu «mavi boncuk» hikâyesine benziyor

Ankara, 21 — Sonu 1954, sıfırdan sonra Ankaradayız. Basın ve radyolar 27 eylülü CHP, ikinciliğini hatırlıyor ve dürdü bir seçimden sonra ihtiraslı DP. nin ağlığı ve sayısı 146.875 CHP. 136.986 oy almış CHP. bu 36.186 oy...

AVEROFF'A SÖZ HAKKI VERİLMEDİ

YUNAN DIŞİŞLERİ BAKANI GENEL KURUL TOPLANTISINI TERKETTİ

Atina, 21 (Radyo) — Bugünkü milletler Genel Kurulu dün öğleden sonraki toplantısında Kıbrıs meselesinin gündeme alınmasına ittifakla karar vermiştir.

Bundan evvel söz alan Yunan Dışişleri Bakanı Averoff Kıbrıs hakkındaki Yunan tezini müdafaa etmiştir. Ondan sonra Türk delegesi Seyfullah Esin ve İngiliz Dışişleri Bakanı söz...

(Devamı Sa. 4 Sü. 4 de)

Folatkan şerefine verilen ziyafet

Washington, 21 (A.A.) — Maliye Bakanımız Hasan Polatkan riyasetindeki Türk heyeti şerefine bir öğleyiçi...

...nde bir ziyafet verilmiş, bu ziyafette Amerikan Maliye Nazırı ve Müşavirleri, hariciye İktisadî işler Reisi reisi ile Federal Reserve Bank ve para Kontrolörü mesuları hazır bulunmuşlardır.

Tam 2,5 metre Camcılar Derneğinin sendika kongresi, dün sabah saat 10 da Eminönü Öğrenci Lokalinde yapılmış ve cam tevzatı mevkisi görüşülmüştür. Resim 2,5 metre boyundaki cam tevzi listesinin, konu ile ilgili bulunanlara gösterilişini tesbit ediyor.

Dünkü basın toplantısında Prenses Ayşe

"Bize Atatürk ilham verdi,,

Fas Sultanının kızı "Atatürk'ün bir yılda yaptığını 4 yılda yapabileceğiz,, dedi

Üç günden beri şehrimizde bulunan Fas Sultanının kızı Prenses Ayşe, dün saat 19.30 da bir basın toplantısı yapmıştır. Fas kadınlarının geçirdiği çıkarmalarında, meclise seçme ve seçilme hakkı ile sosyal hayata karışmak hakkına sahip olmalarında birinci derecede rolü bulunan Prenses Ayşe, kendisinin ve Fas kadınlarının ilham aldıklarını, ancak Atatürkün Türkiyede yaptığı devrimler ve kahramanlıkları ile...

(Devamı sa. 4 sü. 4 de)

En modern hastahane ; Türkiye ve Orta-Doğunun en modern sağlık tesislerinden biri olarak Ankarada Cebeci semtinde inşa edilmiş olan Ankara hastahanesi açılış törenine dün sabah yapılan bir otomobil kazasından kurtulan Başbakan Adnan Menderes, Refik Koraltan, bakanlar, milletvekilleri, belediye reisi hazır bulunmuşlardır.

Amerikan yardımı gözden geçiriliyor

Amerikan Konsolosluğunda yardımla alâkalı komitelerin başkanları 2 saat süren bir toplantı yaptı

Şehrimizde bulunan Amerikan Âyan Meclisi Dış Yardım Komisyonu Tâli Komisyonu İkinci Başkanı Mr. Tasmuan ile beraberinde gelen dış yardım koordinatöründen Mr. Stokes ile Türkiyedeki Amerikan askerî yardım komisyonu başkanı Amiral Laud, Amerikan Elçisi İstihbarat Müşaviri Mr. R. Moore, Amerikan Haberler Bürosu Müdürü Mr. Welles ve şehrimizdeki Amerikan Başkonsolosu Mr. Minner'in iştirakiyle, dün sabah Amerikan Konsolosluğunda iki saat süren bir toplantı yapılmıştır. Mr. Tasmuan rahatsızlığı...

(Devamı Sa. 6 Sü. 2 de)

Bugün sular kesilecek

Sular İdaresinden bildirildiğine göre, yeni düşenen Kâğıthane - Edirnekapı İsale hattının İstanbul yakasını besleyen boruya bağlantısı dolayısı ile, bugün sabah saat 9 dan akşam 19 a kadar İstanbul semtinin 70 - 70 nisbetinde az su verilecektir. Bu arada, İstanbul halkının bu bilgilerinde...

TEŞEKKÜR

Gazetemizin 40 ıncı nesir yılını mektup, kart, telgraf ve telefonla tebrik eden okuyucularımıza, dostlarımıza ve refiklerimize sevgiyle teşekkür ederiz.

AKŞAM

TAŞ

Bir tercüme

Cahcahe D'Hervillez'nin 1937 de yazdığı «Adil Tâyin» isimli tatlı perdelik hayatından bir parça.

Sahtekârlıkların tasfiyesi yapılmış bir hesabın, hesabının seçimlerde parasız yardımda bulunmuş olduğu dosta Adalet Bakanına gidecek hangi bahya sahada sorgu yargıcını atmasını söyler.

Bankacı — Hiç durmak yoktur bugüne, bugün son bir Bankanın, yarın, Emniyet...

Bankacı — Yanlışyorsun. Sorgu yargıçları da bütün yargıçlar gibi adil temsil ettiğinden. Onun boşunca aynı yerde bulmak istesen kimse kendisine bir şey yapamaz.

Bankacı — Sen dahi yapamazsın sanırım?

Bankacı — Ben dahi yapamam. Bir yargıç sadece vicdanıyla bağlıdır.

Bankacı — İşte bak yahu. Nasıl oldu da bizim bir hesaba ait vesikaları bunun için ayırdı sanıyorsun?

Bankacı — Bizim işimiz değil, sabıl bir kanundur bu 1935 de bulsa edilmiş. Her halde o devrin mebusları nasıl hesaplarsa...

Bankacı — Hep aptallar bey.

Bankacı — Bir görüş meselesi...

Eser güzel muvazenelidir: masalı bir Türkiye'de bankerin görüşleri hâkimdir.

ÇETİN ALTAN

BİR KRAL ÖLDÜ

Kral Hasan dün sabah geçirdiği bir hastalığa üç gün evvel öğrenilmişti. 7 sol Hasan, aşı hastalığından dolayı hastahanede müşterilerini...

Bugün

Seçim kampanyasına girişmiş bazı yazarlarının yerlerinin değişmesine sebep olmuşlar.

★ MUMTAZ ŞÖE
★ DİRİNKUDU ŞÖE
★ TEKEL GEÇİŞ TÖR

EK-14.

23 EKİM 1957

Devlet Nüshası

ADRES: Cemalnadir Sokağı No: 13 İstanbul
TELEFONLAR: Santral: 22 07 01 Yazı İşleri Müd.: 22 25 55 İdare ve İlân: 22 04 01 MALİK YOLAÇ: 22 04 07
Sahibi: MALİK YOLAÇ
U. Neşriyat Müdürü: OSMAN N. KARACA
Bu sayıda yazı işleri işten idare eden mesul Müdür: TURHAN YÖKEL
Basıldığı yer: AKŞAM MATBAASI

1957 — 28 EYLÜL — CUMARTESİ

AKŞAM

MUSTAKİL GAZETE — Fiatı: 15 kuruştur. — KURULUŞ YILI: 1918 — Yıl 40 — No. 14193

RU — BONUN NAYLON SERGİSİ YENİLİĞİYLE HALKA AÇILMIŞTIR. 25 LİRAYA. Hakiki naylon yağmurluk paltolar. Adres: RU-BO Giyimevi Mahmutpaşa 34/36 İSTANBUL. Mal dükkânda teslim edilir.

HERGÜN 8 SAYFA

İnönü: "Muvazaa mı?.. Asla,, dedi

"İşbirliğinin fikir olarak devam ettiğini,, söyliyen C. H. P. lideri 7 ekimde seçim turuna çıkıyor

CHP nin İstanbul adaylarını İnönü tek başına seçecek

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, dün saat 13.45 de uçakla şehrimize gelmiş, ve kendisini karşılayan basın mensuplarının «İşbirliğinin bugünkü durumuna» dair sorduğu bir suali, şöyle cevaplandırmıştır:

«— İşbirliği, fikir olarak halen devam etmektedir. Son çıkan kanunlar dolayısiyle, tatbik edilmesine imkân kalmadı.»

Hava alanında Le Monde gazetesi muhabiri M. Edward Sablier ile kısa bir müddet görüştüğü İnönü, bu

(Devamı Sa. 4, Sü. 1 de)

İnönü Fransız yazarı Sablier ile Yeşilköyde konuşuyor

D. Parti

62 vilâyetten fazla ümitli

Fakat:

Malatya, Burdur, Sivas, Tunceli, Diyarbakır ve Karsta şüphe duyuyor

Ankara, 27 (Telefonla) — Demokrat Parti Genel İdare Kurulu bugün de İstiklâl Caddesindeki binasında olmak üzere üç defa toplanmış ve adayların tespiti hususundaki çalışmalarına devam etmiştir. Karar verildiğine göre birçok vilâyetlerde yoklama yapılmıyacak, doğrudan doğruya genel merkez namzetleri tesbit edecektir. yoklama yapazak olan vilâyetler ise 2 veya 3

(Devamı Sa. 4, Sü. 5 de)

Donanma günü: Büyük Türk Amirali Barbaros Hayrettin'in Preveze Zaferinin yıldönümü ve Donanma Günü dün, Taksim meydanında ve Beşiktaşta Barbaros anıtı önünde yapılan törenlerle kutlanmıştır. Donanma Cemiyeti ve Halk tarafından ziyaret edilmiştir.

İlk miting bugün-CMP konuşacak

Halen hapiste bulunan lider Bölükbaşı Ankara adayı oluyor

Ankara, 27 (Telefonla) — Yarın saat 15 de Kurtuluş İdmanlık merkezinde CMP. nin yapacağı ilk açıkhava mitinginin hazırlıkları bugün ikmal edilmiştir. Bu maksatla Ankara üniversite talebesi mitinge de vazife almak için gerekirse müracaatta bulunmuşlardır.

Ayrıca birçok kadın vatandaş, toplu halde Ankara cezaevinde mevkuf bulunan Osman Bölükbaşı'yı ziyaret etmek için İçişleri nezdinde de tesebbüse geçmişlerdir. Mitingde ilk konuşmayı İl Başkanı Şükrü Başkut yapacak ve Milletvekili Genel Başkan Yekili Fuat Arna konuşacaktır. Arna konuşmasında rejim meselesine, umumi meselelere ve iktidarın muvazaa iddialarına temas edecektir. Otomobille yeniçiftlikli köparlörlerle mitinge halkı davet

(Devamı Sa. 4, Sü. 4 de)

Şaşırmayınız: Türkü Bülükbaşı değil, resmi konuşmacılardır. CMP. İl teşkilâtının Başkanı Lütfi Başkut'un bu sözleri ile ilgililerin hapiste olmasından istifade edecek, bu şekilde hisli hareket etmeklediler.

Sophia evlendi fakat nikâhında yoktu!..

Teksas 27 (A.P.) — İtalyan artisti Sophia Loren, İtalyan prodüktörü Carlo Ponti ile Meksika'nın Juarez şehrinde evlenmişler. Meraminde ne Sophia ne de Ponti hazır bulunmuşlar. Sophia'yı vekil avukatı Mario Rollesterco temsil etmiştir.

(Devamı Sa. 4, Sü. 2 de)

Bolu Emniyet Müdürünü tabanca ile öldüren

Bolulu polisin idamı istendi

Polis, cezaevinde başçavuşa «Müdürü öldürdüğüme memnunum» demiş

Bolu, 27 (Telefonla) — Bolu Emniyet Müdürünü öldüren Hikmet'in duruşmasına bugün saat 13 de Ağır Ceza'da devam edilmiştir. Celse açıldığında ilk sözü alan avukat Zeki Ballacıoğlu, kasalın cinayeti kasdan işlediğini ileri sürerek T. C. Kanununun 449 uncu maddesinin tatbikini istemiştir. Avukat Ayten Eroan da aynı iddiayı ileriye sürmüş ve kasalın cezaevinde başçavuşa:

«— Müdürü öldürdüğümden memnunum. Biz olmasa arkadaşlarımın da bu belâlı taftandan kurtardım» demiştir. Söz alan diğer avukatlar da aynı iddiayı tekrarlamışlar ve mütakiben Sayeı

(Devamı Sa. 4, Sü. 2 de)

Sadece 4 kız vardı: Ve bu yüzden sezahlık kongresi yapılamadı. Halbuki Cağaloğlu öğrenci lokalinde yapılacak kongrede cezacılara ilaç akıntısı meyvesinde nasıl nasıl konuşacaklar

Bursada bir sahte mühendis yakalandı

Bursa, 27 (Telefonla) — Bugün şehrimizde sahte bir mühendis yakalanmıştır. Aslen İstanbullu olan İsmail Erürk, bundan 6½ ay evvel İstanbul Teknik Okulundan elinş geçirdiği sahte bir diplomayı beyoğlu İkinci Noter liğinde tasdik ettirmiş ve bu radan aldığı 10644 sayılı suret ile Merinos Fabrikasında mühendis olmak üzere müracaat etmiştir. Fakat Memur Kooperatifinden arkadaşlarının kefaleti ile 1700 lira çeken İsmail Erürk'ün bu vesile ile hakkında yapılan tahkikat sonunda mühendis olmadığı anlaşılmış, bugün Merinos fabrikasında sahte mühendis tayinat edilecek Adliyeye verilmiştir.

AKŞAM Ekibinin Seçim Haberleri 4 ve 5. Sayfada

D.P.ye 6 milyonluk teberru yapıldı

C.H.P. Genel Sekreteri Gülek, partisine para vermeye razı olmuyor

Ankara, 27 (Telefonla) — Seçim hazırlıklarının muhtelif safhaları yanında partilerin en fazla meşgul eden konularından biri de seçimlerde sarfedilecek paranın temin edilmesidir. Herşeyden önce bütün partiler de türkülerdeki hükümlere rağmen pek mahdut sayıda üyenin aidat verdiği, % 90 ının ise aidat vermeğe alışmadığının kabul edilmesidir. Hal böyle olunca, bütçelerini pek küçük rakamlardan teşekkül eden partilerimiz seçimlerin ağır masraflarını kar

(Devamı Sa. 4, Sü. 1 de)

Yunan taktiği: iftira... iftira

Gümülcine Türk'leri duvarlara: «Türk'lere ölüm» diye afiş asmış.

Gümülcine, 27 (Hususi Muhabirimizden): — Yunan makamları, geçenlerde bir açıklama yaparak, Gümülcine'de sokak duvarlarına yapıştırılan «Türklere Ölüm»

(Devamı Sa. 4, Sü. 4 de)

Sportak geldi: Futbol ünü Rus Spartak takımı dün gece tayyare ile şehrimize gelmiştir. Halen takımın kaptanı ve iki oyuncusu sakat bulunmaktadır. Buna rağmen kadrosunda 9 milli vardır.

YENİ TEFRİKAMIZ:

Genç Aslanlar

Irwin Shaw'un bu hafiflikte ucu ve hızlı romanı, daha Amerikada bir milyon nüshadan fazla satılmış olmasına bir sebep olmuştur. Her genç bu kitabı bitirdiği bütün bir saatlikte bilecektir. nuk ve hızlı anlatılmasının asıl derece sakat bir anlatışla hazırlandığı bu nefis tefrikayı sevkle takibedeceksiniz.

Marlon Brando'nun filmini çevirdiği bu harikulâde romanı

Yarın neşre başlıyoruz

İsmet İnönü'nün işbirliğinin fikren devam ettiğini belirttiği haber başlığı.

EK-15.

2 1 KASIM 1957

Devlet Nüshası

ADRES: Cemalnadir Sokağı No: 13 İstanbul

TELEFONLAR: İstihbarat : 22.07.65 Yazı İşleri Müd. : 22.09.55 İdare ve Ilân : 22.04.91 MALİK YOLAÇ 22.04.97

Sahibi : MALİK YOLAÇ
U. Neşriyat Müdürü: OSMAN H. KARACA
Bu sayıda yazı işlerini fiilen idare eden mesul Müdür : TURHAN TOKEL
Basıldığı yer : TAN MATBAASI

TAKVİM

Rakiplerimiz 5
Hesabi:
İst. 15.30 Gü. 11.26
Öğ. 4.14 İkin. 6.50
Ak. 11.05 Yat. 1.50
Yeni:
İst. 4.30 Gü. 5.39
Öğ. 11.03 İkin. 11.39
Ak. 17.40 Yat. 18.51

AKŞAM

MÜSTAKİL SABAH GAZETESİ — KURULUŞ YILI : 1918

Fiatı: 15 Kuruştur. — Yıl 40 — No. 14196

Bebeğinizin sevinçle çalışıyor çünkü; dyneo VIM ile parlatılmış...

1957 3 EKİM PERŞEMBE

D. P. 32 ilde aday seçti

İlk tahmin: 150 ye yakın eski mebus D. Parti listesinde yer alamıyacak

D.P. Genel Idare Kurulu Menderesin başkanlığında bir toplantı yaparak merkez adaylarını tesbit etti

Ankara — Bütün yurtta, 37 vilâyet hariç olmak üzere D. P. ada. yoklamaları yapılmıştır. Yoklama yapılmıyacak 37 vilâyet arasında İstanbul da bulunmaktadır. Ankara ve Zonguldak yoklaması ise yarın yapılacaktır. İzmirde de bugün yoklama yapılmıştır. Elâzığ'da yapılan yoklama iptal edilmiş ve bu vilâyetteki yoklamanın cuma günü tekrar edilmesi kararlaştırılmıştır. Bilindiği gibi yoklaması yapılan yerlerde de genel merkezin % 30 adayı gösterme hakkı mahfuz tutulmuştur. Yoklama yapılmıyacak yerlerin adayları ise tamamen genel merkez tarafından gösterilecektir.

DP. Genel İdare Kurulu bugün de uzun süren bir toplantı yapmıştır. Başbakanın bulunduğu görüşmelerin merkez adayları meselesine intikal ettiği söylenmekte ve muhtelif vilâyetlerde yoklamayı kazanamayan 54 - 57 devresindeki DP. milletvekillerinin genel merkeze karşı takınacakları tavrın bahis konusu edildiği ilâve edilmektedir. Bu münasebetle feshedilen meclisten 150 ye yakın milletvekilinin dönümündeki devre meclise giremiyeceği açıklanmaktadır.

DP. NIN SEÇİM TAKTİĞİ

DP. nin bu seçimlerdeki kampanyasının çok kısa süreceği de ileri sürülmekte ve bunda sebep olarak muhalefetin önce DP. nin konuşmasını beklediği belirtilmektedir.

Bu rivayeti desteklemek üzere muhalefetin hâlâ toplantılarına başlamaması seçim kampanyasının çok hareketsiz olmasına delil gösterilmiyor.

Üzeyir Avunduk, gazetecilere beyanat veriyor.

Üzeyir Avunduk dün Günaltaya cevap verdi

İş Bankası Umum Müdürü milletin parasını hiç bir zaman bir partiye vermediğini açıkladı

İstanbulda DP. nin seçim işçisi tedvire memur Genel Merkez temsilcisi ve İş Bankası Umum Müdürü Üzeyir Avunduk dün saat 16.00 da İş Bankası Eminönü şubesinde bir basın toplantısı ya parak, CHP. İl Başkanı Cemalettin Günaltay'ın bir basın toplantısında İş Bankası hakkında ileri sürdüğü bazı isnatlara cevap vermiştir. Üzeyir Avunduk, Cemalettin Günaltay'ın «Dünyanın devlet teşekküllerinin, bankaların: bankalarını parti menfaatlerine kullanmaları en büyük cinayettir» şeklindeki sözlerine cevaben, kendisinin şahsen hiçbir zaman DP. ye milletin bankaya teslim ettiği parayı vermediğini ve vermeyeceğini söylemiş ve hakikatta CHP. iktidarı zamanında Günaltayın «Cinayete olarak vasıflandırdığı hareketlerin yapıldığını söylemiştir. Üzeyir Avunduk bu iddiasını ispat için 1950 senesinde CHP.

(Devamı: Sa. 5 Sü. 8 de)

***

Nabız yoklaması değil taban yoklaması...

Günaltay'a cevap verirken, Hadımlı, seçim anketlerini bu sözlerle tavsif etti.

Gazetelerin seçim Anketi yapmalarını yasak eden Valilik tebliği konusunda CBP. İl Başkanı Cemalettin Günaltay'ın bahis mevzuu ettiği hakkında Vali Vekili şu açıklamayı yapmıştır:

«— Ben hukuk ve kanun adamıyım. Cevabın hukuki ve kanuni olmasını isterim. İl İdaresi kanunumun emri geçen hükmü emniyet ve asayiş mülâhazası ile alınarak tedbirler mevzuunda Vali ve Kaymakamları yetkili kılmıştır. Anket vesilesi ile sebebi muhtelif yerlerine konulan sandık başlarında vukubulabilecek birbirine girişlerden, kabarıcı ve beşaltılar konuşulmaktan sonra mü idare mülâhalede edeceklerdir».

Anket mesmelesi, bahsettiğim gibi seçim meselesi değil,

(Devamı: Sa. 5 Sü. 7 de)

Thornburg ve haberi : Evvelki gece sessiz sedasız şehrimize gelen tanınmış Amerikalı romancı Mac Thornburg, dün kendisiyle görüşen gazetecilere sati gösterdiği vapurla bir Karadeniz seyahatine çıkacağını ve daha sonra Amerika'ya gideceğini söylemiştir. Türkiye'ye şeref ziyaretinde bulunmadığını tekrar belirten Mr. Thornburg, Maliye Vekili Hasan Polatkan ehemmiyetle görüşmek istediğini, memleketimiz hakkında güzel bir kitap yazacağını ve bu maksatla Anadolu'yu gezmek üzere yakında memleketimizden ayrılacağını ilâve etmiştir. Mister Thornburg, gazetecilerle hakkında güzel bir kitap yazacağını ve bu maksatla Anadolu'yu gezmek üzere yakında memleketimizden ayrılacağını ilâve etmiştir. Mister Thornburg resimde, gazetecilerle hakkında güzel bir kitap yazacağını ve bu maksatla Anadolu'yu gezmek üzere yakında memleketimizden ayrılacağını ilâve etmiştir.

Istanbul D.P. adayları: BAYAR, MENDERES, HÜSMEN, CEBESOY, TLABAR

D.P. listesine Tahsin Yazıcı ile Üsküdar, Eyüp, Şile, Sarıyer ve Beyoğlu İlçe Başkanları ve işçi temsilcileri Nuri Beşer, Mahmut Yüksel, İhsan Altınel, Hasan Türkay giriyor.

D.P

Dünkü kadar 28 vilâyetten Ankara yoklama sandıkları gelmiş bulunmaktadır. Fakat adayı belirlenin hali sayıda hemde aşıklanmamış olmadığı ve bu bununla ilgili ve talimat verilmiştir.

Bazı haberlerde ilgilendiğimize göre adayı belirlenmiş olanlar şöyledir:

BURSA
Celâl Bayar, Sadettin Karaosbay, Ağâh Erozan, Refik Zaman, Kenan Yılmaz, Recep Kırca, Mümtaz Zaveri, Kâzımettin Karacaoğlu, İhsan Gürsoy, Ekrem Pekmez, Necdet Anak, Hüseyin Bayrak.

GİRESUN
Hamdi Serdaş, Hayrettin Erkmen, Muzaffer Sönmez, Tahsin Saraç, Ali Nazi Durduk, Doğan Köymen, Mustafa Ertuğ.

KUTAHYA
Dr. Ahmet İhsan Gürsoy, Süleyman Hilmi Nasuhioğlu, Kemal Gürsoy, İbrahim Gerneyanoğlu, Mehmet Dilber, Recep Tuzaklar, İrfan Hasanoğlu.

ESKİSEHİR
Kemal Zeytinoğlu, Hasan Polatkan, Aladin Peksoğlu, Hıfzı Sezen, Mustafa Çürük, Hamdi Dedeleş, Halil Akdeniz.

AYDIN
Adnan Menderes, Ethem Menderes, Necmi Gedik, Necati Gökçe, Vedat Dikç, Nafi Gevecil, Nihat İğrioğlu, Hüseyinoğlu Coşkun, Fehmi Bekir.

DENİZLİ
Turhan Bakanlar, İsmail Hakkıoğlu, Ali Rıza Karaca, Mehmet Karaosmanoğlu, Osmani Özgen, Hamdi Sancar, Refet Tavşanoğlu.

(Devamı: Sa. 5 Sü. 6 da)

***

NİÇİN İSTİFA ETTİM?

Binerbay: «D.P. milletin tevecchühüne layık hareket etmedi» diyor.

DP. den istifa eden Ankara Milletvekili Dağıstan Binerbay, bir basın toplantısı yaparak demiştir ki:

«— Sultanhisarlıların DP. de artık bir adet halini almış olduğunu bir kere daha müşahede etim ve partiden bu yüzden ayrıldım.

Binerbay, imar hareketi dolayısiyle yapılan isimsizliklerde, bazı hava ve hava alanları inşaatında büyük rapta suiistimallerin olduğunu söylemiş ve Başbakan Adnan Menderes'i bu işler hakkında hazla bulunduğu halde şimdiye kadar müdahale etmediğini ilâve etmiştir. Binerbay daha sonra demiştir ki:

(Devamı: Sa. 5 Sü. 8 de)

Çekoslovakyalı iki turist memleketimize iltica etti

Romen bandıralı Transilvanya vapuru, dün akşam bir saat beş dakika, ana-oğul turistleri dâdük çalarak bekledi. Çeklerin durumu tetkik ediliyor

Evvelki sabah Köstenceden tamamlanan seferi «Transilvanya» isimindeki Romen turist vapuru ile seyahat eden 400 demirperde gerisi turistinden ikisi, dün Türk emniyet makamlarına müracaat ederek, ülkeye etmek ve Türkiyede kalmak istediklerini bildirmişlerdir. Alınan sağlı ve çok tebaalı o- lan turistlerden biri 35 yaşında- da bir doktor, diğeri ise doktorun yaşlı annesidir. Bunlar Romen turistik memurdan izinlerini sonra en yakın yer olarak Demirciti- harkanına gidecek, ülkeye etmek istediklerini söylemişler ve buraki memurlar tarafından ilgi-

(Devamı Sa. 5 Sü. 8 de)

TAŞ

Elfâtiha

Seçimlerde partiler hanımları güvenmiyorlar

Hürriyetin de yaşadığını tespitlerle söylemişler. Seçimlerde partileri hiç meraklı olmamaya karar vermişler.

Karar yerindedir ama, seçimlerden 48 gün sonra tatlılık mevzuu- bahsolmaz.

Hangi cemaatlerin gömülüceği sonra a zaman belli olacak.

ÇETİN ALTAN

HASAN POLATKAN GELDİ Amerikada bulunan Dünya Para Fonu umumî heyet toplantısına katılan Maliye Bakanı Hasan Polatkan, dün sabah saat 7 de uçakla Paris- dönmüştür. Öğleden sonra görüşülmesine Maliye Bakanı, Amerikadaki temsilcisinden çok mühim bilgiler bekliyorlar. Hasan Polatkan, dün saat 13 te uçakla Ankaraya gelmiştir. Beraberinde Hasan Polatkan ailesi ziyaretine karşılanırken görülmektedir.

Metin Toker vaktinden önce tahliye edilince İnönü kapıda kaldı

Ankara, — Sekiz ay 16 gündür hırçı merkez cezaevinde bulunan Akis dergisi kurucusu Metin Toker, dün sabah saat 6,30 de tahliye edilmiştir.

Tahliyenin saat 8 de yapılacağını tahmin eden İsmet İnönü ve kızı Özden Toker, Metin Toker'i cezaevinin kapısında görememişlerdir. Metin Toker, çok erken bir saatte tahliye edildiğinden cezaevinin kapısında ancak erkek kardeşi tarafından karşılanabilmiştir.

Metin Toker ve CHP. Genel Başkanı İsmet İnönü, yanlarında aileleri olduğu halde dün akşam saat 20,35 de Ankara- Yataklı ekspresiyle İstanbul hareket etmişlerdir. İnö-

(Devamı Sa. 7 Sü. 8 de)

Fethiyede zelzele oldu

Fethiye, 2 (Telefonla) — Sabaha karşı saat 3,56 da vukubulan orta şiddetteki zelzelede, halk heyecanla evlerinden dışarı fırlamış ve ikinci bir zelzeleden korkarı. Fethiyeliler, geceyi sokakta, geçirmişlerdir. Orta okulda mühim hasar olduğundan okul tatil edilmiştir. Zelzele 14 saniye devam etmiştir.

EK-16.

12 KASIM 1957

Devlet Nüshası

Ağaoğlu ve Bengü'nün otomobiline ateş edildi

Kurşunlar camı delemediğinden tecavüz neticesiz kaldı

Yazısı 5. sayfada

ADRES: Cemalnadir Sokağı No: 13 İstanbul
TELEFONLAR: Müdüriyet : 23 07 83 Yazı İşleri Müd. : 22 89 83
İdare ve Ilân : 22 04 91 MALİK YOLAÇ: 22 04 97
SAHİBİ: MALİK YOLAÇ
Ü. Müdüriyet Müdürü: OSMAN N. KABACA
Bu sayıda yazı işlerini bilen idare eden mesul Müdür : TURHAN TÖKEL
Basıldığı yer : TAN MATBAASI

TAKVİM
Rabbülevvel 11
Ezanî Vakitler
Öğ. 12.28 İkn. 4.34
Cüz. 11.18 Güş. 6.02
İşş. 6.18 Sğ. 18.02
İmk. 8.02 İftâr. 18.18
Kk. 12.00 Ak. 17.46
Fcr. 1.56 Fcr. 10.16

AKŞAM

MOSTAKİL SABAH GAZETESİ
Fiatı: 15 Kuruştur.

KURULUŞ YILI : 1918
Yıl 40 — No. 14201

RU - BO'nun
NAYLON SERGİSİ
YENİLİKLERİYLE HALKA AÇILMAKTIR
25 LİRAYA
Hakiki naylon yağmurluk pardesüler
Adres: RU - BO Giyimevi Mahmutpaşa 34/36
İSTANBUL
Mal dükkânda teslim edilir.

1957
6 EKİM
PAZAR

Menderesin tamimi: Valiler tam tarafsız olacak

Böyle bir tamime, muhalefetin ileri sürdüğü bazı asılsız dedikodular sebep oldu

Atıf Benderlioğlu'nun Demokrat Parti Genel idare Kurulundan istifa ettiği haberi de yalandır

Ankara, 5 — Başbakan Adnan Menderes bundan birkaç gün evvel valiliklere gönderdiği tamimde, seçimlerde kat'i surette tarafsız kalınmasını istemiş ve şu veya bu şekilde herhangi bir partinin başkı hareketlerine mâni olunmasını emretmiştir.

Sunan haberlere göre Başbakanın böyle bir tamim yollamasına sebep seçimlerin dürüst olmıyacağı yolundaki söylentilerdir. Başbakan Adnan Menderes, Demokratik rejim içinde gizli oy açık tasnif usulünün daimî reh ber olması lâzımlığına tamimde işaret etmiştir.

Benderlioğlu'nun DP. Genel İdare Kurulundan istifası haberi yalandır

Gazetesinin dünkü nüsha-

(Devamı Sa. 5 Sü. 7 de)

BURADA HERKES HEYECANLI

Başkentin en hareketli yeri Başvekâlet binası olmuştur. D.P. li ünlüler vekil olmak isteyenler burada hayallerini en heyecanlı anlarını yaşamaktadırlar. Yukarıdaki resim Başvekâlet kapılarında dolaşan aday adaylarını göstermektedir.

C.H.P. aday listesi açıklandı

Kasım Gülek Ankaraya giderek listeleri Y. Seçim kuruluna verdi

CHP. Genel Sekreteri Kasım Gülek dün sabah Kâmil Kırkoğlu ile birlikte uçakla Ankaraya giderek CHP. İstanbul listesini Yüksek Seçim Kuruluna götürmüştür. Kasım Gülek hareketinden evvel kısa bir beyanatta bulunarak, kendi anlaşmalarına göre aynılık ihtirinin hatalı olduğunu, çünkü hangi irktan, hangi dinden veya hangi sebepten olursa olsun hangi dil konuşursa konuşsun, Türk vatandaşlarının her mânada eşit haklara sahip olduklarını söylemiştir.

Seçim Kanunu gereğince C. H.P. adaylarının tam listeleri dün Anadolu Ajansı tarafından neşredilmiştir

Bir P. adayı Kıyı Yarımca seçim bölgesinde hareket ediyor

C.H.P

Ankara, 5 (Telefonla) — C. H.P. nin bütün yurttaki adaylarının meslek'erine göre tasnifi şu şekildedir: 211 hukukçu, 59 doktor, 30 gazeteci, 6 eczacı, 20 sanayici, 9 işçi mümessili, 9 sıraatçi, 21 idareci, 18 mimarifçi, 36 mühendis, 12 iktisatçı, 10 maliyeci, 32 tüccar ve 97 çiftçi.

AFYON :
Kemal Aşkar, Emin Bahri Ergun, Bülent Çekiç, Mahir Erkmen, Murat Onar, Ahmet Serkan, Besim Turaktı, Ali Turkaşlı, Ali Yesiroğlu, Sabri Nasûhioğlu.

AMASYA :
Reşat Arpacıoğlu, Hafız Gündoğdu Hafızoğlu, Ahmet Can Demircay, Hasan Dağdeviren, Mustafa Kemal Karaer, Rıza Kılıçyar.

ANKARA :
İsmet İnönü, Kasım Gülek, Faik Ahmet Barutçu, Turhan Feyzioğlu, Halil Sezai Erkut, Dr. Kâmil Kırkoğlu, Osman Alabüroğlu, Avni Doğan, Hıfzı Oğuz Bekata, Fatin Rüştü Zorlu, İsmail Rüştü Aksal, Hüseyin Balık, Bülent Ecevit, İsmail Hakkı Şeflan Bolay, Ulaş Bardakoğlu, Mustafa Akipaşa, Fuat Bayezit, Mehmet Ali Cevizoğlu, Necmi Denizli, İbrahim Emiroğlu, İbrahim Safiet Ünay, Fiyat Sertçin, Hasan Tez, Ahmet Topkaya, Mustafa Yeşil, Nuri Cirtel

(Devamı Sa. 2 Sü. 1 de)

İNÖNÜ "SEÇİMLERİ BİZ KAZANACAĞIZ,, DİYOR

C.H.P nin seçim beyannamesi de hazırlandı

CHP. Başkanı amet İnönü, dün, «Seçimlerde kaç mebusluk kazanmayı ümit ediyorsunuz?» sualine cevaben şunları söylemiştir:

— Arzumuz, programımızın tatbik edebilecek bir sayı side etmektir. Seçmen ne verir onu bilmeyiz. Büyük mesele ve bütün mesele serbest ve emniyet li seçimin karşılaştığı güçlük

(Devamı Sa. 5 Sü. 7 de)

GİTTİ.. ADAY DENDİ FAKAT..

GELDİ VE HADIMLI GİTTİ

3 ay müddetle İstanbul Vali Vekilliği yapan Kemal Hadımlı da uçakla İzmire hareket etti

Vali Gökay yine vazifesi başında

Hadımlı «Ben İzmir valisiyim...» dedikten sonra vilâyet'eg ayrılıyor.

«Vali baba, Vali baba dedinik, işte Vali baba makamında. Dünya saatlerinin cevabını, gayet açık söyleyemem.» 2 aydanberi İstanbulluların meçhul eden Gökay ansızın yine Gökay tarafından gizlice ve yakardaki «dâvet tebrik» söyleyen Vali, dün sabah vazifesi başında...

Sabah saat 8.30. Vilâyetin önünde ilk bunut o kunduzi ayna anda durdu. Kırbalı içinde 11 hafta'danberi İstanbul Vali ve Belediye Reisliğini vekâleten idare eden Kemal Hadımlı, dönmüş içinden, da İstanbulluların. «Vali baba» diye bahsettiği Prof Gökay çok nezeli bir vazivette Vilâyetten içeri girmiş ve makam odasına doğru yürümeye

(Devamı Sa. 5 Sü. 6 da)

İLK İŞ: ESNAFI TEFTİŞ OLDU

Hadımlı'yı uğurladıktan sonra Gökay, yeni vazifesinin başında memleketin ve bilhassa, Kocamustafapaşa camiinde giderek Sümbülefendi türbesini ziyaret etmiştir. Sonradan kalabalık bir kalabalık içerisinde sturanlar Gökay'ı görünce kalabalık kalabalık ve kaçmaya başlamışlardır. Gökay da bu sırada Kocamustafapaşa camiinde giderek kalabalık ve kaçmaya başlamışlardır. Bir esnaf dükkânına girmiş, satılan eşyayı ve fiatları gözden geçirmiş Gökay'ın arabasına Kabataş'a bir araba çarpmışsa da, bir hasar meydana gelmemiştir. Vali saat 10 da sabık vapuru ile Göteborg'ye gitmiştir.

Meşe oyunu yüzünden :

Bursada üç çocuk sahibi Ahmet Gürsoy'un üç yaşındaki Nurettin Kâzım evvelki gece meşe oynamışlardır. Arabasında umarlanacak şey yokmuş gibi bakılmış çıkmış ve o yere yarım kalmıştır. Nurettin ile Ahmet dün akşam babası tarafında hazırlanmışlar ve takvar sokaklarda oynamışlardır. Ahmet elindeki değnekle Nurettin'i omuzuna vurmuş Nurettin de bu'undaki bıçağı çıkarıp Ahmet'in kalbine saplıyıp derhal kaçmıştır. Ahmet bunak derhaltte derhal ölmüş ve kaçan katil de yakalanmıştır.

Asya gribi yüzünden bazı okullar kapandı

Balıkesir, 5 (Telefonla) — Asya gribi şehrimizde salgın halindedir. Hastalığın bilhassa öğrenciler tarafında şiddetini dolayısile ilkokullarda bir hafta tatil yapması karar altına alınmış ve tatile başlanmıştır. Ortaokul ve liselerin de bugünler de tatil edilmesi muhtemeldir.

M. Ali Sebük D. P. den istifa etti

İZMİR MİLLETVEKİLİ HAREKETİNİN SEBEPLERİNİ ŞİMDİLİK AÇIKLAMIYOR

Ankara, 5 (Telefonla) — D. P. İzmir milletvekili Mehmet Ali Sebük de D.P. den bugün istifa etmiştir.

Mehmet Ali Sebük, istifa sebeplerinin istifanamesinde gerçek şekilde yer aldığını belirtmiş ve şimdilik bunları açıklamıyacağını ilâve etmiştir.

Bilindiği gibi Mehmet Ali Sebük İzmir de cereyan eden son D.P. yoklamasını kazanamamış tır. Ayrıca Mehmet Ali Sebük mensubu olduğu bir kooparatifin dışarıdan getirtiği bazı hububat malları dolaşılışı bir aralık mahkemeye bile verilmişti

CMP, Hür. P. listeleri de hazırlandı

Ankara 5 (Telefonla) — CMP Genel İdare Kurulunun 5 günden beri fasılasız ve geceleri de devam eden toplantıları bugün akşam son bulmuş ve Genel İdare Kurulu Asalet seçim bölgelerine hareket etmişlerdir. Parti adayları tamamen tesbit olmuştur.

Hür. P Genel İdare Kurulu da çalışmalarını bitirmiştir. Genel Merkez tarafından tasarlanan listelerin yarın ilânı beklenmektedir.

Kadın yüzünden bir cinayet işlendi

Balıkesir, 5 (Telefonla) — Bugüdüç kasabının Kazılkavak köyünden Ali Sayan adındaki genç, aynı köyden Durmuş Salman adında birinci mazeretle öldürmüştür. Cinayet bir kadın yüzünden işlenmiştir. Katil bir güçlük takipten sonra yakalanmış ve tevkif edilmiştir.

Amerikalı âlimler hayretler içinde

ilk suni peyk fırlatıldı

Rus âlimlerine göre Ay'a gitmek de birkaç seneye kadar hakikat olacak. Sun'i peykin neşrettiği sinyaller dünyanın birçok yerinden duyulda ve tele alındı.

Londra, 4 (T.H.A.) — Sovyet Rusya bugün dakikada 480, saat te 28800 kilometre süratle seyredeu bir sun'i peyki azam dagına salmıştır.

Peyk takriben 9000 kilometre irtifadadır ve 95 dakikada bir dünyayı devretmektedir.

Moskova radyosunun verdiği bir habere göre, sun'i peyk yarın bir çok memleketlerin ve dünyanın mühim şehirlerinin üzerin-

den geçen bir yol takip edecektir. Avrupa'da peykin üzerinden geçeceği şehirler arasında Prag, Oslo, Paris, Roma ve Macaristan vardır. Orta Doğu'da Sami, Umak Doğu'da ise Bangun ve Bandung şehirleri bulunmaktadır.

Peyk bugün Amerika'da Washington ve Filadelfiya şehirleri üzerinden geçmiştir. Peykin Arsin dışına salındığına dair ilk ha-

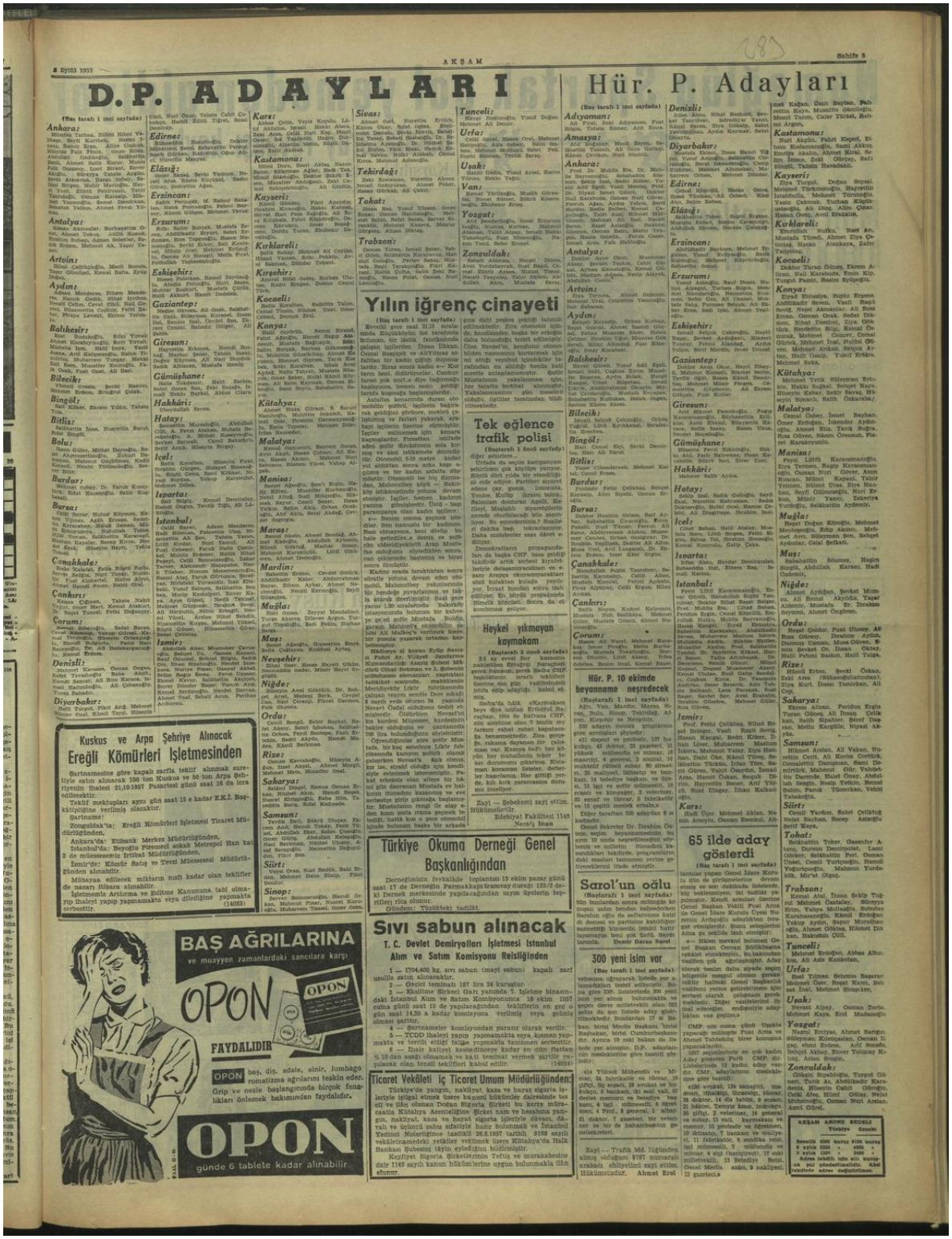
(Devamı Sa. 5 Sü. 7 de)

Yağmur mitinglere mani oldu

Dün, bilhassa sabah yağan şiddetli yağmur, muhalefet partilerinin açık hava toplantılarına mâni olmuştur. Bunu mütakiben Zeytinburnu, Topkapı ve Eyüpte, ban partilerin akşam üstü kah ve toplantıları yapılmıştır.

CHP'nin aday listesinin açıklandığını belirten haber başlığı.

EK-17.

AKŞAM — 8 Eylül 1957 — Sahife 5

D.P. ADAYLARI

(Baş tarafı 1 inci sayfada)

Ankara:
Mümtaz Tarhan, Zühtü Hilmi Velibeşe, Seyfi Kurtekin, Nedim Sanan, Bahrü Eren, Aliye Çoban, Münire Faik Fırnık, Ömer Bilen, Abdullah Gedikoğlu, Salahattin Sevi, Ahmet Salih Korur, Münir Fuli Onmuş, İnci Sirmen, Server Akoğlu, Süreyya Tahsin Argün, Sevki Atasoy, Hasan Ozbey, Sedat Bingöl, Mahir Mavioğlu, Hamit Yurt, Zühtü Pervizoğlu, Tahir Tavroğlu, Osman Karaalp, Hikmet Yazıcıoğlu, Senai Demirkan, Sinabat Yalım, Ahmet Fevzi Yılmaz.

Antalya:
Kenan Akmeşe, Burhanettin Onat, Ahmet Tekeli, Atilla Kocaeli, Ibrahim Subaşı, Adnan Selekler, Sedat Erdem, Mehmet Ali Yaşar Nuri.

Artvin:
Nihat Cahitkoğlu, Meclî Bumin, Yaşar Güneşer, Kemal Balta, Eyüp Doğan.

Aydın:
Adnan Menderes, Ethem Menderes, Namık Gedik, Nihat Erdoğmuş, Nevzat Ogüz, Cevat Dikil, Halil Gevrek, Hüsamettin Coşkun, Fethi Bircan, Fuzuy Levzi, Ekrem Yorulmaz.

Balıkesir:
Rauf Denktaşoğlu, Sıtkı Yırcalı, Ahmet Kocabıyıkoğlu, Sırrı Yırcalı, Mümtaz Ispir, Halil İnanç, Vasfi Asena, Arif Kalpsavoğlu, Haluk Tevfikoğlu, Muammer Turgay, Mevlüt Salt Sarı, Muzaffer Kınıroğlu, Fahri Ozan, Fuat Onat, Ali Beri.

Bilecik:
Yılmazi Uysalı, Sevki Hazıroğlu, Mehmet Ertem, Ertuğrul Çolak.

Bingöl:
Sait Kibar, Ekrem Yıldız, Tahsin Tola.

Bitlis:
Salahattin İnan, Nusrettin Barut, Halil Bingöl.

Bolu:
İhsan Güler, Mithat Dayıoğlu, Resat Akmesetinoğlu, Zühtü Dağdelen, Mehmet Güçbilmez, Kadir Kessell, Necmi Türünçoğlu, Server Bilge.

Burdur:
Mehmet Ozbey, Dr. Faruk Konyalıoğlu, Rifat Karaaoğlu, Salih Kayhan.

Bursa:
Fahri Bayar, Hulusi Köymen, Kenan Yılmaz, Aydı Erman, Sedat Kutsoy, Hamdi Sarman, Mithat Başgüneş, Nurullah Tolon, Halil Osman, Salahattin Karaeoğlu, Nazım Kayalar, Recep Kırım, Nejat Arık, Hüseyin Barlı, Yahya Erkan.

Çanakkale:
Salih Bayar, Hulusi Bilgiç, Sıdıka Yalçın, Fatih Tutuş, Nurettin Sevinç Selçuk, Nuri Tutuş, Nurettin Ertuğrul Bahri Akyol, Abdullah Emin Fesen, Nebil Oral.

Çankırı:
Kenan Çağman, Tahsin Nahit Uygur, Cemil Mert, Kemal Akahart, Dr. Nejat Tuncel, Fethi Doğançay.

Çorum:
Kemal Zilkadroğlu, Sedat Bircan, Cevat Bilkaroğlu, Yakup Gücel, Kemal Türkoğlu, Hüseyin Ortakoğlu, Hamdi Bulgurlu, Fevzi Han Kocabıyıkoğlu, Dr. Ali Dedekargınoğlu, Kemal Erdem.

Denizli:
Mehmet Karasan, Osman Ongun, Refet Tavaslıoğlu, Bahri Akgöl, Hamdi Sarıoğlu, Ali Çalasağlu, Ismail Hadimioğlu, Ali Çalasağlu, Yavuz Bakadır.

Diyarbakır:
Halil Turan, Fuat Arığ, Mehmet Cihad Gül, Kamil Tayşi, Hüseyin Nuri Uludağ, Nuri Ömer, Tahsin Cahit Corkaya, Hamdi Zühtü Tığrel, Sedat Demirkaya.

Edirne:
Hüsnettin Nasuhioğlu, Doktor Mükerrem Sami Sabahattin Yavuz, Rauh Günsan, Kandıralı Oğuz Alpar, Nurettin Manyas.

Elâzığ:
Cemal Sazoğ, Şevki Yazıcıoğlu, Necmi Aras, Rasim Küçükali, Hasan Gürsoy, Sadrettin Ağan.

Erzincan:
Sadık Perinçek, M. Rahmi Saraçoğlu, Mahir Perinçek, Fehmi Bayrak, Kâzım Gülmez, Mehmet Şevki.

Erzurum:
Rıfkı Salim Burçak, Mustafa Pamen, Abdülkadir Eryurt, Sabri Erduman, Esa Tuppuoğlu, Hasan Basmacıoğlu, Şevki Erken, Halil Kemal, Mümin Onat, Mehmet Kiyiloğlu, Cemal Al Hamdi Melik Fırat, Fethullah Taşkesenlioğlu.

Eskişehir:
Hasan Polatkan, Kemal Zeytinoğlu, Abdülâ Pobuoğlu, Hıfzi Sazoğlu, Muhtar Başkurt, Mustafa Çürük, Halil Akkurt, Hamdi Dedeoğlu.

Gaziantep:
Adnan Menderes, Ali Ordu, Salahattin Onat, Osman Bedii Gazioğlu, Hüseyin Kocaoğlu, Ismail Hakkı Başkal, Abbas Clara Dal, Semsi Bak, Cevdet Sarı, Ali Rıza Cenani, Bahadır Dülger, Ali Şahin.

Giresun:
Hayrettin Erkmen, Hamdi Bozkurt, Nusret Sezer, Tahsin Inanç, Doğan Kitiyoğlu, Ali Nuri Durdalı, Sadık Altınsan, Mustafa Hemiş.

Gümüşhane:
Naim Tokdemir, Halil Zarbün, Hasan Rıza Zeki Soğuğa, Ismail Hakkı Başkal, Abbas Clara Dal.

Hakkâri:
Ubeydullah Sevin.

Hatay:
Hüsnettin Muratoğlu, Abdullah Cilli, A. Fevzi Akıbalı, Muhalis Berkemoğlu, A. Mithat Demiryoğlu, Şevket Sarıoğlu, Cemil Bahadırlı, Şevki Arık, Hüseyin Bıyıkoğlu.

İçel:
Refik Koraltan, Hüseyin Fırat, Ibrahim Gürgen, Hidayet Sümengil, Ibrahim Çelebi, Sami Kötüker, Nejat Borden, Yakup Karahanlı, Mehmet Dülek.

Isparta:
Hüsnü Bilgiç, Kemal Denizkaya, Hamdi Ongun, Tevfik Tığlı, Ali Lâtifoğlu.

İstanbul:
Celâl Bayar, Adnan Menderes, Hadi Bitlisen, Fahrettin Ung, Nihat Erim, Hüsnettin Ali Ozo, Tahsin Yazıcı, Lütfi Kırdar, Nuri Yavuzi, Ali Fuat Cebesoy, Faruk Sükan Gürsel, Muhlis Erdener, Hafize Nihal Pegel, Celâl Sarıoğlu, Zekai Tarver, Aleksandr Hacopulos, Nazmi Töker, Numan Menemencioğlu, Nazmi Alaç, Faruk Gürtuna, Sevfi Tan, Hürriyet Tavaslıoğlu, Sait Elmas, Yusuf Salman, Salâhattin Sebati, Muzaffer Kemaloğlu, Nusret Kayra, Ayşe Gürel, Nedîa Tahirel, Mehmet Uluçınar, Ibrahim Sevki, Ali Haşpulu, Selâhi Erengil, Necmi Yönet, Arslan Nihat Bedelli, Nüzamettin Kuyaş, Mehmet Yüksel, Rüştü Gürer, Hüsamettin Gürer, Sedat Celâlağ.

İzmir:
Abdullah Aker, Muammer Cevahiroğlu, Behçet Uz, Osman Kapani, Rauf Denktaş, Behçet Kemal Caka, Ilhan Selçuklu, Necdet Incedayı, Sadık Bozkurt, Hasan Polatkan, Hasan Basri Kuaç, Feyzi Akıncı, Salâhattin Akalp, Enver Ekinci, Nusret Sezer, Yaşar Ali Anıt Kabri, Ahmet Fevzi Akbaş, Turan Bakadır.

Kars:
Adnan Çetin, Veyis Koçulu, Lütfi Akbiçen, Ismail Hakkı Alaca, Zeki Arca, Celâl Nuri Kop, Mecit Gezer, Sek Taşdemir, Hasan Durmuşoğlu, Abdülkadir Mutlu, Süpli Özkan, Zeki Akman.

Kastamonu:
Ahmet Salih Aktaş, Nazım Bastar, Süleyman Ağar, Reşit Tek, Mümtaz Bilgiçoğlu, Doktor Sami Gürsan, Muzaffer Akdoğan, Zeki Çelebioğlu, Sadrettin Ağan.

Kayseri:
Kâzım Gündüz, Fikri Apaydın, Ahmet Mimaroğlu, Hakkı Kurtoğlu, Mehmet Emin Sağıroğlu, Ali Rıza Kılıçkale, Fahri Köpüroğlu, Osman Kavuncu, Ismet Bozgöz, Osman Durdu Turan, Ebubekir Demirel.

Kırklareli:
Refik Saatçy, Mehmet Ali Çeviköz, Hilmi Yaman, Sıtkı Pekkiki, Avni Sakman, Dündar Tekant.

Kırşehir:
Hasan Polatkan, Kemal Zeytinoğlu, Abdülâ Pobuoğlu, Hıfzi Sazoğlu, Muhtar Başkurt, Mustafa Çürük, Halil Akkurt, Hamdi Dedeoğlu.

Kocaeli:
Refik Koraltan, Sadrettin Yalım, Cemal Yıldız, Mithat Unat, Ömer Dursun Erol.

Konya:
Halil Gözübük, Kemal Bürsal, Fahri Ağaoğlu, Hamdi Saygı Akbaş, Mustafa Bağrıaçık, Rıfkı Salim Burçak, Seyfettin Gökmenoğlu, Ahmet Kemal Güsekiliç, Ahmet Kemal Yılmaz, Hüseyin Gümen, Tevfik Kut Sek, Rıfkı Koraltan, Ishak Avni Aytöd, Nuri Tuncel, Mustafa Bircan, Ömer Şeker, Hulki Kömil Kiyiciler, Ali Rıza Kocaoğlu, Osman Bedi, Said Soylu, Sabahattin Sarıyıldız.

Kütahya:
Ahmet Sıtkı Gürcer, R. Sevket Noyan, Mustafa Gökdeli, Kemal Ozer, Ibrahim Germenyanoğlu, Emin Tuncer, Mehmet Didin, Ertan Mamedof.

Malatya:
Kemal Gemicioğlu, Bayram Ozcan, Avni Akçalı, Hasan Cuhacı, Ali Kemal Akman, Mehmet Nuri Sabuncu, Rüstem Yücel, Vahap Akçalı.

Manisa:
Hasan Ağaoğlu, Semi Eroğlu, Naşit Kirmen, Muzaffer Korkanoğlu, Halil Altuğ, Rıdvi Mihçioğlu, Hilmi Ozan Sayar, Cemil Sezer, Hasan Yalkın, Selim Akış, Orhan Orbay, Feyzi Akıncı, Sezai Akdağ, Cevdet Sezgin.

Maraş:
Ahmet Gedik, Ahmet Bozdağ, Ahmet Kadıoğlu, Abdullah Aykanat, Hilmi Gürkaş, Mazhar Ozcan, Mehmet Karakoçlu, Lütfi Gökçe, Ibrahim Sarıoğlu.

Mardin:
Salahattin Ozcan, Cevdet Gürün, Abdülhamit Kaler, Abdurrahman Bayar, Hüseyin Arbar, Ahmet Nazımoğlu, Nezmi Kervancıoğlu, Seyit Gökmenoğlu.

Muğla:
Nuri Conan, Zeyyat Mandalinci, Turan Akarca, Dilaver Argun, Yusuf Topçuoğlu, Sadi Polatkan, Burhan Bey.

Muş:
Semsi Ağaoğlu, Giyasettin Enver, Selâhi Cuğaran, Kudbiddi Aytaç.

Nevşehir:
Zihni Oner, Hasan Hayati Ulkin, Nüzhet Gündüz Ozder, Münir Hayri Egeli.

Niğde:
Hüseyin Avni Göktürk, Dr. Behçet Aksoy, Nuri Akbaş, Salahattin Ozkon, Feyzi Bozkaşı, Fazlı Erkanlı, Hamdi Akçiçek, Ahmet Cem, Nazi Cevapi, Fikret Germen, Faik Oğuzlu.

Ordu:
Cemil Bengü, Bekir Baykal, Resat Akseı, Nuri Akseı, Salahattin Ozkon, Feyzi Bozkaşı, Fazlı Erkanlı, Hamdi Akçiçek, Mehmet Akseı, Kâzım Berkman.

Rize:
Osman Kavalcıoğlu, Hüseyin Agun, Ismet Akçal, Ahmet Mürgil, Mehmet Mete, Muzaffer Onal.

Sakarya:
Ibrahim Dinçel, Hasan Osman Bakan, Nüzhet Akın, Hamdi Başçı, Nuzret Kirişoğlu, Rıdvan Hilo, Tevfik Berki, Rıfat Kadısade.

Samsun:
Tevfik Berki, Şükrü Uluçay, Ethem Acun, Mehmet Tokay, Ferit Tekant, Abdullah Ekser, Salim Cumalı, Ömer Gürün, Abdullah Kelepçeoğlu, Naci Berkman, Nüzhet Ulusoy, Ahmet Nüzhet, Nermettin Dağıoğlu, Fikri Sen.

Siirt:
Veysi Oran, Süet Sedik, Halil Ergün, Mehmet Emin Sönün, Fikri Sönün.

Sinop:
Server Bumincioğlu, Hamdi Ozkan, Mehmet Pınar, Nuret Kuruoğlu, Muharrem Tansel, Ömer Gürel.

Sivas:
Ahmet Gürel, Nurettin Ertürk, Kâzım Okay, Rıfat Oğlen, Ekrem Tanrıver, Sevki Kocvin, Sedat Tansel, Sebati Hadımoğlu, Dr. Sebahattin Ayanoğlu, Dr. Nihat Sedar Duran, Faik Hınal, Namık Kemal Savcı, Rıdvi Akbulak, Cemal Kuca, Mehmet Aslıoğlu.

Tekirdağ:
Zeki Ervinçen, Nurettin Ahmet, Ismail Ozkuyucu, Ahmet Peker, Hasan Gürkan, Ali Çakır.

Tokat:
Ihsan Bey, Yusuf Ulusoy, Gazi Sıpaz, Osman Hacıoğlu, Mehmet Sabit Selim, Refet Sezen, Server Sincanlı, Mehmet Kasırga, Mevcut Gürgeç, Alpay Dinçaş.

Trabzon:
Osman Turan, Ismail Sezer, Sabri Ulbir, Sülaimin Kanyavcı, Mahmut Gedoğlu, Pertev Saraç, Mustafa Sezgi Tavaşoğlu, Fikri Kocal, Hafız Culha, Salih Zeki Nasuoğlu, Hasan Fulat, Osman Nuri Lemoğlu.

Tunceli:
Mevut Nasuioğlu, Yusuf Doğan, Mehmet Ali Demir.

Urfa:
Celâl Cesur, Hasan Oral, Mehmet Hanefioğlu, Asaf Ozbey, Salim Osman, Mehmet Mutlugil, Sabri Pek, Ihsan Sezgin, Tevfik Saray.

Uşak:
Hakkı Celik, Yusuf Ayral, Hasan Yılmaz, Hakkı Yağcı.

Van:
Kemal Yörüklüoğlu, Muslih Güvenlik, Nihat Sönmez, Bükrü Kösemeoğlu, Ebubekir Ertaş.

Yozgat:
Atıf Benderlioğlu, Ömer Erzurumlu, Nurettin Kurtkan, Mahmut Akaslan, Vasfi Akçal, Ismail Hakkı Tunaboylu, Fuat Nimetoğlu, Nasuhi Tatal, Sadık Bozkal.

Zonguldak:
Sebati Akalan, Necati Dikan, Avni Yurdakurşad, Suat Başol, Cemal Zühtü Ayaşa, Rüstü Timur, Necati Yazıcı, Tahir Ökten, Abdülhak Aksu, Mustafa Saraç.

Yılın iğrenç cinayeti

(Baş tarafı 1 inci sayfada)

Evvelki gece saat 21.15 sıralarında Kuşcağızoğlu ile Sarıyerde buluşan bir lâstik fabrikasında çalışan işçilerden Ihsan Ilıkkan, Cemal Başçiçek ve ASTyilmaz arkadaşları bir kadın çağırdı diyorlardır. Biraz sonra kadın o— Kur tarın beni, düşürüyorlar. Cankurtaran yok mu?» diye bağırmağa başlıyorsa. Benim sesin geldiği tarafa koşmağa başlamışlardır.

Asfaltın kenarında duran otomobilin sofördü, işçilerin bağırmaka geldiğini görünce, motörü çalıştırmış ve fırları yakarak, arkadaşlarını bırakıp olmuştur. İşçiler cesaretle için koşarak kaçmışlardır. Fırsattan istifade eden şoför dünkürünü sola kırmış ve sözü istikamete dönmüştür. Otomobil 5.50 metre kadar yol aldıktan sonra arka kapı açılmış ve bir kadın atlamak dönmüştür. Otomobil bir hiç durmadan, Maltepeden köyü — Bakırköy istikametinde yoluna devam etmiştir. İşçiler, hemen kadının yanına gitmişlerdir. Üstü başı parçalanmış olan kadın işçilere:

«— Beniın yanıma geçmek istediler. Ben namuslu bir kadınım. Ran olmayınca, beni dövdü bu hale getirdiler.» demiş ve soğuk rün «Medeniyetçiliği» Arap Mustafa olduğunu söylediken sonra, can çekişmeğe başlamış ve biraz sonra ölmüştür.

Kadını orada bırakıtıkan sonra ailratle yolına devam eden otomobil, Mahmutbey yakınlarında bir hendeğe yuvarlanmış ve lâkin kırarak devrilmiştir. Sarı gaze yarısı 1.30 sıralarında Bakırköy istasyonunda bulunan bir kahveye, ya'an şoför Mustafa Bulda, garajın Mahmut'a, otomobilin, adına Ali Malkoç'a verilmek üzere, bir pusula yazarak ortadan kaybolmuştur.

Hadisenin el koyan Eyüp Savcısı Fahri Ar, Vüksel Jandarma Komutanlığı Asayiş Subesi MSçilerli Cihat Bekman ve 2. Subesin mütehassıs elemanları yapılan tahkikat sonunda, makbilenin Mercidüzköy Likör fabrikasında çalıştığı, evvelki gece sokağa 8 sayılı evde oturan 34 yaşında Nevzat Cadal olduğunu tesbit etmişlerdir. Öldürülen Nevzat'un kız kardeşi Müyesser, kardeşinin bakire olduğunu ve yanlarında 700 lira bulunduğunu söylemiştir. Öğrendiğimize göre şoför Mustafa, bir kaç senedenee Likör fabrikasında kamyon şoförü olarak çalışmış, sonra da ayrılmıştır. Bu kez, siyahî olduğu için kendisine «Medeniyetçi» lâkırdısı, Fabrikat erkekçe olan alleye bir hâsıl gizi davranışlarda bulunduğu kanun himselini kasanmış ve ere serbestçe girip çıkmağa başlamıştır. Mustafanın tevgi ile alay edilmesi üzerine bu kadın, Nevzat'a, hattâ kan o gece otomobil içinde bulunan başka bir arkadaş

Tek eğlence trafik polisi

(Başlarafı 1 ilci sayfada)

diğer şehirlere.

Ürkada da seçim kampanyası şeberinden çok büyüye yarıyor. Köyü dört yılda bir etendiğiyi ede edişor. Partiler siyasi edene çay gazoz, limonata, Yemiçe, Kuşlu ikramı bolca. Sakaları doldurun Agalli. Kefiliyet. Maalaılı siyasetçilerin sarede oturtlacağı bile akarılıyor. Ne esmedenmiş? Bualleri dakika bazı ndıraksıyor. Daha mutebeiler sazı davet edilipor.

Demokratların propagandaları da başka CHP. bua geldiği takdirde artık serbest kiyafetleriyle dolaşamıyacakları ve ezana Arapça okuyamıyacakları söyleniyor. En büyük propaganda silmeçlik kıpçiteli. Sonra da et konulması geliyor.

Heykel yıkmayan kaymakam

(Başlarafı 2 inci sayfada)

2.5 ay evvel Ihor kazasına nakledilen Ertuğrul Saraçoğlu ayrak Bahmutlı,ayrak Bahra CHP teşkilâtının azarlı teşkilâtı üzerine ani, şiddetli bir hücuma uğrıtıra, eılp adaylığı bahsi etmiştir.

Safra'da hâlâ «Kazımkahın beyaz diye anılan Ertuğrul Saraçoğlun, bu da bahrana CHP. eatre alayhine olan 7 bindik say ilkinin rahat rahat kapatılmasına benzemektedir. Zira, geçen ay, rakama dayanan bir gazetenin yazdığına göre, bir kaç yıldın her ahalinin tekrar kendilerini idare etmesi için, bu kaymakamın kocaman kocaman lisaları, derhal hareketlerine Her gittiği yerde, kin kırıcı, yaraıcasına durumu inciliyor.

Zayi — Şehekemi sayı etlim. Hükümsüzdür.

Edebiyat Fakültesi 1145 Necati İnan

Türkiye Okuma Derneği Genel Başkanlığından

Derneğimizin fevkalâde toplantısı 13 ekim pazar günü saat 17 de Derneğin Parmakkapı binasında yapılacağından sayın üyelerin teşrifleri rica olunur.

Gündem: Türkiyeki tadilât.

Sıvı sabun alınacak

T. C. Devlet Demiryolları İşletmesi İstanbul

Alım ve Satım Komisyonu Reisliğinden

1 — 1704.600 kg. sıvı sabun (mayi sabun) kapalı zarf usulile satın alınacaktır.

2 — Geçici teminatı 167 lira 24 kuruştur.

3 — Eksiltme Sirkeci Garı yanında 7. İşletme binasındaki İstanbul Alım ve Satım Komisyonunca 18 ekim 1957 cuma günü saat 15 de yapılacağından tekliflerin en geç o gün saat 14.30 a kadar komisyona verilmiş veya gelmiş olması şarttır.

4 — Şartnameler komisyondan parasız olarak verilir.

5 — TCDD ihaleyi yapıp yapmamakta veya kısmen yapmakta ve tercih ettiği teklifi vermekte serbesttir.

6 — İhale kayıtlı kesbedilmeye kadar en dün fiatları % 10 dan aşağı olmamak ve kati teminat vermek şartile yapılacak olan temsil tekliflerini kabul edilir. (14054)

Ticaret Vekâleti İç Ticaret Umum Müdürlüğünden:

Türkiye'de yaşayan, nakliyat, kara ve sigorta işleriyle iştigal etmek üzere resmî hükümete dairesinde tescil ve tâlı olunan Doğan Sigorta firketi bu kerre müracaatla Kütahya Acentalığının Şirket hâm ve hesabına yangın, nakliyat, kasa ve hayat sigorta işleriyle dâvacı, dâvalı ve üçüncü şahıs sıfatiyle hazır bulunmak ve İstanbul Yedinci Noterliğince tasdikli 25.6.1957 tarihli 9182 sayılı vekâletnamedeki yetkiler verilmek üzere Kütahya'da Halk Bankası Şubesini süpheli olan eyledijini bildirmiştir.

Keşfiyet Sigorta Şirketlerinin Tefiş ve murakabesine dair 1149 sayılı kanun hükümlerine uygun bulunmakla ilân olunur.

Hür. P. Adayları

(Baş tarafı 1 inci sayfada)

Adıyaman:
Ali Fuat, Zeki Adıyaman, Fuat Bilgin, Tahsin Sümer, Arif Emre.

Amasya:
Ali Rıza Yazıcı, Macit Sezen, Sabihattin Tuzsöl, Ali Saim Gürsoy, Kâzım Arvilas, Nuri Sönmez.

Ankara:
Prof. Dr. Mahfu Ete, Dr. Mübahe Berkmen, Sabahattin Sönmez, Selçuk Inal, Sedat Edip Peker, Arif Sayar, Prof. Dr. Nihat Sargın, Dr. Niyazi Inceoğlu, Cahit Güvenç, Ferruh Adam, Ayhan Songar, Prof. Dr. Orhan Arıburnu, Ahmet Cevdet Sayiloğlu, Fuat Sezgin, Ahmet Ali Inal, Necmi Sevim, Mehmet Ali Aybar, Osman Bölükbaşı, Osman Sabri, Mehmet Yılmaz, Osman Selâ, Mehmet Ali Yaşar, Fatin Hafiloğlu.

Antalya:
Ali Rıza Gürcan, Mümtaz Akmeşe, Server Tapkın, Cahit Gökçal, Ayhan Kocaoğlu, Kemal Gökata, Nevzat Adgeç, Necip Akyüz, Abdülhak Kamil Yılmaz.

Artvin:
Ziya Tarman, Ahmet Gülemiz, Mehmet Ural, Celâlettin Yazıcıoğlu, Sait Bahaeddin.

Aydın:
Bekir Sıtkı Aydoğlu, Orhan Köfteoğlu, Cemil Oğuz, Mümtaz Soyer, Hasan Celmer, Ibrahim Uğur, Mümtaz Ozal, Mehmet Ali Aandağ, Fuat Sönmez, Salih Gazel Kocaaslan.

Balıkesir:
Enver Güreli, Yusuf Adil Egeli, Ahmet Naci Gökçe, Osman Nuri Sarıoğlu, Mümtaz Soyer, Hasan Celmer, Ibrahim Uğur, Mümtaz Ozal, Mehmet Ali Aandağ, Fuat Sönmez, Salih Gazel Kocaaslan.

Bilecik:
İsmail Selçuk Çakıroğlu, Orhan Tağral, Lütfi Kırkkasaal, Server Akın Evecken.

Bingöl:
Hacı Cemal Elçi, Sevki Denizkan, Hacı Ali Varol.

Bitlis:
Emin Cihandemirli, Mehmet Kazım Cemal Ersan.

Bolu:
Profesör Fethi Çelikbaş, Behçet Kemalin, Alim Bolulu, Osman Ergüzü.

Burdur:
Profesör Fethi Çelikbaş, Behçet Kemalin, Alim Bolulu, Osman Ergüzü.

Bursa:
Nedret Ibrahim Ozkan, Raif Aybar, Sabahattin Cruvoğlu, Kemal Pekel, Nuri Tüzer, Ferruh Akbay, Abdürrezzak Alakoç, Muammer Ozkan, Orhan Seyfioğlu, Prof. Dr. Ihsan Doğramacı, Hüseyin Ozkan, Ihsan Ilıcak, Ismail Hakkı Ozkan, Besim Ataman, Ismail Hakkı

EK-18.

6 Ekim 1957 AKŞAM Sahife 5

SON HABER

Ağaoğlu ve Bengü'nün otomobiline ateş edildi

CHP nin adayları

(Baş tarafı 1 inci sayfada)

ANTALYA :

VALİ

(Baş tarafı 1 inci sayfada)

Menderes'in tamimi

(Baş tarafı 1 inci sayfada)

Beşiktaştaki D. P. afişleri kaldırılacak

TİYATROLAR

İnönü

Radyo

İSTANBUL RADYOSU

Nezle ve Grip

BAŞLANGICINDA

OPON

FAYDALIDIR!..

İŞÇİ KADIN ALINACAKTIR

Pik yatak ve pik izgara imal ettirilecektir

Beygir Satılacak

Migrosa ait bir servis otomobili yandı

Kadehler kalktı

(Başlarafı 3 üncü sayfada)

ilk sun'î peyk

(Açık Eksiltme Usuliyle Tamirat Yaptırılacaktır)

AKŞAM'ın

BU LAVABO VE BANYO

daha çabuk

daha kolay

daha iyi

fay ile

TEMİZLENİR

FAY, bıçak, çatal, kaşık, islî tencere ve bütünüm lekeli kapları tertemiz yapar FAY, mermer, çini ve fayansları temizler ve parlatır

CHP'nin aday listesinin yayınlandığı haber.

EK-19.

Cumhuriyet

İnönünün yakınlaşma faaliyeti C. H. P. Meclisinde tasvib edildi

Eisenhower - McMillan görüşmesi sona erdi

Hür. P. nin kongresinde dün yapılan tenkidler

Konya D.P. kongresinde din mevzuu görüşüldü

Mısır, Amerikaya ateş püskürüyor

Makarios EOKA'yi tahlih edecekmiş!...

Çalışma Bakanı dün tenkidlere cevab verdi

DP ve CHP arasındaki yakınlaşma politikasını konu alan haber başlığı.

EK-20.

Cumhuriyet

İktidarın İşbirliğine Karşı Beş Tedbiri

Seçim kanunu tâdil tasarısı dün Meclis heyeti umumiyesinden karma komisyona gitti ve geceyarısı komisyon tarafından kabul olundu, bugün Meclise görüşülecek

Tâdil tasarısının esasları

C.H.P. Kurultayının 2. günü de heyecanlı geçti

Kurultay seçimlerde işbirliğinin devamı için Genel İdare Kuruluna hududsuz yetki tanıdı

Kurultay notları

Dünkü Meclis içtiması

Beyaz - siyah kavgası Amerikada şiddetlendi

Yeni Fransız Büyük Elçisi dün geldi

DP'nin işbirliğine karşı aldığı önlemi içeren haber başlığı.

EK-21.

Cumhuriyet

İZLANDA BALIKÇISI

Kırşehir yeniden vilâyet oluyor

Büyük Millet Meclisine verilmek üzere bir kanun tasarısı hazırlandı

Pakistan Rus yardımını istemiyor

Yurdda kar fırtınaları şiddetini arttırdı

İsrael askeri birlikleri Gazzeden çekilmiyor mu?

EOKA'nın ikinci lideri dün öldürüldü

DOKTORLARIMIZ NELER İSTİYORLAR?

Hür. Partisinin Adapazarı, Ankara ve İstanbulda ilk Kongreleri dün yapıldı

Diyarbakırda bir heyelân

Kırşehir'in yeniden il olmasına yönelik haber başlığı.

ÖZGEÇMİŞ

ORCİD	0000-0001-9476-5597
Adı Soyadı	Büşra Nur Boztepe
Doğum Yeri	Yozgat
Doğum Tarihi	01.10.1997

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölüm	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversite
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

İLETİŞİM

e- mail	busraboztepe06@gmail.com